

160

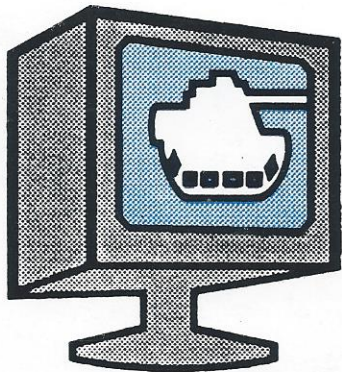
2002-03-25

Nyt. szám: 208/818/ MH 1.LTDD

339 F
ORSZÁGOS
KÖNYV-
TÁR

dr. M. J. ...
57 sz. példány

Nyt. sz.: 583/H28

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

6. ÉVFOLYAM
1998. 1. SZÁM

Megjelenik negyedévenként
A MH LFI-ság belső kiadványa

U: 78182

„Tactics is the art of the logistically possible”

„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

(Anyagi-Technikai Biztosítás)

TARTALOMBÓL:

- Félúton az anyagi-technikai biztosítás és a logisztika között
- A szállítójelöltek kiválasztásának általános elvei a HM Beszerzési Hivatal gyakorlatában
- Minőség a NATO szemszögéből, kanadai kormányzati minőségbiztosítás
- Változások, új feladatok a Német Hadsereg logisztikai szolgálatánál
- A Polgármesteri Hivatal

1998

1

MH LOGISZTIKAI FŐIGAZGATÓSÁG KIADVÁNYA

Szerkesztő bizottság

Elnök Dobó Péter

Tagok Domine János, Szenes József,
Svéd László, Komondi Márton,
Ballai Zoltán, Kapussy György,
Anda Árpád, Csák Gábor
Csűrös János, Kiss László Ferenc

Szerkesztőség

Főszerkesztő Szűcs László
Felelős szerkesztő Tóth József
Felelős kiadó Littomericzky János

Készült: 280 példányban
Egy példány: 131. lap

ISSN 1588-11228

KATONAI LOGISZTIKA ELMÉLET

FÉLÚTON AZ ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS ÉS A LOGISZTIKA KÖZÖTT

Lovász Zoltán¹

A különböző tudományágakban és interdiszciplináris területeken, napjaink tudományos kutatómunkájában az egyik leggyakrabban használt kifejezés a logisztika. Bármilyen összefüggésben is kerül szóba az anyagok, értékek, az információk áramlása, ez a kissé misztikusnak ható fogalom, hogy logisztika, nagy bizonyossággal elhangzik.

Logisztikáról hallunk, ha valamely éhségövezetbe ENSZ segélyszállítmányt irányítanak; vagy ha valamely konfliktus körzetbe nemzetközi béketeremtő, békefenntartó erőket vezényelnek. Logisztikai műveletként kezelik a szakemberek a katasztrófa sújtotta térségekbe irányuló segélyakciókat vagy a mezőgazdaság őszi betakarítási műveleteit. Logisztikai folyamatként, rendszerként kezelik, a személygépkocsik gyártási-, összeszerelési folyamatát, a közellátást, a tömegközlekedést.

A polgári élet szinte minden területén, a gazdasági szférában, a tudományos életben, az oktatásban rendre szemben találjuk magunkat az új szttartudománnyal a minden problémára megoldást kínáló csodamódszerrel, a logisztikával. Ma már elképzelhetetlen, hogy áruszállítással, szállítmányozással kapcsolatos témák vizsgálatánál a logisztikai elvek, módszerek szóba ne kerüljenek. Divatos szlogennel élve *"még a vízcsapból is a logisztika folyik"*.

Hasonló jelenségek tapasztalhatók a katonai közgondolkodás, a hadtudományi kutatás területein is. A 90-es években az egyre erőteljesebben megfogalmazódó NATO - orientáció egyik hozadékaként tört be katonai közgondolkodásunkba a logisztika fogalma. Itt is hullámokat vetett az új tudomány, az új szemlélet befogadása. A harcbiztosítás, az

1 Dr. Lovász Zoltán alezredes, ZMNE Logisztikai tanszék, egyetemi adjunktus

ellátás-fenntartás területein olyan méretű megrázkódtatásokat okozva, amilyenek a polgári életben elképzelhetetlenek. A hadseregben ugyanis - a sajtóságos belső működési rend folytán - az alkalmazás rendjében, a harcbiztosítás módszereiben, a szükségletek kielégítését célzó biztosítási-ellátási elvekben bekövetkező változtatások, szemléletváltások, általában funkcióváltozással, szervezeti átalakításokkal járnak.

Talán a hadseregekben mindig is meglévő hagyománytisztelettel, az értékmegőrző felfogással is magyarázható, hogy az újonnan felbukkanó fogalmat főleg kezdetben, bizonyos fokú bizalmatlanság, tanácstalanság övezte. A sokszor homályos megfogalmazások, az egymásnak gyakran ellentmondó meghatározások, alkalmat adtak a visszaélésekre is. **Az új jelenségeket szinte mindig körülölelő misztikum, az ismeretlenség varázsa, arra is alkalmat adott, hogy a már kellő alaposítással kiművelt és már hosszú ideje megfelelő hatékonysággal működő ellátási-elosztási rendszereket, "újszerű megközelítésben", "új tudományos módszerekkel" vizsgálják.**

A tisztánlátás érdekében célszerű tovább oszlatni azt a misztikus ködöt, a bizalmatlanságnak azt a légkörét, ami ezt az egész jelenséget a hadseregben övezi. Továbbra is vizsgálnunk kell magának a logisztikának a fogalmát. Tisztázni kell a polgári logisztikai módszerek, illetve az ilyen irányú kutatások eredményeinek a hadseregben történő adaptálhatóságát, annak szükségességét és lehetőségét.

Legvégül pedig: egyszer már választ kell adni arra a kérdésre is, hogy a logisztika új tudományterület-e a hadtudományon belül vagy esetleg voltak-e már előzményei. Történt-e a megelőző időszakban, a jelzett területeken tudományos kutatás, munkálkodás? Ezeknek a folytatása-e a logisztikai módszerekkel folytatott kutatás vagy új tudományterület?

Rövid tanulmányomban ezekre a kérdésekre keresek választ. A vizsgálódásaim során többnyire a hadseregben is jelen levő és meghatározó jelentőséggel bíró ellátási- elosztási rendszerek, azaz az anyagi biztosítás határain belül kívánok maradni. Az anyagi-technikai biztosítás egyéb területeivel, csak érintőlegesen foglalkozom.

A logisztika mint tudomány

A logisztika tudománya, a hadművészet évezredes fejlődése során alakult ki. A tudomány gyökerei egészen az ókorig, a római birodalom korának hadművészetéig nyúlnak vissza. Ezt látszik alátámasztani az a tény, hogy a római légiókban logistas-oknak nevezték a csapatok ellátásával, elszállásolásával foglalkozó katonákat.

A hadseregek szükségleteinek biztosítására irányuló törekvések, tudományos alapossággal végzett vizsgálódások, végig kísérték a hadművészet több évszázados (évezredes) fejlődését. Behatóan foglalkozott a témával *Bölcs Leó* bizánci császár, aki már a hadművészet elméletének részeként említi a logisztikát.

A XVIII. szd-ban *Puységur* tábornok, a francia hadsereg első "*marichal de logis*"-ja azaz hadtápfőnöke, és számos, napjainkban már ismeretlen katonai teoretikus foglalkozott a hadseregek ellátását szolgáló raktárrendszerek, utánpótlási szervezetek kialakításával. Kutatásaik egyik kimagasló eredménye, az öt nap menetrendszer (fünfmarschsystem) kidolgozása, amely korszakos jelentőséggel bírt, és megvetette a kontinentális méretű hadjáratok utánpótlásának, "*logisztikai*" biztosításának alapjait.

A logisztikai tudományokkal, mint a hadrakelt seregek szükségleteinek kielégítését célzó tudományos igényességű kutatásokkal, az optimális ellátási módszereket kutató törekvésekkel a XIX. sz. elején találkozzunk újra. Ekkor már a nagy távolságok áthidalása mellett, a tömeghadseregek ellátása is sürgette a biztosítás-ellátás elveinek tudományos alapossággal történő kidolgozását.

A kontinenseket átfogó (esetenként a kontinensek határain túlnyúló), hónapokig, sőt néha évekig tartó hadjáratok, a tömeghadseregek megjelenése, a nagy anyagfelhasználással működő tűzeszközök tömeges alkalmazása mind-mind ennek a kornak az eredménye. Újszerű, a hadművészet történetében addig ismeretlen kihívást jelentett, hogy meg kellett szervezni ezeknek a tömeghadseregeknek az ellátását, amelyek sokszor az országok határain kívül, a hátszágoktól, a hazai bázisoktól több száz, esetenként több ezer kilométerre elszakadva hadakoztak. Olyan ellátási-elosztási rendszereket kellett kiépíteni és működtetni, amelyek többnyire a hazai, de szükség esetén a helyi forrásokra támaszkodva ké-

pések voltak a csapatokat élelmiszerral, fegyverrel, lőszerrel, ruházattal, ló táppal és minden más anyagféleséggel ellátni.

Ezeknek a feladatoknak a kutatásában kiemelkedő szerepet játszott *Antoin Henry Jomini* (1779-1869) svájci tábornok, aki pályafutása kezdetén a Napóleon-i háborúban a francia hadseregben szolgált mint törzskari tiszt. Az oroszországi hadjárat sikertelensége után, katonai pályáját az orosz hadseregben folytatta, ahol rövidesen már a vezérkarban szolgált. Később közreműködött az orosz katonai akadémia megalapításában is.

Jomini: A hadművészet kézikönyve című katonai elméleti tanulmányában úgy fogalmaz, hogy "a logisztika a hadseregek mozgatásának gyakorlata, a menetek és alakzatok anyagi részletei, az el nem sáncolt táborok és szállások áthelyezése, egyszóval a stratégiai és taktikai kombinációk végrehajtása".

Egy másik helyen pedig azt mondja, hogy "a logisztika alapjában véve semmi más, mint a két másik (ti. a stratégia és a taktika) előkészítésének vagy alkalmazásának tudománya".

Jomini a logisztika fogalmát eléggé tágan értelmezte, bele értette mindazon tevékenységeket, amelyek a csapatok mozgatásával, elhelyezésével, elszállásolásával, a különböző hadfelszerelési cikkekkel (lőszerrel, ruházattal, élelemmel) történő ellátásával kapcsolatosak. Ez a felfogás aztán a XIX. szd-ban a fejlett katonai nagyhatalmaknál általánosan elterjedt.

Erre az időszakra vezethető vissza a nyugat-európai, és a tengeren túli hadseregeknél, a biztosító-ellátó tevékenységek **logisztikai biztosításaként** történő meghatározása. A továbbiakban ez a megnevezés széles körben elterjedt, és a nyugati kultúrkörökben általánossá vált.

A katonai elméleti kutatásokban, a katonai szakirodalomban a fegyveres küzdelem során indukálódó szükségletek kielégítését célzó valamennyi tevékenységet a logisztika részeként kezelték. Ebbe a biztosítási tevékenységrendszerbe beleértették a harcanyag-ellátást, a harci technika hadszíntéri javítását éppúgy, mint a különböző dimenziókban folyó szállításokat, a gyógyító-kiürítő tevékenységeket.

Karl Philipp Gottfried von Clausewitz (1780-1831) mint a porosz militáns szemlélet képviselője, a porosz katonai elmélet megalapítója, korszakos jelentőségű teoretikus, egészen más nézeteket vallott a logisztikáról.

A **háborúról** című művében a következőket írja logisztikával kapcsolatban: **"Ugyan ki akarná az ételmezési és közigazgatási szolgálat egész litániáját a tulajdonképpeni hadvezetéshez sorolni? Bár a csapatok alkalmazásával állandó kölcsönhatásban állnak, mégis lényegükben különböznek tőle. sokkal ritkábban érvényesül a betegellátás, valamint a lőszer- és fegyverpótlás hatása, semhogy fontos lenne a hadvezetés szempontjából..."**

A hadviselés szükségleteinek optimális kielégítésével, a csapatok mind teljesebbkörű ellátásával, szinten minden ország katonai teoretikusai évszázadokon keresztül behatóan foglalkoztak. Tudományos kutató munkásságukra érhetően befolyást gyakoroltak az adott ország gazdasági-társadalmi viszonyai, amelyben éltek, amelyek között a hadseregek működtek.

Így a nyugat-európai és a tengerentúli kultúrkörökben, a magántulajdon, a piacgazdaság, a polgári demokrácia intézményrendszere által determinált "jóléti" társadalmakban a haderő építésének és fenntartásának egy ennek megfelelő rendszere alakult ki. Ezeknél döntő jelentőségű az a filozófiai alapvetés, hogy az előljáró csak a feladatot, az elérendő harcászati-, hadművelleti célt határozza meg. Nem határolja be a felhasználható erők, eszközök, anyagok mennyiségét. Bizonyos határokon belül a végrehajtó katonai szervezetek parancsnokaira, a logisztikai szakemberekre bízva az anyagi-technikai szükségletek meghatározását. A logisztika szóhasználatával élve, lényegében egy nyomásos (push) rendszerű ellátási struktúrát alakítottak ki.

Ezzel szemben Kelet-Európában az eltérő gazdasági-társadalmi feltételek, a lényegesen különböző katonai hagyományok egy másfajta fejlődést indukáltak. Az eltérő gazdasági körülmények, az ellátásról, a biztosításról kialakult és az előzőektől lényegesen eltérő nézetek, a mi térségünkben más irányba terelték a kutatásokat.

A gazdasági és társadalmi élet minden szegmensében jelen lévő és meghatározó szerepet játszó tervgazdálkodás, a társadalmi folyamatok-

ban kizárólagos szerepet játszó voluntarizmus, az állam és a hadsereg viszonylatában, illetve a hadseregen belül is meglévő paternalista szemléletmód, mind-mind azt eredményezte, hogy a haderő fejlesztésében, fenntartásában is sajátos módszerek alakultak ki.

Az így felépülő ellátási-fenntartási rendszerek egy lényegesen szűkebb gazdasági alapon próbálták meg a hadseregeket fenntartani, szükségleteiket kielégíteni. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy a végrehajtandó feladat megszabása mellett, a felhasználható anyagi készletek nagyságát és a biztosítás egyéb paramétereit is az előjáró határozta meg. Azaz, az igényekhez, a szükségletekhez, illetve a szűkös lehetőségekhez jobban igazodó - egy kis jóindulattal "szívásos" (pull) rendszerként jellemezhető - ellátási- elosztási rendszer működött.

Az egymástól lényegesen eltérő rendszerek életképességét egyébként a világháborúk, illetve a közelmúlt helyi háborúi egyértelműn bizonyították. Azt gondolom, hogy a végső ítélet kimondása abban a kérdésben, hogy melyik biztosítási rendszer a hatékonyabb, melyik felel meg jobban a fegyveres küzdelem sajátos viszonyainak, melyik képes a szükségletek magasabb szintű kielégítésére, a katonai teoretikusok, a hadtörténészek feladata.

A logisztika fogalma

A logisztika egyértelmű meghatározása, tudományterületként, módszerként való definiálása, rendkívül nehéz feladat. A logisztika a legáltalánosabb "civil" értelmezés szerint, a matematikailag formalizált logika egyik régóta használt neve. A logisztika tehát lényegében matematikai logikát, ha úgy tetszik matematizált logikát jelent.

Ettől a meghatározástól némileg eltér a logisztikának a polgári életben szintén elterjedt másik meghatározása, amely **anyagok, eszközök, értékek áramlásaként és a hozzákapcsolódó információ, energia és munkaerő áramlásaként definiálja a logisztikát.**

Egyes tudományos műhelyek megállapításai szerint a logisztika: **a tudományos vizsgálódás azon önálló területe, amely az értékek áramlásának törvényszerűségeit kutatja, az optimalizálás lehetőségeinek vizsgálata céljából.** Véleményünk szerint, a logisztikai kutatások során

kimunkált elvek és módszerek, a kutatási terület sajátosságainak megfelelően általános érvénnyel vagy módosításokkal, speciális kiegészítésekkel kerülhetnek alkalmazásra az adott szakterületeken.

Egy másik megfogalmazás szerint, a **logisztika olyan rendszerelmélet, amely valamilyen dolog áramlásával foglalkozik. Azoknak a transzformációs folyamatoknak az összességéként kezelve a logisztikát, amelyek során a dolgok (anyagok, eszközök, információk) egy kiinduló állapotból, egy végső állapotba kerülnek. Ezen közben az áramlásban lévő anyagok, eszközök, stb. megváltoztatják mennyiségi- és minőségi mutatóikat, hely- és időkoordinátáikat.** Mindezek alapján a logisztikát úgy definiálják, hogy az **anyagok, eszközök, személyek, információk, rendszeren belüli és rendszerek közötti áramlásának tervezésével, szabályozásával, a folyamatok kontrollálásával foglalkozó ismeretrendszer, módszer.**

Sokan úgy vélekednek, hogy a logisztika mint új tudományterület léte vitatható, lényegét tekintve fogalomzavar, amikor is egyesek az operációkutatást vagy más néven a műveletkutatást nevezik logisztikának. A legtöbbször ott követik el a hibát, hogy nem pontosítják eléggé egyértelműen a logisztika kifejezést. Nem határozzák meg kellő pontossággal, hogy milyen céllal, milyen tartalommal használják a fogalmat.

A logisztika fogalma az elmúlt években a hadseregben is elterjedt, ismert kifejezéssé vált. A katonai logisztika művelésére **Logisztikai Programiroda** alakult, amelynek szakmai útmutatásai, tézisei alapján hadseregszerte egyre többen, egyre több szakterületen kezdték el a kutatásokat, próbálták meg adaptálni a nyugati logisztikai rendszereket és a civil szféra ilyen irányú tudományos eredményeit.

A különböző tudományos műhelyekben a kutatók a téma tanulmányozása során egyre gyakrabban, de ugyanakkor sokféle értelmezésben találkoznak a nyugati hadseregekben használatos katonai logisztika és "*logisztikai biztosítás*" fogalmakkal. A témakörrel behatóbban foglalkozók előtt rövid idő után nyilvánvalóvá vált, hogy a különböző NATO tagországokban is eltérően értelmezik ezeket a fogalmakat. Egyes hadseregekben a logisztikát kellő leegyszerűsítéssel ellátási rendszerként kezelik és "*logisztikai ellátási rendszerekről*" beszélnek. Más NATO tagországokban a katonai logisztikai biztosítás fogalma alatt a katonai alaptervékenységek mindenoldalú biztosításának egy jóval nagyobb szegmensét

értik. Az anyagi-technikai jellegű szükségletek kielégítésén túl, a szállítási-, elhelyezési igények teljesítésére irányuló rendszabályokat és tevékenységeket is a logisztikai biztosítás részeként kezelik. Eltérően értelmezik viszont az egészségügyi biztosítás kérdését.

Ezen eltérések miatt, a különböző tudományos műhelyeknek, először a működő nyugati logisztikai rendszerek összehasonlítását kell elvégezniük. Ezt követheti az adaptálás, a logisztikai elvek és módszerek "honosítása".

Anyagi-technikai biztosítás

A Magyar Honvédségben már az előző évtizedben megkezdődött az az integrációs folyamat, amelynek célja a különböző szakági biztosítási folyamatok egységes anyagi-technikai biztosítási rendszerbe történő integrálása volt. Ennek során az addig önálló szakterületként, a hadsereg teljes vertikumát átfogóan működő *technikai- és hadtáp szolgálati ágak* - a különböző vezetési szinteken bizonyos időeltolásokkal - fokozatosan betagozódtak egy **integrált anyagi-technikai biztosítási rendszerbe.**

Az egymást követő haderő-átszervezési lépések során, így fokozatosan kialakultak - nyugati hadseregeknél működő rendszerekkel, többé kevésbé megegyező - az integrált anyagi-technikai szolgálatok és szakcsapatok. **Az így kialakult anyagi-technikai szolgálatok kompetenciája kiterjedt az anyagi-technikai biztosítás feladatrendszerén túl az egészségügyi ellátás, a közlekedési biztosítás feladataira is.**

Az már nyelvészeti szemantikai kérdés, illetve a nyugati kultúrkörökben még napjainkban is meglévő hagyományápolásból következik, hogy amíg a NATO tagországokban a hadseregek anyagi-technikai szükségleteinek kielégítésére irányuló tevékenységet logisztikai biztosításként definiálják, addig nálunk (és tőlünk keletre) ugyanazt a feladatrendszert anyagi-technikai biztosításnak nevezik.

Elosztatva tehát a logisztikai biztosítás fogalmát kezdetben övező misztikus ködöt, mindenki előtt nyilvánvalóvá válik, **hogy lényegében az anyagi-technikai biztosítás újszerű megnevezésével állunk szemben.** Arról a biztosítási rendszerről van szó, amelynek elméleti alapjait, alap-

elveit, működésének belső törvényszerűségeit a különböző tudományos műhelyek már évek óta kutatták, amelynek legfontosabb szabályait, végrehajtásának optimális módszereit és formáit már szakutasításban is megfogalmazták. Ezt a biztosítási tevékenységrendszert szakembereink, a magyar nyelv racionális fogalomalkotási gyakorlatát követve, az alapvető funkcióknak megfelelően, anyagi-technikai biztosításnak nevezték el.

Mindezek után joggal vetődik fel a kérdés: **indokolt volt-e a logisztikai biztosítást új diszciplínaként feltüntetni?** Mennyire indokolt olyan felfogásban tárgyalni a katonai logisztikáról, mintha az a fegyveres küzdelem, és minden más katonai tevékenység anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb szükségleteinek kielégítésére irányuló új ismeretrendszer lenne. A polgári logisztikai rendszerekből átvett fogalmakkal operálva, elosztási rendszerek helyett disztribúcióról, készletképzés helyett kommissiózásról, stb. beszélve, valamiféle új tudományos ismeretrendszerként feltüntetve azt az évszázados-évezredes múltra visszatekintő támogató-biztosító tevékenységet, amely midig a hadseregek ellátására irányult. Amit az adott kor tudományos (hadtudományos) színvonalától függően, előbb hadbiztosítási tevékenységként, haditechnikai- és hadtápbiztosításként, (hadtáp körökben "Grand hadtáp"-ként értelmeztek), majd anyagi-technikai biztosításként, napjainkban pedig (nyugati divátáramlatot követve) logisztikai biztosításként definiáltak.

Minden alapot nélkülöz tehát az a felfogás, mely szerint a katonai logisztika új tudományterület, új diszciplína, hogy előzmény nélküli, új ismeretrendszer lenne.

A harcoló csapatok ellátásával, szükségleteik minél magasabb színvonalon történő kielégítésének lehetőségével a magyar hadügy nagy gondolkodói is, évszázadokon keresztül foglalkoztak. Korunk katonai szakemberei sem az elmúlt években kezdtek el foglalkozni a hadsereg, a háború anyagi-technikai biztosításának kérdéseivel.

Nem kezdődött tehát új időszámítás a 90-es évek elején, amikor is nagy port kavarva berobban a katonai kutatások, a hadtudomány világába az új sztártudomány, a *logisztika*. Pusztán annyi történt, hogy bizonyos politikai divathullámot meglövegolva, némelyek egyik napról a másikra, a konjunkturális helyzetet kihasználva, az új sztártudomány felkent bajnokaiként léptek fel. A többség számára eladdig ismeretlen kifejezése-

ket, kategóriákat használva, első látszatra tetszetős elméletekkel hozakodtak elő, újszerű megközelítésben kezdtek el beszélni anyagi és technikai jellegű szükségletek kielégítéséről, ellátásról, szállításokról, információ áramlásról.

Időbe telt, míg a szakma rájött, hogy itt lényegében a már évek óta magas szinten művelt, tudományosan megalapozott, biztosítási tevékenységről van szó. Rövidesen eloszlott aztán az a bizonyos misztikus köd, amely kezdetben az egész logisztikát övezte. Nyilvánvalóvá vált, hogy tulajdonképpen valamennyien ugyanarról beszélünk, csak más nyelven.

Mit hozott a logisztika

Miután tisztáztuk, hogy a katonai logisztika lényegében nem más, mint a **mindenoldalú biztosítás részét képező anyagi-technikai biztosítás újszerű meghatározása**, vizsgáljuk meg, hogy mit hozott a "szakmának" a logisztika. *Új alapokra helyezi-e a hadseregek ellátását, anyagi-technikai szükségleteinek kielégítését vagy csak a probléma újszerű megközelítését, a korszerű vizsgálati módszert jelent?* Azt is célszerű megvizsgálni, hogy a polgári életben a termelés, a közellátás területein végzett kutatások eredményei, a termelői-, ellátási-, elosztási logisztikai rendszerek működtetése során szerzett tapasztalatok hogyan adaptálhatók a hadseregben.

Elsőként talán azt érdemes vizsgálni, hogy fogalmi rendszerében, az alkalmazott kategóriák tekintetében mi a különbség, az anyagi-technikai biztosítás, illetőleg a logisztikai biztosítás nyelvezete, frazeológiája között.

Az előzőekben már utaltam arra, hogy amíg a logisztikai biztosításnál **disztribúcióról**, addig az anyagi-technikai biztosítás irodalmában **elosztásról** van szó, ami lényegét tekintve ugyanannak a folyamatnak a megnevezésére szolgáló két fogalom. Hasonló a helyzet a **komplettirozás**, illetve a **kommissiózás** esetében is. Itt pedig az anyagi biztosítás egyik fontos műveletéről, az ellátás folyamatába ágyazódó **készletezésről**, a **szállítmányok összeállításáról** van szó.

A tárolás, az osztályozás, minősítés fogalmainak logisztikai meghatározása pedig semmiben nem különbözik az általánosan elterjedt értelmezéstől, ahol ezen műveleteket az anyagmozgatás, a raktári anyagkezelés műveleteiként értelmezik.

A tisztánlátást nehezíti, hogy amíg a *polgári életben* elfogadott értelmezés szerint, a **logisztikai alapfolyamatok alatt a szállítás (S), tárolás (T) műveleteit értik** - külön választva azokat a kiegészítő logisztikai folyamatoktól (csomagolás, kommissiózás, ellenőrzés, stb.) - addig *egy-egy katonai logisztikai kérdéseket elemző írásokban* ezeket **azonos értékű folyamatokként kezelik**.

Nem jobb a helyzet a **deponálással** sem. A polgári logisztika a deponálást mint összetett logisztikai műveletet alapvetően tárolási alpműveletek összességéként, egyféle letétbe helyezési folyamatként kezeli. Ugyanakkor az anyagi-technikai biztosítás szakirodalmában erre a tevékenységre a **készletképzés** (készletgazdálkodás) kategóriát használják.

Kevés az eddig ismeretlen elem a logisztikai módszereket illetően is. A logisztikai értelmezés és az anyagi-technikai felfogás között semmi lényegi különbség nincs a *felhalmozás, puffereles, csapolás, átfuttatás*, mint ellátási módszerek értelmezésében, alkalmazásában. Hiszen a felhalmozás alatt mindig is valamely folyamat (jelen esetben a fegyveres küzdelem) várható igényeihez igazodó **anyag- és eszközkészletek megalakítását** értették és értik.

Az is régen felismert követelmény volt a különböző szintű raktárakkal, bázisokkal szemben, hogy egyféle kiegyenlítő, ha úgy tetszik "**puffer**" szerepet kell felvállalniuk. A váltakozó intenzitású anyagfelhasználás (javítási igény) és az állandó keresztmetszetű ellátási (javítási) lehetőségek között meglévő feszültség feloldásában kell kiegyenlítő szerepet játszaniuk.

Semmi újszerűség nem fedezhető fel a **felhalmozás** mint logisztikai módszer esetében sem. A folyamatokat ugyanazokkal a fogalmakkal írják le, azonos kategóriarendszert alkalmaznak a logisztikusok is és az anyagi-technikai szakemberek is. Így a logisztika hirdetői is, a jól ismert készletfajtákról, illetve azok szinonimáiról beszélnek. Amíg a logisztikus a saját szóhasználatára szerint: **kezdő-, teljes- és biztonsági** készletről beszél; addig ugyanezekről a készletfajtákról az anyagi-technikai biztosítás mint

induló-, csapat-, illetve **zárolt** készletről tárgyal. A különböző megnevezések mögött rejlő azonos tartalom a meghatározásokból egyértelműen kitűnik.

Végül még említést kell tennem a logisztika fogalomrendszerének egy igazi vadhajtasáról a **nyelőforrásokról** is. A különböző e témakörben íródott tanulmányok, publikációk beható tanulmányozása után is csak az az egyszerű magyarázat maradt a rejtély megoldására, hogy az anyagi biztosítás egyik alapvető folyamatáról, a **felhasználásról** van szó. Ennek a közfelfogásban egységesen értelmezett folyamatnak a megjelölésére némi logisztikus egy, a magyar nyelv szabályait semmibe vevő, a fogalomalkotás gyakorlatát megcsúfoló fogalmat alkotott.

Civil és katonai logisztika

Mint fentebb már utaltam rá, célszerű megvizsgálni, hogy a logisztikai kutatások eredményei - és itt elsősorban a polgári (termelői) logisztikára gondolok - milyen mértékben és hogyan adaptálhatók a katonai szakterületre, a fegyveres küzdelem viszonyaira.

A különböző társadalmi mozgásformák (termelés, közellátás, közlekedés, hírközlés, oktatás, regionális és állami szintű közigazgatás, stb.) mind az anyagi világ legbonyolultabb megnyilvánulási formái. **Ezeknek a mozgásformáknak a többsége, általában az embert körülvevő természetes és épített környezet átalakítására, a különböző emberi szükségletek kielégítésére irányulnak.** A dolog lényegét tekintve tehát olyan tudatos emberi tevékenységekről van szó, amelyek a tehetetlen (értelemmel nem bíró, ezért teljesen kiszolgáltatott, önálló akarat kinyilvánítására képtelen) anyagi világ megváltoztatására irányulnak.

Mindezen emberi tevékenységek eredményeképpen fokozatosan megváltozik, átalakul a természet, az emberi környezet. Ezenközben az emberi szükségletek folyamatosan kielégülnek.

Ez a céltudatos emberi tevékenység a kiszolgáltatott környezetre irányul. A természet átalakításához, az emberi szükségletek kielégítéséhez, azaz a termelő, szolgáltató tevékenység végrehajtásához "békés" eszközöket, módszereket használnak.

Ezzel szemben a háborúk, mint különös társadalmi mozgásformák - különösen pedig annak specifikumát jelentő fegyveres küzdelem - már merőben más jellegű emberi- társadalmi tevékenységfajták. Célkitűzését, eszközeit, módszereit tekintve élesen elütnek a "békés" jellegű társadalmi folyamatoktól.

A ma már közhelynek számító *Clausewitz-i* kijelentés, mely szerint: **"a háború a politika folytatása, csak más eszközökkel"** egyértelműen rávilágít e sajátos társadalmi jelenség lényegére. A háború, a fegyveres küzdelem esetében egy olyan különös társadalmi jelenséggel állunk szemben, amelynek alapvető célja: **az ellenség akaratának megtörése, és a saját akaratunk rákényszerítése.**

Mind a tevékenység célját, mind pedig a végrehajtás módszereit, eszközszerét tekintve *"különleges"*, semmi mással össze nem vethető jelenségről van szó. A célok is szélsőségesek, hiszen azok az ellenség teljes fizikai megsemmisítéséig, eszközszerének, védelmi jellegű építményeinek pusztításáig terjedhetnek. Ezeknek a háborús céloknak az elérése érdekében, a szembenálló felek fegyveres erőiket a végső erőfelfejtésre sarkallják. A rendelkezésükre álló valamennyi pusztító eszközfajtát felhasználják.

Egymás ellen szegülő emberi akaratokról van tehát szó. Olyan specifikus mozgásformáról, ahol a tudatos emberi (társadalmi) tevékenység egy másik embercsoport ugyancsak tudatos tevékenységének akadályoztatására, végső soron meghiúsítására törekszik. A célok eléréséhez felhasznált *"háborús"* eszközök és módszerek szélsőségesek. Ezek az eszközök és módszerek döntő mértékben különböznek minden más, *"békés"* célokat szolgáló eszközszerzettől és módszertől.

Ennek tudatában célszerű vizsgálni a polgári életben alkalmazott logisztikai elveknek, módszereknek és formáknak a hadseregben, a háborúban történő adaptálhatóságát. A tevékenység céljában, a felhasznált eszközökben, az alkalmazott módszerekben meglévő alapvető különbségek, rendkívüli mértékben megnehezítik a civil logisztika átültetését a katonai területekre. Különösen komoly nehézségekkel, esetleg áthidalhatatlan problémákkal kell számolni, ha a *"békés - civil"* logisztikai elveket és módszereket a háborús katonai tevékenységek viszonyai között próbáljuk alkalmazni. Ennek a kérdésnek a behatóbb vizsgálata, a

probléma elemzése, az adaptálás lehetőségeinek kutatása, egy újabb tanulmány tárgya lehet.

Véggövetkeztetés

Nagy a felelőssége a hadsereg vezetésének, az anyagi-technikai szakembereknek, a magukat logisztikusoknak valló kutatóknak **abban, hogy eldöntsék**: a haderő anyagi-technikai szükségletei kielégítésének merőben új rendszerével állunk-e szemben, vagy csak a NATO orientáció jegyében szorgalmazott, terminológiai módosításról van szó.

A kételyek eloszlatása, a hatékony szakmai kutatás, az oktatás és munkavégzés feltételeinek biztosítása érdekében egyszer és mindenkorra ki kell mondani, hogy új biztosítási rendszerről van-e szó, un. "kétnormás" biztosítással van-e dolgunk, vagy csak egy terminológiai újítással állunk szemben. Át kell-e szabni az anyagi-technikai biztosítás köntösét, vagy csak átgombolásról van szó?

Ha a logisztika az előrelépés, a fejlődés iránya, akkor az egész ellátási-biztosítási rendszert át kell formálni, szemléletet kell váltani. Egy merőben új biztosítási rendszert kell felépíteni, ennek megfelelő szabályozó rendszert kell kialakítani, a képzési rendszert újra kell gondolni, új tananyagbázist kell kimunkálni.

Addig pedig, amíg választ kapunk, választ adunk ezekre a kérdésekre, a legfontosabb feladatok egyike, hogy megőrizzük azokat az értékeket, amelyeket a szakma tudományos műhelyei az elmúlt években, az anyagi-technikai biztosítás elméleti megalapozásaként alkottak.

FELVETÉSEK A JÖVŐ HADVISELÉSÉRŐL (ELŐREJELZÉSEK ALAPJÁN)

Csabai György¹

Kitűzött célok

A jövőelméletnek a katonai erőkkel kapcsolatos felfogások és elképzelések megalapozását eredményesen segítheti a hadtudományban soha nem nélkülözhető jövőkutatás. Ugyanis egy hosszabb távra (így beleértve a jövőt és a távolabbi jövőt is) vonatkozó elképzelés megrajzolásához még az is szükséges, hogy képet alkossunk a hadviselésnek a jövő évszázadban bekövetkező alakulásáról.

A következőkben a tanulmány számos javaslatot tartalmaz, mégpedig olyanokat, amelyeket a katonai erőink hosszú távú és kiegyensúlyozott fejlesztésénél nem lehet nem figyelembe venni, így többek között igazodva a jövő hadviselés követelményeihez.

Ahhoz, hogy meg tudjuk fogalmazni majd a jövő katonai erőinek rendeltetését avagy küldetését, a figyelmet a kutatás folyamatában a következő **négy fő területre összpontosítottam**:

- *először*: feltérképeztem a 2050-ig terjedő időszak úgynevezett lehetséges geostratégiai tájképét;

- *másodszor*: kerestem a jövőben lehetséges konfliktusok összetevőit;

- *harmadszor*: részletesen feldolgoztam a jövő hadművészetének várható és előrejelezhető fejlődését és végül

- *negyedszer*: a múlt és jelen helyzetből kiindulva mérlegeltem a technológiai trendek várható alakulását.

¹ Dr. Csapai György alezredes, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet főmunkatársa.

A négy témakör feldolgozása és részletes analizálása ezen fázisában eljutottam az összegzett és alapvető megfogalmazásig, ezért a részmegállapítások közreadásától ezúton eltekintek. A feltevéseket eltérő terjedelemben fogalmaztam meg, azért, mert ez a megoldás tükrözi legjobban az írás műfaját, a kutatói jelentést.

Időszerűség és vizsgálati módszerek

A bekövetkező változásokat előre meglátni meglehetősen nehéz. Ennek ellenére úgy gondolom, hogy a kutatónak az a kötelessége, hogy ha tudja, akkor feltárja a jövő bizonytalan világának problémáit, amelyek megjelenjenek akár egy frissen felavatott hadnagy úr személyében, avagy egy új fegyverzet- és felszerelés kifejlesztésének formájában, továbbá más olyan formációkban, amelyeket meglehetősen hosszú idő alatt lehet hitelesíteni.

A múltban megtett erőfeszítéseket reálisan értékelni és előrelátni a jövőbeni változásokat rendkívüli bonyolult feladat.

A vonatkozó nemzetközi és hazai szakirodalom elemzése alapján általában véve elmondható az, hogy azoknak a személyeknek, akiknek nem sikerült megfelelően felmérni a jövőt vagy ők túlságosan is a ködös nézetek hálójába keverednek, esetleg foglyaivá válnak bizonyos hóboroknak, valamint hamis és rövid életre aktualizált teóriáknak.

Ennek elkerülése érdekében a szóban forgó kérdés kutatását kiterjesztettem a tudományos és társadalomtudományi diszciplínák egész sorára, sőt igénybe vettem azokat a legkorszerűbb analitikai modelleket és számítási technikákat is, amelyeket a meglévő technológiák kínálnak, beleértve az összehasonlító (komparatív) elemzéseket, továbbá a jövőre vonatkozó feltételezéseket, amelyeket azonban állandóan kritikus megmérettetésnek vettem alá. Ilyen képp ez a tanulmány több mint egyéves kutatómunka eredményeként született meg, melyet hazai vonatkozásban elsőnek és egyedülinek tartok, amely egy új erő kifejtés kezdetét is jelentheti.

A tanulmány időszaka felöleli a 2000-2050 időintervallumot, tehát hosszú távúnak, ún. távolabbi jövőnek ítéltető meg, ennek révén tehát szokatlannak tűnik mert a hazai előrejelzés még működő műhelyeiben,

beleértve az államigazgatási szférákat, főként tárcákat és a nagy nemzeti szervezeteket is, ritkán bocsátkoznak ilyen feladatokra.

Feltevések a helyzet várható alakulásáról: A meghatározó és a befolyásoló tényezőkről

Mint minden tanulmánynak ami az előrejelzéssel foglalkozik - így ennek is - az az egyik célja, hogy úgy tényeket, mint feltevéseket ismer-
tessen, továbbá további tanulmányozást és cselekvéseket igénylő kérdé-
seket vessen fel, mégpedig azért, hogy a katonai erőket jobban fel lehes-
sen készíteni a már jelzett időszakra.

Vizsgálataim eredményei alapján, ahogyan azt a kitűzött célokban
már ismertettem, kirajzolódott **négy feltevése kulcsfontosságú helyzet-
megítélési koncepció**, amelyek megértek arra, hogy most már itt is be-
mutatásra kerüljenek, később a részletezésükre visszatérek.

A helyzet várható alakulását meghatározó és befolyásoló tényezők
az előrejelzés összegezett eredményei alapján a következők lehetnek.

**Az első feltevésem szerint a nemzetközi rendszer továbbra is a ge-
opolitikai meghatározásokon fog alapulni.** Ugyanis a geopolitikát befo-
lyásoló tényező az a fizikai realitás, amely szerint egy adott időszakban
hol fognak folyni a háborúk, mi a céljuk ezeknek a háborúknak vagy a
nemzeti határok hol húzódnak, továbbá hol és milyenek a természeti erő-
források, a népesség és az élet- és létkörülmények, a művelésre alkalmas
földek, a vizet adó folyók stb. Geostratégiaiilag Észak-Amerika, Európa
és a Kelet-Ázsia a meghatározó. Ezért is az Európai Unió három pillérét
bemutatja az *1. számú ábra*.

Az előbb felsorolt (és még néhány más) alapvető tényezők várhatóan
nem fognak jelentékenyen megváltozni a jövőben. Ami az új kihívásokat
illeti ez esetben a kiindulási alapot a mai kihívások, avagy destabilizációs
tényezők képezik, lásd *2. számú ábra*.

Megítélésen szerint az ilyen megközelítésű geostratégiai látásmód
egyrészt a valósághoz kötődik, másrészt pedig kérdéssé teszi a maga
nemében egyedülálló, az Egyesült Államokban gyakran alkalmazott hó-
dító vagy vetélkedő megfogalmazást. Jóllehet az elkövetkező harminc

esztendőben az Egyesült Államokra és a Nyugatra számos állam jelenthet komoly fenyegetést, egyetlen nemzetet sem lehet majd egyszerűen "a maga nemében egyedülálló vetélkedőnek tekinteni", persze a szó szoros értelmében. Amennyiben elfogadjuk a geopolitikai megalapozottságú világnak a realitását (a középpontban, félperiférián és periférián lévő országok) és támaszkodunk egy ilyen alapos helyzetelemzésre, abban az esetben arra a megállapításra juthatunk a fenti vonatkozásban, hogy a nagyobb "vetélkedő vagy hódító" kifejezés használata tűnik célszerűbbnek. A fenyegető és vetélkedő nemzetek között létrejövő új stratégiai partnerség és szövetség új minőségeket produkálhat.

A második feltevés alapján az egyes államok közötti és a belső konfliktusok valószínűségének további lehetőségeivel igazolja a katonai erők létjogosultságát. Jóllehet lesz ugyan néhány olyan ország, amely majd nem az államok közötti konfliktusok céljára fognak fenntartani katonai erőket, hanem a belső biztonság és rend fenntartásának céljára. Azonban az országok többsége a szárazföldi erőt, a légi erőt és a haditengerészetet a más államok elleni háborúra fogja alkalmazni. Annak (ki)hangsúlyozásával, hogy az államok a katonai erőiket a jövőben az államok közötti relációkban alkalmazzák majd, nem jelenti óhatatlanul is azt, hogy a katonai erőket nem fogják bevetni egy megváltozott típusú és olyan alacsonyabb szintű feladatokra, mint a felkelések és lázadások leverésére, a különböző típusú békeműveletekre és a hazai progresszív erőknek nyújtott különböző támogatásokra. Új lehetőséget kapnak az irreguláris műveletek, és Oroszország is átalakult, civil kontroll alatt álló fegyveres erőkkel fog rendelkezni. Oroszország fegyveres erői átalakításának kezdete 1998-ra tehető.

Mindenesetre kihangsúlyozom, hogy például az Egyesült Államok katonai erőinek felhasználásával kapcsolatos előtervezés kulcsfontosságú elemét továbbra is az a feltevés képezi, hogy várhatóan a jövőben is az államok közötti, nevezetesen **a nagyobb hatalommal bíró államok közötti hadviselés lesz a meghatározó realitás.** Így hazánk, mint a Nyugat új tagja, az USA-val való szövetségi partnerség alapján, annak oldalán eredményesen vehet részt ezekben a konfliktusokban. A jövőbeni béke és a harc spektrumát a 3. számú ábrán érzékeltetem.

A harmadik feltevés szerint a hadművészet fejlődésében érvényesülnek majd azok a változások, amelyek a technológiai és társadalmi mozgásokkal kapcsolatosak, amelyek egyébként is arra kényszerítenék

az állami- és katonai vezetést, hogy folyamatosan törekedjenek a hadviseléssel összefüggő eljárások tökéletesítésére. Ugyanis a hadviselés természetének állandó változása nem más, mint történelmi tapasztalat. Ugyanis a katonai stratégia (másnéven hadászat) alapjai általában véve sokkal lassabban változnak, mint például a harcászat, amely szinte majdnem azonnal tükrözi vissza a technológiában végbement változásokat és módosulásokat. Hozzátehető, hogy a változások felismerése előnyökkel járhat, ellenkező esetben káros következményekkel is számolni lehet.

A hadművészet katonai elméleteken és háborús tapasztalatokon alapul. A katonai elméleti iskolák és filozófiák bár meglehetősen realista alapokon nyugszanak, mégiscsak kimondható az, hogy **a mai hadművészet elindult a többdimenziós hadműveletek irányába**. Igaz, hogy Clausewitz háromságának elve: **a nép, az állam és a hadsereg** egybeeshet a pluralista demokráciák alkotmányos rendszerével, azoknak a kiteljesedése várható a regionális, a kontinentális, a globális környezetben és multinacionális kontextusban is.

Ma már nemcsak Keleten, hanem Nyugaton is elfogadják a stratégia-hadműveleti művészet-harcászat felosztást, amelyek közül még mindig az ún. csapszegeknek a stratégiát és harcászatot tartják.

A hadműveleti művészet mint ún. köztes szint fogja össze a harcászati műveleteket (harcokat, ütközeteket, beavatkozásokat stb.) a stratégiai (hadászati) célok elérése érdekében, ennél fogva a háború, a fegyveres konfliktus hadműveleti szintje fontosságának növekedése várható, annak ellenére, hogy a háború természete egyre összetettebbé kezd válni, így a hadviselés egyik elemének (a szárazföldi, a tengeri, a légi és az űr) tanulmányozása nem lehet teljes értékű - a korlátai miatt - az idő mint fontos tényező is új dimenziót kap, hiszen az elhúzódó műveletek nagyobb veszteséggel járnának, hiszen a technológiák a felek (szövetségek) részére lehetővé fogják tenni az átfogó támadást.

A precíziós harceszközök hatást fognak gyakorolni a támadás-védelem viszonylatra, azok bizonyára nehezítik a mozgások és manőverek végrehajtását és a védőfelet segítik. A siker egyik alapfeltétele a technológiai fölény lesz.

A számításból a tömegpusztító fegyvereket sem szabad kihagyni, annak ellenére, hogy a volt Szovjetunió és az USA szembenállása úgy vég-

zódott, hogy azok alkalmazására nem került sor. A nagyhatalmak nukleáris eszközeivel és ballisztikus rakétaival számolniuk kell a lehetséges feleknek, különösen a hatótávolság és a hatóerő vonatkozásában.

A negyedik feltevés a technológiára és a trendekre vonatkozik, amikor is a jövő évszázadban az információ és a precíziós vezérlésű fegyverek képezik a kulcsfontosságú erők sokszorosát. A hadügyben végbenő forradalmak új eredményeket produkálnak, folyamatok gyorsulnak és mélyülnek.

A technológiák biztosítani fogják a parancsnokoknak azt, hogy miképp tudják ellenőrzésük és befolyásuk alatt tartani a kiformalódó harcmezőt.

A harc irányításának és vezetésének központosított avagy decentralizált módja a mindenkori technológia fejlettségétől függ és az valószínű a centralizált vezetés is lehetővé fogja tenni. Ebben a kérdéskörben az úr katonai célokra történő felhasználása fontos lesz a harcmezőn folyó tevékenységek szempontjából. Az adatok megszerzését - ha a jelenlegi trendek folytatódnak - segítik a nehezen felderíthető pilótanélküli (robot) repülőgépek.

A hagyományos szervezetű föld-föld típusú tüzérség továbbra is költségkímélőbb lesz egy bizonyos hatótávolságig. Nem zárhatjuk ki azt az esetet sem, amikor egyes országok (szövetségek) fegyvereket juttatnak a világűrbe, ahonnan támadni fogják a földi célokat. Ma úgy tűnik, hogy az atmoszférában keringő műholdak költségkímélőbbek lesznek, mint a hadszíntér-parancsnokoknak esetenként kiutalt műholdak.

Nálunk megkezdődnek a fegyverzetbeszerzési ciklusok, ugyanakkor azok Nyugaton felgyorsulnak. A fegyverzetfejlesztések, az alap kutatások a magán szférákban fognak inkább megtörténni, míg az államok pedig alkalmazkodnak majd a hadviselés új feltételeihez, törekedve más ország technológiájának megismerésére, a "láthatatlan" verseny megnyerésére.

A hadviselésben a tüzelő-manőverező erő aránya, a sebesség, a tűzvezetés, a rácshálózati összekapcsolás fontos szerephez jut a harcmezőn, beleértve a zavaróműveleteket is. A mozgékonytságot (főként a hadászati légiszállítást) biztosító eszközök újabb típusainak a megjelenése

és a régiék tökéletesítésére prognosztizálható, ugyanakkor a logisztikai jellegű szállítások zöme továbbra is föld és víz felszínéhez kötődnek.

Az új harci-technikai eszközök módosított hajtó- és üzemanyagai kisé nagyobb erő kifejtést biztosítanak, amellyel a harcmező logisztikai támogatásának főképp a szállítások vonatkozásában szükséges számolni, mivel az új energiaforrások megjelenése várható.

Ezért az energia és a hajtóműrendszerek kapcsolata felülvizsgálatra szorul egyre inkább, az alacsony fogyasztásúak kerülnek előtérbe.

A ma alkalmazott lőszer és lövedékek általában nagy terjedelműek és igen sok logisztikai művelet elvégzését igénylik. Analízisem eredménye alapján csupán csekély javulásra lesz lehetőség addig, amíg a hagyományos lőpor alkalmazásában nem lesz változás. Ugyanakkor a rakéták indításának, a pályán történő működésének stb. formái, az irányított energiával működtetett fegyverek alternatív formáinak eshetősége újabb vizsgálatokat igényelnek.

Következtetések és ajánlások

Befejezésül az alábbiak érdemelnek megfontolást, vagy további vizsgálatokat.

Először: a jövő katonai erői (köztük hazánké) továbbra is visszatükrözik az adott ország társadalmában uralkodó értékeket, érdekeket és az esetleges tennivalókat, úgy társadalmi, mint katonai vonatkozásban.

Másodszor: ebben az évszázadban a nyugati katonai erők, főképpen az USA erői logisztikai fölényben voltak az ellenfeleikkel szemben.

A mai nyugati fegyverrendszerek nemzedékeit olyan hadszínterekre tervezték, amelyekben a mai logisztikai rendszerek a nagyméretű támogatást csupán nagyméretű kiszárazásban (csomagolásban) tudnak biztosítani, vagyis csak hagyományos módon. Hosszabb távon a logisztikai önellátás (kisebb kiszárazású anyagok révén) az erők megnövelt képességéhez vezethet el az új harcmező, amely digitálisnak is tekinthető.

Harmadszor: úgy tűnik, hogy folytatódik az új harcmezői rendszerek egy szegmensének a harmadik dimenzióba való átkerülése, ezáltal a légtér telített lesz, és a személyzet nélküli eszközök végzik a felderítést, szolgáltatják a tűzerőt, a logisztikát, az összeköttetést, sőt azok egyre inkább domináns eszközeivé válnak a harcászati és hadműveleti manőverezésnek. Mindezekkel együtt az információs technológiának a jövő hadviselésre gyakorolt hatása már napjainkban is fontos, prioritásként kezelendő kérdés. Később az információs hadviselés kiemelt jelentőségre tesz szert, mind nemzeti, mind szövetséges vonatkozásban.

Negyedszer: a precíziós fegyverek a célmeghatározási módokkal közösen lehetővé teszik a harcászati és hadműveleti előnyökhöz való juttatást az új harcmezőn. Ezeknek a fegyvereknek a nagymértékű pontossága a harceljárások módosítását, végső soron a doktrínák hozzáigazítását igénylik.

Végezetül: a jövő az egyesített haderőnemi doktrínák irányába mutat, akkor is, ha a katonai erőik béke és harc spektrumait akár együtt és akár külön is kezeljük, illetve értékeljük. A CJFT koncepció térnyerése után új elgondolások kapnak lehetőséget a kipróbálásra és alkalmazásra.

A feltevések és a felsorolt rész- illetve végkövetkeztetések a nemzetközi standardok dimenziójában találhatóak, ezért az egyes konkrét országoknak és nemzeti hadseregeknek, pontosabban szólva a mai magyar politikusoknak és a katonai tervezőknek - más tényezőkkel együtt - ajánlatos a fentieket ilyen vagy olyan mérvben számításba venni a politikai és katonai "tervasztalokon" folyó tervezési-szervezési munkálatok folyamán.

Mellékletek:

1.számú: Maastrichti Európai Unió Timpantonja és Tipológiája.

2. számú: Destabilizációs Tényezők.

3. számú: Az ezredforduló katonai konfliktusainak spektruma.

Felhasznált irodalom

- 1.) World Development Report 1996 Oxford University Press.
- 2.) Toward a Dagerous World Rand NDRI, 1995.
- 3.) *Alexei G. Arbatov*: The Russian Army in the 21st Century, SSI 1997.
- 4.) *Dr. Csabai György*: A XXI. század hadviseléséről ÚHSZ 1995\füzet.
- 5.) *Russell Weigley*: The Age of Battles, Indiana University Press, 1991.
- 6.) *Zbiniw Brezinski*: Out of Controll: Global turmoil on the Eve of the Twenty First Century, New York, Sribner's, 1993.
- 7.) *Paul Kennedy*: Preparing for the Twenty- First Century, New York, Clumbia, 1986.
- 8.) U.S. Military Strategy and Force Posture for the 21st Century: Capabilities and Requirements, Santa Monica, 1994.
- 9.) *Dr. György Csabai*: Fresh stratégy needed on military budget. The Hungarian Times, Monday October 4, 1993.
- 10.) *Ph.D. György Csabai*: The Basic Principles of Defence of the Republic of Hungary Verteigungsanalysen, Ausgabe 9, Dezember 1993.

MAASTRICHTI EURÓPAI UNIÓ TIMPANTONJA ÉS TIPOLÓGIÁJA

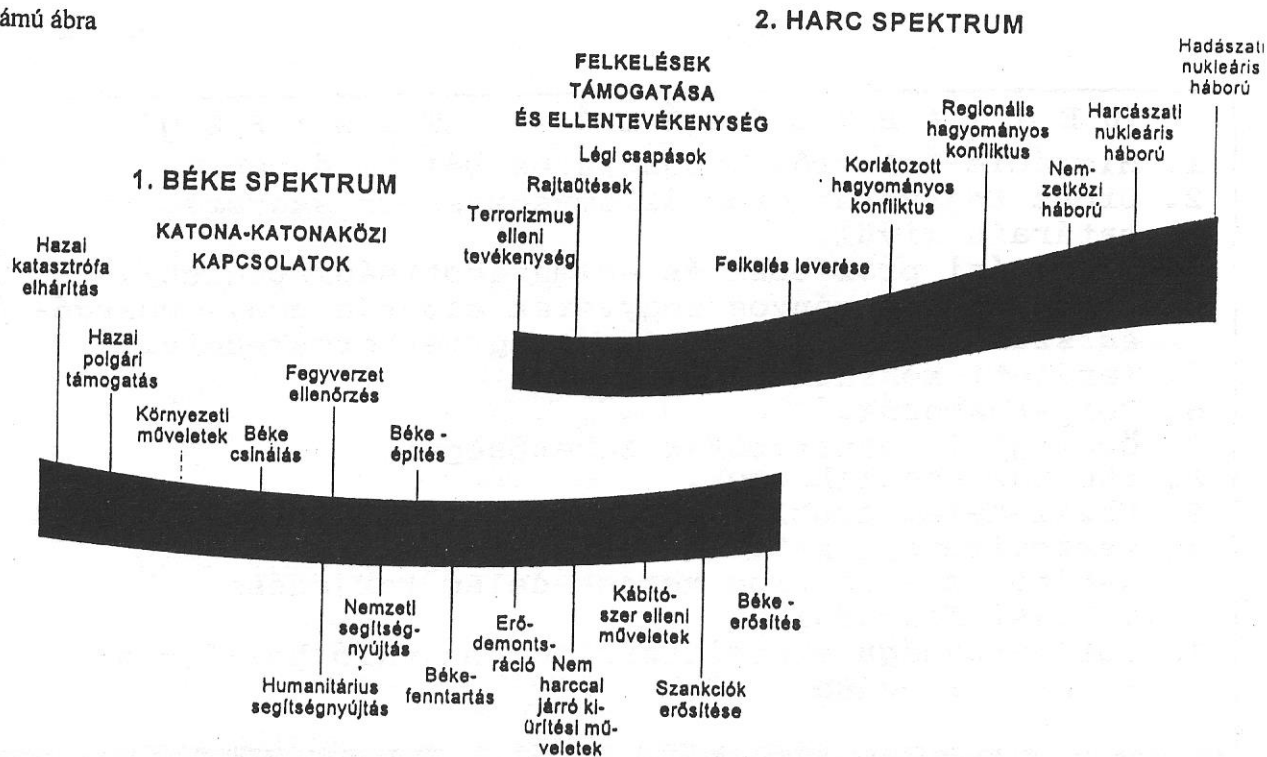
I.számú ábra

D E S T A B I L I Z Á L Ó T É N Y E Z Ő K

1. Migráció Keletről Nyugatra és Délről északra.
2. Orosz fegyveres erők állomásozása Oroszország határain kívül.
3. Gazdasági problémák és -elmaradottság/átmenet/.
4. Atom-és hagyományos fegyverek elterjedése, embargó-és szerződések megszegése, fegyverkereskedelem.
5. Területi konfliktusok.
6. Polgárháborúk.
7. Ökológiai katasztrófák lehetőségei.
8. Etnikai konfliktusok.
9. Közel-Kelet problémái.
10. Terrorizmus, szabotások.
11. Kábítószer- és drog kereskedelem terjedése.
12. Vallási forradalmak.
13. Létfontosságú energiaforrásokhoz való hozzájutás megakadályozása.

AZ EZREDFORDULÓ KATONAI KONFLIKTUSAINAK SPEKTRUMA

3.számú ábra

LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS

A HADITECHNIKAI ESZKÖZÖK TECHNIKAI KISZOLGÁLÁSI RENDSZERE, KORSZERŰSÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

II. RÉSZ

Gáspár Tibor¹

(Az 1997/4. számban megjelent azonos című cikk folytatása)

2. A jelenlegi technikai biztosítási rendszer elemzése

A rendszerváltástól napjainkig tartó permanens és mindezidáig minden esetben félbemaradt vagy befejezetlen haderőreformok a hadi technikai szolgálatok, eszközök és anyagok vonatkozásában szinte minden fontosabb területre negatív hatással voltak és egy-egy részterület kivételével a helyzet folyamatosan romlott.

Ma már nemcsak az anyagi tartalékok, de a szellemi, módszerbeni, eljárásbani tartalékaink is kimerülőben vannak.

A költségvetés több éves elégtelensége odavezetett, hogy a végrehajtásra, megoldásra váró feladataink úgy összetorlódtak, hogy már a prioritás kiválasztása is szinte lehetetlen, hiszen a "haditechnikai gépezet" minden alkatrésze megkopott és egy-egy "csavar" hiánya is az egész "szerkezet" működőképességének leállításához vezethet.

A szervezeti- és az ehhez kapcsolódó személyi - változások a haditechnikai színvonal szintentartásának személyi feltételeit egyre kevésbé biztosítják. Amíg az ellátandók létszáma 10 %-kal, addig a kiszolgáló állományé 40 %-kal csökkent.

¹ Dr. Gáspár Tibor mk.ezredes, MH Haditechnikai csoportfőnök-helyettes

Viszonylag jól működő műhelyeket, bázisokat, raktárakat veszítünk el, miközben a kezelt eszköz - és anyagmennyiség lényegében alig csökkent.

A haditechnikai eszközök jelentős része előregedett, jó részének lejárt vagy a közeljövőben lejár az üzemideje, amelyek meghosszabbítását végre kell hajtani.

A rendszerben lévő eszközök technikai kiszolgálása, javítása nem az igény, hanem a lehetőségek függvénye. Egész technológiai folyamatok maradnak el, ezért az egyszerű javításokat is magasabb szinten kell elvégezni.

A csapatok javító erőinek és javító kapacitásainak csökkenése már a béke feladatok végrehajtását is csak nagy nehézségek árán biztosítja. Az "MZ" eszközökre előírt tartós tárolásba helyezés, HIT-be helyezés, konzerválás, illetve átkonzerválás műveleteinek végrehajtása nem biztosított a katonai szervezetek javító és kiszolgáló állományával, így ezek a feladatok kapacitás hiány miatt nem kerülnek végrehajtásra.

Tovább nőtt a szükséges ipari javításokhoz képest a lemaradás, ez negatív hatással van a hadrafoghatósági mutatókra és az üzemeltetés költségeire. (1)

2.1. A jelenlegi technikai kiszolgálás és javítás rendszere

Az érvényben lévő szakutasítások, szabályzatok és előjárói szakmai intézkedések alapján foglalom össze a technikai kiszolgálás és javítás területére vonatkozó legfontosabb alapelveket, előírásokat. (2)

A Magyar Honvédségnél csapatszinten 1987-ben bevezetésre került a fegyverzeti és technikai eszközök egységes technikai kiszolgálási rendszere. A tervszerű fenntartási rendszer hatfokozatú, melynek első négy fokozata az egységes technikai kiszolgálásokat, az ötödik és hatodik a tervszerű megelőző javításokat foglalja magában.

A rendszer lényege és célja:

- az eltérő felépítésű, időtartalmú és periódusú ágazati kiszolgálások egységes rendszerbe foglalása,
- a technikai kiszolgáló és javító állomány koncentrációja,
- a technikai kiszolgálási és javítási feladatok tervezhetőségének biztosítása.

A fenntartási rendszer - az üzemeltető alegységek, az anyagi technikai szolgálatok szakalegységei, egységei a központi javítószervek (polgári vállalatok) által meghatározott rendszerben és mélységben, tervszerű, megelőző jelleggel vagy szükség szerint végezhető - **a technikai kiszolgálási és javítási feladatok összességét foglalja magában.**

Mind a tervszerű, megelőző jellegű technikai kiszolgálások, mind a szükségyszerűen elvégzett javítások célja: **biztosítani az eszközök (anyagok) folyamatos, megbízható üzemelését, készletteljességét, előírt technikai állapotát, üzemeltetési tartalékát.**

A tervszerű fenntartási rendszer első két fokozatát az alegység szintű, a 3., 4. fokozatát az egység szintű technikai kiszolgálások, az 5., 6. fokozatát pedig a tervszerű javítások (közép- és nagy) alkotják. Az egyes fokozatok technológizált műveletek összességei, amelyeket időnormák alapján vagy feladathoz kötötten kell, hogy tervezzenek és hajtsanak végre a katonai szervezetek. A tervszerű fenntartási rendszer kiegészül az eszközök (anyagok) rövid idejű, tartós vagy hosszú időtartamú tárolásba helyezésével.

Minden technikai kiszolgálási fokozat részét kell, hogy képezze a karbantartás, amely az eszközök (anyagok) egészének és részeinek külső és belső tisztítását, működőképességet biztosító (hajtó-, kenő-, korrózióvédő) anyagok feltöltését, kiegészítését, cseréjét foglalja magában.

A szükség szerinti javítások a technikai kiszolgálások során felfedezett vagy a használat közben keletkezett hibák megszüntetésére szolgálnak. A szükség szerinti javítás során a hiba kijavításán túl, meg kell szüntetni a hibát előidéző okokat is.

A szükség szerinti javítások a végrehajtandó műveletek mélysége szerint kis-, közép- és nagyjavításra oszthatók fel.

A szükség szerinti javításoknál törekedni kell arra, hogy a javítást az üzemeltető alegység, vagy az a legalacsonyabb szintű javítószerv végezze el, ahol a személyi és tárgyi feltételek rendelkezésre állnak. Általában a kisjavítást az alegység, a dandár (ezred); a középjavítást a javítózászlóalj, a nagyjavítást a központi javítószervek végzik.

Az előírások megvalósulása kapcsán a következő gondok tapasztalhatók:

- az értékelő-elemző mechanizmusok hiánya miatt pontosan nem tudjuk, hogy melyik tevékenység mennyibe kerül, mire hol, mennyit kell (kellene) ráfordítani, és így a javítószervezetek (mint ahogy a honvédség egésze) tevékenysége gazdaságosságra, költségekre érzéketlen,

- fellazult az üzemeltetési fegyelem az alegységeknél, ami elsősorban a jelentős létszámhiánnyal magyarázható (a létszám és a feladat az esetek többségében nincs egyensúlyban),

- a tervszerű nagyjavítások (6.TK) drasztikus csökkentésével megbomlott a technikai kiszolgálási rendszer. A technikai állapot helyreállítása - ami a további biztonságos üzemeltetés alapja - gyári javítás hiányában nem történik meg, így az eredetileg logikusan felépített rendszer felborult,

- jelentős a fenntartási anyagok hiánya, ami megnehezíti a szervezett javító tevékenységet,

- aránytalanul sok munka hárul a javítózászlóaljakra, mint középszintű javítószervekre. A csapatok irányából igény jelentkezik a segítségre, mert sok helyen a csapat javítószervek önerőből nem tudnak megbirkózni a hadrafoghatóság biztosításának követelményeivel. *Ennek okai a következők:* létszám- és szakértelem hiánya, az öregedő technikával nő a kiszolgálási és javítási igény, a kezelőállomány felkészültségéből eredően nő a kiképzési feladatok technikai biztosításával kapcsolatos feladatok időszükséglete is (eszközök felkészítése, lövészetek biztosítása, illetve túlbiztosítása, stb). Az elmaradt gyári- és nagyjavításokat a középszintű javítószerveknek kellene pótolni, amihez a kapacitásuk kevés,

- a csapatok szervezetének "korszerűsítése" hátrányosan érintette a haditechnikai eszközök technikai biztosítási feltételrendszerét. Amíg a meghatározó haditechnikai eszközök darabszáma alig csökkent, addig javítószervek szűntek meg (16., 131. javítózászlóalj, 52. javítóezred) és alakultak át (82., 83., 47 javítózászlóalj), hogy nagy kapacitásuk csökkent. *A részletes adatokat az 1. és 2. számú táblázat tartalmazza.*

- az alakulatok jelentős részénél az esedékes technikai kiszolgálások kapacitás hiányában részben elmaradnak, nem kerülnek végrehajtásra. A legtöbb csapatnál, amikor az üzemképtelen eszközök tömege vár javításra, nincs idő a még üzemképes technikai eszközökkel foglalkozni. Persze ez a szemlélet odavezet, hogy a még üzemképes, de a technikai kiszolgálás folyamatából kimaradt eszköz, holnap már az üzemképtelenek számát fogja szaporítani,

- az ellenőrzések azt mutatják, hogy - különösen az alegység szinten - a végrehajtott technikai kiszolgálásoknál nem mindig tartják be a műveleti utasításokat, a műveletek egy részét nem végzik el, a meglévő hibákat nem tárják fel és így nem is hátrítják el időben. Többször tapasztalható szakszerűtlenül végrehajtott művelet is. Ennek oka, hogy a parancsnoki állomány egy része nem ismeri kellően a technikai kiszolgálási műveleteket és így nem is tudja azokat szakszerűen oktatni és a végrehajtást megkövetelni.

Összességében megállapítható, hogy az elmúlt években gyökeresen megváltoztak a technikai kiszolgálás és javítás feltételei a csapatoknál és ezek a változások az eddigi eredmények megtartását a jelenlegi rendszerben már nem teszik lehetővé.

2.2. A technikai kiszolgálási és javítási rendszer működési feltételei

A technikai kiszolgálási és javítási rendszer helyzetét komplex módon az adott környezetben lehet objektíven vizsgálni. *Az objektív vizsgálatnál figyelembe kell venni:*

- magát a haditechnikai eszközt, mint a technikai kiszolgálás és javítás célobjektumát, annak üzemeltetési helyzetét,

- a folyamatot végző embert, a haditechnikai szolgálat szakállományát,
- a folyamat vezetési rendszerét,
- a javítószervezetek helyzetét,
- a technikai kiszolgálási és javítási folyamat infrastruktúráját.

A Magyar Honvédségnél az elmúlt évtizedekben a következő tendenciák érvényesültek:

- 1961-1970 között mennyiségi bővítés történt,
- 1971-1985 között a mennyiség mellett fokozatosan tért hódított a minőségi fejlesztés,
- 1986-tól a szintentartás volt a jellemző, ami a 90-es évek elején a tartalékok és készletek feléléséhez vezetett. Ezt némileg ellensúlyozta csak az orosz államadósság terhére beérkezett MIG-29 repülőgépek és a BTR-80 harcjárművek, valamint a kedvezményesen vásárolt T-72 harckocsik.

A jelenlegi helyzet értékelésénél közismert a hadsereg költségvetési lehetősége, ami a műszakilag indokolt technikai fejlesztéseket sem teszi lehetővé.

A Magyar Honvédség anyagi-technikai helyzetét a meghatározó eszközcsoportokon keresztül célszerű vizsgálni, mivel egy-egy eszköz - még ha a legkorszerűbb is - önmagában a rendszer összműködését csak kismértékben befolyásolja.

A repülő- és légvédelmi csapatok alaprendeltetésből adódó feladata, hogy már békében legyenek képesek az ország légtérének folyamatos ellenőrzésére és megbízható védelmére, háborúban pedig a legfontosabb ipari, közigazgatási objektumok, szárazföldi csapat csoportosítások oltalmazására, valamint az agresszor erőinek levegőből történő pusztítására. Erőinek zömét már békében hadi szervezetben kell tartani, folyamatos felkészítésüket biztosítani. A feladat végrehajtásához a repülő és légvédelmi csapatok jelenlegi fegyverzete - mennyiségi és minőségi jellemzői alapján - csak erősen korlátozott mértékben felel meg. A rádiólokátor rendszer korszerűsítése jelenleg napirenden lévő feladat. A repülőgépek és helikopterek üzemeltetése erősen behatárolt, a hozzájuk rendszeresített fedélzeti pusztító eszközökkel együtt. Az 1993-ban rend-

szerbe állított MIG-29 repülőgépek sem oldják meg önmagukban a légi-erő gondjait.

A légvédelmi rakétakomplexumnak rendszerbentarthatóságát az eszközök természetes elhasználódása és a rakéták üzemideje határozza meg. Több komplexumot rakéta üzemidő lejárta miatt kénytelenek vagyunk kivonni a rendszerből.

A legsürgetőbb feladat a csapatok közvetlen alkalmazására rendszeresített légvédelmi rakéta és tűzér komplexumok cseréjének átgondolása, megtervezése.

A **szárazföldi csapatok** eszközeinél a fegyverrendszerek egyes területeken megfelelnek a követelményeknek. Ezek a harckocsik, páncélozott szállító harcjárművek, tűzérségi eszközök. A légvédelmi és páncéllhárítás területén mennyiségi és főleg minőségi elmaradás van az igényekhez viszonyítva.

A **Magyar Honvédség híradótechnikai** eszközparkja zömében technikailag és erkölcsileg elavult, amortizálódott, korszerűtlen analóg eszközökre épül.

A honvédség költségvetési támogatása reálértékének drasztikus csökkenése miatt a **gépjárműbeszerzés zuhanásszerűen beszűkült**. Lehetetlenné vált a tervszerű kivonás, a műszakilag indokolt cseréket sem lehet végrehajtani. A takarékosági célból bevezetett korlátozó intézkedések (igénybevétel korlátozása, felújítások és javítások halasztása és a túlüzemeltetés) még átmenetileg sem oldották meg a problémákat. Az üzemképesség fenntartásában a javítóanyag ellátás csökkenésének következményeként gazdaságtalanul túlüzemeltetett, technikailag megbízhatatlan, a közlekedési és forgalombiztonsági követelményeket, valamint a környezetvédelmi előírásokat csak nagy erőfeszítések, ráfordítások árán biztosítható gépjármű állomány keletkezett.

Ez a folyamat és az így kialakult helyzet többnyire jellemző a haditechnikai eszközök minden eszközcsoportjára is (vegyvédelmi-, műszaki- és hadtáptechnikai eszközök).

Összességében megállapítható, hogy a Magyar Honvédség - néhány szűkebb eszközcsoport kivételével - rendelkezik a szükséges mennyisé-

gű alapvető haditechnikai eszközzel. *Jelentős részük technikai állapota leromlott, üzemidejük a vége felé jár, javítóanyag és alkatrész ellátásuk nem vagy nehezen biztosítható, gyártásuk és ezzel ipari javítási hátterük megszűnt, így további rendszerbentartásuk feltételei megnehezültek. Egy részük az ezredfordulóig rendszerben tartható, kisebb hányaduk modernizálható, felújítható. Mindebből következik, hogy néhány területen elengedhetetlen a technikai eszközök váltásának megkezdése.*

A technikai biztosítási feladatok, a technikai kiszolgálások, javítások tervezésének, szervezésének és végrehajtásának személyi feltételei meghatározó tényezőként jelentkeznek. A szükség szerinti javítások, magasabb szintű javítást kiváltó, csapatszinten végrehajtásra kerülő felújítások, korszerűsítések megszervezéséhez, végrehajtásához mérnökökre, technikusokra, szakemberekre, kidolgozott technológiai utasításokra (melyeket a meglévő állománynak kell elkészítenie), a szervezésben és végrehajtásban jelentkező tapasztalatok összegzésére, hasznosítására van szükség.

A haditechnikai eszközök technikai kiszolgálását és javítását végző szakállomány helyzete alapvetően megegyezik a hadsereg azonos kategóriájába lévő állománya helyzetével, *de szükséges néhány körülményre felhívni a figyelmet:*

- a haditechnikai szolgálat mérnöki, tiszti állománya több vonatkozásban is hátrányt szenved a parancsnoki állománnyal szemben. *Ezek közül a legfontosabb a következők:* alacsonyabb beosztások, rosszabb munkafeltételek, nehezebb előmenetel, kisebb elismerési lehetőség, stb,

- a jól képzett szakállomány létszáma fokozatosan csökken a végrehajtói szinteken. A civil szférában jelenleg a jól képzett szakmunkások, technikusok keresete átlagosan kétszerese a hadseregbeninek,

- az elmúlt években végrehajtott átszervezések, csökkentések miatt több tiszt, tiszthelyettes és közalkalmazott került nem a tanult szakmájának megfelelő beosztásba, így nőtt a haditechnikai szakállomány azon rétege, ahol a szakmai ismeretek hiányosak. Jelenleg nincs megfelelő szakmai továbbképzési rendszerünk ezen hiányosságok felszámolására,

- a haderőátalakítás eddig végrehajtott feladatai kapcsán jelentős számú sorállományú szakszerelő jelent meg a javítószerveknél, a tiszti és

a közalkalmazotti állomány nagyarányú csökkentése mellett. A sorállományú szakjavító állomány - még a legjobb akarat ellenére sem - nem képes a közalkalmazotti állományt pótolni. Ennek alátámasztására néhány felmérési eredmény (3):

a) A bevonuló fiatalok többsége a tanulmányai befejezése után kerül a sorkatonai szolgálat kötelékébe, nagy részük alapfokú, illetve középfokú végzettség bizonyos formáival rendelkezik (szakmunkásképző, szakközépiskola), kevesebb a gimnáziumot végzettek, illetve magasabb iskolai végzettségűek száma,

b) A bevonuló állomány *korösszetétele*:

18 év alatt	0,25 %
18-20 éves	84,01 %
21-24 éves	15,28 %
25 év felett	0,45 %

c) A bevonulók *iskolai végzettsége*:

Nem rendelkezik középfokú végzettséggel a bevonulók 74,3 %-a.

Valamilyen szakképesítéssel rendelkezik 69,1 %, de a szakmai végzettséggel rendelkezők 51 %-a nem dolgozott szakmájában bevonulása előtt.

Az újoncok 44,3 %-a munkanélküliként vonult be.

Összességében, figyelembevéve a szolgálati idő 9 hónapra történő csökkentését is, a sorállományú szakjavítók nem képesek pótolni a több éves gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező közalkalmazottakat, aminek következtében lényegesen csökken a javítókapacitás, az elvégzett munka **szakszerűsége**.

A technikai biztosítás, ezen belül a technikai kiszolgálás és javítás irányítása, vezetése az anyagi-technikai integrált rendszerben, de a technikai szolgálati ágak útján valósul meg.

Az elmúlt évek gyors változásai a 80-as évek végén kialakult tervezési, irányítási rendszert teljesen felszámolták. A tervszerű technikai biztosítás helyét átvette a válságkezelés. Az utóbbi években nem készülnek rövid- és hosszú távú javítási tervek, a javítószervek az éppen legsürgősebb technikai eszközök javításával foglalkoznak. A korábban alkalmazott tervezési módszerek feledésbe merültek, a tervezésre, szervezésre vonatkozó érvényes intézkedések a gyakorlatban nem érvényesülnek.

A javítószervezetek tevékenysége az adott vezető állomány felkészültségétől, követelmény támasztásától függ. Negatív hatást váltott ki a létszámcsökkentés ezen a területen is. **Az egy főből álló technikai szolgálatok nem képesek a technikai biztosítás minden területén megfelelni az elvárásoknak.** Lényegesen romlott a tervezés, szervezése helyzete ott, ahol a szolgálati ág vezetésére tiszthelyettes szolgálatvezető lett rendszeresítve.

Ez a tendencia a javítószervek tevékenységében is érvényesül. **A tiszt szakaszparancsnokok helyett tiszthelyettesek lettek rendszeresítve.** Ez a gyors váltás a tiszthelyettes képzésben nem érvényesül, sőt ott is visszalépés történt a katonai szakközépiskolák felszámolásával.

A javító szervezeteknél feszítő gondként jelentkezik, hogy **a struktúra és létszám kialakítása szervezési sablonok alapján történt és nem vették figyelembe az adott alakulatnál ténylegesen jelentkező kapacitás igényeket, helyi sajátosságokat.**

Ez azt eredményezte, hogy az általános kapacitáshiány mellett is aránytalanságok vannak a javítószerveknél. Ezek a gondok negatívan hatnak a személyi állományra. **A nehéz anyagi helyzet mellett még a munkások is elmaradnak, mivel az irreális körülmények között végzett technikai kiszolgálás és javítás eleve kudarcra van ítélve.**

Ezt erősíti még a leromlott, elhasználódott javítóműhelyek és felszerelések helyzete. Az alakulatok egy részénél a technikai kiszolgálás és javítás elvégzéséhez szükséges feltételek csak szűkösen állnak rendelkezésre. A műhelyfelszerelések elavultak, elhasználódtak. **A polgári életben már meghonosodott javító és diagnosztikai eszközök hiányoznak.**

2.3. Következtetések

1.) A jelenleg érvényben lévő technikai biztosítási rendszer gyakorlatilag nem funkcionál. Az elmúlt években bekövetkezett változások hatására már az 1987-ben lefektetett elvek szerint - a megváltozott körülmények miatt - a haditechnikai eszközök rendszerbentartását nem lehet biztosítani.

2.) A javítókapacitások drasztikus csökkentése kritikus helyzetet eredményezett a technikai eszközök hadrafoghatóságának biztosítása területén.

3.) A rendszerbelépett új technikai eszközök (MIG-29, BTR-80, BTR-80A, T-72, METISZ) nem eredményeztek javulást, a jelenlegi rendszer nem tud prioritást biztosítani ezekre a területekre. Így féltő, hogy ezen eszközök is - az elégtelen technikai biztosítás miatt - gyors romlásnak indulnak.

4.) A technikai biztosítás rendszerét vizsgálva megállapítható, hogy alapvető gond nem az adott technikai eszköz technikai állapotával van, hanem az egész rendszer nem funkcionál megfelelően. Az adott eszköz a feltételek biztosítása mellett gyorsan helyreállítható, hadrafoghatóvá tehető.

5.) Az állományarányok változtatása - tiszti és közalkalmazotti állomány csökkentése, sorállomány növelése - még inkább rontja a megmaradt javítószervek lehetőségét.

Össességében, a haditechnikai eszközök állapotának, a szakjavító állomány, a javító objektumok és felszerelések helyzetének vizsgálata alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a létszámcsökkentéssel párhuzamosan romlottak az üzembentartás feltételei, a javítószervek helyzete rosszabb lett. Kisebb létszámmal, öregebb, elhasználódottabb technikai eszközök technikai kiszolgálását és javítását kell végezniük változatlan vagy rosszabb állapotú műhelyekben, nem a legkorszerűbb szerzőkkel és javító felszerelésekkel.

A technikai biztosítást végrehajtó szervezetek nehéz helyzetén minden körülmények között javítani kell, mivel előbb vagy utóbb kettős feladat elé kerülnek. Egyrészt egyre romló körülmények között biztosí-

tanunk kell a meglévő haditechnikai eszközök üzemképességét az elvárt szinten, másrészt fel kell készítenünk őket a hadsereg anyagi-technikai fejlesztéséből rájuk háruló feladatok elvégzésére. Ami azt jelenti, hogy egy tartós átmeneti időszakban, kb. 10-15 évig, párhuzamosan kell üzem-bentartani korszerűtlen és korszerű (esetleg egészen más felkészültséget és technikai háttérrel igénylő) eszközöket.

3.) A javasolt technikai biztosítási rendszer leírása

3.1. A rendszer általános leírása

A **technikai biztosítás** a logisztikai biztosítás alapvető folyamata, amely a csapatok alaprendeltetéséből adódó feladataik végrehajtásához szükséges **haditechnikai eszközök biztosítására, azok üzemeltetésére, üzem-bentartására** irányuló rendszabályok és tevékenységek összessége. A technikai biztosítás folyamata a haditechnikai eszközök rendszeresítésétől a selejtezésükig tart.

A fő részfolyamatok az alábbiak:

- rendszeresítés,
- üzemeltetés technikai biztosítása,
- tárolás,
- javítás,
- fenntartási anyagbiztosítás,
- szakkiképzés,
- selejtezés.

A javasolt technikai biztosítási rendszer általános felépítése az *1. számú ábrán* látható. A rendszer felépítése a béke feladatok szerint történt.

A javaslat átfogja a technikai biztosítás teljes egészét, biztosítva ezzel a vezető szervek és végrehajtó alegységek, egységek egységes rendszerét, a feladatok eredményes végrehajtását.

A háborús technikai biztosítás alapvető feladata a haditechnikai eszközök hadrafoghatóságának előírt szinten való tartása, valamint a sérült, meghibásodott eszközök helyreállítása és visszajuttatása a csapatokhoz.

A fő folyamatok a következők:

- az üzemeltetés rendszabályainak meghatározása,
- a haditechnikai eszközök harci alkalmazáshoz való előkészítése,
- a helyreállítási feladatok:
 - *a technikai felderítés,*
 - *vontatás és szállítás,*
 - *javítás,*
- az eszközök visszatérítése.

A háborús technikai biztosítás feladatai szervesen kapcsolódnak a béke állapotban működő rendszerhez. A háborús körülmények között a technikai biztosítás tervezési és szervezési alapelvei különböznek azon alapelvektől, amelyeket a csapatok a béke állapot körülményei közötti kiképzés során vesznek figyelembe. A rendszer működésének megváltozása a rendszer törvényszerű és logikus válasza a környezeti feltételek megváltozására.

Tanulmányom további részében a javítási alrendszer részletes elemzésével kívánok foglalkozni. A technikai biztosítás egészét tekintve ez az a terület, ahol a legsürgősebb változtatás szükséges. Természetesen a többi terület is fontos, a teljes siker érdekében minden alrendszer reformra szorul, de a tanulmány korlátai nem teszik lehetővé az összes terület teljes mélységű kidolgozását, ezért a többi területről csak röviden teszek említést.

3.1.1. Rendszeresítés

A bekövetkezett változások a rendszeresítés folyamatának újbóli szabályozását igénylik. A jelenleg érvényben lévő utasítások, intézkedések a megváltozott szervezeti felépítés és jogszabályi környezet miatt nem alkalmazhatók. A klasszikus értelemben vett rendszeresítés jelenleg nem folyik, az eszközök spontán kerülnek a hadrendbe, a szervezetekhez. Ezen a területen új utasítások és intézkedések kidolgozásával lehet a megfelelő törvényi alapokat megteremteni a megfelelő működéshez.

3.1.2. Üzemeltetés technikai biztosítása.

Az üzemeltetés technikai biztosítása területén *négy alapvető tevékenység jelentkezik:*

- az üzemeltetés szakmai felügyelete,
- technikai kiképzés felügyelete,
- technikai kiszolgálás minőségi végrehajtása és ellenőrzése,
- fenntartási anyagellátás folyamatos biztosítása.

A haditechnikai eszközök üzemeltetésének szakmai felügyelete alapvetően szabályozott. Szükséges az üzemeltetést jelenleg szabályozó utasítások egy részének átdolgozása.

A jövőben a haditechnikai szolgálatoknak nagyobb ráhatást kell gyakorolni a **kezelőállomány technikai ismeretszintjének** emelésére. Az átalakítási folyamatok befejezését követően (1998-ban) ez a kialakult szervezeteknél az alegységek vezető állománya ismeretszintjének emelése útján érhető el. Csak az eszközöket használók technikai ismereteinek javításával lehet csökkenteni a rendkívüli meghibásodásokat. A magasabb technikai ismeretekkel rendelkező kezelő sokkal szakszerűbben végzi el a technikai kiszolgálást is.

Az alegységszintű technikai kiszolgálás jelenlegi rendszere és előírásai változtatást igényelnek. Ezt a kérdést a javítási alrendszerrel részletesen tárgyalom.

Az alegységszintű fenntartási anyagellátás szervesen kapcsolódik az alegységszintű technikai kiszolgáláshoz. Az eredményes technikai kiszolgálás biztosításához meg kell szervezni a felhasznált fenntartási anyagok folyamatos pótlását. Célszerű felülvizsgálni az alegységeknél lévő fenntartási anyagokat, a feleslegeket be kell vonni és el kell látni őket a jelenleginél célszerűbb alegység készletekkel.

3.1.3. Tárolás

A tárolás alábbi módjai lehetségesek:

- rövid idejű tárolás (egy év alatt, részleges konzerválással),

- tartós tárolás (2-3 évig, teljes konzerválással),
- hosszú időtartamú tárolás (5 évig, teljes konzerválással).

A témával foglalkozó több írással ellentétben, véleményem szerint a tárolás nem sorolható az üzemeltetés technikai biztosítása témakörbe, tehát elsősorban nem az alkalmazók feladata. A szakszerűség biztosítása érdekében csak a javító szervezetek szakemberei által végezhető, a javítási alrendszerhez kapcsolódva. Az alegységek szintjén csak a tárolásba helyezett eszközök egyes ellenőrzési feladatai végezhetőek, amelyek az alegység szintű technikai kiszolgálás részét képezik.

Az elmúlt években hasznos tapasztalatokat szereztünk a haditechnikai eszközök hosszú időtartamú tárolása területén. A haderő átalakítás felgyorsítása, valamint a folyamathoz szükséges költségvetési keretek és javítókapacitások drasztikus csökkenése teljesen leállította a tárolásba helyezést. A jövőt illetően én nagy jelentőséget tulajdonítok ennek a tárolási módnak és a huzamosabb ideig rendszerben maradó eszközök esetében (10 éven túl) csak ez a megoldás képzelhető el.

3.1.4. Javítás

Erről az alrendszerről a 3.2. pontban részletesen írok.

3.1.5. Fenntartási anyagbiztosítás

A fenntartási anyagbiztosítás szervesen kapcsolódik a technikai kiszolgáláshoz és javításhoz, azoktól nem elválasztható.

A fenntartási anyag biztosításának az alábbi módjai lehetségesek:

- soros (ciklikus) ellátás,
- soronkívüli anyagbiztosítás.

A fenntartási anyag ellátási rendszerbe kerülése szerint beszélhetünk:

- alkatrész beszerzésről,
- alkatrész felújításról,
- alkatrész gyártásról.

A soros ellátás a fenntartási anyagbiztosítás meghatározó módja. A szervezeti változásokat követő nagy anyag- és eszközmozgások, valamint a csapatoknál (a megszűnő alakulatok készletei) felszabaduló fenntartási anyagok hasznosítása miatt, az elmúlt években ez az ellátási mód nem funkcionált.

A soronkívüli anyagbiztosítás rendszere lehetővé teszi a két ellátási ciklus közötti időben szükséges, egyes fontos fenntartási anyagok vételezéssel történő biztosítását.

A szűkös költségvetési lehetőségek mellett, a haditechnikai eszközök jelentős részénél, a gyártástól eltelt tetemes idő miatt, a fenntartási anyagok nem, illetve csak aránytalanul drágán szerezhetők be. Ezért az **alkatrész felújítás és gyártás** a fenntartási anyagellátás szükségszerű módja. A jelenlegi, átmeneti állapotban egyre nagyobb jelentőségre tesz szert ez az ellátási mód. Sajnos ezen a területen is erősen érvényesül a költségvetési hiány, a javítószerveknél pedig a kapacitáshiány.

3.1.6. Szakkiképzés

A kiképzés területén, a technikai biztosítás részeként, *a következő területeket tartom fontosnak kiemelni:*

- szakállomány kiképzése,
- továbbképzés,
- átképzés.

A szakállomány képzési rendszere - a haderőátalakítás részeként - átalakulóban van. A tisztii és tisztihelyettesi képzés megújításának a gyakorlati tapasztalatai még annyira frissek, hogy mélyebb elemzést nem tesznek lehetővé. A javítószervek sorállományú szakjavítóinak jelentős része a 9 hónapos szolgálati idő alatt nem készíthető fel úgy a beosztás ellátására, hogy érdemleges javító tevékenységet is végezhesen.

A továbbképzések jelenlegi rendszere csapatszinten korszerűsítésre szorul. Az új technikai eszközök rendszerbeállítása új ismereteket követel a szakállománytól, amit csak megfelelően szervezett, célirányos képzéssel lehet megszerezni. A jelenleg meglévő hiányosságok is a hatékony továbbképzés szükségességét követelik.

Az **átképzések** a hadsereg technikai fejlesztése kapcsán előtérbe fog-
nak kerülni. Egy-egy konkrét eszköz megismerése csak a szállító által
szervezett tanfolyamon biztosított teljes körűen. Az állomány előképzé-
se miatt viszont égetően szükséges, mivel jelenleg a szakjavító állomány
75- 80 %-a mechanikai, gépész ismeretekkel rendelkezik alapvetően és
csak kis hányad van felkészülve, az elektronikus eszközök technikai ki-
szolgálására, javítására. A korszerű haditechnikai eszközök esetében ez
az arány közel fordított kell hogy legyen.

A haderőátalakítás feladatai is szükségessé teszik az átképzések
szervezettségét. A kényszerű váltások miatt többen kerültek, illetve ke-
rülnek új területre.

3.1.7 Selejtezés:

A haditechnikai eszközök rendszerből történő kivonása, a körülmé-
nyek változása miatt, legalább annyira rendezetlen, mint a rendszeresítés.
E két fontos terület komplex szabályozása elkerülhetetlen.

3.2. A javítási alrendszer

A javítási alrendszer elvi felépítése a 2. számú ábrán látható.

*A javítási alrendszer alapját a haditechnikai eszközök felosztása, rang-
sorolása képezi, az alábbiak szerint:*

1.) Kivonásra váró eszközök

Ebben a csoportban azok a haditechnikai eszközök tartozhatnak,
amelyek rendszerből való kivonása megkezdődött, hosszú távon a had-
sereg ezen eszközökre nem tart igényt. A részleges kivonás miatt kellő
mennyiségű készlet áll rendelkezésre, a teljesen elhasználódott eszközök
központi készletből cserélhetők. A nagyobb meghibásodások javítása - a
felesleges készletek miatt - nem gazdaságos, ezért erre a célra kapacitást
nem kell fenntartani.

2.) Jelen állapotukban üzemeltetendő eszközök

Ide azokat az eszközöket sorolhatjuk, amelyek még rendszerben
vannak (viszonylag kis darabszámban), korszerűsítésük nincs tervezve,

magasabb szintű javításuk különböző okok miatt (pénz és alkatrészhány, kapacitás hiány, stb) nem lehetséges (esetleg nem is szükséges).

3.) Hosszabb távon üzembentartandó eszközök

Ezen csoportba a hadsereg részére hosszabb távon szükséges haditechnikai eszközök tartoznak. Például a 122 mm önjáró tarack, 152 mm D-20 ágyútarack, 100 mm MT-12 páncéltörő ágyú, T-72 harckocsi, BTR-80 harcjárművek, stb. Ennél a csoportnál feltétlenül szükséges biztosítani az eszközök központi tagozatban történő felújítását, esetleges korszerűsítését is. Csapattagozatban és magasabb tagozatban is ezen eszközökre kell fordítani a meglévő kapacitások jelentős részét.

4.) Beszerzésre kerülő új technikai eszközök

Itt alapvetően a gyártó fél ajánlásaiból, előírásaiból kell kiindulni a feladatok meghatározásánál. Szakítani kell a minden áron egységesített technikai biztosítási rendszer szemlélettel. Minden új eszközön csak olyan technikai kiszolgálást kell elvégezni, amelyet a gyártó előírt és ott kell megteremteni ennek feltételeit, ahol az gazdaságosan végrehajtható.

Természetesen az új eszközök vonatkozásában már a megrendelésnél, fejlesztés esetén a követelmények meghatározásánál, érvényesíteni kell a technikai biztosításra vonatkozó elvárásokat. A tenderben, fejlesztési követelményekben ki kell térni a technikai biztosítási rendszerrel szembeni elvárásokra. A NATO országokban már használatos haditechnikai eszközök esetében nagyon nagy lehetőség nincs, az ott már kialakított technikai biztosítási rendszertől való eltérésre. Az eltéréshez való ragaszkodást (ha ez műszaki változtatást is jelent) keményen meg kell fizetni az árban.

A javasolt javítási alrendszer összességében három szintű, azonban nem mindegyik technikai eszköznél szükséges mind a három szint alkalmazása. A javítási alrendszerhez kapcsolódik a technikai kiszolgálás, mint az üzemeltetés technikai biztosításának része *(lásd 3.1.2. pont)*.

Az alegység szintű technikai kiszolgálás a jelenlegi 1. és 2. technikai kiszolgálás előírásainak és feladatainak megfelelő fokozatként képzelhető el. Az alapvető célja a technikai eszköz üzemképességének a megállapítása, az üzemeltetéshez szükséges kezelő szintű be szabályozások

és karbantartások elvégzése. Ezt a technikai kiszolgálást a kezelő állománynak a technikai eszköz alkalmazása előtt, alatt és után, a jelenlegi előírásokhoz hasonló rendben kell elvégeznie. A technikai kiszolgálás helye az általam javasolt rendszerben a 2. számú ábrán látható.

A javítási alrendszer szintjei a következők:

1. Csapattagozatú javítási szint

Csapattagozat alatt a dandár (ezred) tagozatot értem.

Csapattagozatban a technikai kiszolgálás és javítás területén a jelenlegi helyzethez képest az alábbi változtatások szükségesek:

- a technikai kiszolgálást egyértelműen alegység (zászlóalj, osztály, önálló század) szintű feladatként kell kezelni, amelynek szakmai irányítását és segítségét az alegység kötelékébe tartozó technikai tiszthelyettesnek kell végeznie. A dandár törzs, illetve a dandár (ezred) szintű javítóalegység csak azokkal a közvetlen alegységekkel tud foglalkozni ebben a kérdésben, ahol nincs békében technikus tiszthelyettes rendszeresítve,

- az alakulatok egy részénél a logisztikai zászlóalj törzsekben megjelentek a javítást szervező részlegek. Ez a szervezeti változás nagy jelentőségű a javítás szervezésben, hiányt pótló megoldás született. Az eredményes működés érdekében a részlegekbe beosztott állományt fel is kell készíteni erre a feladatra, aminek még egyelőre semmilyen intézményes feltétele nincs,

- a központilag végrehajtott eszköz besorolások után meghatározhatóvá válik minden alakulatnál a javítási igény. *Ez alapvetően két részből áll:* az elmaradások bepótlásához szükséges kapacitás és a folyamatos működéshez szükséges kapacitás. A javító szervezet létszámát a folyamatos működéshez szükséges kapacitás alapján lehet meghatározni. Az elmaradások bepótlását csak megfelelően dotált, túlmunkával látom megoldhatónak. Fel kell készülnünk arra, hogy a szervezeti változásokat követő minőség javító korrekciókhoz megfelelő javaslatokat tudjunk tenni a javító szervezetekre vonatkozóan,

- a fenti változtatásoknak megfelelően újra kell szabályozni a technikai kiszolgálás és javítás csapatszintű feladatait és ezzel együtt meg kell szervezni a vezető és irányító állomány felkészítését az új feladatokra.

A felsorolt változtatások eredményeképpen kialakul egy csapatszintű szükség szerinti javítási rend, ami biztosítja azon eszközök működését, amelyekkel hosszabb távon nem számolunk. Ez mellett megteremtődnek a feltelei annak, hogy a kapacitás jelentős részét a hosszabb távon üzemben tartandó eszközökre lehessen koncentrálni. Ebbe a kategóriába tartozó eszközökön végre kell hajtani a szükséges magasabbszintű technikai kiszolgálásokat, ami a jelenlegi 3. és 4. technikai kiszolgálás feladataihoz hasonlítható.

Új technikai eszköz hadrendbe állásával csapatszinten kell megteremteni az első szintet, amit a gyártó javasol. Egyedi, kis darabszámú, de több alakulatnál lévő eszközök esetén ezeket a feladatokat a gazdaságosság érdekében eggyel magasabb szintre is lehet szervezni. Ebben az esetben az adott eszköz vonatkozásában csapatszinten nem jelenik meg feladat. Ilyen esetekben mérlegelni kell, hogy a feladatra szervezett, magasabbszintű javítószervnél lévő javítócsoportha beosztott szakemberek jelentős távolléttel és sok utazással tudják csak megoldani a feladatukat, amit kellő kompenzáció hiányában kevesen vállalnak jelenleg.

Csapattagozatban a javítószerveknek képesnek kell lenniük békében a technikai eszközök állagmegóvásának biztosítására (kivételem a magasabb rendszerbe utalt eszközök javítása), válságkezelés és háborús időszakban pedig a kisjavítást igénylő eszközök meghatározó részének helyreállítására.

2.) Magasabb tagozatú javítási szint

Magasabb tagozat alatt a javítózászlóaljokat értem. Ezek a szervezeti átalakulás részeként - a 47. javítózászlóalj kivételével - a logisztikai ezredek részeivé váltak. Kapacitásuk egy részét leköti a logisztikai ezred önfenntartása.

Több tanulmányomban a javítózászlóaljok üzemszerű szervezeti formára történő átalakítása mellett érveltem, aminek pozitív vonásait és előnyeit most is fenntartom. Tudomásul veszem a jelenleg kialakult helyzetet,

nem mondva le elképzelésem távlati megvalósulásáról, a most is alkalmazható megoldásokat fogalmazom meg.

Az átalakítást követően megmaradt négy javítóászlóaljnál a javítási rendszerben rájuk háruló feladatok megoldása érdekében **a következő változtatások szükségesek:**

- sürgősen, de fokozatosan (1-2 év alatt több ütemben) radikálisan csökkenteni kell a sorállomány létszámát és *növelni a szerződéses, hivatásos, de leginkább a közalkalmazotti állományt.* A 9 hónap sorkatonai szolgálati idő mellett nem lehet a magasabb tagozatban elvárható szakmai ismeretre felkészíteni a sorállományt (néhány, a polgári életben is használatos szakma kivétel lehet),

- lényegesen javítani kell a javítási tevékenység irányítottságát. Ez egyrészt a technikai biztosítási feladatok tervezésének visszaállításával, másrészt az irányítási tevékenység személyi feltételeinek megteremtésével, az érintett állomány felkészítésével érhető el. *Felül kell vizsgálni és meg kell újítani az ide vonatkozó központi előírásokat,* mert azok jelentős része már elavult, illetve a megváltozott körülmények miatt nem végrehajtható,

- az eszközbesorolásnak megfelelően meghatározott kapacitás szükséglet alapján *felül kell vizsgálni a javítóászlóaljak szervezetét* és az igényekhez kell igazítani azt.

Átmenetileg a fenti rendszabályok bevezetése eredményezheti a jelenlegi helyzet javítását. A javítóászlóaljakra háruló szükség szerinti javítások és technikai állapot alapján végrehajtásra kerülő *megelőző javítások megfelelő elosztásával mégjobban koncentrálható a szakértelem és a javítóanyag, a feltételek a leggazdaságosabban alakíthatók ki.* A feladatok elosztásával elérhető, hogy minden feladatra ne kelljen mindenhol felkészülni.

A javítóászlóaljak távlati alakulása azonban csak az üzemszerű működés lehet, mivel ez a szervezeti forma biztosítja a legjobb kapacitás kihasználást. (4)

3.) Központi tagozatú javítási szint

A központi tagozat a jelenlegi formájában bekapcsolható a folyamatba. A bekövetkezett változások hatására a katonai rendszerben maradt javítószervek néhány kivételével megszűntek. Csak a fegyverzet-technikai és repülő-műszaki szakterületen maradtak meg javító szervezetek katonai szervezetként.

Ezen a szinten jelentős feladat hárul a HM RT-kre. A javítások jelentős részét ezen szervezeteknek kellene elvégezni. Kisebb hányadban jöhetnének számításba egyéb polgári szervezetek.

Ezen a javítási szinten a kapacitások rugalmasan alakíthatók. Az egész folyamatot a rendelkezésre álló pénz határozza meg. Ha a hadseregnek megfelelő keret a rendelkezésre áll, akkor az erre a szintre jutó feladatok végrehajthatók.

3.3. Következtetések

1.) A haditechnikai eszközök üzemeltetése az előzőekben felsorolt okok miatt válságban van. A helyzet válságkezelést igényel. A javasolt technikai biztosítási rendszer képes ezen válságkezelési feladatok megoldására.

2.) A technikai biztosítási rendszeren belül a javítási alrendszer kellő rugalmassággal rendelkezik ahhoz, hogy az átmeneti helyzetben, a technikai megújításig biztosítsa a haditechnikai eszközök megkövetelt, reálisan biztosítható technikai hadrafoghatóságát.

3.) Az új technikai eszközök rendszerbeállításával a rendszer bővíthető. Az új eszközök egy 4. csoportot képviselnek, ahol a gyártó által meghatározott technikai kiszolgálási és javítási előírások lesznek a meghatározók. A feltételek megteremtésével (személyi állomány, infrastruktúra) a feladatok a megfelelő szinthez illeszthetők.

4.) Pozitív elvi döntéseket követően a rendszer bevezetése gyorsan előkészíthető (szabályzó intézkedések kidolgozása, állománytáblák helyesbítése, vezetőállomány felkészítése), majd azt követően egy-két éven belül fokozatosan kiépíthető úgy, hogy közben az átalakuló szervezetek javítókapacitása nem csökken, hanem fokozatosan nő.

3.4. A megvalósítás érdekében tett javaslatok

Az új technikai biztosítási rendszer kialakítását *az alábbiak szerint javasolom végrehajtani.*

- 1.) Pozitív elvi döntés a rendszer kidolgozására.
- 2.) Az egyes alrendszerek kidolgozása, az elsődleges prioritást a javítási alrendszernek kell biztosítani.
- 3.) A haditechnikai eszközök felmérése, a felmérés eredményeinek egyeztetése a fegyvernemekkel, szolgálati ágakkal és döntés az eszközök besorolásáról.
- 4.) A szinteknek megfelelően a kapacitás igények pontosítása. A reális igényeknek megfelelő kapacitások kialakítása, a csapattagozatú és magasabb tagozatú javítási szintek feladatainak meghatározása.
- 5.) A működési rend kidolgozása, pontosítása és a szabályozó intézkedések előkészítése.
- 6.) A szükséges állománytábla módosítások előkészítése.
- 7.) A rendszer bevezetése, fokozatos áttérés megvalósítása.
- 8.) A tapasztalatok gyűjtése, a szükséges pontosítások, módosítások végrehajtása.

4. Összegzett következtetések

1.) A bekövetkezett változások technikai biztosításra kifejtett hatása *a következőkben összegezhető:*

- a haditechnikai eszközeink összességében előregedtek, fizikailag is erkölcsileg is döntő többségükben elhasználódtak. A csekély számban belépett új eszköz döntő hatást nem tud kifejteni,

- a javító kapacitások leépültek, holott a technikai eszközök örege-
désével a kapacitás igény gyorsabban nőtt, mint ahogy az eszközök száma
csökkent,

- a javítószerveknél a megváltozott állományarányok is csökkentet-
ték a kapacitást,

- a technikai biztosítás területén az elmúlt években fejlesztés nem
történt, ami tovább rontotta a technikai kiszolgálás és javítás feltétel-
rendszerét,

- a jogszabályi környezetben, szervezeti struktúrában, NATO orien-
tációban bekövetkezett pozitív változások a technikai biztosítás terüle-
tén nem érvényesültek.

2.) Az elmúlt években a technikai biztosítás területén végzett kuta-
tások, a megjelent tanulmányok ezeket a jelenségeket kellő részletesség-
gel feltárták. Megfogalmazódtak a megoldásra vonatkozó javaslatok is.
Elérkezett az idő a megfelelő döntések meghozatalához.

3.) A hadsereg szervezeti átalakítása ebben az évben befejeződik.
Az 1998-as évtől előtérbe kerülhet a kialakult helyzet elemzése, a to-
vábblépést elősegítő, a működést javító korrekciók végrehajtása. Az át-
alakítás eddigi feladatainak végrehajtása negatívan érintette a technikai
biztosítás területét, de még nem késő a kedvező hatású korrekciók vég-
rehajtása.

4.) A javasolt technikai biztosítási rendszer következetes bevezetése
néhány év alatt felszámolhatja a kialakult válsághelyzetet ezen a terüle-
ten. Így biztosítható lesz, hogy az átalakult hadsereg a jelenleg meglévő
és a belépő új technikai eszközökkel képes legyen feladata ellátására.

Irodalom

(1.) Részletek a MH Haditechnikai Csoportfőnök (főcsoportfőnök
helyettes) 1996. évi értékeléséből.

(2.) A technikai biztosítás (technikai kiszolgálás és javítás) területére vonatkozó előírások:

Fegyverzeti és technikai szolgálati szabályzat (tervezet). MH Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség 2391/1990.

Szakutasítás a szakaszosan üzemelő és a tárolt fegyverzeti és technikai eszközök és anyagok egységes technikai kiszolgálására. Ált/82 HM, 1987.

Útmutató az egységes technikai kiszolgálási rendszer bevezetéséhez, valamint a technikai kiszolgáló napok megtervezéséhez. Klt. sz.: 53/692. A MH Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség kiadványa, 1988.

(3.) A sorállománya vonatkozó felmérési adatok részletesen megtalálhatók:

Húri Mónika: A szociális munka lehetőségei a laktanyában. Szárazföldi Csapatok 1995/3. szám - 50-81. oldal.

Kántor Raimond: A sorkatonák szociális és metálhigiénás jellemzői. Humán Szemle 1996/1-2. szám - 27-35. oldal.

Farkasné Zádeczky Ibolya: A humán munka tapasztalatai a MH Hadtáp Szolgáltató Központban. Katonai Logisztika 1997/1. szám - 262- 264. oldal.

(4.) Lásd részletesebben:

Dr.Gáspár Tibor: A haditechnikai eszközök javítási rendszerének korszerűsítési lehetőségei a szárazföldi csapatoknál. Szakdolgozat, 1995.

Dr.Gáspár Tibor: A haditechnikai eszközök javításának új rendszere. Új Honvédségi Szemle 1996/3. szám.

Dr.Gáspár Tibor: A haditechnikai eszközök technikai kiszolgálási rendszere korszerűsítésének lehetőségei. Tanulmány, 1996.

K I M U T A T Á S

a főbb haditechnikai eszközök mennyiségének alakulásáról
a szárazföldi csapatoknál

Eszközcsoport	1993 db	1997 db	Változás %
Tábori lövegek, aknavetők	795	622	78
Légyvédelmi lövegek, rakéták	586	356	61
Páncéltörő lövegek, rakéták	671	417	62
Tűzvezető eszközök	210	175	83
Összesen	2457	1665	67
Harcokcsi	831	529	64
Lct.harcjármű	472	465	99
Ker.harcjármű	1087	518	48
Gépkocsi	12202	9600	79
Összesen:	14592	11112	73
Rádiók	15650	11737	75
Relék	298	238	80
Központ.vez.ag.	2353	1647	70
Rjt. és titkosító ber.	916	802	88
Ehc.eszközök	47	39	83
Egyéb eszközök	1366	958	70
Összesen:	20630	15421	78
Vv.feld.hjmű.	176	104	59
Mentesítő gépkocsi	125	102	82
Egyéb vv.gépkocsi	251	152	61
Összesen:	558	358	65

K I M U T A T Á S
a javítószázlójak állományáról

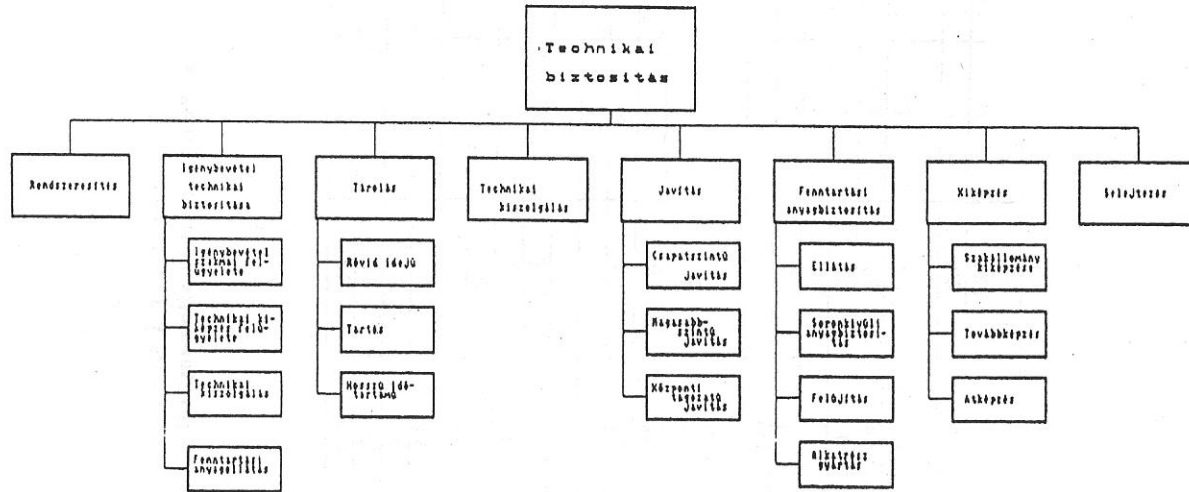
1995

Megnevezés	ti	tts	sor	ka
47. jav.z.	54	53	115	99
82. jav.z.	36	58	54	102
83. jav.z.	35	59	53	209
131. jav.z.	36	59	56	83
16. jav.z.	34	40	58	176
52. jav.e.	58	69	186	83
Összesen:	253	338	522	772
1. jav.z.	26	24	64	67
54. rt. dd. jav. szd.	8	10	16	10
Összesen:	34	34	80	77

1997

Megnevezés	ti	tts	sor	ka
47. jav.z.	30	53	57	158
61. log.e.	5	28	8	131
64. log.e.	10	17	1	144
Összesen:	45	98	66	438
Változás (97/95 %)	18	29	13	56
1. jav.z.	26	62	46	66
változás (97/95 %)	76	182	57	86

Javasolt technikai bíztofitási rendszer

I.számú ábra

A JAVÍTÁSI ALRENDSZER VÁZLATA

TECHNIKAI KISZOLGALÁS					
Csapattagozatos Javítás	Szükség szerinti Javítás 1		Szükség szerinti Javítás	Technikai kiszolgálás Szükség szerinti Javítás	Technikai kiszolgálás és Javítás a szűrtől eltérő vagy a leggyorsabb állapotban megteremtés feltételei alapján
Hagyományos tagozatos Javítás			Szükség szerinti Javítás 2	Szükség szerinti Javítás Technikai állapot alapján megelôz Javítás	
Központi tagozatos Javítás				Technikai állapot alapján megelôz Javítás Korszerûsítés 3	

Megjegyzés: 1 - élvonásra való eszközök;
 2 - jelen állapotukban üzemeltetendô eszközök;
 3 - hosszabb távon üzemeltetendô eszközök;
 4 - beszerzésre kerülô új technikai eszközök.

2.számú ábra

ALEGYSÉGPARANCSNOKOK, ALEGYSÉGSZOLGÁLAT- VEZETŐK FELADATAI AZ ANYAGGAZDÁLKODÁS ÉS AZ ANYAGI FEGYELEM MEGSZILÁRDÍTÁSÁBAN

Vágner Béla¹

A politikai-gazdasági életben végbement, illetve a folyamatban lévő változások bonyolultabbá tették feladataink végrehajtását (egyesek el is maradtak), ugyanakkor szükségszerűen hatékonyabb, lehetőségeket jobban kihasználó munkára ösztönözték a csapatokat. Az elmúlt év során a hadsereg költségvetésének drasztikus lefaragásának voltunk tanui, amely komoly megmérettetés elé állította a hadsereg vezetését, hogy az elért színvonalat megtartva a védelmi funkcióból fakadó követelményeknek eleget tegyen. Az elmúlt két évtizedben nem volt rá precedens, hogy ilyen "huszárvágással" nyúltak volna a honvédelmi tárca költségvetéséhez és már az 1998-ra jóváhagyott költségvetés sem ígér több anyagi eszközt a hadsereg részére. A katonai felső vezetés csak a szervezeti, szerkezeti változtatások végrehajtásával a harckészültségi, anyagi-technikai kiképzési feladatok megreformálásával képes arra, hogy a csapatok működéséhez szükséges anyagi-technikai és pénzeszközöket, feltételeket biztosítsa.

A fent leírtakból következik, hogy nagy teher hárul a csapatok vállára, hogy ebben az "elnehezült világban" és kiélezett társadalmi-gazdasági helyzetben, a részükre biztosított anyagi-technikai és pénzügyi eszközökkel ésszerűen, takarékosan, célorientáltan gazdálkodjanak.

Hol vannak azok a boldog 70-es "békebeli" idők, teszik fel a kérdést sokan, amikor még a rossz gazdálkodásból fakadó hiányosságokat viszonylag el lehetett tüntetni, elkerülve a fegyelmi-anyagi felelősségrevonást. Tisztelettel adózom azoknak és a fenti kijelentéssel nem őket akarom megbántani, akik kellő szigorral, személyes példamutatással, szervezett tevékenységgel az alegység gazdálkodást jól szervezték, irányították, az anyagi fegyelmet alegységeiknél megszilárdították. Sajnos ezt a tevé-

1 Dr. Vágner Béla alezredes, adjunktus, ZMNE Logisztikai Tanszék

kenységet akkoriban nem minden vezető honorálta kellően, nem ismerve fel annak a szükségességét, előremutató értékét, mivel a külső behatások, meglévő szabályozások szigorúsága nem támasztott "ellenőrzött" követelményt irányukba.

Gyorsléptű változásokból eredően, újra reflektorfénybe került az alegységparancsnok és szolgálatvezető tevékenysége az alegységgazdálkodás megszervezése, végrehajtása, a takarékoság megvalósítása és az anyagi fegyelem megszilárdítása vonatkozásában. Feltétlenül el kell érni, hogy az alegységparancsnokok - közvetlen segítőtársuk az alegység szolgálatvezető bevonásával - megteremtsék az alegységeiknek kiadott anyagok rendeltetésszerű felhasználásának lehetőségét, elősegítsék megóvásukat, karbantartásukat és gondoskodjanak arról, hogy a személyi állomány járandóságukat megkapja, a szolgáltatásokhoz bárminemű nehézség nélkül hozzájusson.

A cikkem megírásának alapvető célja nemcsak az, hogy leírja azt, amit a szabályzatok tartalmaznak, hanem néhány gyakorlati jellegű útmutatást, tanácsot adjon. Fontosnak tartom, hogy az alegységparancsnokok, szolgálatvezetők figyelmét ráirányítsák a gazdálkodással és ellátással összefüggő feladataik teljesítésére, másrészt, hogy elősegítsék feladataik szakszerű végrehajtását.

I.

Minden szintű parancsnok elsőrendű kötelessége, hogy a csapat (alegység) gazdálkodás területét, működését megismerje, azt vezesse, irányítsa, ellenőrizze. A parancsnokok, szolgálatvezetők jogait és kötelességeit, a gazdálkodás irányítását, vezetését illetően az MH-ban érvényben lévő szabályzatok, utasítások, rendeletek, parancsok utasításai tartalmazzák.

A csapatgazdálkodás egyik igen fontos, legkisebb alapvető szervezeti egysége az alegység, (század, üteg, osztály, zászlóalj), ahol a személyi állomány anyagi-technikai, pénzügyi ellátásának és életkörülményei biztosításának minden kérdése közvetlen gyakorlati megvalósításra kerül.

Az alegységnél kerülnek közvetlen felhasználásra és igénybevételre az alapvető anyagi eszközök, éppen ezért ennek a szervezeti egységnek

gazdálkodásában - alegységgazdálkodásban - feltétlenül szigorú, szabályozott rendnek kell lennie.

Alegységnél nagy mennyiségű (millió értékű), különböző fajtájú harci-technikai anyagi eszközök, felszerelések vannak. Ezekkel történő ellátás döntően befolyásolja az alegység harckészültségét, a kiképzés sikerét, az állomány hangulatát. Ezeknek az anyagoknak, eszközöknek meglétéért, állapotáért az alegységparancsnok felelős. Az alegység közvetlen anyagi szükségleteinek kielégítése, az alegységparancsnok intézkedésének megfelelően valósul meg, melynek végrehajtásában a neki alárendelt alegység szolgálatvezető, század, üteg, szakasz, rajparancsnokok segítik. Az alegységgazdálkodás eredményes vagy rossz működésén áll vagy bukik a csapat gazdálkodása, sőt mondhatjuk az egész hadsereg gazdálkodása.

Az alegység anyagi eszközökkel való ellátásának megszervezését és a felmerülő szükségletek kielégítését dandár, ezred, önálló zászlóalj hadtáp és fegyvernemi szolgálati ágak biztosítják. Az ellátás alapját az alegység létszáma, szervezete, technikai felszereltsége és a mindenkor érvényben lévő anyagi-pénzügyi normák képezik.

Alegység készletében leggyakrabban az alábbi anyagok, felszerelések találhatók meg:

- 1.) Fegyverzet, lőszer, tüzérségi és optikai anyagok;
- 2.) Műszaki anyag és felszerelések;
- 3.) Híradó anyagok;
- 4.) Vegyivédelmi anyagok;
- 5.) Gépjármű és javító anyagok;
- 6.) Ruházat, személyi felszerelés és fektető, pihentető anyagok;
- 7.) Kiképzési és sportanyagok;
- 8.) Nevelési, oktatási és kulturális anyagok, eszközök;
- 9.) Elhelyezési, berendezési anyagok;
- 10.) Egészségügyi anyagok;
- 11.) Élelmezési anyagok;
- 12.) Üzemanyag és üzemanyag-technikai eszközök, stb.

A felsorolásból látható, hogy igen komoly mennyiségű, fajtájú anyaggal rendelkeznek az alegységek, melyek karbantartása, tárolása, rendel-

szükszerű felhasználásának ellenőrzése, javítása, leltározása alegységen belül, elsősorban az alegységparancsnok és a szolgálatvezető feladata.

Alegységgazdálkodás rendszere, helye, szerepe és feladatai

Az alegységgazdálkodás szerves része a csapatgazdálkodásnak, mely magába foglalja az alegység részére biztosított anyagi-technikai eszközök, ingatlanok, berendezések, felszerelések és pénzeszközök, továbbá szolgáltatások használatát, illetve azok felhasználását.

Alegységgazdálkodási tevékenységnek minősül az anyagi szükségletek felmérése, igénylése, a felhasználás, az üzemeltetés, a tárolás, javítás megszervezése, nyilvántartása, használatra (felhasználásra) történő kiadása, valamint ezek ellenőrzése.

Mivel közvetlen pénzgazdálkodást az alegységparancsnoki állománynak csak elenyésző része folytat, ezért a beszerzés és a szállítási tevékenység érvényesítése a csapat (dd., e.) gazdálkodására hárul.

Az alegységgazdálkodás parancsnoki irányítását közvetlenül az alakulat parancsnoka, szakmai irányítását, felügyeletét a GÉKÖB (Gazdálkodási, Építési és Környezetvédelmi Bizottság) és az anyagnem felelős fegyvernemi és szolgálatiág főnökök végzik.

Alegységek anyaggal, pénzzel, technikai eszközökkel és ingatlanokkal való ellátását az egység, magasabbegység ellátó, kiszolgáló szolgálatai adják. **Az alegységgazdálkodás egyes elemei, egyes alegység szinteken eltérően érvényesülnek:**

- zászlóalj tagozatban (kötelékben lévő zászlóalj és osztály) előtérbe kerül a szükségletek felmérése, felülvizsgálata, a gazdálkodási feladatok szabályozása, a technikai eszközök javításának megszervezése és az alárendelt alegységek gazdálkodási tevékenységének parancsnoki, illetve szakellenőrzése. Zászlóaljparancsnok és helyettesei közvetlen munkakapcsolatban vannak a gazdálkodást irányító szolgálati és szakmai előjárókkal;

- század tagozatban (század, üteg, önálló szakasz) a gazdálkodási tevékenység minden eleme közvetlenül érvényesül, a tényleges végrehajtás

és pontosítás realizálódik. (Anyagtárolás, vételezés, ag.leadás, javítás, nyilvántartás, stb.). Alegység szolgálatvezető közvetlen kapcsolatot tart az ellátó raktárakkal és a személyi állománnyal.

Századparancsnok, alegység szolgálatvezető együttműködik az anyagnem felelős fegyvernemi és szolgálatiág főnökökkel, ellátó raktárvezetőkkel, a kiszolgáló (ellátó) hadtápojektumok és javítóműhelyek parancsnokaival a felmerült szükségletek kielégítése érdekében.

Szakasz, raj tagozatban a parancsnokok közvetlen felügyelete mellett valósul meg az anyagok használata, felhasználása, javítása, tárolása, a technikai eszközök üzemeltetése.

Esetenként ezek a parancsnokok közvetlenül anyagkezelők is. Az alegység állománya szükségleteinek kielégítése, *az ehhez szükséges feltételek biztosítása magába foglalja:*

- az alegység HKSZ-hez és mindennapi életéhez szükséges anyagi és technikai eszközök esetenkénti tervezését, igénylését, átvételét, tárolását, alegység személyi állománya részére történő kiadását, cseréjét, használatának rendszeres ellenőrzését, karbantartását, javítását és javításba történő leadását;

- használatra kiadott anyagi és technikai eszközök, felszerelések nyilvántartását, személyhez kötését;

- a laktanyai szolgáltatások igénybevételét (fodrászat, vegyesbolt, gazdasági szobák, művelődési otthon, stb.);

- felesleges, selejtezésre váró anyagi és technikai eszközök leadását;

- a személyi állomány fürdetését, fehérneműcseréjét, a személyi higiéniához, a kulturált elhelyezéshez szükséges feltételek biztosítását;

- a felvételezett anyagi-technikai eszközök biztonságos tárolásához szükséges raktárak, helyiségek biztosítását és fenntartását. (Aeg. szolg. vez. raktár, fegyverszoba, gazdasági szoba);

- személyi állomány egészségvédelmére irányuló tevékenység megvalósítását.

Alegységgazdálkodás személyi feltételei

Az alegységgazdálkodás szervezője és irányítója az alegységparancsnok, tevékenysége laktanyai körülmények között a katonák ellátásának, járandóságai biztosításának, szolgáltatások igénylésének, a harc- és gépjárművek üzemkész állapotba tartásának, az ingatlanok igénybevételeinek megszervezésére irányul. Az alegységparancsnoknak a gazdálkodás irányításával kapcsolatos konkrét kötelmeit a Szolgálati Szabályzat pontosan megfogalmazza. E kötelmeknek a szolgálati, a szakmai alá- és fölérendeltségi struktúrában, az ezred, dandár által kitűzött célok, követelmények és szabályozások szerint kell eleget tenni. A mai viszonyok között az egyik legfontosabb feladat a csapat és alegységgazdálkodás hatékonyságának növelése. A csapatgazdálkodás területén két, egymással látszólag *ellentétes tendencia érvényesül*: az egyik központi, előjárói akarát (túlszabályozás), a másik a decentralizálásra való törekvés, hogy az alsóbb parancsnokoknak is megfelelő kezdeményezési lehetősége, önállósága legyen. Ez önmagában is indokolja és kiemeli az alegységparancsnokok szerepének fontosságát. A Szolgálati Szabályzat egyértelműen taglalja az alegységparancsnokok kötelelességeit a gazdálkodás irányításában, de valahogy a napi feladatok végrehajtása során csak ezeket akarjuk érzékelni: "*....feladata....szervezze meg,gondoskodjon*" és minél lejjebb megyünk a parancsnoki kategóriákban, annál jobban uralkodóvá válik az a vélemény, mintha az alegységparancsnoknak csak kötelelessége lenne, joga pedig nem. Gondolok itt az ellátás, tárolás, karbantartás, szükségletek felmérése területén meglévő anomáliákra, amikor is követelménytámasztás megvan az előjáró részéről, de a feltételeket csak részben biztosítja. Hányszor végez az alegységparancsnok - sokszor felesleges - konkrét felmérést a tényleges szükségleteinek megállapítására, melyet az anyagnem felelős fegyvernemi és szolgálati ág főnökök azonban figyelmen kívül hagynak, és az elmúlt évek tapasztalatai során biztosítják az anyagi-technikai eszközöket.

A parancsnok jogait és kötelelességeit nem akarom taglalni, azokat a szabályzataink tartalmazzák. Azt viszont el kell mondani, hogy az alegységparancsnokok életében is - mint az élet más területeink - a jogokat a kötelelességek teljesítése biztosítja. Vagyis csak a köteleesség teljesítésével van módja a jogai gyakorlására, amit általában a köteleességhez képest kevésnek érznek. Itt van szerepe a dd. (e., z.) parancsnoknak, GÉKÖB-nek, hogy az alegységparancsnokok önállóságát növeljék, jogainak érvényesítését tegyék lehetővé az alegységgazdálkodás megszervezésében.

Az alegységparancsnoknak a gazdálkodás megszervezésében az alábbi feladatai jelentkeznek:

- dd., e., öz. PK éves gazdálkodási parancsát megismerni, feldolgozni és ennek szellemében az alegység gazdálkodási feladatokat felmérni és azt az alegység vezetéssel megvitatni;

- felmérni az alegység lehetőségeit (anyagok, munkaeszközök, időszükséglet, szakemberek, stb.) és az érintett fegyvernemi, illetve szolgálatfőnökökkel egyeztetni, pontosítani, igényelni;

- alegység-gazdálkodás elemeit, folyamatait megvalósulását elemezni, analizálni, következtetéseket levonni;

- alegység-gazdálkodás célkitűzéseit meghatározni, feladatok személyi felelőseit kijelölni.

Alegység személyi állománya előtt értékelni az előző év gazdálkodását, feladatainak végrehajtását, előfordult hiányosságokat, feladatokat szabni, megadni a végrehajtás módszereit, ismertetni az elszámoltatás rendjét és biztosítani a feltételeket a végrehajtáshoz.

A végrehajtás ütemezését a kétheti részletes kiképzési tervbe, karbantartási, ellenőrzési, reggeli rajszemle tervbe bedolgozza.

A végrehajtás során felmerült hiányosságok megszüntetésére intézkedik, ezzel is biztosítva a betervezett feladatok megvalósulását.

Az alegységparancsnokoknak elsőrendű feladatuk, hogy a tiszt, tiszt-helyettesi állományt helyesen foglalkoztassák mind a kiképzés, nevelés, mind az alegység anyagi ellátásában, anyagi fegyelem megszilárdításában.

Az alegységparancsnokok legközvetlenebb segítője az alegység-gazdálkodás vezetésében a szolgálatvezető. A Szolgálati Szabályzat pontosan meghatározza a szolgálatvezető kötelmeit. E kötelmek között fontos helyet foglal el az alegység-gazdálkodás kérdése. A tapasztalt és igényes szolgálatvezető mindent megtesz annak érdekében, hogy a személyi állomány időben el legyen látva mindenkor anyagokkal, melyek részükre illetményesek, ellenőrzi az anyagi eszközök helyes használatát, (felhasz-

nálását), gondoskodik a katonák egészségéről, élelmezéséről, ruházatáról, elhelyezéséről és egyéb szolgáltatásokról.

Az állomány szolgálati, élet- és létkörülményeinek biztosítása a belső szolgálat helyes ellátása és az előírt belrendjének fenntartása nagy mértékben a szolgálatvezető erőfeszítéseitől, kötelemeinek szakavatott és lelkiismeretes végrehajtásától függ. Az itt felsoroltakból, valamint a Szolgálati Szabályzat idevonatkozó része alapján megállapítható, hogy az alegység szolgálatvezetőnek meglehetősen sok és szerteágazó feladata van az alegységgazdálkodás terén.

Teljesen érthető tehát, hogy sikeresen csakis az a szolgálatvezető tudja munkáját végrehajtani, aki az alegységgazdálkodás terén megfelelő képzettséggel rendelkezik. Képes végrehajtani előírászerűen az anyagok mozgatását, tárolását, nyilvántartását, javíttatását, az állomány helyes étkeztetését, fehérműcseréjét, stb.

Az alegységparancsnok feladata, hogy e munkák végzésében segítse, irányítsa a szolgálatvezetőt. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy ahol az alegységparancsnok maga irányítja az alegységgazdálkodást, személyesen foglalkozik a szolgálatvezetővel, oktatja, növeli szaktudását, igényességét és felelősségérzetét, ott az alegységgazdálkodás szervezett, jó színvonalú.

Az alárendeltokról való gondoskodás

Honvédségünkben a Katonai Eskü és a szabályzatok határozzák meg minden parancsnok és elöljáró tevékenységének egyik legfontosabb alapelvét, az emberekről való gondoskodás kötelezettségét.

Hazánkban különösen az elmúlt években a politikai, gazdasági változások még teljesebbé tették az emberekről való gondoskodás objektív és szubjektív feltételeit. Ennek eredményeképpen ma már magasabb színvonalon valósul meg a személyi állományról való gondoskodás. Ez jól tükröződik az alegységparancsnokok, alegység szolgálatvezetők tevékenységében. A katonák anyagi, kulturális igényeinek kielégítése, kiszolgálása, valamint a technikai eszközök üzemeltetése és javítása terén kiemelkedő eredmények születtek.

A társadalmi változások üteme, hadsereggel szemben való elvárások, az emberekről való gondoskodás terén is fokozott felelősséget ró a parancsnoki állományra. Ilyen körülmények között minden mulasztás sokkal erőteljesebb visszhangot vált ki. Ezért kell az olyan mulasztásokkal szemben a leghatározottabban fellépni, mint például az alegység állományának fehérnemű-ágyneműcseréje nem megoldott; hosszabb idő óta akadozó melegvíz-szolgáltatás, karbantartó anyag és mosószerellátás hiánya, stb. Lehetne a példák számát néhányval meg szaporítani. Ám ezek is elég meggyőzően mutatják, hogy egyes alegységparancsnokok, alegység szolgálatvezetők még nem tartják egészen természetesnek, hogy a katonák mindennapi jogos igényeit is maradéktalanul kielégítsék.

Az emberekről való gondoskodás törvényeinek megszegése kisebb-nagyobb mértékben elkerülhetetlenül veszélyeztetheti a katonai rendet, a kiképzést és a harc készség állapotát.

A rendszertelen tisztálkodásnak a higiéniai rendszabályok megsértésének, a felületesen összeállított étlapnak nagyon rossz hangulati kihatása van az állomány körében.

Említett hibák kapcsán nem lehet elfogadni semmiféle magyarázkodást, különböző objektív körülményekre való hivatkozást. Különösen nem mehetünk el a rossz nézetek és szemléletek mellett, így: *"igaz, két hétig nem cseréltünk fehérneműt, de nem haltak bele"*, *"majd élhetnek kényelmesen újra, ha leszereltek"*. Lehetne sorolni a példákat, amelyek azt igazolják, hogy az emberekről való gondoskodás terén elkövetett egyes mulasztásokat apró, bagatell, szóra sem érdemes ügyként elkönnyvelő nézetek még előfordulnak az alegységeknél és komoly károkat okoznak.

Alegységparancsnokok és alegység szolgálatvezetők legyenek felkészültek

A Szolgálati Szabályzat fontos szerepet ruház az alegységparancsnokra és alegység szolgálatvezetőre, mind az állomány kiképzése, nevelése, mind pedig az alegységgazdálkodás vezetése terén.

A katonák életének és létkörülményeinek megszervezése, kiképzési feladatok szakszerű végrehajtása, fegyelem és a szolgálatok, szabályzatokban előírt belrendjének fenntartása nagy mértékben az erőfeszítésük-

szól. köteleik szakavatott és lelkiismeretes végrehajtásától függ. Az alegységparancsnok, szolgálatvezető áll legközelebb a katonákhoz, előtérük zajlik le azok élete, látja őket a foglalkozásokon. Elfoglaltsági körben, szabadidőben, stb. A parancsnok és szolgálatvezetője mindig tisztában van azzal, hogy katonái teljes mértékben el vannak-e látva a normák szerint járó ellátmányokkal vagy sem. Ezen felül, állandóan lehetőségük van annak ellenőrzésére, hogy a személyi állomány hogyan óvja, ápolja és kezeli a részükre biztosított anyagi-technikai eszközöket, anyagokat és felszereléseket.

Teljesen érthető hát, hogy sikeresen csakis az a parancsnok és szolgálatvezető tudja munkáját szakszerűen végrehajtani, aki alegységgazdálkodás terén megfelelő képzettséggel rendelkezik. Ezért a csapatgazdálkodást végrehajtó és irányító tagjainak feltétlenül oktatni kell az anyag helyes tárolásának, karbantartásának, felhasználásának, nyilvántartásának, ellenőrzésének megszervezésére, illetményes normajárandóságok felszámítására, igénylésére, szolgáltatások igénybevételére, ruházati ellátás rendjére, alegység étkeztetés helyes megszervezésére és gyors lefolytatására, stb., hogy az előírt módon oldhassa meg szolgálati kötelei végrehajtása során felmerülő sokoldalú kérdéseket.

A gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy az "életbe lépő" fiatal alegységparancsnokok gazdálkodási ismeretei hiányosak, melyhez a rutintalanság is párosul, így a saját kárukból okulva pótolják a hiányzó ismereteket. Az alegység szolgálatvezető kiválasztása a csapatoknál nagy többségben úgy történik, amely tiszthelyettes nem felel meg beosztásának, akkor szolgálatvezetőnek teszik meg. A parancsnok akkor döbben rá rossz döntésére, amikor anyagi, ellátási, nevelési gondok halmozódnak fel alegységénél. Fontos tehát, hogy azok a személyek kerüljenek alegység szolgálatvezetői beosztásba, akik képesek ötven, száz, esetleg kétszáz katonára tevékenységét irányítani, vezetni, szervezni, napi gondjukat, ellátásukat megoldani.

Alegységparancsnokok és szolgálatvezetők kiképzése minden csapat vezetésének az érdeke. Nem lehet azt leszűkíteni mondjuk csak a hadtápszolgálati főnökök vagy csak a fegyvernemi szolgálati főnökök feladatává, tekintve, hogy az egyes alegységeknél jóformán minden fegyvernemi és szolgálati ág anyaga megtalálható.

A gazdálkodási, ellátási feladatokat, az alegységparancsnokok és alegység szolgálatvezetők, csak abban az esetben tudják ellátni, ha kellő mértékben tisztában vannak az anyaggazdálkodás jelentőségével, valamint az anyagnyilvántartás, tárolás, kezelés, karbantartás, javítás kérdéseivel. Ennek érdekében szükséges, hogy az alegységparancsnokokat és szolgálatvezetőket ezekre a feladatokra jól kiképezzük. Erre fel kell használni a törzsképzés nyújtotta lehetőségeket, illetve az alegység szolgálatvezetők évi 6 napos kiképzési idejét. A kiképzéseken alapvetően az érvényben lévő rendelkezések, utasítások, szabályzatok felhasználásával **az alábbi kérdéskört célszerű feldolgozni:**

a.) anyagnyilvántartás, átadás-átvétel, kiadás, személyhez kötés szabályai;

b.) anyagok kezelése, tárolása, felhasználása, karbantartása, javítása, frissítése;

c.) alegység használatában lévő anyagi eszközök fajtái, azok csoportosítása. Anyagi normák, felszámítási alap, illetmény járandóság, javadalmasítás, készlet, szükséglet, fogyasztás fogalmának megismerése;

d.) az anyagi készletek rendeltetésszerű használata, megóvása;

e.) személyi és anyagmozgatás szabályai;

f.) napi elhelyezési, szolgáltatási és ellátási feladatok rendszere.

Természetesen más témát is lehet beállítani a kiképzésre vagy az éppen napirenden lévő problémára több időt fordítani, de a fent leírtak ismerete biztosíthatja a feladatok kellő színvonalú végrehajtását. Ezen kiképzésekbe a szükséges mértékben be kell vonni mindazon anyagnemfelelős fegyvernemi és szolgálati ágak beosztottjait, akinek az anyaga az alegységnél megtalálható. Lényeges dolog, hogy ezek a kiképzések gyakorlatiasak, bemutató jellegűek legyenek.

Az alegységparancsnokok és szolgálatvezetők kiképzése fontos feladat. Azonban nem elegendő az eddig leírt formában foglalkozni velük, hanem a parancsnokok, helyetteseik, anyagnemfelelős fegyvernemi és szolgálatiág-főnökök bármikor, bármilyen gazdálkodási kérdésben felvilágosítást kell, hogy adjanak részükre. Ha hiányosságot is észlelnek,

nyújtanak hatékony segítséget annak maradéktalan kiküszöbölésére. A képzéssel és a szakmai segítségnyújtással javítsák munkájukat, a munkájuk javításán keresztül pedig magasabb színvonalra emeljék a gazdálkodási tevékenységet.

Anyagi szükségletek felmérésétől - a felhasználásig, üzemeltetésig

Az alegységparancsnokok igen sokat tehetnek annak érdekében, hogy a beosztott személyi állomány el legyen látva mindazon anyagokkal, amelyek részükre szükségesek, illetve a technikai eszközök üzemeltetése, karbantartása, javítása biztosított legyen. Alegységek vonatkozásában a szükségletek nagyságát az ellátandó állomány, technika létszáma, a megszabott feladatok anyagi, -személyi vonzata határozza meg. A szükségletek felmérése feladatát képezi az alegységparancsnoknak, alegység szolgálatvezetőnek, de az anyagnem felelős szakszolgálat főnököknek is figyelemmel kell kísérni ezt. Alegységek készletében nagy mennyiségű anyagi készlet felhalmozása szükségtelen, mivel ezek általában az anyagi hiányok forrásai szoktak lenni. Az alegység szintű mozgások viszont egy meghatározott anyagi-technikai készlet fenntartását igényli, amely 10-20 % között mozoghat (cserekészlet).

Az igények felmérése után következik a szükségletek igénylése (felrakások felmérése) átvétele, illetve leadása. Az anyag felvételezések (leadások) dandár (ezred) parancsnok által szabályozott időben történhetnek. Alegységek és alegységek -szakanyagraktár között anyagmozgás csak a szolgálatiág-főnök (CSSZR) által kiállított (hitelesített) okmány, bizonylat alapján történhet. Anyagleadást (felvételt) az alegység szolgálatvezető hajtja végre, aki az anyagot számolva, mérve, ellenőrizve átveszi (leadja) és azt anyagváltási bizonylaton (utalvány, anyagelosztó, összesítő) aláírásával hitelesíti. Az anyagok csak karbantartottan, anyagmeneként csoportosítva, kötegelve, méretezve kerülhetnek az alegységhez (raktárba).

Az alegységparancsnok minden esetben köteles meggyőződni az anyagfelvételezés (leadás) végrehajtásáról, a felvett anyagok, felszerelések meglétéről, minőségéről, a nyilvántartáson az anyagváltás átvezetéséről, melyet aláírásával szükséges igazolni.

Az anyagok-eszközök felhasználására, használatára történő kiadása csak személyhez kötés után történhet, melynek alapokmánya az RFK. Nem elég, ha csak az alegységparancsnok (szolgálatvezető) ismeri jól az előírt követelményeket, az anyagok rendeltetésszerű használata, karbantartása és tárolásával kapcsolatban, hanem köteles a személyi állományt erre rendszeresen oktatni. A szolgálatvezető feladatkörébe tartozik a katona ruházatának, felszerelésének és fegyverzetének megóvására, karbantartására és megőrzésére való nevelés is. Helyes, ha a katonák járandóságait, az ellátási normákat, a ruházat és felszerelés használatának, valamint javításának rendjét az alegység szolgálatvezető oktatja. Így módja van az oktatás végrehajtásán keresztül egész sor hibát és hiányosságot megelőzni anélkül, hogy az anyagi áldozatba kerülne.

Az alegységhez és annak működési (elhelyezési) körletéhez tartozó valamennyi anyagnak legyen felelős átvevője, aki gondoskodik annak az anyagnak a meglétéről, jól karbantartott állapotáról.

Az alegység szolgálatvezető feladata az is, hogy az alegység helyiségeit úgy ossza el az alegységparancsnok útmutatása alapján a használók között, hogy minden helyiségnek legyen parancsnoka (üzemeltetője), akik mint helyiségért felelős személyek - írják alá a helyiségleltárt. A folyosókért, a közös mosdó és WC-ért és azok berendezési tárgyaiért tegye felelőssé az alegységügyeletest, aki átadás-átvételkor győződjön meg azok állapotáról. Erről tegyenek jelentést a kihallgatáson, illetve szolgálat átadásakor. Ügyeljen arra, hogy a berendezéseket kíméletesen, rendeltetésüknek megfelelően használják.

Az alegységparancsnokok akadályozzák meg a szolgálatvezetők között a sajátjogkörű anyagmozgatásokat. Az alegységek egymás között nem mozgathatnak anyagot, hanem ha szükségük van valamilyen anyag-eszközféleségre, forduljanak az anyagnemfelelős fegyvernemi és szolgálatiág-főnökökhöz, akik, ha indokolt, a kérelmüket teljesíti. Az alegységparancsnoknak szoros kapcsolatot szükséges fenntartani a csapatgazdálkodás vezetőivel, a fegyvernemi és szakágfőnökökkel. Gyakran adnak neki segítséget, de gyakran is kérnek tőlük támogatást a csapatgazdálkodás egyes kérdéseiben.

Az alegységek az ellátás, felhasználás, üzemeltetés végpontjai, ezért a takarékos gazdálkodás egyik lényeges forrása. Sok alegységparancsnok rossz hozzáállása miatt egyes alegységeknél nem tartják meg rend-

szerezzen a reggeli rajszemlét; a reggeli rajszemle tárgyát esetenként ötlemszerűen határozzák meg; elmulasztják az ellenőrzést; a rajparancsnokok nem intézkednek a hiányosságok megszüntetésére, s nem jelentik az alegység szolgálatvezetőnek az eredményét, a tapasztalatokat, az alegység szolgálatvezetők (szakaszparancsnokok) általában nem vesznek részt a reggeli rajszemléken. A mulasztások egyenes következménye a katonák öltözete, egyéni ápoltsága gyakran kifogásolható.

Alegységeknél lévő gép- és harcjárművek szakszerű üzemeltetésével, üzembentartásával, illetve tartós tárolásával lényeges eredményeket lehet elérni a takarékoság területén. Felesleges üres futások, járáások elhagyása, illetve technikai eszközök bekapcsolásának kiképzési feladat gyakorlással való összekötése a gazdálkodás terén eredményeket hoz. De ha az alegység elhelyezési körletén belül vizsgáljuk a kérdést, több olyan területet tudunk felsorolni, ami pazarlást és értelmetlen tevékenységet is szülhet, s nem pedig takarékoságot (túlfűtés végetti szellőztetés, felesleges vízfolyatás, rossz nyílászárók megléte, éjjel-nappal világítás, bekapcsolva hagyott gépek, eszközök, kisjavítások elmulasztása, stb.). Ezeket a hiányosságokat csak az állomány kioktatásával, parancsnoki követelménytámasztással és nem utolsó sorban parancsnoki dicsérő-fegyelmi jogkörrel lehet felszámolni. Csapatgazdálkodást szervező személyeknek ellenőrzésük során ezekre a kérdésekre oda kell figyelni. A jól gazdálkodó alegységparancsnokokat dícsérik vagy jutalmazzák meg. A pazarlókat, feladatukat elhanyagolókat vonják felelősségre. Nem tűrhetik meg, hogy egyik-másik alegységparancsnok a közismert: "*oldja meg*" mondattal intézze el alegységének legsúlyosabb problémáit, hiányosságait.

Az anyagok kihordási (használati) idejét nagyban befolyásolja azok rendeltetészerű használata és rendszeres karbantartása. Éppen ezért van jelentősége az alegységeknél a **reggeli rajszemlék** pontos és lelkiismeretes végrehajtásának. Az Ált/220. Szolgálati Szabályzat 186. pontja alapján a reggeli szemléket minden nap végre kell hajtani, amikor a kiképzés a laktanyában van. Ennek vezetője a szolgálatvezető irányításával a rajparancsnok. A szemlén ellenőrizni kell az egyéni ápoltságot, ruházatot, felszerelést, valamint ezek meglétét és állapotát. Ahol ezt rendszeresen, szakszerűen végrehajtják nem lehetnek nagy problémák az állományról való gondoskodásban, nem fordulhat elő, hogy hiányok és rendellenességek legyenek az állománynál, ha a feltárt hiányosságok megszüntetésére azonnal intézkednek.

Sajnos tudomásul kell vennünk, hogy az alegységparancsnokok egy részénél az általa végrehajtott ellenőrzések közül igen elhanyagoltak a reggeli szemlék.

A harci-technikai eszközök harci értékük mellett hatalmas anyagi értéket is képviselnek. Ezért nagy az alegységparancsnokok felelőssége az értékek megőrzése és alkalmazása tekintetében. A harci-technikai eszközök mellett egyéb anyagok, felszerelések megőrzése területén van jelentős feladata az alegységparancsnokoknak (zárt raktárak, karbantartó helyiségek, zárható katonaszekrények, fegyverszobák, stb.).

Emellett hiányosak az áthelyezések, vezénylések alkalmával, a gyakorlatok előtt és után végrehajtandó ellenőrzések.

Az alegységgazdálkodás fontos elemét jelenti az alegységparancsnoki és szolgálatvezetői beosztások átadás-átvételének szabályos végrehajtása. Bár a szolgálati szabályzat és különböző szakutasítások tartalmazzák ennek általános és konkrét elveit, sajnos nem problémamentes ez a tevékenység.

A felmerült főbb problémák:

- a kijelölt bizottság csak papíron létezett, a jegyzőkönyvet írták csak alá, vagy pedig felkészületlenek voltak;

- nem leltározták az alegység teljes anyagi készletét, csak a szolgálatvezetői raktárt, ami később hiányokat hozott felszínre;

- dandár (e.) szakszolgálataitól ellenőrzést nem hajtottak végre;

- nyilvántartások nem kerültek egyeztetésre, ami nem valós képet adott így az alegység anyagi helyzetéről;

- nem készítettek a leltározásokról összehasonlító kimutatásokat (leltáríveket), illetve jegyzőkönyvet nem vettek fel a gazdálkodás helyzetéről, az állomány ellátottságáról (szóban történt az átadás);

- feltárt hiányokat nem rendezték le határidőn belül, a felelősöket nem állapították meg, stb.

Következtetés, hogy a szabályzatban leírtakat be kell tartani, ellenőrizni kell a végrehajtást és be kell számoltatni az érintetteket a feladat megoldásáról.

Javasolnám, hogy a szolgálati beosztás átadás-átvétele során anyagi vonatkozásban az érintett alegységparancsnok, szolgálatvezető figyelme terjedjen ki arra, hogy a **jegyzőkönyvben rögzítsék, hogy milyen:**

- az alegység elhelyezési körletének műszaki állapota (mosdók, nyílászáró szerkezetek, WC-k világítóeszközök, stb.);
- a szabályzatban előírt helyiségek megléte - az adott lehetőségeknek megfelelően - illetve az elhelyezési normák betartása;
- a személyi állomány viszonya a belrendhez;
- alegység raktárak állapota, zárhatósága és őrzés-védelme;
- a fegyverzet, lőszer, ruházat, felszerelés, harcitechika megléte, karbantartásának rendje, állapota;
- a reggeli szemlék megtartása és lefolytatásának módszere (reggeli szemlék betöltik-e rendeltetésüket, vagyis feltárják-e a katonáknál meglévő hiányosságokat);
- az étkeztetés rendje a katonák állóképessége, pszichikai felkészítése;
- az alegység szolgálatvezetők képzettsége, munkájuk eredményessége;
- kötelező ellenőrzések és leltározások végrehajtásának helyzete, okmányolása, tett intézkedések;
- belrend, körlettakarítás helyzete;
- a katonák reális problémái az anyagi és pénzügyi biztosítás terén;
- anyagjárandóság, normák szerint előírt javak maradéktalan átadásának helyzete a jogosult állomány után;

- az alegység egészségügyi helyzete, a meglévő hiányosságok okai;
- vezetés terén fenálló hiányosságok, együttműködés tapasztalatai más szolgálati ágakkal, stb.

Mindezeket a problémákat a jegyzőkönyvben rögzíteni kell és annak egy példányát őrizték meg. Ez nem azt jelenti, hogy csak az átadás-átvétel során kísérik figyelemmel ezeket a kérdéseket, hanem a mindennapos munkájuk során is.

Ellenőrzés helye, szerepe az alegységgazdálkodásban

Az alegységgazdálkodás helyes megszervezésének egyik tényezője, hogy el kell mélyíteni (hatékonyabbá, szakszerűbbé kell tenni) a belső ellenőrzést.

A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy nem az utólagos ellenőrzés a célszerű forma, hanem a megelőző (időben végrehajtott) ellenőrzésre kell törekedni.

Az alegységparancsnokok (szolgálatvezetők) körében sokan vannak, akik rendszeresen teljesítik a szabályzatokban és utasításokban előírt ellenőrzési köteleiket. Ennek eredményeként nem kevés azok száma sem, akiknél évek óta rend van, akik az állományról való gondoskodást elsődleges feladatnak tekintik, alegységük gazdálkodását teljes felelősséggel szervezik, irányítják és ellenőrzik. Viszont az is tapasztalható, hogy az alegységparancsnokok (szolgálatvezetők) egy része a napi, havi negyedévi ellenőrzéseket formálisan teljesítette. Az ellenőrzések rendszerint csak a részletes felszerelési könyv alapján, a személyi állomány részére kiadott anyagok számbavételére, jobb esetben csak az alegység szolgálatvezetőnél tárolt anyagok számbavételére korlátozódtak. Természetes, hogy az így végrehajtott ellenőrzések nem adhattak reális képet az alegységek anyagi-fegyelmi helyzetéről, nem is alkalmasak arra, hogy a hiányosságot felfedjék, illetve nagyobb mérvű károk keletkezését megakadályozzák.

Természetesen figyelembe kell venni azt, hogy az alegységparancsnokok leterheltek, nincs szakképzett alegység szolgálatvezetője, a kiválasztott alegység szolgálatvezető és raktárkezelő katonák többségükben

nem rendelkeznek kellő szakmai ismerettel. Kétségtelen, hogy a körülmények sok alegységparancsnok helyzetét megnehezítik (keserítik), de nem indokolhatja az előírt ellenőrzési kötelmeik végrehajtásának elmulasztását.

Az alegység irányításában egyik legfontosabb feladat az ellenőrzés. A jól megtervezett ellenőrzéstől, az ellenőrzés minőségétől jelentős mértékben függ az alegységgazdálkodás, az anyagi fegyelem sikere. Tudomásul kell vennünk, hogy az ellenőrzés nem öncél, hanem eszköz a HKSZ, kiképzés és a mindennapi feladatok színvonalának emelésére, megszilárdítására.

Az alegységparancsnokok (szolgálatvezetők) személyes ellenőrző tevékenysége során, célszerű **az alábbi feladatokra összpontosítani:**

- reggeli rajszemlék megtartása;
- a kiképzésre való felkészülés, a kiképzés végrehajtása;
- a belrend, az alegység objektumainak helyzete;
- az állomány fürdetése, fehérneműcsere végrehajtása;
- gazdasági (szolgáltató) szobák, objektumok működése;
- az állomány részére kiadott anyagok, felszerelések megléte;
- alegység (személyi állomány) kezelésében lévő helyiségek, objektumok működése;
- az étkezéssel kapcsolatos létszám, rend, fegyelem, szervezettség betartása;
- alegység kezelésében lévő helyiségek (raktárak, fegyverszoba, stb.) rendje;
- külső-belső körletek állapota;
- norma szerinti járandóságok biztosításának helyzete;
- állomány mozgatás és az ehhez kapcsolódó okmányolás helyzete;
- kárügyek rendezésének helyzete, hiányosságai;
- állomány egészségügyi, higiéniai helyzete, stb.

Az alegységparancsnokra (szolgálatvezetőre) háruló belső ellenőrzéseket tervezni kell, meg kell jelentetni havi, heti munka- és ellenőrzési tervben.

Végezetül meg kell vallanom, hogy ezt a kérdéskört csak részeiben lehetett feltárni, a teljesség igénye nélkül. Azért foglalkoztam a témával, mert mint volt csapatember, a mindennapok során találkoztam a cikkben felsorolt kérdésekkel. Nem tudtam elmenni olyan szakmai dolgok mellett, mely az alegységgazdálkodás, az alegység egészét érintették és megoldást igényeltek. Az adott lehetőségek függvényében teljes mértékben segítettam az érintettek ezirányú munkáját, figyelembe véve azt a célt, hogy a csapatgazdálkodás egészét az alegységgazdálkodók tevékenysége adja meg. *Le kell szögeznünk, hogy akkor lesz igazán az alegységgazdálkodás az őt megillető helyen, ha a parancsnok és az adott anyagnem felelős fegyvernemi és szolgálatiág-főnökök az alegységparancsnoki, szolgálatvezetői állományt segítik abban, hogy a gazdálkodásból rájuk háruló feladatokat eredményesebben oldják meg.*

Forrásjegyzék

1.) Ált/220. A Magyar Népköztársaság Fegyveres Erőinek Szolgálati Szabályzata. HM 1987.

2.) Kézikönyv az alegységparancsnokok részére MNHF 1979. Njt.szám 93/1459.

3.) A hadtápellenzés kézikönyve. MNHF 1982. Nt.szám 207/75.

4.) *Lapos Mihály alezredes:* Az ellenőrzés helye, szerepe és helyzete a csapatgazdálkodásban MN 5232 Nt.sz. E-670

5.) *Pálinkó Károly alezredes:* A csapatgazdálkodás hatékonyságának alapja az alegységgazdálkodás javítása. Honvédségi Szemle 1980. 5. sz.

6.) *Kálózi József vezérőrnagy:* Gondolatok az alegységparancsnokok helyéről, szerepéről. Honvédelem 1969. 9. sz.

7.) MNHF Ö. csapatgazdálkodási osztály: A csapatgazdálkodás időszerű kérdései. Honvédségi Szemle 1961. 6. sz.

8.) *Darányi Miklós vezérőrnagy- Sánta Imre ezredes: Gazdálkodjunk hatékonyabban, ésszerűbben, takarékosabban. Honvédségi Szemle 1983. 4. sz.*

AZ MH SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYA ÉLELMEZÉSI ELLÁTÁSÁNAK HELYZETE, VÁRHATÓ ALAKULÁSA

Bakos László¹

A Magyar Honvédség személyi állománya élelmezési biztosítottságának mindenkori helyzetét a rendelkezésre álló költségvetési lehetőségek, a gazdálkodást, ezáltal az ellátást meghatározó szabályozó rendszer és nem utolsósorban a meglévő személyi és tárgyi feltételek határozzák meg.

Az MH személyi állományának élelmezési ellátási színvonalát, lehetőségeit 1997. évben is alapvetően a rendelkezésre álló költségvetési keretek határozták meg.

A lehetőségekhez képest a Magyar Honvédség felső vezetése prioritást biztosított az élelmezési pénznormák szintentartására. Az élelmezési pénznormákat 1997. április 01-től átlagosan mintegy 11-12 %-kal, 1997. novemberében a húsárak jelentős árszínvonalának emelése miatt további mintegy 8-10 %-kal sikerült növelni. A kétszeri normaemeléssel sikerült biztosítani az élelmiszer árnövekedéseknek - mintegy 18,5-19 %-os - reálérték csökkentő kompenzálását. Nem sikerült előrelépni továbbra sem az előző évekről áthúzódó és felhalmozott mintegy 20 %-os reálérték elmaradás pótlásában. A novemberi normaemelésben az üdülők és gyermekintézmények pénznormái nem kerültek módosításra, abból a megfontolásból, hogy a többlet költségek ne kerüljenek áthárításra az üdülőket és gyermekintézményeket igénybevevő állományra. A reálérték elmaradás miatt továbbra is érvényesül, hogy a személyi állomány élelmiszer fogyasztása a tápanyag biztosítottságának minőségi összetevői nem felelnek meg a korszerű élelmezési követelményeknek. Még mindig jellemző az olcsóbb táplálkozás, étlettanilag egészségtelenebb élelmiszerek felhasználása.

A jelenlegi ismeretek szerint ez a negatív jelenség ez évben is folytatódik. Az 1998. évi költségvetési keretek (a prognosztizált áremelke-

1 Dr. Bakos László alezredes, MH Élelmezési Szolgálatfőnök helyettes

dések, inflációs hatások figyelembe vételével) az élelmezési pénznormák módosítására várhatóan a második félévtől adnak lehetőséget, ez mintegy 13-13,5 %-os normaemelkedést jelentene.

A személyi állomány harckészültségét, hangulatát befolyásoló élelmezési ellátás megfelelő szintű biztosítása a szolgálatnak alapvető feladata. A Magyar Honvédség Élelmezési Szolgálatfőnöksége, mint felsőszintű gazdálkodó szervezet a személyi állomány élelmezési ellátását a mindenkor érvényben lévő törvények, központi rendelkezések, utasítások alapján az ellátandó állomány érdekének szem előtt tartásával szervezi és irányítja. Ez a tevékenység az utóbbi években a folyamatosan megálló törvénymódosítások miatt nagyon megnehezült, és sajnos az érintettek számára eléggé áttekinthetetlenek és esetenként érthetetlenek. Akadályozza a munkát, hogy a megjelent törvények Magyar Honvédségbeli alkalmazása, adaptálására nem vagy csak késéssel jelennek meg a szükséges végrehajtási utasítások, intézkedések.

Tovább rontja - ha csak közvetve is - az ellátás helyzetét, a szakállomány leterheltségét, munkakörülményeit, hogy az elmúlt években nem tudunk előrelépni az élelmezési (konyhai) eszközök, gépek biztosítottaságának terén. A szűkös költségvetési keret nem teszi lehetővé az elhasználódott, amortizálódott konyhagépek új eszközökkel történő cseréjét, a szükséges javítások, szervizelések elvégzését. Ugyanakkor egyes katonai szervezeteknél jelentős feleslegek találhatók a konyhagépekből, találkoztunk olyan esettel is, hogy a kiadott mosogatógépet olyan helyiségbe állították be, ahol nincs vízcsatlakozás. Nehezíti a szolgálat helyzetét a költségvetés alulbiztosítottaságán túl a személyi feltételek romlása, a szakképzettségi gondok.

Az élelmezési szolgálatok gazdálkodásának tervszerűségét, ezáltal az ellátás színvonalát befolyásolja az amúgy is szűkös költségvetési keretek biztosítási rendszerének jelenlegi - 1/12-es - rendszere. *A jelenlegi pénzbiztosítás nem teszi lehetővé a gazdaságos beszerzéseket az idény jellegetű termékek kedvező áron történő vásárlását, illetve a napi beszerzések időben történő kiegyenlítését.* A pénzellátási rendszer kialakult formájából adódik a katonai szervezeteknél lévő folyamatosan jelentkező fizetésképtelenség. Bár ebből adódóan jelentős ellátási probléma még nem jelentkezett, de több esetben előfordult már, hogy szállító vállalatok időszakonként megtagadták az anyagbiztosítást, ebből adódik továbbá a ka-

tonai szervezetek MH Élelmezési Ellátó Központnak történő több tízmillió forintos tartozása is.

A katonai szervezetek gazdálkodásának, gazdasági egyensúlyának biztosítása érdekében figyelemmel az 1995. évi XL törvényre. (Közbeszerzési Törvény) 1996-ban központi beszerzés körébe vonták a burgonya és vöröshagyma ellátást, továbbá 1997. februárban a hús- és hentesáru ellátást is. A kezdeti bizonytalanságok után részben a szállítók által, részben a megrendelők által elkövetett hiányosságok felszámolásával alapvetően megfelelően működött a rendszer. Ugyanakkor a katonai szervezetek egy része gazdálkodási önállóságának csorbításaként értékelte a módszert. Ezért, illetve az 1998-tól bevezetésre kerülő kincstári elszámolással a kialakult rendszer módosításra került. 1998-tól a központosított beszerzés megszűnt és a szakanyagok beszerzése a közbeszerzési eljárások figyelembevételével visszakerült csapathatáskörbe.

A gazdálkodás tervszerűségét negatívan befolyásolta az 1997. január 01-től bevezetésre került "Eszköz" nyilvántartási és elszámolási rendszer. A rendszer a csapatok nagy részénél csak részben került bevezetésre, volt olyan katonai szervezet, amely nem is tért át az új rendszerre. A rendszer hiányosságából adódóan több helyen jelentős lemaradások voltak a nyilvántartásokban. A probléma alapvetően kettős, részben a számviteli szervekkel történő áttérés késése, a konvertálásnál jelentkező problémák, részben és nem utolsósorban az élelmezési vezetők felkészületlensége volt az ok. A szolgálatok nagy része nem ismeri, hogy milyen adatszolgáltatási kötelezettségei vannak. Az 1998-ban bevezetésre kerülő új nyilvántartási rendszerrel is hasonló problémákkal kell számolni. Az új rendszerre történő áttérés személyi (vezetők felkészítése) és tárgyi (a szükséges gépek biztosítottága) feltételeinek kialakításának eredményessége erősen megkérdőjelezhető.

Az MH élelmezési szolgálatának gazdálkodását és az ellátás színvonalát alapvetően a költségvetés mindenkori lehetősége határozza meg. Ebből adódóan célkitűzéseit is a kialakult helyzet figyelembevételével kell megfogalmazni.

Az előzőekben már említettem, hogy az ez évi költségvetési lehetőségek a várható élelmezési árnövekedés - a kormány által deklarált 13-14 %-os inflációs hatás - kompenzálására nyújt fedezetet. Szükségesnek tartjuk továbbá az élelmezési felszerelési utánpótlási pénznormák növeke-

ését is. A szolgálat költségvetési terve körülbelül a tavalyi évhez közel álló összeget biztosított konyhagép beszerzésre és javításra. Az összeg az igényeknek csak egy részére nyújt fedezetet. Nehezíti a szolgálat gazdálkodását a részére meghatározott jelentős bevételi előirányzat is. A szolgálat gyakorlatilag felélte tartalékait, így jelentős bevételre nincs lehetősége.

Szeretném megemlíteni egy évvel ezelőtt jól működő és az ételmezési szolgálatok gazdálkodását eredményesen támogató gazdasági firma jelenlegi helyzetét. Nevezetesen a *kisegítő gazdaságokat*. Az 1980-as évek végén még 136 kisegítő gazdaságot működtettek az ételmezési szolgálatok, amelyek a mindenkor élelmezési pénznormák 3-5 %-os feljavítást biztosították. Ez a szám mára 9-re csökkent. Indokolt a még meglévő kiegészítő gazdaságok felülvizsgálata is, amely során messzemenően figyelembe kell venni a gazdaságosságot, a környezetvédelmi és állategészségügyi feltételek meglétét.

Összességében megállapítható, hogy a Magyar Honvédség ételmezési szolgálatai a meglévő problémák (költségvetési, személyi, tárgyi) ellenére alaprendeltetésüknek még megfelelnek, az ellátást biztosítják, és ha az előzőekben vázolt lehetőségek korlátok köré is szorítják a feltételeket, továbbra is biztosítani fogják. Ehhez sokat nyújt a szolgálatban dolgozók odaadó hozzáállása.

AZ MH ÜZEMANYAG SZOLGÁLATÁNAK HÉTKÖZNAPJAI

Frigyer László¹

Az üzemanyag biztosítás területén napjainkban bekövetkezett változásokról - feltételezésem szerint - a Tisztelt Olvasók kisebbik része rendelkezik részletesebb információval.

A közeljövőnk is mozgalmasnak mutatkozik, hiszen számtalan újabb feladat megoldásával foglalatoskodunk, melyek reményeim szerint pozitív hatással lesznek az üzemanyagokkal történő ellátás teljes rendszerére.

A szolgálatnál bekövetkezett változásokról és az előttünk álló lényegesebb feladatokról kívánok tájékoztatást adni, nem elhallgatva gondjainkat problémáinkat sem.

Néhány "újdonságról", eredményről röviden

Az utóbbi években végbement politikai és gazdasági változások következtében merőben új követelmények, feladatok és célkitűzések kerültek meghatározásra a Magyar Honvédség részére.

Megváltozott a katonai doktrína, átalakult az ország haderejének szervezeti struktúrája s ezen változásoknak megfelelően alakult át az MH ellátási, gazdálkodási rendszere.

A honvédség hosszú, valamint középtávú átalakítására vonatkozó irányelvek alapján a haderő gazdálkodási, ellátási és üzemeltetési rendszerében meghatározó szerepet kell hogy kapjon az egyes szolgáltatások, biztosítási formák nemzetgazdaságból történő megrendelése, igénybevétele.

1 Frigyer László mk.ezredes, az MH Üzemanyag Szolgálat főnöke

Ezen változások szellemében készültek különféle elemzések, tanulmányok az üzemanyag-ellátás polgári szervekkel történő megoldásának lehetőségeiről.

Annak ellenére, hogy az üzemanyag-ellátási rendszer átalakítása, piacosítása első megközelítésre kézenfekvő lehetőségnek tűnt, az ezzel kapcsolatos vélemények - úgy a szakemberek, mint a szakmailag kevésbé tájékozottak részéről - meglehetősen eltérő álláspontokról tanúskodtak.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni a szolgálat tárgyi eszközeinek erősen leromlott állapotát és az általuk képviselt egyre jelentéktelenebb piaci értéket, amely egyértelmű korlátokat szabott a kedvezőbb megoldások kiválasztásának. Mindemellett viszont prioritást kellett biztosítani az üzemanyag-ellátás szempontoknak, követelményeknek, melyek az MH folyamatos üzemanyag-ellátását továbbra is megnyugtató módon hivatottak garantálni.

Elvárásaink alapján és gazdasági lehetőségeink figyelembevételével készítettünk javaslatot az ellátási rendszer racionalizálására, melyet az 1997. év első felében a HM Kollégiuma elfogadott.

Ennek eredményeképpen az üzemanyag-biztosítás rendszerében meghatározó szerepet kapott a polgári gazdasági társaságok szolgáltatásainak igénybevétele.

Napjainkban a szolgálat szakmai követelményei alapján polgári szervezetek végzik:

- az MH üzemanyagtöltő állomásaink karbantartását;
- a katonai repülőterek központi feltöltő rendszerének karbantartását;
- az üzemanyagtartályok tisztítását és biztonságtechnikai felülvizsgálatát;
- az üzemanyag-technikai eszközök központi javítását;
- a környezetvédelmi szakfeladatok végrehajtását;
- és 1998. január 01-től keretszerződés alapján az MH hajtóanyag-biztosítását, a katonai szervezetekhez történő közúti, illetve vasúti kiszállítással.

A volumenét és költségigényét tekintve ezen utóbbi feladat a legjelentősebb, hiszen az MH által évente felhasznált hajtóanyag mennyisége meghaladja a 20.000 tonnát, beszerzési értéke pedig a 2 Mrd. forintot.

Ezzel a megoldással - a keretszerződésben biztosított árkedvezmény eredményeként - éves viszonylatban mintegy 100 MFt megtakarítást értünk el.

Ezen kívül jelentősen csökken a hajtóanyagok fajlagos tárolási költsége, és nem utolsósorban a szakállomány leterheltsége, a rossz műszaki állapotban lévő szállító eszközeinek igénybevétele.

A hajtóanyaggal való ellátás racionalizálásának másik fontos eleme az üzemanyag kártyák mind szélesebb körű alkalmazási lehetőségének biztosítása. Napjainkban már a közúti forgalomban résztvevő gépjárművek jelentős része alkalmazhatja a korszerű és kényelmes üzemanyag-kártyára történő tankolás módszerét, a központosított közbeszerzési eljárás útján kijelölt MOL Rt. töltőállomásainál.

Természetesen továbbra is megmaradtak azon béke és minősített időszaki szakmai feladataink melyek biztosítása és végrehajtása egyenlőre az MH ellátási rendszerében, hadrenden belüli szervezetekkel való-sítható meg.

Az egyre növekvő napi problémák feldolgozása mellett az 1997. évben néhány jelentős - a szolgálat tevékenységének korszerűsítését célzó - feladat, program kidolgozása is megkezdődött:

- Beindult a szolgálat szabályozórendszerének korszerűsítését célzó kidolgozói munka;

- Kialakításra került a szolgálat technikai eszközeinek korszerűsítési koncepciója;

- Előkészítésre került a NATO készletképzési normatívák adaptálása (a rendelkezésre álló NATO dokumentumok feldolgozása, adaptációra történő előkészítésük folyamatos);

- Megindult az üzemanyagok NATO szabványok szerinti csereszabotosságának megvalósítása.

Az elmúlt években lezárult a harckocsi motorolaj csapatpróba, melynek eredményeképpen egységes motorolajként a hazai gyártmányú CARRIER TURBO DIESEL 20W/40 típusú olaj került rendszeresítésre. Egységes hajtóműolajként rendszeresítettük a HYKOMOL-K 80W/90 olajat. Meg kell említeni, hogy mindkét olaj rendelkezik a MIL szabvány vonatkozó előírásaival.

Átvételre és végleges beüzemelésre került a Szentgyörgyi -Dezső h.c.re.e. repülőterének központi feltöltőrendszere a kapcsolódó berendezésekkel együtt.

Rendszerbe állt kettő darab RÁBA ÜSZG-16 típusú üzemanyag szállító gépkocsi, melyek üzemeltetési tapasztalatai kedvezőek.

Az egységes hajtóanyag koncepció kialakításának keretében az év második felében megkezdtük a JET-A-1 jelű üzemanyag petróleum dízel motorral üzemelő eszközökben történő alkalmazásának hatásvizsgálatát.

A szervezési változások hatása

A haderő-átalakítás, az új logisztikai vezetési és működési struktúra kialakítása, az ellátási rendszerünk racionalizálása, természetesen nem hagyta érintetlenül a szolgálat főnökség és szolgálati alárendeltjei szervezeti elemeit sem.

A tavalyi év folyamán felszámolásra került a Csővezetékes Szállításvezetőség, valamint a 3. számú Üzemanyagraktár (Mesztegyő) "M" szervezete, az Ócsai Üzemanyagraktár "M" és béke szervezete és ezzel párhuzamosan a jelenleg működő Hetényegyházai és Felcsúti üzemanyagraktárak, beépültek az MH Üzemanyag-ellátó Központ szervezeti struktúrájába.

Az MH Üzemanyag Szolgálatfőnökség az MH Logisztikai Főigazgatóság, MH Hadtáp Csoportfőnökség szervezeti eleme.

A szolgálatfőnökség 6 fő tiszt és 1 fő tiszthelyettesből áll. A személyi állomány átlag életkora 35 év.

Jogállását tekintve az MH egészére kiterjedő jogkörű szolgálatfőnökség szintű szervezet, mely szakmai előljárója a haderónemi vezérkarok üzemanyag szolgálatainak és szolgálati előljárója az MH Üzemanyag-ellátó Központ teljes személyi állományának.

Sajnálatos tény, hogy az átszervezések és állománytábla módosítások következtében az MH ÜEK hivatásos állományának közel harmada hagyta el a pályát.

Különösen súlyos helyzet alakult ki a szolgálat műszaki területén, ahonnan 1 fő kivételével a teljes mérnöki tisztii állomány eltávozott.

A megüresedett beosztások megfelelő felkészültségű szakemberrel történő feltöltése már-már megoldhatatlan probléma, hiszen a többnyire III. illetménykategória századosi (őrnagyi) rendszeresített rendfokozattal nem vonzza a csapattagokban szolgáló szakembereket főleg nem, ha figyelembe vesszük Budapest helyőrség lakáshelyzetét.

Az MH katonai szervezeteinek átszervezése folyamán átcsoportosításra került több mint 1000 tonna hajtóanyag, 270 db töltőgépjármű, és 230 db egyéb technikai eszköz.

Kiemelt jelentőségű feladatunk volt a mintegy 500 tonna különleges hajtóanyag és a tárolásukra szolgáló 75 db üzemanyagtartály átcsoportosítása.

Csaknem félévig tartott az MH Ócsai üzemanyagraktár anyagi készleteinek fokozatos átcsoportosítása, feladatrendszerének átadása.

A központi üzemanyagraktárakban felhalmozódott a csapatok által leadott selejt, inkurrens technika és veszélyes hulladék, melyek hasznosítása napjaink egyik fő feladata.

Néhány gondolat a gazdálkodás területéről

A szolgálat gazdálkodási lehetőségét meghatározó központi költségvetés nominál értéke évről-évre csökken.

A meghatározott feladatok és a biztosítható lehetőségek (források) között évek óta nincs összhang.

A hajtóanyag fogyasztási keretek évről-évre csökkennek és kizárólag a prioritást élvező feladatok végrehajtását teszik lehetővé.

A szolgálat felélhető hajtóanyag készletekkel már nem rendelkezik, hiszen az utóbbi években a központi készletek teljes egészében és a csapatkészletek jelentős része "beforgatásra" került a mindennapi élet, a működőképesség fenntartása érdekében.

A folyamatos üzemanyag biztosítást a gazdálkodás további centralizálásával, operatív felsőszintű irányítással, a feladatok prioritásának következetes szem előtt tartásával lehetséges végrehajtani.

A szolgálat a műszaki jellegű feladatainak területén gyakorlatilag válság menedzselést folytat.

Az erkölcsileg és fizikailag egyaránt elavult szaktechnikai eszközök, technológiai berendezések potenciális veszélyforrást jelentenek a közvetlen környezetükre. Különösen a repülőterek és a központi üzemanyagraktárak kerültek a regionális környezetvédelmi felügyelőségek figyelmének középpontjába.

A hatósági kötelezésekben meghatározott állapot felmérési és helyreállítási munkálatok költsége több száz millió forintot jelent.

Természetesen a rekultivációs feladatokon felül végre kellene hajtani a különböző jogszabályokban előírt azon feladatokat, melyek a környezetvédelem érdekében a meglévő technológiai berendezések, eszközök - vagyis a potenciális környezetszennyező források - korszerűsítésére irányulnak.

Az üzemanyag-töltő-szállító gépkocsik, pótkocsik hadrafoghatósága - az elmaradó javítások, felújítások, valamint a pótalkatrészek hiánya miatt - gyors ütemben, folyamatosan romlik.

Ezen eszközök átlagos életkora - típusonként eltérően - meghaladja a 15-20 évet.

Némely technikai eszköz felújítása már nem lenne gazdaságos ezért sorsuk véglegesen megpecsételődött - kivonásra kerülnek az ellátás rendszeréből.

Ennek megfelelően megkezdődött az elasztikus tartályok, az 1,25 m³-es utánfutók, az 5 m³-es üzemanyag szállító pótkocsik rendszerből történő kivonása és selejt, illetve inkurrens eszközként való hasznosítása, értékesítése.

A rendszerből kivont eszközök pótlását a megváltozott feladatoknak, követelményeknek minden tekintetben megfelelő, korszerű eszközökkel tervezzük megoldani.

A bevételi forrás előteremtésére napjainkban rendkívül nagy szükség van, hiszen a szolgálat 1998. évi központi költségvetésének mintegy harmad része bevételi előirányzatként kerül jóváhagyásra, teljesítésére azonban még a jelentős mennyiségű inkurrens, selejt eszköz értékesítése útján sincs reális lehetőségünk.

Néhány szóban az 1998. évi főbb feladatainkról, célkitűzéseinkről

Az 1998. évi gazdálkodási év az utóbbi időszak talán legnehezebb évének mutatkozik. A szolgálat részére tervezett központi költségvetési előirányzatok csak bizonyos szakmai feladatok kényszerű elhagyása mellett biztosítják a szakanyag-ellátás forrás szükségletét.

Ezért tevékenységünkbe a fő erő kifejtést a prioritást élvező feladatok zökkenőmentes üzemanyag biztosítására kell fordítanunk.

Tovább keressük azon lehetőségeket, melyek csökkenthetik kiadásainkat.

Ennek szellemében tervezzük a számunkra is előnyös keretszerződést kötni a kenőanyagokat szállító cégekkel a fáradt olajok "visszaszolgáltatására" a környezetvédelmi termékdíj árnövelő hatásának csökkentése érdekében.

A gazdaságosság és a szakmai követelmények szem előtt tartásával folytatjuk a szolgáltatások biztosításának "civilizálását", a polgári erőforrások mind szélesebb körű igénybevételét.

Egyre fokozódó leterheltséget jelent a NATO csatlakozásból adódó feladatok, szakmai követelmények végrehajtása, feldolgozása.

A működésünket szabályozó rendszer fejlesztését a NATO szabványokhoz és szabályzatokhoz igazodva, a nemzeti sajátosságaink figyelembevételével kell folytatnunk.

Folytatni kell az interoperabilitási célkitűzések elérése érdekében megkezdett programok megvalósításával kapcsolatos munkát.

Kiemelt figyelmet kell fordítanunk a NATO reagáló erőkhöz felajánlott egységek (alegységek) felkészítésének folyamatos üzemanyag biztosítására.

A lehetőségek szerint biztosítanunk kell a hivatásos tiszti és tisztjelletesi állomány tervszerű nyelvi felkészítését, ügyelve a jól felkészült szakállomány további pályaelhagyásának megakadályozására.

Folytathatnám még az előttünk álló feladatok felsorolását, de a cél nem az, hogy "közhírré" tegyem az éves munkatervünkben meghatározott célkitűzéseinket, tennivalókat.

Szeretném viszont, ha megértésre és támogatásra számíthatnánk mind-azok részéről akik érdekében létezőnk, dolgozunk, hiszen a meglévő problémáinkon csak úgy vagyunk képesek felül kerekedni, célkitűzéseinket csak abban az esetben tudjuk megvalósítani, ha szorosan együttműködünk.

INDIKÁTOROK FEJLESZTÉSE A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

*Horváth Sándor*¹

1.) A rádiótechnikai fejlesztések fő irányai

Az elmúlt évek politikai döntéseinek következtében reális esély mutatkozik Magyarország NATO - hoz történő csatlakozására. Kiemelt fontosságú feladattá vált a haderőreform, melynek célja, hogy honvédségünk szervezeti és technikai korszerűsítése által megfeleljen a NATO követelményeinek.

A rádiótechnikai csapatok, mint a légvédelem szenzorai az egyik legfontosabb résztvevői e folyamatnak. Az Észak atlanti szervezet koncepciója szerint hazánk légtérben összefüggő rádiólokációs teret kell létrehozni, melynek alsó határa békében 3000 méter, a veszélyeztetettség időszakában 100 méter. A béke időszakbeli követelmény nem túl szigorú, teljesítésére az ország méretei és földrajzi adottságai miatt 3-4 db rádiólokátor elegendő. Házánk biztonsági érdekei viszont úgy kívánják, hogy a 3000 m alatti légtér tartományt sem szabad ellenőrzés nélkül hagyni, s ennek a feladatnak a végrehajtásához szükséges technikai eszközök csak a honvédségnek állnak rendelkezésére. Ezenkívül mindenképpen rendelkezni kell egy olyan háttérrel, amely lehetővé teszi, hogy szükséges minimális időn belül eltudjuk érni a 100 m-es alsó felderítési magasság biztosítását.

Felmerül a probléma, hogy a meglévő radarjaink közül néhány típus a közel jövőben is üzemeltetni kell. A primer rádiólokátorok közül az SZT-68U, KASZTA-2M, P-37, KABINA-66, illetve a magasságmérők közül a PRV-17 látszik alkalmasnak e feladat végrehajtására. A fenti lokátorok alkalmazásának körülményeit jól át kell gondolni, mivel a P-37 és a KABINA-66 radarok alsó felderítési magassága törzskönyv szerint 500 m. A KASZTA-2M lokátor képes felderíteni a 100 m-en repülő lé-

1 Horváth Sándor mk.százados, MH Logisztikai Főigazgatóság, Hadművelési főnökség Informatikai adatvédelmi főosztály

gicélokot, de távolsági felderítési lehetőségei korlátozottak. Szekunder radarként az IFF rendszer működik, s szolgáltatja a repülőgépek azonosításához szükséges információt.

A fent felsorolt lokátorok, meglehetősen vegyes modernizációs szinten álló lokátorok által előállított felderítési adatokat egységes informatikai rendszerben kell eljuttatni a NATO által kijelölt harcálláspontra. Az eddig alkalmazott ún. tervtáblás módszer alkalmazása eleve kizárt, mivel az információ akkora időkésleltetést szenved, hogy a rendelkezési helyre történő megérkezésekor aktualitását vesztené. A korábban üzemeltetett automatizált vezetési és adattovábbító eszközök, például a POLJE korszerű technikai megoldásai ellenére sem "váltakoztak", pedig technikai intelligenciája messze meghaladta a jelenleg az ASOC (légtérsoverenitási hadműveleti központ) alrendszerének tervezett berendezések tudását. A POLJE-ben rejlő fejlesztői tapasztalatok, technikai (nem áramköri) megoldások nem tükröződnek sem a FIKA, sem a RASZTER SZKEN fedőnevű fejlesztésekben.

Ez évben megkezdődött egy új információtovábbító rendszert üzembehelyezése, a neve ASOC (Air Sovereignty Operations Center), amely alapvetően amerikai segítyből valósulna meg. Az ASOC és a rádiólokátor állomások illesztését a MAGYAR HONVÉDSÉG-nek kellett megoldania. A radarok kimenete egy ún. plot extraktorhoz csatlakozik, amely biztosítja a célok automatikus "leszedését". A plot extraktor egyik fontos jellemzője a detekciós valószínűség. Az adatfeldolgozás és adattovábbítás területén folytatott hazai kutatások és fejlesztések azt bizonyították, hogy a volt SZU-beli radarok bázisán alapuló rendszerben nem lehet automatikus "detekciót" végrehajtani magas detekciós és kis vaklármaválószerűség figyelembe vételével. Ez a kijelentés érdekes módon nem igaz akkor, ha a az automatikus detekciót a volt SZU-ban készült extraktor végzi, mivel közismert, hogy a fent említett POLE eszköz automatikus detekciós valószínűsége 90 % felett van.

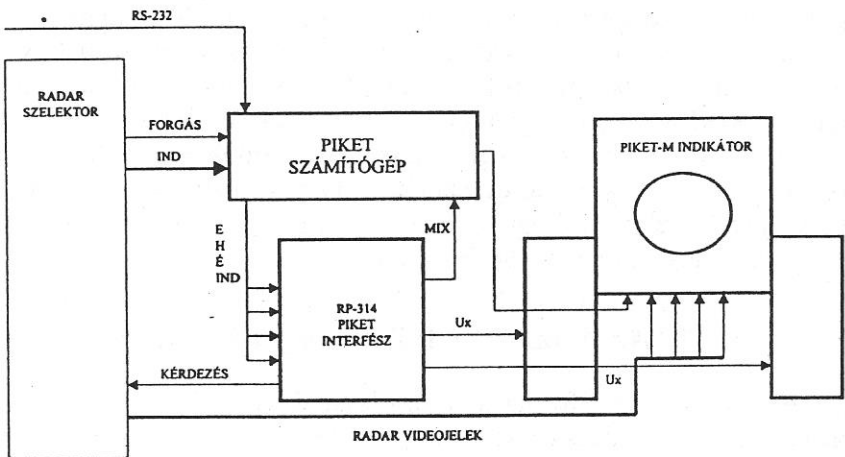
2.) Az indikátorok fejlesztésének irányai

A rádiólokációs információ ábrázolásának eszköze az indikátor, egy olyan katódsugárcsévés eszköz, melyen a légi helyzet poláris koordinátákban jelenik meg. A korszerű céltárgy ábrázolásban az ábrázolás minőségét az információ tartalom és az információ pontossága határozza meg.

A rádiótechnikai csapatoknál alkalmazott indikátorok közül a legelterjedtebbek a VEKTOR- V (Nyíl-V), a PIKET és a hazai fejlesztésű DRD indikátor. A DRD indikátor modern technikai berendezés, előnyös tulajdonságokkal és digitális felülettel ellátva, de sajnos nem katonai kivételű, így nem alkalmas igénytelen körülmények közötti üzemelésre. Az ilyen környezet hatására rendkívül nagy a meghibásodások száma. A hazai fejlesztők a PIKET indikátort szemelték ki a korszerűsítésre. A fejlesztés gyakorlatilag három szakaszban történt meg:

- 1.) A PIKET indikátor átalakítása félvezető eszközé.
- 2.) Az PIKET interfész fejlesztése az indikátorhoz, amely digitális jelfeldolgozást hajt végre.
- 3.) Az indikátor informatikai elemmel történő ellátása.

Az PIKET indikátor rendeltetése primer radar kép, szimbólumok megjelenítése. A PPI indikátor a radar videó jelei alapján végzi a megjelenítést. A mérési elvből adódóan a visszavertjel poláriskordináta információkat hordoz magában. *A következő ábrán az interfész és az indikátor együttműködési blokkvázlatát láthatjuk.*

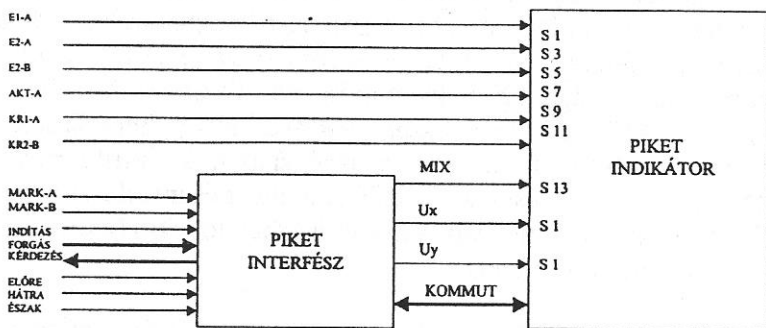
Az ábrán látható, hogy a PIKET indikátor 7 videó csatornával rendelkezik. Ezek közül a 7-re van csatlakoztatva a PIKET interfész, amely digitális felülettel látja el az indikátort. Az interfészben generált távolsági lépték jelek, az echó jelek, valamint MARK-A és MARK-B jelei a MIX csatornán keverve jutnak az indikátorra, kiterjesztve annak videó csatornát. A PIKET interfész képes analóg, illetve digitális forgás vételére, vezelésére. Ez utóbbi jelei az "Előre", "Hátra" és "Észak" jelek. A PIKET Interfész lehetővé teszi a beérkezett adatok különböző méréshatárral való kijelzését, valamint a jobb céltárgy pozíció meghatározás érdekében ún. távolsági - és oldalszög léptékjelek ábrázolását. Adott települési központtal az országhatár megjelenítésére is alkalmas. A radarvezérlé jelek Előre (ACP), Hátra és Észak (ARP) oldalszög impulzusok, valamint az Indítás (IND) felhasználásával végzi az X-Y eltéríté erősítők és a MIX csatorna vezérlését. A PIKET indikátort és interfészt együtt PIKET - M indikátornak nevezik, a honvédségben történő rendszeresítése a közelmúltban történt meg.

A PIKET - M indikátor fejlesztőjének hamarosan új terméke jelenik meg a piacon, amely informatikai elemmel látja el az indikátort. A PIKET számítógépnek nevezett berendezés egy hagyományos és digitális radar környezetben egyaránt használható, AT komputer alapú eszköz. A PIKET számítógép alapkiépítésben, a PIKET-M indikátorral együtt intelligens automatizált munkahely szerepet tölthet be. A kifejlesztésének célja, hogy lehetővé tegyék a hagyományos radarok korszerű, digitális adatfeldolgozó rendszerekhez (pl.: ASOC) való illesztését. A fejlesztés szükségességét az indokolta, hogy a Raszter szkennelésű, hasonló rendeltetésű eszköz plot extraktora a légi célok jelentés részét nem tudta megbízhatóan feldolgozni, így szükséges a céladatok automatizált bevitelére. **A számítógép az alábbi feladatokat tudja végrehajtani:**

- 1.) A videó jelkimenetű rádiólokátorokat digitális adatkimenettel látja el.
- 2.) Alkalmas szintetikus céljelek (szimbólumok) generálására, indikátoron történő megjelenítésére.
- 3.) Képes kurzorvezérlő eszköz (pl.: trackball) megszakításkezelésre, a légi célok koordináta adatainak automatizált leszedésére, automatikus továbbítására.

4.) Távoli számítógéptől (extraktortól) képes soros modemen keresztül céladatok vételére, feldolgozására és a vett célokhoz rendelt szimbólumok indikátoron történő megjelenítésére.

A szintetikus videó jel generátor áramkért magába foglaló PIKET Számítógép rendszerben elfoglalt helyét mutatja be a következő ábra:

A PIKET Számítógép a baloldalon látható RS-232-es szabványos soros vonalon keresztül kapja az előzetes jelfeldolgozás után generált adatokat (extrapolálás, pályaképzés), illetve az indikátorról trackbalal leolvasott céladatok szintén RS-232-es soros vonalon jutnak el a távoli számítógép felé.

A radarszelektorból érkező jelek a forgásjelek és az ind (indítás) a szintetikus képnek az eredeti radarképre való szuperponálása érdekében érkeznek be. A radarszelektor szerepe a megfelelő radar jeleinek kiválasztása. A PIKET Számítógép az E (előre), H (hátra), É (észak), és az IND (indítás) jelekkel kommunikál a PIKET Interfészsel. A PIKET Interfész az előbbi vezérléjelek segítségével egy ún. MIX jelet állít elő, amelyhez a PIKET számítógép által generált szintetikus videójel hozzáadódik. Ezek után a számítógépből a videó jel az indikátor egyik bemenetére kerül. A PIKET számítógépben két darab, áramkörileg teljesen azonos, funkciójában mégis más kártya került kifejlesztésre. A két vezérlő kártya alapja az egyenként három darab Xilinx típusú FPGA (Field-Programmable Gate Array) áramkör, melyek EPROM-ból programozhatóak. Az egyik kártya a szintetikus videójel generátor szerepét tölti be. A Kurzor kártya segítségével lehetőség van célok generálására a PIKET számítógépen belül. A belső cél generálás elve az, hogy a kurzorkártya képes a PPI indikátor egy adott pozíciójába egy ún. kurzort

megjeleníteni. A kurzor pozíciója követi a PIKET számítógéphez kapcsolt Trackball pozícióját. A Trackball valamely gombjának lenyomásakor az aktuális kurzor pozícióban a vezérlő program egy előre definiált céltárgyat generál, amely ezután a sorosan érkező céltárgyakhoz hasonlóan a szintetikus videójel generátor kártya segítségével megjeleníthető.

A számítógép katonai alkalmazásra alkalmas kivitelben is kapható, hardverigénye rendkívül csekély, alapkiépítésben még monitort sem igényel. A PIKET számítógép előnyei a következők:

- 1.) Korszerű, számítógépes adatfeldolgozást tesz lehetővé.
- 2.) A Trackball segítségével a koordináták leolvasása automatizáltan történik, nagyobb pontosságot biztosítva annak leolvasásában.
- 3.) Illeszkedik az ASOC és alrendszere struktúrájához. Automatizált adatbevitellel kiegészítheti a plot extraktor "munkáját".
- 4.) Az indikátoron kiegészítő információk segíthetik a döntésben érdekeltet.
- 5.) Alkalmas a kezelő állomány gyakoroltatására.
- 6.) Kaszkádosítható, így vezetési parancsok és információk továbbíthatók.
- 7.) Egyszerű felépítésű, az FPGA áramkörök tetszőleges feladathoz programozhatóak.
- 8.) Kezelése a trackballgombra korlátozódik, használata rendkívül gyorsan elsajátítható.

A PIKET számítógép egy még nem került alkalmazásra a Magyar Honvédségben, rendszeresítése a közeli csapatpróba sikeres eredményétől függ.

Az automatizált munka miatt szükségessé válik a kritikus légi helyzetek utólagos kontrollálása. A rádiótechnikai századok harcálláspontjain hosszú évek óta rögződött módszer a fényképezés. Az elmúlt évben egy új korszerű, videomagnós radarjel rögzítő eszköz került ki a

hazai fejlesztők műhelyéből. Az eszköz képes a rádiólokátorok jeleinek videó kazettán történő rögzítésére és a jelek reprodukálására a hagyományos PPI indikátoron való megjelenítéshez.

Ezáltal egy olyan objektív kontroll berendezést sikerült kifejleszteni, amely minimális emberi közreműködéssel, nagy biztonsággal valósítja meg a folyamatos jelrögzítést. Meg kell jegyezni, hogy azonos rögzítendő idővel a videomagnós eljárás gazdaságosabbnak is mutatkozik. A radar jelrögzítő eszköz csak a digitális forgásjelet is feldolgozó indikátorral képes együttműködni. A hagyományos indikátoron való ábrázoláshoz radarszelektor szükséges. *A következő ábrán a videomagnós kontroll indikátor blokkvázlata látható:*

VESZÉLYES ÁRUK SZÁLLÍTÁSÁNAK (KÜLÖNÖSEN ADR) ELŐÍRÁSAI ÉS RENDJE

Adamecz János¹

A cikk a veszélyes anyagok kezelésének, különösen szállításának jogi szabályozása (szabályozatlansága) rövid elemzését tartalmazza, egyben rávilágít azok ellentmondásaira.

Célja nem az előjárói harag kivívása, hanem a jogszabályok betartásának, átalakításának szükségességére, a veszélyesanyag kezelés komolyságára való figyelemfelkeltés.

A cikk a veszélyes anyagok vonatkozásában folytatása és alátámasztása Németh István alezredes és Németh Ernő alezredes a Katonai Logisztika 1997. 2. szám "Szakági biztosítás" rovatban rögzített megállapításainak.

Szerkesztőség

Megjegyzés a "Veszélyes áruk szállításának (különösen ADR) előírásai és rendje" c. cikk témájához.

A veszélyes anyagok, hulladékok keletkezésének, előállításának, tárolásának, kezelésének, mozgatásának, szállításának Magyar Honvédségen belüli szabályozottsága figyelembevéve a közeli NATO csatlakozást, valamint azt, hogy a jelenleg meglévő szabályozottság mennyire felel meg a polgári életben használt nemzetközi normák szerinti előírásoknak olyan problémakör fellelését jelenti, amelynek megoldása az elkövetkező évek egyik kiemelt jelentőségű feladatai közé fog tartozni.

A cikk olvasása során az érdeklődő olvasó számára világossá válik a téma bonyolult, összetett volta. A cikkíró jól érzékeli a Magyar Honvédségnél e te-

¹ Adamecz János alezredes, a MH 3. g.ho. közlekedési szolgálat főnöke

rületen meglévő anomáliát és segítő szándékkal próbálja azt cikkében kibozni.

Ami miatt a megjegyzést teszem az az, hogy a szerző jogszabályok érvényességeire vonatkozó, egyértelműnek tűnő megállapításai további jogi értelmezést igényelnek, ezért nem lehet azokat axiómának tekinteni. A helyes jogi értelmezés természetesen nem a szerző feladata, ha ebben tévedett hibaként ez neki nem is róható fel. Mindezekon túl a cikkíró téma iránti elhivatottsága és a tenni akarás szándéka elvitathatatlan és tiszteletreméltó.

Dr. Németh Ernő alezredes lektor

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa általános helyettese átfogó vizsgálatot végzett az alkotmányos jogok honvédségen belüli érvényesülése tárgyában. A vizsgálat többek között megállapította, hogy a személyi állomány jogismeretének hiánya, vagy egyes tevékenységek szabályozatlansága alkotmányos visszásságot okoz és az Alkotmányban megfogalmazott célokat nem szolgálja.

1996. évben elmélyültem a veszélyes anyagok nemzetközi szállításszállítmányozásának kérdéseiben, az érvényes nemzetközi és hazai szabályozás összehasonlításában. Természetesen mint katonaszemély, alapul véve a polgári szabályozást, megkezdtem a honvédségi megfeleléségek elemzését.

A veszélyes anyagok szállításának ügye hazánkban csak az utóbbi időben vált kérdéssé, ahogy megkezdtuk közeledésünket Európa felé. Ismert, hogy nyugaton teljesen más az értékrend, más a kultúra és az érvényes jogi szabályozás. Ugy gondolom mi akarunk közeledni, ez a tény pedig tőlünk várja a szemléletmód változást.

Fontos szempont, hogy Európai Unió felvételünk leggyakrabban kritizált pontjai (az EU nagykövetének nyilatkozatai alapján):

- környezetvédelem,
- valuta és devizagazdálkodás,
- adóügyek.

A veszélyes anyagok kezelése, szállítása, feldolgozása a környezet és egészségvédelemnek is fontos kérdése. Ez a tevékenység hazánkban a törvények, rendeletek, szabályozások, szabályzatok, szabványok, ajánlások által behatárolt.

Minden törvény és rendelet a honvédségre kötelező, amennyiben annak hatályra vonatkozó része nem emeli ki konkrétan, hogy a honvédségre nem hatályos vagy attól sajátosan eltér. Ebben az esetben azonban a területet a honvédelmi miniszter (miniszteri szinten) kell hogy szabályozza.

Jogrendszerünkben következik, hogy a polgári és honvédségi szabályok csak törvény vagy honvédelmi miniszteri szintű rendelet alapján térhetnek el.

Ugyanakkor a legtöbb jogszabály területén honvédelmi miniszteri szintű eltérő szabályozás nincs, egyszerűen nem létezik.

Ennek nyilvánvaló oka, hogy egyes szaktevékenységek a napi élet során semmiben nem különböznek a társadalom polgári szférájában szokásos technológiától.

Többek között ez is megalapozza, hogy a honvédelmi miniszter által eltérően nem szabályozott polgári jogszabályokat úgy kell tekinteni, hogy az szó szerint a honvédségre vonatkozik.

A veszélyes anyagok kezelésére a napi életre és a háború időszakára vonatkozóan egy sor eltérő - és különböző szintű - szabályozás van érvényben.

Ezzel együtt kérdésként felvethető, hogy többek között veszélyesanyag szállítás témakörében indokolt e békeidőben különbséget tenni a polgári és katonai szállítások között.

Ezért megszerzett ismereteim alapján meggyőződésem, hogy az a veszélyesanyag kezelési, tárolási, mozgatási, szállítási rendszer amelyet mi katonák a napi élet során végzünk, elmarad a kor követelményeitől és szabálytalan.

Nyugaton és a NATO-ban nagy figyelmet fordítanak a környezetvédelemre, ezen belül a veszélyesanyag szállításra. Végletek is tapasztalhatóak, pld. a németeknél és az USA haderőnél. Veszélyesanyag szállítás vonatkozásában Németországban nem a minisztert hatalmazzák fel eltérő rendelet kiadására, hanem külön törvényben ill. rendeletben szabályozzák az eltérő feladatokat (nagyobb polgári kontroll). A miniszter csak a végrehajtás technológiai utasítására kapott felhatalmazást. Az USA haderő viszont leegyszerűsítve állam az államban, önálló szabályozási jogkörrel rendelkezik.

Az Európai Gazdasági Közösséggel és tagországaival Magyarország 1991. december 16-án társulási megállapodást írt alá, a tárgyalások rendkívül felgyorsultak. NATO meghívásunk kérdései közvetlen döntés előtt állnak.

Mindezek alapján meggyőződésem, hogy elengedhetetlen és sürgős feladatunk az EU-hoz közeledő polgári előírások, illetve NATO követelmények figyelembe vétele. Annak ellenére meggyőződésem, hogy a meghívási tárgyalások során és a szerződés aláírásakor bizonyára felzárkózási programot és határidőt is kapunk.

Nemzeti sajátosságunkból fakadóan - figyelembe véve a törvényi és rendeleti szabályokat - az érvényes jogszabályok alapján a szigorúbb polgári szabályok, illetve szigorúbb honvédségi szabályok betartásának irányába kell gondolkodni mindaddig, míg módosításokra nem kerül sor.

A rendszerváltást követően a honvédség egyre inkább nyitottá válik, a civil kontroll növekedik. Egyre inkább megszűnik a honvédség zárt és "érinthetetlen" működése, a működési elvek és mechanizmusok, értékrend és a honvédséggel szemben támasztott követelmények átalakulnak. Rendszeresítésre kerültek lelkeszi, pszichológusi, jogi, környezetvédelmi, munkavédelmi stb. beosztások, az új, kialakuló értékrendnek megfelelően.

Ugyanakkor a veszélyes anyagok kezelője (felelőse) kategóriájának igazi gazdája nincs. Nem megnyugtató, hogy mindenért a logisztikai főnök felelős, hiszen *a veszélyes anyagok kezelésének megfogalmazásába beletartozik:*

- előállítás, gyártás, feldolgozás (pl. hulladék keletkezése),

- csomagolás (pl. hordózás, kannázás),
- tárolás (raktárban, szemétygyűjtőben stb.),
- kezelés (karbantartás, ülepítés stb.),
- anyagmozgatás (rakodás, szivattyúzás stb.),
- szállítás,
- felhasználás (alkalmazás, ártalmatlanítás stb.).

Ugyanakkor az is tény, hogy a 3. gépesített hadosztálynál a közlekedési szolgálat kezdeményezte - a logisztikai főnök támogatása mellett - a veszélyes anyagok szállításának érvényes jogszabályokhoz közelítő végrehajtását.

Ennek pedig az a gyakorlati következménye, hogy a kiképzés az előkészítés, valamint a feltételek biztosítása is egyre inkább a közlekedési (szállító) szolgálat feladatává kezd válni.

A műveletek önálló szakmát és tevékenységet képeznek, de a felhasználókra (alkalmazó) is érvényes átfogó hatáskörrel rendelkező személy kizárólag a parancsnok.

Teljes megoldást nem jelenthetne a logisztikai szolgálatok anyagfelelős szolgálatainak NATO elvű anyagellátási és csoportosítási rendszerére történő átállás és ezen belül 1-2 veszélyesanyag típus (NATO szerint harmadosztályú, ötödosztályú anyagok) felelős rendszeresítése.

A jog- ill. felelősségi körök egyidejű átalakításával már lehetségesnek tűnik az egységes és szabályozott végrehajtás. Azaz szállítmányozási és döntési, veszélyesanyag kezelésre vonatkozóan parancsadási jogkörrel felruházott független szakember útján megvalósíthatónak tűnik a szakszerű kezelés.

Veszélyesanyag kezelésére irányuló jogszabályok

A jogszabályok teljes elemzését nem vállalhatom fel, hiszen a témakörben több mint 150, de a honvédségre is hatályosan több mint 100 érvényes polgári Törvény, Elnöki Tanácsi, Minisztertanácsi, szakminiszteri jogszabály van érvényben. Természetesen vannak miniszteri szintű közös rendeletek, önálló HM rendeletek is, amelyek csak a honvédségre ill. fegyveres testületekre vonatkoznak.

Megfogalmazott célom - elsősorban figyelemfelkeltés - érdekében csak a meghatározó jogszabályokra szorítokozom.

A veszélyes áruk szállítására jogszabályt első alkalommal Németországban alkottak. Az 1888-ban alkotott jogszabály alapján a Rajnán szállított veszélyes anyagokra (csomagolására) fekete festékkel "MÉREG" "GIFTIG" feliratot kellett felfesteni.

I. A veszélyes anyagok szállítására vonatkozó előírások rendszere

1.) Nemzetközi alapelv: Az ENSZ sárga könyv

Az ENSZ 1945-ben megalakította saját, veszélyes anyagok szállításával foglalkozó csoportját - az ECOSOC-ot (Egyesült Nemzetek Gazdasági és Szociális Tanács), amelynek egyik albizottsága - Veszélyes Áruk Szállításának Szakértői Csoportja - végzi a kutatásokat és azok alapján a korszerűsítési munkát.

Ez a bizottság Bécsben végzi tevékenységét. *Csoportjai:*

- közúti szállítás;
- vasúti szállítás;
- belvizi és külön tengeri szállítás;
- légi szállítások.

A bizottság ajánlásaira épülnek a jogszabályok, nemzetközi egyezmények. Ugyanakkor a felgyorsult változások következtében a jogszabályok visszahatnak az ajánlásokra.

A bizottság folyamatosan dolgozik azokon a szabályozókon, melyek elsődleges feladata a biztonsági követelmények meghatározása a csomagolásokra, a szállítóeszközökre és mindazok tevékenységére, akik ezekkel az árukkal kapcsolatba kerülnek, tehát a gyártókra, szállítmányozókra, fuvarozókra, járművezetőkre, be és kirakást végzőkre.

Ugyanakkor megfogalmazódik a cél, hogy az ajánlások a veszélyes áruk kezelésének és szállításának egységes előírás szerinti kialakítására (kialakíthatóságára) irányuljanak és hozzájáruljanak azok szerkezetében, tartalmában a világméretű egységesítéshez.

Egyben rögzítésre is került, hogy az ajánlások minden szállítási módra érvényesek.

2.) Nemzetközi szabályozás

Az érvényben lévő nemzetközi szabályozások a közlekedési ágazatokhoz kötötten kerültek kialakításra, így az érvényben lévők:

Közút: ADR

Accord Europeen Relativ AuTransport International Des Marchandises Dangereuses Par Route - a "*Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás*" a szerződést aláíró tagállamokra kötelező, azonban annak előírásait a nem tagállamok is elfogadják.

Rendkívül fontos és meghatározó tényező, hogy az EU Tagállamok belső veszélyesanyag szállításának is ez az alapja.

Egyes vélemények szerint a honvédségre is vonatkozik, mások szerint a honvédségre nem érvényes.

Vasút: RID

Reglement Internationale Concernant Le Transport des Marchandises Dangereuses Par Chemin de Fer - A "*Veszélyes Áruk Vasúti Fuvarozására Vonatkozó Nemzetközi Szabályzat*" azokra a vasúti forgalmakra érvényes, ahol a CIM előírásait kell alkalmazni. (Hazánk a CIM tagja.)

Belföldi szállításokra a vasút külön szabályozást alakított ki, amely nagyon hasonlít az ADR-hoz. Ez a belső szabályozás a honvédségre is vonatkozik, de mivel a vasutasok sem nagyon ismerik, nem is nagyon követelik.

Belvizi: ADN/ADNR (az ADNR a Duna kivételével)

Accord Europeen Reltif Au Transport International Des Marchandises Dangereuses Par Voie De Navigation Interifur - A "*Veszélyes Áruk Nemzetközi Belvizi szállításának Európai Szabályzata*" nem nemzetközi szerződés, csupán nemzetközi szinten alkalmazásra ajánlott szabályzat.

Accord Europeen Relatif Au Transport International Des Marchandises Dangereuses Par Voie De Navigation Interiure Rhin - a "*Veszélyes Áruk Rajnai Szállításáról szóló Nemzetközi Megállapodás*"-hoz Németország mellett Svájc, Franciaország, Hollandia, Belgium és az Egyesült Királyság is csatlakozott.

A honvédséget gyakorlatilag nem érinti, esetleg nemzetközi misszióba kijelölt állományát.

Tengeri: IMDG - kód

International Maritime Dangerous Goods - code előírásai azokra a tengeri szállításokra vonatkoznak, amelyekre a SOLAS egyezmény is érvényes, azaz gyakorlatilag világszintű.

A honvédséget gyakorlatilag nem érinti, esetleg nemzetközi misszióba kijelölt állományát.

Légi: IATA-DGR/ICAO-TI

International Air Transport Association - Dangerous Goods Regulations - "*IATA Veszélyes Áruk Előírásai*"-t tartalmazó szabályzatot a légitársaságok szerződéses feltételként alkalmazzák.

International Civil Aviation Organization - Technical Instruction For The Safe Transport Of Dangerous By Air - "*ICAO Műszaki Utasítás*" nemzetközi szintű jogerőre emeléséről a montreáli székhelyű Nemzetközi Repülési Szövetség (ICAO) úgy döntött, hogy a szabályozást a Chicagói Egyezmény hatálya alá helyezi. Így az ICAO Műszaki Utasítás, mint világszintű szabályzat érvényes.

A honvédséget gyakorlatilag nem érinti, esetleg nemzetközi misszióba kijelölt állományát.

A fentiekből kitűnik, hogy a honvédséget gyakorlatilag csak az ADR és a RID egyszerűsített szabályozása érinti. Hibát nem követünk el, ha vasúton az ADR előírásai szerint hajtunk végre szállítást, mivel annak betartásával teljesülnek a belföldi vasúti követelmények.

3.) Az Európai UNIO (Nyugat-Európai Államok) veszélyes áruk közúti szállításának szabályozása

A veszélyes áruk szállítására vonatkozó szabályok nemzetközi összehangolására való törekvés Németországban kezdődött.

Németország a veszélyes anyagok szállítása (szállítmányozása) tekintetében élenjáró és rendkívül szigorú követelményeket támaszt. A követelménytámasztás érthető, mivel ismert, hogy az ipari tevékenység Európában Németországon belül okozta a legnagyobb környezeti károkat.

A Német előrehaladott szabályozás figyelembevételével mellett szóló másik fontos érv, hogy lakosságát, területét, gazdasági potenciálját figyelembe véve Németország Európa vezető ereje még akkor is, ha nem tartozik a nagyhatalmak körébe. A szaksajtó tanulmányozása során megállapítottam, hogy a Német kezdeményezések az Európai Unió szintjén is meghatározók, azok szerepe és jelentősége a végrehajtott és bevezetett jogszabályok tekintetében vitathatatlan.

A nyugat európai országok veszélyes áruk szállításának szabályozása az Európai Unió jogrendszerének és közlekedéspolitikájának szerves részét képezi.

Ne feledjük el, nyugaton a társadalmi (civil) kontroll sokkal magasabb szintű, mint nálunk.

II. Szabályozás nyugaton

Évekig csak a veszélyes árut szállító közúti járművek vezetőinek speciális képzéséről szóló 89/684/EGK sz. irányelv volt közösségi előírás. Majd élenjárva a német jogalkotás, a veszélyes áruk szállítására, a tagállamok külön törvényeket és szabályozókat alkottak (legszigorúbbakat a német).

III. Veszélyes áruk szállításának hazai szabályozása

Az ADR hatálya

A Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás A és B mellékletének kihirdetéséről szóló 1979. évi 19. törvényerejű rendelet (Elnöki Tanács) alapján az ADR belföldi alkalmazását is elrendelő 20/1979. KPM rendelet 2. -a kimondja, hogy a "*megállapodás mellékleteiben foglaltakat - amennyiben jogszabály másképpen nem rendelkezik - alkalmazni kell a mellékletek hatálya alá eső áru belföldi közúti szállítására is.*"

Azaz, csakúgy, mint az Európai Unióban, hazánkban is az ADR érvényes a belföldi szállítások során. Csakhogy egy sor jogszabály kivételt tesz szigorúbb, vagy enyhébb irányban.

Ennek okait a következőképpen vázolhatjuk fel:

- a természet és környezetvédelem éveken keresztül nem volt igazán fontos szempont,

- nagyon sokba kerül (pld. tartálygépjárművek) egyes műszaki előírásainak betartása,

- veszélyes anyagok szállítására az egyezményt megelőzően is sor került, ahol kialakult egy bevált, alkalmazott technológia.

A veszélyes anyagok szállítására közvetlenül, vagy közvetve hazánkban jelenleg mintegy 150 db különféle jogszabály van érvényben, amelyek mindegyike nem, de jelentős része vonatkozik a honvédségre is.

A fegyveres erőkre maga az ADR megállapodás 1. cikke tesz kivételt.

Az ADR szerint ugyanis:

"Jármű a gépkocsi, a nyerges vontató, a pótkocsi és a félpótkocsi, amint azt az 1949. évi szeptember 19-én kelt Közúti Egyezmény 4. cikke meghatározza, kivéve a valamely Szerződő fél fegyveres erőinek tulajdonában vagy rendelkezése alatt álló járműveket,...."

Az ADR pedig a járművekkel végrehajtott veszélyes anyag szállít-
mányokra vonatkozik.

IV. A Honvédségre is vonatkozó polgári előírások:

A.) A különös belső szabályozások:

A veszélyes áruk közötti szállítását (szállítmányozását) befolyásoló
hazai jogszerkezetünk két nagy csoportba osztható:

- amelyek megalapozták az ADR alkalmazását, előkészítették vagy
utalnak rá;

- amelyek kiegészítik, a belföldi továbbításhoz további külön felté-
teleket állapítanak meg, útvonalat jelölnek ki, szigorúbb okmányvezetési
si engedélyezési rendszert, illetve büntető szankciókat vezetnek be. (kü-
lönleges előírások).

B.) ADR alkalmazását megalapozó jogszabályok:

Ebbe a csoportba sorolhatóak az ADR Megállapodást, annak mel-
lékleteit, majd ezek módosítását és kiegészítését kihirdető jogszabályok,
valamint az 1988. évi I. Törvény és az abból következő új jogszabályok.

a.) Törvényi szabályozás:

Az 1988. évi I.sz. Törvény (Közlekedési) 1. -ban megfogalmazódik
a cél, hogy a személy és áruszállítási szükségletek kielégítését a közleke-
désbiztonsági és környezetvédelmi követelményeknek megfelelő jármű-
állománnyal és közúthálózattal kívánják elérni.

Mindebből következik, hogy a közlekedésbiztonság megteremtése
állami feladat, de minden közlekedő felelőssége is. A környezetvédelem
pedig a veszélyes áruk tulajdonosait, kezelőit, továbbítóit fontos megelő-
ző intézkedések megtételére és betartására kötelezik.

Itt kapcsolódik be a jármű tulajdonosának (üzembentartó) felelős-
sége, amely veszélyes áruk továbbításánál nem csak a műszaki KRESZ,
a jó műszaki állapot megtartásáig, hanem a belföldi és nemzetközi kiegé-

sztító különberendezések (járműátalakítás, biztonsági berendezések szerelések stb.) maradéktalan figyelembevételéig terjed.

A "forgalmi KRESZ" a honvédség részére is kötelező, a "műszaki KRESZ" vonatkozásában viszont engedményeket biztosít.

b.) Törvényerejű rendeletek:

Az ADR egyezményt az Elnöki Tanács 1979. évi 19. sz. Tvr-elvettel kiadta. Mivel az ADR kivételt tesz, ezzel együtt gyakorlatilag kimeríti a honvédségre az ADR nem vonatkozik.

Igen ám, de a későbbi közlekedési törvény tartalma miatt törli a kivételt;

c.) Miniszteri rendeletek:

A 20/1979. KHVM (KPM) Rendelet kihirdette a Megállapodás B mellékletét, egyben lefektette a veszélyes áruk belföldi polgári közszállításának jogi alapjait.

Az A és B melléklet módosításait és kiegészítéseit a 2/1983., 16/1985., 12/1985., a 3/1988. KM számú, a 7/1990., a 22/1993., a 13/1995. KHVM számú rendeletek tartalmazzák. A módosító rendeletek egyben intézkednek az ADR előírásaitól eltérő belföldi szabályozásra is.

Ezek az eltérő szabályozások 1988-ig nem vonatkoznak a honvédség tulajdonát képező szállítóeszközökre.

Ugyanakkor **figyelem!** - a honvédség rendelkezésére bocsátott járművekre az 1988. évi I. Törvény végrehajtására kiadott 30/1988. M. Rendelet óta vonatkozik az ADR és az összes egyéb szigorító rendelkezés is.!!!

Figyelembe véve azt a körülményt, hogy a fenti törvény és rendelet eltérő végrehajtására a Honvédelmi Miniszter Úr nem alkotott jogszabályt, így az ADR a honvédségi járművekre is vonatkozik.

A 20/1979. KPM és az azt módosító 16/1983. KPM rendeletek intézkednek arról, hogy a veszélyes áruk nemzetközi és belföldi továbbítására

sában mi a feladatuk az egyes minisztériumoknak és országos hatáskörű szervezeteknek.

A felsorolásból a honvédelmi miniszter hiányzik.

d.) *A veszélyes áruk szállítását szabályozó különleges előírások:*

Ezen jogszabályok a belföldi forgalomra vonatkozóan olyan hazai igényeket elégítenek ki, amelyek az ADR A és B mellékleteitől eltérnek, azoktól szigorúbb vagy enyhébb követelményeket támasztanak.

Ezek döntő többségét nem a honvédelmi miniszter, hanem más szakminiszterek vezetői rendelték el. Ugyanakkor a katonára, mint a társadalom tagjára is vonatkozik, amennyiben hatálya nincs korlátozva, a miniszter konkrét eltérő rendelkezést nem ad ki.

Ezek:

- nemzetközi jogi két és többoldalú megállapodások;
- törvények;
- törvényerejű rendeletek;
- miniszteri és országos hatáskörű szervek rendeletei, azzal egyenértékű utasítások;
- polgári szervek és fegyveres testületek szabályzatai, szakutasításai, az ezzel azonos szintű parancsok, utasítások, intézkedések;
- szabványok;
- helyi (vállalati) sajátosságokból adódó szokások, belső szabályozások, az ezzel egyenértékű egységparancsok.

Figyelemreméltó, hogy jogászaink véleménye szerint pl. Belügyminiszteri, Népjóléti stb. rendelet eltérő végrehajtására csak a honvédelmi miniszter, vagy a miniszter nevében az államtitkár intézkedhet.

e.) *Jogszabályi szintű különleges előírások:*

Technológiai előírások:

1.) A robbanóanyagok és tárgyak

A polgári szervek által végrehajtott szállításokra az Általános Robbantási Biztonsági Szabályzat (ÁBESZ) a legjelentősebb a veszélyes áruk (ADR 1. osztály) szempontjából. Ennek a jogszabálynak külön fejezetei vannak, amelyek az üzemi szállításra, a közönséges árutovábbításra tartalmazznak előírásokat. A belföldi szállításokra érvényesek, de a nemzetközi szállításokra nem lehet érvényesíteni.

A vonatkozó szabályok a honvédségre nem hatályosak, de már a bérelt polgári eszközökre igen.

Figyelembe véve azt a sajátos körülményt, hogy a honvédségre a korábbi (1988 előtti) időszakban joghézak (szabályozatlanság) keletkezett, így jogszerűek és szükségszerűek voltak a kiadott szabályzatok.

Ezek:

- Tüfe 138 (Segédlet a fegyverzeti anyagok vasúti és gépkocsin történő szállításához)
- Tüfe 309 (Utasítás a fegyverzeti anyagok megóvására)
- Ált 220 (Szolgálati szabályzat)
- Ált 60 (KÁBESZ)
- Közl 11 (Katonai Szállítási Utasítás)
- Közl 107 (Szakutasítás a katonai vasúti szállítások tervezése, megszervezése és végrehajtása)
- MÜ 213 (Robbantási utasítás)

Az EU-hoz és a NATO-hoz történő csatlakozás szándéka és egyáltalán az európai normák betartásának igénye - szubjektív véleménynyilvánítás nélkül - megköveteli a szabályozások felülbírálatát, azaz az ADR szerinti követelmények átvételét.

2.) *Sűrített, cseppfolyósított vagy nyomás alatt oldott gázok*

Hazai rendelkezését alapvetően a Gázenergiáról szóló törvény tartalmazza. Ennek végrehajtására jelent meg a NIM rendelet.

A jogszabály vonatkozik a honvédségre, csakhogy a hatálya alá tartozó anyagok honvédségi szállítására - legalábbis a hadosztálynál - ezidáig nem került sor. Esetleges szükségletek esetén ezt a feladatot csak bérelt járművel tudnánk megoldani.

3.) *Gyulékony, folyékony, illetve szilárd anyagok szállítása*

Ezzel foglalkozó hazai jogszabály az 1996. évi XXXI. Tűzvédelemről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról szóló Törvény és végrehajtására kiadott Kormány és BM rendelet alkot.

Az ADR szerinti tűzveszélyes anyagok szállítását és főleg a tűz elleni védelmet a 35/1996. BM Rendelet alapján kiadott Országos Tűzvédelmi Szabályzat rendezi.

A honvédségre a szabályozás a 79/1996. HM utasítás és a MHPK VKF 29/1997. intézkedése módosításával vonatkozik. Részletszabályozása egyelőre nem ismert, de az bizonyos, hogy az alapintézkedések az objektumok tűzvédelmére irányulnak.

A Magyar Honvédség üzemanyag szolgálatfőnökének felkérésére a hatósági felügyeletet ellátó Állami Energetikai és Energiabiztonságtechnikai Felügyelet szakértője véleményt adott arra vonatkozóan, hogy a honvédségre az ADR nem hatályos. Ezért a közutakon közlekedő honvédségi üzemanyagszállító gépjárművek ADR szempontból történő felelősségre vonására, illetve ennek kapcsán bármilyen jogkövetkezménnyel járó intézkedésre az ellenőrzést eszközölő hatósági közegnek nincs joga.

Az intézkedési és a csatolt szakértői nyilatkozatot a katonai szervezetek részére az ügydarabnak megfelelően kiadtuk. Ugyanakkor ennek hatására nagy erőfeszítések árán elért eredményinket jelentős részben elvesztettük.

Az viszont nem biztos, hogy az alapvetően túlnyomás és kazánok ügyével foglalkozó energetikai felügyelet hatáskörébe tartozik a tűzveszélyessége és talaj, vízszennyezőképessége miatt veszélyesnek minősített üzemanyag szállítás.

Honvédségi szállítóeszközök esetén az érvényes szabályzatok mérvadóak. Ezek:

- Ált/60 (KÁBESZ)
- Közl/11 (Katonai Szállítási Utasítás)
- Közl/107 (Szakutasítás a katonai vasúti szállítások tervezésére, megszervezésére és végrehajtására)
- Htp/17 (Csapatszállító Szakutasítás 5. rész)

Üzemanyag szállító technikai eszközeink műszaki paraméterei a PARP program egyik visszahúzó ereje, a NATO élesen szorgalmazza a korszerűsítést.

4.) Mérgező anyagok

Az Egészségügyi Törvény hatálya nincs korlátozva a honvédségen belül, így a legfőbb különös szabályozás és végrehajtásra kiadott NM rendelet hatályos.

Ugyanakkor tény, hogy egyes mérgező hatású anyagok csomagolása, kezelése tekintetében olyan szigorú, parancsokon alapuló honvédségi előírások vannak érvényben, hogy azok túlszárnyalnak minden ADR szabályozást.

Nem szabad ugyanakkor lebecsülni többek között a selejt vegyvédelmi mentesítő anyagok mérgező tulajdonságait, mert ezek szigorúan nem szabályozott kezelése ADR, Környezetvédelmi Törvény, stb. szerint kellene, hogy történjen.

Nagyon jó szándék és szakszerűség, figyelem tükrözi a MH ESZF 21/1994. sz. intézkedésében a lugos akkumulátorokkal kapcsolatban. Ellenben az intézkedés egyedi és a végrehajtók részére szűkszavú.

5.) *Radioaktív anyagok*

Az Atomenergiáról szóló 1980. évi törvény részletes előírásokat tartalmaz a sugárzó anyagok kezelésére, szállítására vonatkozóan. Nem fedtem el új Atomenergia törvényünket de a honvédségi szabályozás még az 1980. évi előírásokon alapul.

Az új törvény a radioaktív anyagok szállításáról és furvarozásáról kapcsolatban határozottan utal az ADR rendszabályainra betartására.

A Törvény alapján a gépjárművezetőnek sugárvédelmi képzésben kell részt vennie. Az intézkedés szigorúbb követelményeket állít a vezetővel szemben, mivel az ADR szerint ADR oktatási bizonyítvány elegendő.

A katonai szervezetek tevékenységében nem jellemző a sugárzó anyagok mozgatása, szállítása.

6.) *Veszélyes hulladékok szállítása*

Az 56/1981. MT rendelettel szabályozott. A rendelet végrehajtására kiadott ágazati szabályozások során megállapítható, hogy az ágazati miniszterek szakterületük szabályozása mellett intézkednek a hulladékok kezeléséről, tárolásáról, anyagmozgatásáról, szállításáról.

Honvédségi szabályozást a 10/1993. sz. HM rendelet, 79/1983. MH P.c.Gjmű.Techn. SZF, 38/1983. MH ŰZA SZF, 280/1995. MH ATFCSF, 15/1996. MH ÉSZF intézkedések képezik.

Figyelemre méltó, hogy az intézkedésekben az a törekvés látszik, hogy a veszélyes hulladékokat a polgári szervezetek a laktányákban vegyék át és szállítsák is el.

Feltételeket szabályozó előírások:

Járművek, tartozékaik műszaki vizsgálata, üzembehelyezése:

A járművek műszaki követelményeinek kritériumait szabályozó 5/1990. KÖHÉM, 6/1990. KÖHÉM, 7/1991. KHVM, 12/1995. KHVM,

21/1995. KHVM rendeletek figyelembe veszik az ADR rendelkezéseit, sőt határozottan utalnak rá.

Ugyanakkor kiemelik, hogy a honvédségre annyiban vonatkoznak, amennyiben az ágazati miniszter másként nem rendelkezik.

A honvédelmi miniszter úr 6/1992. sz. rendelet 1. . 3. bek. elrendeli, hogy minden külön nems szabályozott kérdésben fenti KÖHÉM rendeletek mérvadóak. A HM rendelet a veszélyes anyagok szállítására eltérően nem intézkedik.

Ezek szerint a honvédség veszélyes anyag szállítására az ADR előírás vonatkozik, sőt el is van rendelve!

A témakörben megjelent a HM ATFCSF úr 174/1995. sz. intézkedése. Az intézkedés 2. pontja meghatározza, hogy a járműveknek meg kell felelni a 6/1997. KÖHÉM R. 110. és 111. előírásainak. Az eltéréseket az intézkedés 3. pontja rögzíti - amely ugyan a veszélyes anyagokat nem nevesíti - de hatálya azokra is értelmezhető.

Ez az intézkedés a járművek műszaki követelményeire vonatkozóan tesz különbséget az ADR-hez viszonyítottan.

A jogszabályban meghatározott veszélyes anyagok szállítására szolgáló járműnek meg kell felelnie a veszélyes áruk közúti szállítására vonatkozó szabályzat ADR előírásainak (6/1990. KÖHÉM R 110.).

Útvonal meghatározása:

A 122/1989. MT rendelet és annak végrehajtásáról intézkedő 12/1989. KÖHÉM rendelet szabályozza a különösen veszélyes anyagok a R. mellékletben meghatározott mennyiségén felüli közúti szállításának engedélyezési rendszerét, amelyért díjat kell fizetni (23/1994. KHVM rendelet).

A MT R. Alapján "*nem terjed ki a rendelet hatálya a fegyveres erőkre, ha járművével honvédelmi célú szállítást végez*". A "*honvédelmi célú szállítás*" fogalmával csak itt találkoztam.

A honvédségi szállítások útvonalának korlátozását a MH VKF úr a 13/1992. és MH KSZF 11/1993. sz. intézkedései tartalmazzák. Ezen intézkedéseken kívül létezik útvonalkorlátozás, azonban jórészt ipari objektumok elkerülését határozza meg.

Szakemberképzés, vizsgáztatás:

A gépjárművezetőkkel szemben támasztott egészségügyi, pszichológiai követelményeket és a képzés, vizsgáztatás rendjét a 11/1988. sz., a 7/1992. sz., 14/1993. sz., 3/1995. sz. KM (KHVM) - BM együttes rendeletek, a 20/1992. sz., 11/1994. sz. KHVM rendeletek tartalmazzák.

A honvédséghez ezen rendeletek alapján felkészített gépkocsivezetők vonulnak be. A korábbi 22/1992. sz. KHVM-HM-BM együttes rendelet helyett a MHPK 7/1993. és a MH Szf.Kik. Főszemlélő 62/1993. intézkedések alapján lehetőség van a gk.vezetők speciális honvédségi igények szerinti kiképzésére.

A MH Szárazföldi és Kiképzési Főszemlélő 02/1992. és 01/1995. számú intézkedései elrendelik a veszélyes anyagokat kezelő, szállító állomány honvédségi felkészítését, 6 óra keretében. Ez az elrendelt 6 óra meg is jelenik a gépjárművezetők részére a (Nyt.sz.: 381/737) kiképzési programban.

Biztos hogy elegendő a 6 óra kiképzés?

A német hadsereg által szervezett tanfolyamok által végrehajtott felkészítést a német ipari minisztérium is elismeri, azaz a kiadott vezetői engedély különbözeti vizsgával a polgári életben is hatályos.

Katasztrófa helyzet, büntető, megtorló szankciók:

A veszélyes áruk közúti és folyami szállítása során bekövetkezett rendkívüli események bekövetkezése kapcsán szükségessé váló mentési intézkedéseket az 1996. évi XXXI. Tűzvédelemről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról szóló Törvény és végrehajtására kiadott Kormány és BM rendelet alkot. A veszélyes anyagokra vonatkozóan eltérő HM R nincs, mert a 29/1995. HM r., MHPK VKF 29/1997. sz. intézkedésekbe nem került bele.

Az ADR-ben az az elv, hogy minden rendkívüli eseménykor először a helyi hatóságot kell értesíteni és az majd intézkedik. Az ADR szélzet-számok az azonnali, súlyosabb következmények megelőző tevékenységével és elsősorban a katasztrófa megelőzésével foglalkoznak.

A 15/1988. sz. MT rendelet az egyes szabálysértésekről szóló 17/1968. Korm. rendeletet módosítja. A jogszabály kiegészült a veszélyes áruk szabálytalan közúti szállításának bírságolási mechanizmusával és azok Ft összegével. A jogszabályt tanulmányozva - nem tapasztaltam semmiféle kivételt a katonák által elkövetett szabálysértéseket, azok szankcionálását illetően.

A Szolgálati Törvény (1996) óta a szabálysértési eljárás a parancsnoki joggyakorlat hatásköréből kikerült.

V. Következtetések

1.) A honvédségi veszélyes anyag szállítások rendszere egyes területeken túlszabályozott vagy elégtelen mértékben szabályozott.

2.) Minden érintettnek be kell tartani a törvényekben és rendeletekben - egyébként honvédségre is vonatkozó - szabályokat.

3.) Előljárási szinten mindenképpen felül kell bírálni az érvényes intézkedéseket, azokat az új jogszabályokhoz kell igazítani, azokban NATO fejlesztésének irányába mutató kompatibilis döntést kell hozni.

4.) Miniszteri szintű jogszabály megalkotása szükségszerű.

5.) A végső döntésekig *végre kell hajtani*:

- legjobb technikai állapotú járművek kijelölését veszélyesanyag szállítására, azokat előírt kiegészítő felszerelésekkel el kell látni,

- a résztvevő személyi állomány szakszerű felkészítése és vizsgáztatása,

- csomagolásra vonatkozó előírások szigorú betartása,

- rakodás, rakományrögzítés munka és egészségvédelmi rendszabályainak betartása, védőeszközök használata,

- ADR előírásainak megfelelő jelölések (táblák, bárcák) használata,

- veszélyes anyagszállítmányok bejelentése, a 122/1989. MT R. mellékletében felsorolt anyagok esetén a MH KKK, illetve TKK-hoz felterjesztett útvonalengedély kérelem nyomtatványon,

- ADR szerint előírt okmányok kitöltése, az érintettek rendelkezésére bocsátása,

- ismerethiány vagy kétségek esetén szakmai előljáró segítségének kérése.

Meggyőződésem, hogy az a veszélyesanyag kezelési, tárolási, mozgatási, szállítási rendszer amelyet mi katonák a napi élet során végzünk, elmarad a kor követelményeitől és szabálytalan.

VI. Javaslat

Tudatában vagyok annak, hogy anyagi és pénzügyi korlátok miatt nem ez az egyedüli (sőt nem is legfontosabb) terület, amely megoldásra vár. Ugyanakkor tudom, hogy a területen különös anyagi ráfordítások nélkül is érhetünk el eredményt.

A.) Alapintézkedés kiadásával

- veszélyesanyag felelős szolgálati személy kijelölésével és felkészítésével,

- a teljes kezelés rendszerében résztvevők differenciált felkészítésével,

- szabályzat szerkesztésével és rendelet kiadásával.

B.) Szabályzat, segédlet kiadásával, amely tartalmazza:

a.) a joghatályi rendelkezéseket:

- alkalmazási kör, joghatály,
- veszélyes áru felelős munkaköri jog és kötelmi rendszere,
- végrehajtók (raktáros, gépkocsivezető, gk.pk.stb.) kötelmei, jogai, felelőssége,
- felelősség kérdései, kártérítés a tevékenységben résztvevők pontos elhatárolásával.

b.) a technológiai rendelkezéseket:

b/1. A veszélyes anyagok tárgyát képező jegyzéket és az általános, minden anyagcsoportra érvényes előírásokat:

- általános előírások,
- szállítási mód (alapkövetelmények) meghatározása,
- szállítóeszközre és annak kiegészítő felszereléseire vonatkozó előírások, jelölések,
- általános üzemi előírások (személyzet, képzés, felügyelet, megállás stb.),
- be és kirakás, csomagolás követelményei,
- anyagkezelés követelményei,
- közlekedésre, menetvonalra vonatkozó követelmények, útvonaltervezés szempontjai,
- okmányok jegyzéke és tartalmi követelményei,
- munka és egészségvédelmi, környezetvédelmi rendszabályok, tűzvédelem.

b/2. A veszélyes anyagok tárgyát képező jegyzéket és az ADR szerinti felépítésben csoportosított, sajátos (eltérő) előírásokat:

- sajátos előírások,
- szállítási mód (különleges követelmények) meghatározása,
- szállítóeszközre és annak kiegészítő felszereléseire vonatkozó eltérő előírások jelölések,

- speciális üzemi előírások (személyzet, képzés, felügyelet, megállás stb.),
- be és kirakás eltérő követelményei, csomagolás konkrét követelményei,
- anyagkezelés sajátos, különösen fontos követelményei,
- közlekedésre, menetvonalra vonatkozó követelmények, útvonaltervezés szempontjai,
- okmányok jegyzéke és tartalmi követelményei,
- munka és egészségvédelmi, környezetvédelmi rendszabályok, tűzvédelem kiemelt sajátosságai,
- egyéb fontos egyedi követelményeket.

b/3. Meghatározásokat az eltérő végrehajtás során:

- napi élet biztosítása érdekében saját járművekre,
- honvédség rendelkezésére bocsátott, vagy bérelt közhasználatú eszközökre vonatkozóan,
- harcászati gyakorlat, zárt oszlopmenet,
- veszélyeztetettség időszakában,
- háborús időszakban,
- külföldi katonai szervezetekre vonatkozóan,
- külföldön végrehajtásra kerülő tevékenység során,
- tevékenység nem ismert anyag kezelése esetén.

b/4. Záró rendelkezések

b/5. Lapcserével módosítható mellékleteket:

- a kezelés, szállítás fontos fogalmainak értelmezése,
- teljes MH által használt veszélyes anyag lista, veszélyességi tábla számkombináció és jelölés nélkül szállítható mennyiség bruttó és nettó tömegének meghatározásával,
- együttszállíthatóság kritériumai,

- útvonalengedély köteles anyagszállítmányok jegyzéke,
- veszélyességi táblák és bárcák elhelyezése, mintája,
- a raktározásban, rakodásban, szállításban résztvevők kiképzési és vizsgakövetelményei.

C.) Minimális anyagi ráfordítással vagyis:

- segédlet kiadásával,
- szabványos veszélyt jelző táblák, bárcák biztosításával.

Összegzett következtetés:

Meggyőződésem, hogy a jelentős költségvonzat nélkül lehetőségünk van arra, hogy a veszélyes áruk kezelésében, szállításában eredményeket érjünk el, a kezdeti lépéseket megtegyük.

Következő lépésként állománytábla korszerűsítés keretében a veszélyes anyagok szállítására szerződéses, ill. hivatásos állományút kell rendszeresíteni és felkészíteni.

Meglévő technikai eszközeink jellemzőiben lehetőségeink beszűkültek, az elkövetkező beszerzések azonban lehetővé kell tegyék a veszélyes anyagok szállítására előírt követelmények figyelembevételét is.

KATONAI MINŐSÉGÜGY

MINŐSÉG A NATO SZEMSZÖGÉBŐL, KANADAI KORMÁNYZATI MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS

Mikula László¹

Bevezetés

Az iparosodott világban a katonai terméket beszerző szervezet többsége felismerte a minőségbiztosítás elveiben és gyakorlatában rejlő lehetőségeket. Ezek a szervezetek minőségbiztosítási tevékenységükben alkalmazzák a minőségügyi szabványokat, ajánlásokat, amelyeket szerződéses követelményekben és az eljárási gyakorlatukban érvényesítenek. Napjainkban a világ elindult az elvárt minőség értékelésének módszerétől, az ellenőrzéstől a minőségellenőrzési eljárásokon és minőségbiztosításon keresztül a teljes körű minőségirányításhoz..(TQM: Total Quality Management = Teljes Minőségirányítás), amelyet egyre gyakoribb formákban alkalmaznak. Értelemszerűen a katonai kutató-fejlesztő és beszerző szervezetek is ezt az utat követik, így a termék teljes életciklusa alatt, egészen a leselejtezésig - megsemmisítésig a minőségirányítási tevékenység nyomon követhető.

A cikkben bemutatásra kerül a NATO minőségirányítási elveinek és gyakorlatának fejlődése. Képet alkot a NATO Nemzetek, Parancsnokságok és Hivatalok új körülményekben alkalmazott módszereiről, amelyek garantálják az előírt minőséget és körvonalazzák az ehhez szükséges tevékenységet. Az elméleti kérdéseket a gyakorlat nyelvére lefordítva, ez a cikk röviden áttekinti, azt hogy Kanadában miként értelmezik a NATO elveket és hogyan formálják élő és hatékony Kormányzati Minőségbiztosítási programmá.

1 Mikula László okl.mk. alezredes, HM Beszerzési Hivatal Minőségbiztosítási Igazgatóság Termékellenőrzési osztály, osztályvezetője

Előzmények

A NATO szervezetén belül 1966-ban alakult meg az AC/250 Főbizottság - Nemzeti Minőségbiztosítási Igazgatók Főbizottsága - amely feladatául a Szövetségen belüli minőségbiztosítási programok kidolgozását kapta, megadva a NATO tagországoknak, a Hivataloknak és Parancsnokságoknak azt a továbblépési lehetőséget, amely biztosítja a rendszer előírt minőségét a Szövetségen belül az egyik fél vagy közös kockázatra. Ez természetesen megteremti a rendszer együttműködtethetőségét és megbízhatóságát a Szövetség tagországai között.

Mit értünk a Kormányzati Minőségbiztosítás alatt ? A Kormányzati Minőségbiztosítás egy folyamat, amely kapcsán a nemzeti minőségbiztosítási hatóság garantálja saját országa és a Szövetség tagállamai számára azon termékek és szolgáltatások megfelelőségét, amelyek az érintett tagállamokból kerülnek beszerzésre, kiemelten kezelve a vevő elvárásait. A Szövetségen belül kidolgozásra és harmonizálásra kerülnek azok a szabványok, amelyek felhasználhatók ebben a folyamatban.

A változtatás szükségessége

Az AC/250 bizottság jelentős összeget, időt és energiát áldozott a minőségbiztosítási szabványok - a Szövetségi Minőségbiztosítási Kiadványokra ismertebb nevén AQAP-k és a Szövetségi Megbízhatósági és Karbantarthatósági Kiadványokra (ARMP-k) - kidolgozására.

A fent nevezett kiadványok megfogalmazzák a tagországok közös beszerzéseinek elvét, amely a kölcsönös bizalmon alapszik. A termékek és szolgáltatások beszerzésekor alkalmazott minőségbiztosítási felelősségérzet és gyakorlat ugyanazon a szinten valósul meg bármely országban, mintha a Minőségbiztosító szervezet saját országában, saját hadserege számára működne. Az idő multával a változtatás belső mozgatórugója a tagországok azon felismerése, hogy a tevékenységük alapját adó módszerek tökéletesítésre szorulnak, amely erősíti a kölcsönös bizalom érzetét is.

Az AC/250 Főbizottság rendeltetése

Az AC/250 Főbizottságának a Nemzeti Minőségbiztosítási Igazgatónak a rendeltetése, megfelelő tanácsadási kötelezettség a CNAD² felé, a Tagországok, Hivatalok és Parancsnokságok minőségügyi elveiben és gyakorlatában harmonizálási, teljesítési és tanácsadási törekvések vezetése a Szövetségben belül.

Irányelvek

Az AC/250, tevékenységében az alábbi alapelveket tekinti irányadónak:

- A lehetőséghez képest a nemzetközi és kereskedelmi szabványok minél szélesebb körű alkalmazása;
- Minden alkalmazó számára javasolt a racionalizált és egyszerűsített AC/250 által kibocsátott STANAG3; AQAP - és ARMP dokumentumok felhasználása;
- Az alkalmazó tagországok a legszélesebb körben alkalmazzák a NATO Szabványosítási Egyezmény irányelveit a, költségkímélő és a kölcsönös elismertségen alapuló Kormányzati Minőségbiztosítási (GQA) rendszert;
- Az integrált rendszerszemlélet elfogadása, a minőségnek a teljes életcikluson keresztül való követése elve alapján;
- A nemzetközi szabványok NATO felhasználhatóságának hatásvizsgálata;
- A minőségi színvonal folyamatos fejlesztésének támogatása;
- A minőségirányítás és a kapcsolódó tudományok korábbi években felhalmozódott ismeretanyagainak feldolgozása és alkalmazása a gondolkodásban/fejlődésben;
- Más NATO Főbizottságokkal/szervezetekkel való hivatalos kapcsolattartás megteremtése és működtetése;
- Az ipar lehetőségeinek követése.

² (NATO Nemzeti Hadfelszerelési Igazgatók Konferenciája)

Az AC/250 szerepe

Az AC/250 tevékenységét, a saját maga számára előírt rendeltetés és irányelvek alapján és az alárendeltségébe tartozó albizottságok és munkacsoportok által elkészített felterjesztésekre alapozva, kezdte meg.

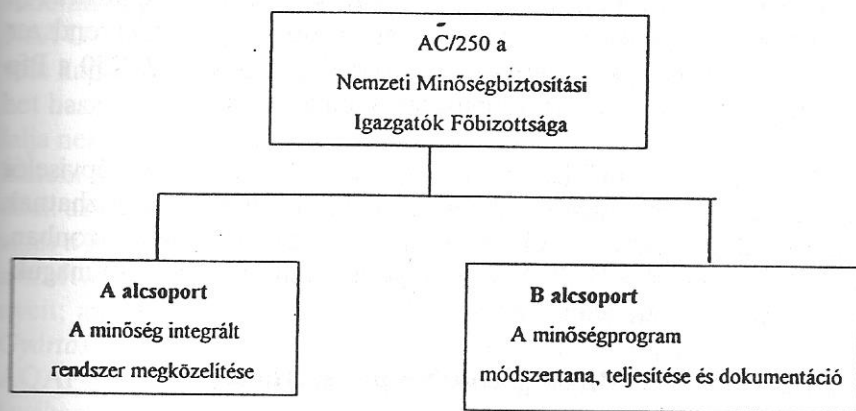
Az AC/250 feladatai nem a fontosság sorrendjében felsorolva az alábbiak:

- A NATO irányelvek meghatározása a minőségbiztosítás területén a teljes életcikluson keresztül integrált rendszer megközelítésére alapozva;
- A NATO -n belüli Minőség Irányítás / Minőségbiztosítás korszerűsítésének és irányításának koordinálása;
- A Békepartnerségi Program (Pfp) keretén belül felvállalni a NATO kezdeményező szerepét;
- A Minőség Irányítási / Minőségbiztosítási elgondolások harmonizálása a fórum számára;
- A NATO-n belüli kölcsönös GQA-i feltételek létrehozása és működtetése;
- A többi NATO csoportokkal kommunikációs lánc kialakítása és működtetése, amely a minőségügyre irányuló harmonizációs feladatokat végzi;
- A NATO számára, a minőségüggyel kapcsolatos, a jövőben szükségessé váló tárgyi és egyéb igények előrejelzése;
- Információ gyűjtés és szolgáltatás a minőségügyi gyakorlatot alkalmazó szervezetek számára;
- A NATO számára a megbízhatóság és üzemtarthatóság elveinek meghatározása.

Szervezet

Az AC/250 áll egy Főbizottságból és két alárendelt testületből, az "A" és "B." albizottságokból. Az "A" albizottság a NATO fejlesztési elveinek azon részével foglalkozik, amely a minőség a teljes életcikluson keresztül integrált rendszer megközelítésén alapszik és magába foglalja a szoftver/hardver integrációt. A "B" albizottság többirányú feladatot lát el és olyan kiadványokkal foglalkozik, amelyek kapcsolatban vannak a minőségbiztosítással, a megbízhatósággal és üzemtarthatósággal, doku-

mentumok korszerűsítésének, Kormányzati Minőségbiztosítással, a minőség tervezésével, kiképzéssel és kapcsolattartással.

- Szoftver/hardver integráció
- Tervezés irányítás
- Életcikluson keresztüli minőségirányítás

- Dokumentáció korszerűsítés
- Kormányzati Minőségbiztosítás
- Békepartnerségi adminisztráció
- Kiképzés
- Kapcsolattartás

Békepartnerségi Program (Pfp)

Az AC/250 Főbizottság egyike a CNAD Békepartnerségi Bizottságai között. Ennek a NATO kezdeményezésnek az alapja az, hogy hangsúlyozza a Békepartnerségi Program teljesíthetőségét és támogassa a Pfp országokat egy világos és hatékony nemzeti védelmi beszerzési rendszer kialakításában. Ez a kezdeményezés biztosítja, hogy az AC/250 a Pfp nemzetek által érdeklődésre számot tartó témákat tárgyal.

A Főbizottság és albizottságai nyitottak a Pfp nemzetek képviselői előtt, akik részt vehetnek a tárgyalások menetében és csatlakozhatnak azokhoz a döntésekhez, amelyeket ezek a bizottságok hoznak. Azonban, a bizottságon belül, a NATO Szövetségesek fenntartják a jogot maguknak döntéseik meghozatalában.

A Kormányzati Minőségbiztosítás módszertana

A beszerzett termék minősége iránti bizalom megteremtéséhez a NATO nemzetek létrehozták a Kormányzati Minőségbiztosítás nemzeti rendszereit. A tevékenységi kör kapcsolatban van ezekkel a rendszerekkel, amelyek felölelik a potenciális vállalkozók minőségügyi alkalmasság vizsgálatát és az előírt szintű, szerződéssel kapcsolatos tevékenységek felügyeletét.

A rendvédelmi termékeket be lehet szerezni más országoktól is vagy létezhethet széleskörű nemzetközi munkamegosztáson alapuló fejlesztés. A NATO nemzetek vagy NATO Hivatalok más NATO országtól való termék és szolgáltatás beszerzésekor kérhetik a szállító ország Kormányzati Minőségbiztosítását a kijelölt hatóságtól. Az AC/250 kidolgozta a Minőségbiztosítás dokumentumainak széles körét a Kormányzati Minőségbiztosítási elvek realizálására a NATO országok - és szervezetek kölcsönös előnyére.

Alapdokumentumként a Szabványosítási Egyezmény (STANAG) került megfogalmazásra, amelyet a NATO országok ratifikáltak a védelmi célú termékek beszerzésére. A STANAG 4107 első kiadása 1967-ben jelent meg és a "*Kormányzati Minőségbiztosítás Elveinek Kölcsönös Elfogadása*" címet viselte. Ez a dokumentum megfogalmazta a beszerzési szerződéssel kapcsolatos Kormányzati Minőségbiztosítási tevékenységek képviselőinek szabályait. Meghatározva a beszerzést végző ható-

ságtól a Nemzeti Minőségbiztosítási Hatóságig minden bevont szervezet feladatát, a vállalkozó országában is életbe léptette a **Szövetségi Minőség Biztosítási Kiadványokat (AQAP)**. A nemzetközi szabványosítás mintájára, a NATO AC/250 adaptálta az ISO dokumentumokat, amelyeket védelmi célú termékek beszerzésénél alapszabványként alkalmaz. A NATO Minőségbiztosítás előírja, hogy az AQAP dokumentumot és a vele kapcsolatos ISO szabványt csak együttesen, egymást kiegészítve lehet használni. A szerződéseket feldolgozó AQAP sorozat magába foglalja nemcsak a kapcsolódó ISO szabványok teljes körű követelményeit, hanem azon NATO elvárásokat is amelyek alkalmazása szükséges. Például: az AQAP-110 - "*A NATO Minőségbiztosítási Követelmények a Tervezés a Fejlesztés és a Gyártás folyamataira*" (ugyanúgy a hardverre, mint a szoftverre) magába foglalja, referenciaként, az ISO 9001 követelményeit; az AQAP-120 - "*A NATO Minőségbiztosítási Követelmények a Gyártás folyamataira*", magába foglalja, referenciaként, az ISO 9002. Az AQAP-130- "*A NATO Minőségbiztosítási Követelmények az Ellenőrzési tevékenységre*" magába foglalja, referenciaként, az ISO 9003 szabványt is. Az AQAP-131- "*A NATO Minőségbiztosítási Követelmények a Végellenőrzés folyamataira*" ajánlásokat fogalmaz meg a végtermék minőségbiztosítási minimumának előírásaira. Ennek az AQAP dokumentumnak nincs ISO szabvány megfelelője. A NATO minőségügyi célokat befolyásolja még az ISO 9004 - "*A Minőség Irányítás és a Minőségügyi Rendszer Elemei - Irányelvek*" szabvány is. Ez a dokumentum leírja azokat az összetevőket, amelyek hatással vannak a Minőség Irányítási Rendszer hatékony és eredményes fejlődésére.

Az AQAP-170- "*Útmutató a Kormányzati Minőségbiztosítási Program megvalósításához*", elveket fogalmaz meg a Kormányzati Minőségbiztosítás irányításához a STANAG-4107 és a NATO államok Kormányzati Minőségbiztosítás harmonizációs gyakorlatát alapul véve. Ez a dokumentum elemzi a Kormányzati Minőségbiztosítást a Kockázat Kezelés szemszögéből.

A Kormányzati Minőségbiztosítási elveket csak olyan területen lehet foganatosítani, ahol a termék vagy a vállalkozó kockázata ismert. Az egyszerű kereskedelmi rendeltetésű, csekély kockázati tartalmú termékeknel, vagy amikor a termék minősége egyszerű módon átvételkor megállapítható, Kormányzati Minőségbiztosítást nem szükséges alkalmazni. Kiemelten kell megkülönböztetni a kockázatos és a kritikus fogalmakat. A berendezés vagy alkatrész kritikus állapotát az elkészülte után is kife-

jezhetjük kockázati tényezővel, de ez csak csekély mértékű kockázati összetevő, mivel a tervezés, a gyártási folyamat és a vállalkozó képességei jól meghatározhatók.

A tagországok/NATO gyakorlatában a kockázat kezelése, értékelése és elemzése a mindennapok gyakorlatává vált. A Kormányzati Minőségbiztosítás terén *két fontos vizsgálandó területet kell kiemelni:*

- a Termék Kockázatot és
- a Vállalkozó Kockázatot

A Minőségbiztosítási Képviselő (QAR) megkapja a kockázat menedzsertől a termék kockázati információkat és más információkat, pl.: a Minőségbiztosítási Képviselő, üzemeltetői csoportok, teszt eredmények vagy a termék előállítás okmányai. A megbízási dokumentumok tartalmazzák a kockázati adatokat. A megbízott a termék kockázati információkat a vállalkozó kockázat információival együtt a Kormányzati Minőségbiztosítási felügyeleti terv kidolgozásához használja fel.

A vállalkozó kockázat értékelésekor, a Minőségbiztosítási Képviselő a szükséges mértékben számvetést készít az azonosított kockázat felmérésére és meghatározza *a következő értékelési szempontokat:*

- a vállalkozó minőségbiztosítási rendszerének helyzete. A rendszert tanúsította-e Nemzeti Hatóság vagy akkreditálta-e harmadik típusú tanúsító testület vagy nincs értékelve/auditálva;
- a vállalkozó rendelkezik-e vagy sem tervező részleggel (különösen, ha a követelmény a gyártásra vonatkozik, a műszaki adatbázis felhasználásával);
- a kockázat vállalkozói értelmezése és érthetősége;
- a vállalkozó dokumentáció kezelésének kultúrája és korábbi hasonló termékgyártásnál folytatott munkakultúrája;
- a vállalkozó folyamatban lévő munkái, a teljesítettség helyzete;
- a vállalkozó által alkalmazott gyártásközi ellenőrzés módszerei;
- a vállalkozó rendelkezésére álló és beruházása útján elérni kívánt kapacitás tartalékai;
- a vállalkozó szervezetének stabilitása, rentabilitása; és

- a vállalkozó előminősítési eredményei. Különleges figyelmet kell szentelni az előminősítéskor feltárt hiányosságokra és a vállalkozó hibátlan/hibajavító tevékenységének megítélésére, a szerződéssel kapcsolatos képességre a döntések meghozatalában.

Kanadai Kormányzati Minőségbiztosítás

A Kanadai Kormányzati Minőségbiztosítási elgondolás korszerű követelmények elvein alapszik. A gyártás minősége egy folyamat eredménye, így az irányítható. A szállítók pedig értékelik ezeket a minőségbiztosítási folyamatokat a vevők és saját maguk számára.

Erre alapozva kell az iparral együttműködni a minőségbiztosítási folyamatok irányításában és feltételezni, hogy a partnerek és a Kormányzati Minőségbiztosítás is részesedik az eredményekből. Kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy a termelés minősége a vállalkozótól függ, hogy a Kormányzati Minőségbiztosítás megfelelő szerepet játszik a vevők bizalmának elnyerésében azoknak a termékeknek a vonatkozásában amelyeket ezektől a vállalkozóktól szereznek be. A Nemzeti Védelmi Minisztérium (mint vevő) érdekében tevékenykedik a Kormányzati Minőségbiztosítás, mint korlátozott felügyeletet gyakorló, a figyelmet a termékek azon részére összpontosítva amelyek a legnagyobb kockázatot hordozzák magukban.

Ahogy az élet változik, úgy kell az üzleti stratégiát is újítani és lépést tartani az új módszerekkel. Az elmúlt 3-4 év alatt finomodott, csiszolódott a Kormányzati Minőségbiztosítási Rendszer. *Az alábbiakban néhány eljárási elképzelés kerül bemutatásra, amelyek a jövőben kristályosodnak ki:*

- az ISO 9000 minőségirányítási rendszer modell bevezetésének előtérbe helyezése a szállítók érdekeit figyelembe véve;
- fontos, hogy az ipar értse a Kormányzati Minőségbiztosítási eljárárendet és érezze át a Védelmi Minisztérium számára előállított termék/szolgáltatás felelősségtartalmát;
- a Minőségbiztosítás - csoport szemlélet, a vevő számára (Beszerző/Műszaki Hatóság) és egy "zárszerkezet" a csoportszellem érdekében kifejezésére;

- a hangsúlyt a kiképzésre kell helyezni, amely biztosítja a munkavégzők számára, hogy lépést tudjanak tartani a minőség területén az állandóan újra formálódó igényekkel;
- a Minőségbiztosítási Képviselőlet azon formájának támogatása, amely a képviselők mozgékonyágát helyezi előtérbe, nem pedig a Szállítók által biztosított állandó telephelyű képviselőletet;
- súlypont áthelyezés a termék minősítésből a minőségirányítási rendszer értékelésébe;
- a Nemzeti Akkreditálási Program iránymutatásait betartva elvégezni a minőségrendszerek tanúsítását a Kanadai Szabványosítási Tanács (SCC) ügyrendje alapján;
- az irányítási folyamatok hatékonyságának erősítése, amely lehetővé teszi az ellenőrzést és képet ad az elért eredményeikről; és
- ésszerű erőforrás felhasználás.

A Kanadai Minőségbiztosítási Program

A Nemzeti Minőségbiztosítási Hatóság a Kanadai Védelmi Minisztérium, egyéb Kanadai Kormányzati Szervezet, és Nemzetközi megállapodások alapján, külföldi kormányok minőségbiztosítási képviselője.

A Kanadai Minőségbiztosítási Igazgatóság rendeltetése fenntartani a Minőség Irányítás vezető szerepét, a beszerzett termék és szolgáltatás minőségének költség-arányos értékelésében úgy, mint a Védelmi Minisztérium, a Kanadai Hadsereg és más ügyfelek anyagi - technikai biztosításának tagjaként.

A Kanadai Kormányzati Minőségbiztosítás megfelel ennek a rendeltetésnek, amelyben a vezető szerep alapja az elgondolások, elvek és a gyakorlat teljesülése, amelyek kapcsolatban vannak a Minőségügyi Rendszerek kiépítésével és működtetésével, a Minőségbiztosítási Program végrehajtásával és megteremti a vevők részére a Minőségügyi Konzultációt, kiegészítő mérnöki, műszaki és logisztikai szolgáltatások körét.

A Minőségügy vezető szerepe

Cél: Az ISO 9000 minőségügyi rendszerek bevezetése és fejlesztése a szállítók és a Kanadai Nemzeti Védelmi Minisztérium külső és belső

ügyfelei számára. Külföldi kormányok és más kanadai kormányzati szervezetek számára irányelvek megfogalmazása a minőségirányítási rendszerek és Minőségbiztosítási programok elvégzéséhez.

Vevői elvárások: Eltökélttség és útmutatás az értékelést végző egyetített szakértői központokban, a minőségbiztosításban és minőségirányítási rendszerekben.

A szolgáltatási ajánlat: A szállítók részére a megfelelő minőségügyi rendszerekről, a stratégiai elvek végrehajtásáról, a hatékony szemináriumokról és az eredményes Minőségügyi Rendszer követelményeiről tanácsadás.

A szerződések minőségügyi tartalma

Cél: Meghatározni a szerződések minőségügyi tartalmát, kiválasztani a Minőségügyi Rendszer megfelelő követelményeit, részt venni az ajánlattevők minőségbiztosítási tevékenységének értékelésében.

Vevői elvárások: A szerződések tartalmazzák a vevői elvárásokat és az előírt Minőségügyi Követelményeket, adjon tanácsot és értékelje az ajánlattevő minőségügyi rendszerét és képességeit.

Szolgáltatási ajánlat: A szerződések minőségügyi tartalmával szemben támasztott követelmények kiválasztása és ehhez tanácsadás, segítségnyújtás a szerződések minőségügyi tartalmának kidolgozásához, részvétel az árajánlatot értékelő csoport munkájában, kockázat értékelés és részvétel a termék alkalmazása és a szerződés által előírt feladatokkal kapcsolatos érdekeltségekben.

Minőségügyi Rendszer értékelése

Cél: Kiválasztani a legkedvezőbb értékelési időszakot és megteremteni a kockázat értékeléshez szükséges adatbázist.

Vevői elvárások: A szállító Minőségügyi Rendszer megfelelőségének garantálása a szerződéses kapcsolatból adódó kockázat kezelése.

Szolgáltatási ajánlat: A szállító minőségügyi rendszerének értékelése; a Minőségügyi Rendszer dokumentációjának hasonló értékelése, a

Minőségügyi Rendszer teljesítőképességének igazolása és mindezekről írott formájú jelentés átadása.

Minőség felügyelet

Cél: Biztonságérzet nyújtása azzal kapcsolatosan, hogy a termék és a szolgáltatás a szerződésben előírtaknak megfelel.

Vevői elvárások: Az eszköz és a szolgáltatás a várható felhasználó igényt kielégíti.

Szolgáltatási ajánlat: A szállító gyakorlatának olyan tartalmú és fokú ellenőrzése, amely kapcsolatban van a feltárt kockázatok és/vagy érdekeltségek, eljárás -és termék auditok, a szerződés előírásainak tartalmával.

A megfelelés elérése

Cél: Meggyőzni a vevőt helytelen döntése esetén és javítja a Minőségbiztosítási Igazgatóság Minőségbiztosítási Szolgáltatását, amely a vevő által felhasznált termék vagy szolgáltatás tapasztalatainak visszacsatolásán alapszik.

Vevői elvárások: Hibás termékek korrekciója, megbízható termék ellátási rendszer, garancia, a Minőségbiztosítási Igazgatóság Minőségbiztosítási szolgáltatását javítani.

Szolgáltatási ajánlat: A hibás termékek vizsgálatának ellenőrzése; gondoskodni a megfelelő hibajavító és hibamegelőző tevékenység rendszerének kiépítéséről, az alkalmazó garanciális igényeinek visszacsatolása és az ezzel kapcsolatos pontos, korrekt ténymegállapítás; az elemzések tendenciájának figyelemmel kísérése, a minőséggel kapcsolatos információk gyűjtése a Minőség Biztosítási Szolgáltatás keretében a vevő számára, és közös ellenőrzés az alkalmazóval.

Zárszó

Az itt leírtak a Kanadai Kormányzati Minőségbiztosítási program értékközpontú alkalmazásával és tartalmával foglalkozik. Ez a korszerű fegyverrendszerek bonyolultságához hasonlítható, amely hatással van a

bizományokra és a környezetre, ahol tevékenységükben a bizalom megtartásához szükséges intézkedéseiket fogalmazzák meg. Ezekben az években a nagy nemzetközi piac, a multinacionális társaságok közösen terveztek és fejlesztettek ki bonyolult fegyverrendszereket, különleges rendeltetéssel. A katonai eszközöket beszerző országok újabb bizalomnövelő eljárásokat igényeltek a beszerzendő terméket előállító országok részéről, amit a Kanadai Kormányzati Minőségbiztosítás kezelni tudott.

A Kanadai Kormányzati Minőségbiztosítási Program léte növeli az esélyét azoknak a vállalatoknak, amelyek szerződésre vagy részvételre számítanak multinacionális konzorciumokban.

Azokban az országokban, ahol Kormányzati Minőségbiztosítás nem működik és ahol a katonai fegyverrendszerek beszerzése folyamatban van bizalomnövelő tényezőként szerepelhet a szállító ország ilyen szervezete. (Pl: MATRA DEFENSE alacsony magasságú légvédelmi rakéta rendszerének gyártását felügyelő francia DGA szervezet).

A minőségirányítás korszerű elvei magukban foglalják a folyamatok és termékek folyamatos térhódításának képességét, amely fokozatosan érvényesül az ipar, a védelmi célú termékeket előállító társaságok és a kormányok gyakorlatában. A minőségirányítás a minőség új megközelítése, egy filozófia, a technológia és az erőforrások felhasználásának hatékony módszere, amely ütőképes elképzeléssé alakult és a teljes szervezet állandó teljesítményének súlypontját határozza meg.

A minőségirányítás elve már korábban fogalmazódott és magába foglalta a szisztematikus integrált rendszer megközelítést. A termékek és a vele kapcsolatos folyamatok tervezésének egyidejűségét, a gyártást és a beszerzést. Mindezek kapcsán az irányítás, a mérnöki tevékenység és a marketing integrációja figyelembevette a termék minden elemének életcikluson keresztüli koncepcióját, amely magába foglalja a minőséget, az árat, a program és a felhasználó követelményeit. A minőségért felelős vezetés képes a szervezet minden szintjén minden feladat megoldására és képes a minőség egyensúlyban tartására, biztosítására. Az idő megmutatja, hogy az ipar, a kormányzat folyamatban lévő feladatai miképpen engedik hasznosítani a következetes, kölcsönös előnyök és a minőségirányítás egyensúlya elvét. A kívánt minőség teljesítésében a vezetés minden szintje közreműködik és a minőség iránt elkötelezett, ami az árcsökkenés, a minőség javítás és a termelékenység sikerének alapvető követel-

ménye. A korszerű minőségirányítási elvek választ adnak az eredménytelenség és pazarlás okaira, a vevők elérhető hasznára.

Az ipar tudatában van annak, hogy változásokat harmonikusan kell végrehajtani, az üzletmenetet, az ipari folyamatokat folyamatosan korszerűsíteni kell, a személyzet tudását és felkészültségét emelni kell. Mindezek az elérhető minőség előfeltételei. Ezek a fogalmak a kormányzat minőségbiztosításának elvárásai is. A Kormányzati Minőségbiztosítás teljesítésének hatékonyságát a minőségügyi vezetés ismeretszintje, az ipari gyakorlat és a műszaki eljárásmodok határozzák meg.

Kihívást jelent az ipar és a kormányzat számára a tervezés, az ellenőrzés, a garancia kérdéskörével kapcsolatos tevékenységek kiemelése és a minőség érvényesítése a termelésben, a fejlesztésben éppúgy, mint projectek irányításban, nagy értékű termékek és a vele kapcsolatos termelési folyamatok tervezésekor és a kritikus paraméterek mozgásterének csökkentésekor. A cél az, hogy hiúsítsuk meg a hiány kialakulásának létrejöttét, vagy járuljunk hozzá annak mérsékléséhez

Zárógondolat

A Magyar Kormányzati Minőségbiztosítás alapelveinek kidolgozásában és szervezeti hátterének kialakításában nagy szerepet játszanak a NATO országok Kormányzati Minőségbiztosítási rendszeréről kapott információk, melyek közül egyet a jelen cikk ismertetett.

Ez a cikk információt kíván nyújtani mindazoknak a döntési helyzetben lévő vezetőknek, akik beosztásuk révén formálhatják a hazai Katonai Minőségbiztosítás arculatát.

A TANÚSÍTÁS JÖVŐJE (ISO 9000, ISO 14000 ÉS BS 8800 - ISO 20000 - SZABVÁNYSOROZATOK KAPCSOLATÁNAK TÜKRÉBEN)

Füredi László¹

A megfelelőség tanúsítása:

"Független fél tevékenysége, amely azt igazolja, hogy ésszerű megalapozottsággal elvárható, hogy a szabályszerűen azonosított termék, eljárás vagy szolgáltatás megfelel bizonyos szabványnak vagy más normatív dokumentumnak"

MSZ EN 45011:1990

Ismeretes a tisztelt Olvasó előtt, hogy évek óta napirenden van hazánk NATO csatlakozásának kérdése és ebben jelentős lépések történtek. Önmagában már ez a tény, de emellett a folyamatosan végrehajtásra kerülő haderőreform, a védelmi felszerelések modernizációja 1998-ban még fontosabbá teszi a minőségügyi kérdéseket, az euroharmonizáció feladatkörét, a szállítókkal szembeni követelmények megfogalmazását, a közbeszerzési tenderek kiírása során egyre egyértelműbb és magas szintű minőségi követelmények meghatározását.

Hazánkban 1997 végén az ISO 9000 szabványsorozat szerinti tanúsított cégek száma meghaladja az ezret.

A Honvédelmi Minisztérium részvénytársaságai is megcélozták e tanúsítás megszerzését, a törekvésnek a közeljövőben várható első eredményei is.

¹ Füredi László nyá. mk. ezredes, a Magyar Minőség Társaság minőségügyi szakértője

A HM gazdasági ügyeket felügyelő helyettes államtitkára HT 7/1997 számmal kiadott intézkedése alapján - a HM Beszerzési Hivatal által a részére meghatározott katonai minőségügyi hatósági jogkörében - eredményes minősítő vizsgálatok után kiadásra kerültek olyan tanúsítványok, amelyek a katonai, polgári rendeltetésű fejlesztés, tervezés, kivitelezés, ellenőrzés és rendszerintegrálás területén képesnek és alkalmasnak nyilvánít bizonyos szervezeteket. A HM BH, mint tanúsító szervezet az ISO szabványsorozat előírásait kibővítette a katonai követelmények támasztásával.

Az 1995. évi XXIX törvény, továbbá a 78/1997 számú Kormányrendelet figyelembevételével a HM Beszerzési Hivatal a Magyar Szabványügyi Testülettel 1997. szeptember 19-én Együttműködési Megállapodást kötött. A Megállapodásból következően, létrejött Magyarországon egy olyan lehetőség, hogy az ISO 9001, 9002, 9003 szabványok szerinti tanúsítási felkészülésben a katonai követelményeknek való megfelelés is megfogalmazásra kerüljön az illető vállalatoknál és egy együttes eljárásban kapjanak mindkét követelményrendszernek való megfelelést igazoló tanúsítványt.

Az ilyen jellegű eljárással elnyert tanúsítványok a szállítók kiválasztása folyamában a beszerző szervezeteknek nagyobb biztonságot nyújtanak a magasabb követelmények teljesítését illetően, ugyanakkor a szállítók közül ezen követelményeket igazoltan teljesítők kedvezőbb piaci pozícióba kerülhetnek.

A fenti gondolatok megfogalmazását bővíteni lehet - NATO tagságunk, a STANAG 4107 és 4108 megállapodásokhoz való csatlakozás esetén - az AQAP normatív dokumentumok követelményeivel.

Az eddig elmondottak tekinthetők a tanúsítás - hazai - jövőjének egyik leendő lépésének. Természetesen ezt a gondolatot teljesen lezárni nem lehet, mert bizonyos ipari csoportok az általuk kidolgozott, létrehozott követelményekkel egészítik ki az ISO 9000 szabványsorozatot - mint a NATO az AQAP-val - így:

- az autóipar: QS 9000 és VDS 6
- a vegyipar: CEFIC
- a petrolkémia ipar: SCC.

Úgy hiszem, hogy aki a szakirodalmat e tárgykörben tanulmányozza, annak teljesen világos az a tény, hogy az ISO 9000 szabványsorozat valamelyik tagjának megfelelő tanúsítás - a szakaszos és szükséges karbantartáson túlmenően - megszerzése nem egy lezárt folyamat.

Korunkat jellemzi egy további probléma kör is, nevezetesen az, hogy a környezet megóvásához megpróbáljuk alkalmazni az ISO 9000 szabványsorozatban lefektetett általános irányelveket és módszert, természetesen specifikálva erre a területre. Ezt a területet a BS 7750: 1994 dolgozta fel először és a támasztható követelményrendszer már az ISO 14000 szabványsorozatban, mint nemzetközi szabvány is megjelent. Így a továbblépés iránya és célja már ismert.

Rövid idővel ezelőtt jelent meg a környezetközpontú vállalati menedzsment rendszerbe foglalásának metodikája, amely a minőségügyi rendszerrel azonos szervezeti elvek alapján lehetővé teszi a környezetvédelmi követelményeknek való fokozatos megfelelés biztosítását, a környezetvédelmi teljesítmény folyamatos javítását, a rendszer tanúsíttatását.

A környezetvédelmi menedzsment rendszerre vonatkozóan két előírás létezik, az ISO 14000-es nemzetközi szabványsorozat és az EMAS rendelet, ez utóbbi az Európai Unió 1836/93. számú rendeletként is ismert.

A jelen realitások mellett ma gyakorlati szempontból a minőségügyi és környezetvédelmi követelmények együttes alkalmazásával számolhatunk, ez utóbbival kisszámú vállalat esetén (a cikk írásának időszakában Magyarországon 4 ilyen vállalat van). Számuk azonban lassan, de növekszik. Érdemes elgondolkodni azon, hogy a két követelmény együttes, közös rendszer keretében történő alkalmazására lehetőséget nyújt az azonos szervezési metodika. Könnyen belátható, mennyivel előnyösebb egy rendszer keretében alkalmazni és tanúsíttatni mindkét követelményrendszert, mivel az integráció sokkal hatékonyabb megoldás a megvalósítás, a működtetés és a dokumentáció szempontjából, mint két különálló rendszer alkalmazása.

Komoly kihívást jelent a piaci versenyben való helytállás mellett a környezetvédelmi szempontoknak is megfelelni, a folyamatosan magas minőségi szintet a termékekre és a termék előállítási folyamatára vonatko-

zó környezetvédelmi szempontok egyidejű betartása mellett teljesíteni. Ez nagyon komoly feladatot jelent, hiszen környezetvédelmi szempontból nem eredményorientált, hanem alapvetően ráfordítás igényes tevékenységről van szó.

Úgy érzem, hogy a leírtakból következik a hazai tanúsítás jövőjének második lépése.

Az ISO 14000 nemzetközi szabványsorozat megjelenését követően már annyi időt sem kellett várni, mint a BS 7750:1994 megjelenéséig, hogy az általános módszereknek újabb területére kiterjedő alkalmazását találják, megjelent a BS 8800 jelzetű szabvány, amely az egészségügyi, munkavédelmi és biztonságtechnikai területet az ISO 9000 szabványcsalád rendszerszemléletével kezeli.

A három szabvány tehát az emberi termelő/értékalkotó tevékenység szinte a legfontosabb, egymással szoros kölcsönhatásban létező területeit foglalja magába.

A termék/szolgáltatás fogyasztó általi felhasználásának/alkalmazásának a minőséggel, mint használati értékkel kapcsolatos egyik fontos jellemzője kell hogy legyen az, hogy a munkafolyamatok és ezek eredménye, valamint a termék/szolgáltatás és annak felhasználása az azt előállító és alkalmazó ember egészségét ne veszélyeztesse, ne károsítsa, de ne szenvedjen kárt az a szűkebb (munkatér) és a tágabb (természeti) környezet sem, amelyikben az a termék/szolgáltatás keletkezik, illetve amelyikben azt felhasználják. A közvetlen környezetnek és a tágabb, a minket körülvevő világnak is emberi tartózkodásra és munkára továbbra is alkalmasnak kell maradnia.

A BS 8800-ban megfogalmazott megközelítés tehát a munkát körülvevő közvetlen térre és egy nagyobb akciósugarú területre vonatkoztatott cselekvésre ad általános eljárási, de akár módszertaninak is mondható szempontokat.

A gondolatsort tovább folytatva belátható, hogy a munkatér (munkatér és a szélesebb környezet, a munkahely körüli biológiai élettér), amelyben a munkát végezzük és élünk igen lényeges hatással van az abban tevékenységet/munkát végző emberre.

Ezzel eljutottunk a harmadik nagy és az előzőekkel szervesen összefüggő területhez a munkavédelemhez és a vele kapcsolatos biztonságtechnikai kérdésekhez.

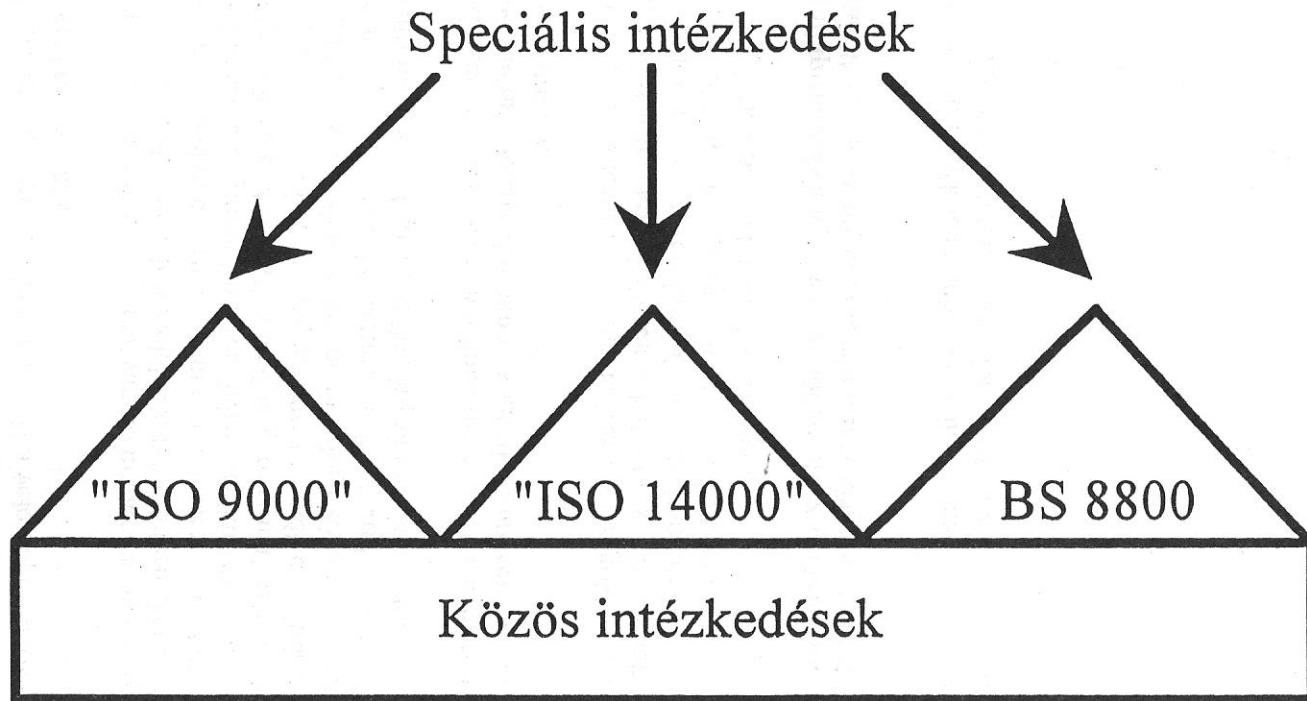
Az emberi értéktermelő folyamat vagy az emberi élethez létszükségleti, használati cikkeket előállító cselekvés, tehát a termelés és a szélesebb és egyszerre szűkebb környezet, amelyeken azt végzik és ennek változását és hatását a folyamat főszereplőjére - az emberre - lebontva és még közelebről, az ember testi, lelki épségére vonatkoztatva, akkor e három nagy területre tekintve, *nevezetesen*: a termék előállítását, a cselekvés közvetlen és tágabb terét és ebben a dolgozó embert, annak testi/szellemi épségét, egymással összetartozó és együtt kezelendő diszciplínákhoz jutunk, bár ezek külön-külön is önállóan is kezelhetők.

Tehát a hármas rendszer - a minőségtanúsítási, környezetvédelmi és munkavédelmi - közös alapokon nyugszik, amelyet ma már egyre kevesebben vitatnak.

A sikerhez az is szükséges, hogy az egyes országokban a szakmai közvélemény és a területileg illetékes hatóságok támogassák a szabványokban meghatározott tevékenységet és ne konkurenciát, hanem a probléma minél hatékonyabb és közös megoldási lehetőségét keressék meg a szabványok szolgáltatata lehetőségeiben.

Megállapítható és a fejtegetéséből következik a tanúsítás jövőjének harmadik lépése, amelyet integrált tanúsítási rendszernek is lehet nevezni.

A három szabvány közötti lehetséges, illetve már meglévő kapcsolatot a következő ábra mutatja, illetve táblázatos formában is bemutatom.

Kapcsolat az ISO 9001, az ISO 14001 és a BS 8800¹ között

ISO 9001:1994		ISO 14001:1996		BS 8800
A felső vezetés felelőssége	Minőségpolitika	4.1 4.1.1. - ² ³ -	4.2. 4.3.1. 4.3.2. 4.3.3. 4.3.4.	4.1., 4.2.1., 4.2.2., 4.5. Politika, felelősség szervezés, intézkedések, audit
	Szervezet Vezetőségi átvizsgálás	4.1.2. 4.1.3.	4.4.1. 4.6.	
Minőségügyi rendszer	Általános követelmény	4.2 4.2.1., 4.2.1., 4.2.2. 4.2.3.	1. 4.1. 1. 4.4.4. 4.4.6.	4.2.2., 4.2.3., 4.3. Szervezés, dokumentáció, tervezés és megvalósítás rizikó ellenőrzés, törvények és egyéb követelmények
	A minőségügyi rendszer dokumentált eljárásai Minőségtervezés		4.1. A környezetközpontú irányítási rendszer dokumentációja Működés szabályozás	

¹ Várható, hogy a BS 8800 szabványt fel fogja váltani az ISO 20000 nemzetközi szabványsorozat

² A jogi követelményekkel az ISO 9001, 4.4.4. szakasz foglalkozik

³ A célokkal az ISO 9001, 4.1.1. szakasz foglalkozik

ISO 9001:1994		ISO 14001:1996		BS 8800
A szerződés átvizsgálása	4.3. ⁴	4.4.6.	Működésszabályozás	4.6.-periódikus helyzet vizsgálat
A műszaki tervezés szabályozás	4.4.	4.4.6.	Működésszabályozás	4.3.-tervezés és megvalósítás
A dokumentumok és adatok kezelése	4.5.	4.4.5.	A dokumentumok kezelése	4.2.3.-egészségre, munkavédelemre vonatkozó dokumentumok
Beszerezés	4.6.	4.4.6.		4.3.-tervezés és megvalósítás
A vevő által beszállított termék	4.7.	4.4.6.	Működésszabályozás	4.3.-tervezés és megvalósítás
A termék azonosítása és nyomkövethetősége	4.8.	-		4.3.-tervezés és megvalósítás
Folyamat szabályozás	4.9.	4.4.6.	Operatív szabályozás	4.3.-tervezés és megvalósítás
Ellenőrzés és vizsgálat	4.10.	4.5.1., 1. és 3. bekezdés	Figyelemmel kísérés és mérés	4.4.- mérés(es) vizsgálatok)
Ellenőrző, mérő- és vizsgáloberendezések felügyelete	4.11.	4.5.1., bekezdés	Figyelemmel kísérés és mérés	4.3.-tervezés és megvalósítás
Ellenőrzött és vizsgált állapot	4.12.	-		4.3.-tervezés és megvalósítás
Nem megfelelő termék kezelése	4.13.	4.5.2., 1. mondat eleje	Nemmegfelelőség, helyesbítő és megelőző tevékenység	4.3.-tervezés és megvalósítás
Helyesbítő és megelőző tevékenység	4.14.	4.5.2., 1. mondat nélkül	Nemmegfelelőség, helyesbítő és megelőző tevékenység	4.3., 4.4.-tervezés és megvalósítás és mérés(es) vizsgálatok
	-	4.4.7.	Felkészülés és reagálás a vészhelyzetekre	
Kezelés, tárolás, csomagolás, állagmegőrzés és kiszállítás	4.15.	4.4.6.	Működésszabályozás	4.3.-tervezés és megvalósítás
A minőségügyi feljegyzések kezelése	4.16.	4.5.3.	Feljegyzések	4.4.-mérés(es) vizsgálatok
Belső minőségügyi auditok	4.17.	4.5.4.	A környezetközpontú irányítási rendszer audítja	4.5.-
Oktatás	4.18.	4.4.2.	Képzés, tudatosság és kompetencia	7.8.-(pl. 4.1. j -alpont)
Vevőszolgálat	4.19.	4.4.6.	Működésszabályozás	4.3.-tervezés és megvalósítás
Statisztikai módszerek	4.20.			4.3.-tervezés és megvalósítás
		4.4.3.	Kommunikáció	4.4.-mérés(es) vizsgálatok

⁴ Kapcsolat a minőségügyben érdekeltekkel (vevőkkel)

Az összehasonlítás jól mutatja, hogy megvan a lehetőség arra, hogy egy általános, széles értelemben vett, integrált minőségirányítási tanúsítási rendszer alakuljon ki.

Az a véleményem, hogy az események erősen fel fognak gyorsulni és a hadseregnek is ezeknek az elveknek megfelelően kell alakítani tanúsítási politikáját, minőségügyi elgondolását.

Felhasznált irodalom:

- *Füredi-Soltészky*: A QS 9000 és a NATO beszállítói rendszerek sajátosságai, azonosságai. Katonai Logisztika 1997.
- Előadássorozatok: Környezetirányítás és minőség; tanúsítás az ISO 14000 szerint. Magyar Minőség Társaság 1997. november 14.
- PIAC '97. Üzleti folyóirat IX. évf. októberi száma.
- 3. Létesítménytechnikai Konferencia előadás gyűjteménye. TÜV Rheiland Magyarországi Csoport 1997. szeptember 29-30.
- Minőségügy, Környezetvédelem, Biztonságtechnika, Integrált vezetési rendszerek országos konferencia előadás gyűjteménye. 1997. május 7-8.
- Előadássorozat: A minőségügy oktatása. 1997. szeptember 13.
- VI. "Minőség Hét" Konferencia előadásainak kivonata. 1997. nov. 10-14.
- MSZ EN ISO 9001:1996.
- MSZ EN ISO 8042: 1996.
- EN 45011:1990.
- Mi Micsoda a Minőségügyben. GTE Ipari Minőségi Klub 1997.
- C+D' 97 Katalógus Hugexpo Rt. 1997.
- Magyar Minőség című folyóirat VI. évfolyam 9. és 10. számai.

SZÁLLÍTÓJELÖLTEK KIVÁLASZTÁSÁNAK ÁLTALÁNOS ELVEI A HM BESZERZÉSI HIVATAL GYAKORLATÁBAN

Bittner István¹

"Önálló gazdálkodással rendelkező katonai szervezetek jogosultak közbeszerzési eljárások lefolytatására. A jogosultság komoly felkészültséget igényel és egyben olyan felelősségvállalást, amikor piacgazdasági környezetben a közbeszerzési törvény, továbbá számos jogszabály és belső utasítás ismeretében azok körültekintő figyelembevételével mellett kell előkészíteni és lebonyolítani a beszerzéseket. A beszerzők nagy hozzáértése szükséges a beszerzési eljárás alaptípusai és változatai közötti eligazodáshoz, jogszerű megválasztásához, végül a szállítói kör szakszerű kialakításához, a támadhatatlan értékelési rendszer működtetéséhez."

Szerkesztőség

Miután 1995 november 1-i hatállyal érvénybe lépett az 1995. évi XL törvény² a közbeszerzésekről, (továbbiakban: Kbt.) a Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal, (továbbiakban: HM BH) az általa bonyolított beszerzések végrehajtása során, megkülönböztetett figyelmet fordított, illetve fordít a törvény előírásainak betartására.

A törvény érvénybelépésétől eltelt több mint kettő évre visszatekintve megállapítható, hogy kellő gyakorlati tapasztalat halmozódott fel a közbeszerzések lefolytatásával kapcsolatban, amely megfelelő alapot biztosít azok elemzésére.

1 Dr. Bittner István alezredes, HM Beszerzési Hivatal Kereskedelmi Igazgatóság osztályvezető

2 A törvényt az Országgyűlés az 1995. május 9-i ülésnapján fogadta el.

Mindenekelőtt hangsúlyozom, hogy cikkemben csak a HM BH által lefolytatott közbeszerzések egy meghatározott csoportját vizsgáltam, amelybe nem tartoznak bele a különböző fegyverhordozókkal és fegyverrendszerekkel kapcsolatos közbeszerzések. Valamint kiemelem, hogy a HM BH közbeszerzést csak a *Honvédelmi Minisztérium vagy a Magyar Honvédség* (továbbiakban: MH) különböző érvényes költségvetési előiránnyal rendelkező szervezeteinek megbízása alapján kezdeményez.

1. A védelmi célú beszerzések és a közbeszerzési eljárások viszonya

Rögzítem, hogy felfogásomban az általam vizsgált területen minden közbeszerzés és beszerzés védelmi célú, melyet a HM BH a HM és a MH megbízásából és képviselőjében lefolytat. Ugyanis közvetve, közvetlenül valamennyi a honvédelem érdekét szolgálja és a honvédelmi költségvetés terhére valósul meg.

A Kbt. a beszerzési eljárások három alaptípusát különbözteti meg, nevezetesen:

- nyílt közbeszerzési eljárást,
- meghívásos közbeszerzési eljárást,
- tárgyalásos közbeszerzési eljárást.

Ezen belül megkülönböztetünk:

- nyílt közbeszerzési eljárást - előminősítéssel,
- nyílt közbeszerzési eljárást - előminősítés nélkül,
- meghívásos közbeszerzési eljárást,
- meghívásos gyorsított közbeszerzési eljárást,
- tárgyalásos közbeszerzési eljárást,
- közzététel nélküli tárgyalásos közbeszerzési eljárást.

Gyorsított eljárást alkalmazhat az ajánlatkérő abban az esetben, ha azt a rendkívüli sürgősség indokolja, ugyanakkor a rendkívüli sürgősség indokló körülményei nem eredhettek az ajánlatkérő mulasztásából.

1.1. A közbeszerzési eljárás módját befolyásoló körülmények

Az általam vizsgált területeken - üzemanyag, egészségügy, környezetvédelem, őrzésvédelem, - lefolytatott anyag, eszköz és szolgáltatás beszerzések során valamennyi közbeszerzési eljárási mód alkalmazásra került, amely során több mint 180 ajánlatot értékelték a szakértői bizottságok³ 1997-ben.

A lefolytatott eljárások módját döntően befolyásolta és meghatározta az a tény, hogy a megbízók részére a tényleges pénzügyi támogatás a jóváhagyott költségvetésük terhére milyen ütemezésben és mekkora összegben került biztosításra.

A következő az ebből eredő állandósult ellátási feszültség, amely az anyagi készletek hiánya terén jelentkezett, illetve jelentkezik. Az anyag-nem felelősök nem rendelkeztek kellő nagyságú tartalék anyagi készletekkel, amelyek az előző évek állandósult alulfinanszírozása miatt alakult ki. Így sok esetben kényszerlépések megtételére készítette a megbízókat, amelynek következtében a beszerzési prioritások folyamatosan módosításra kerültek.

A két döntő okon kívül fontos körülményként jelentkeztek a különböző területeket érintő hatósági határozatok, engedélyek időkorlátai, amelyek külső kényszerítő hatását nem lehetett megkerülni.

A fenti három körülmény külön-külön, de számos esetben együttesen is megjelent az egyes közbeszerzések alkalmával. Mindezeket figyelembe véve az eljárások lefolytatására kijelölt szakbizottságok az eljárás lehetséges módjának meghatározásában nem térhettek el az objektív körülmények és a Kbt. által kijelölt kényszerpályáktól.

Ezek hatására a vizsgált területeket érintően:

- 5 nyílt közbeszerzési eljárás,

3 Szakértői bizottság általában 7-9 főből áll, melynek elnökét a HM BH vezérigazgatója jelöli ki, tagjait a HM BH és a Megbízó delegálja. Kijelölése parancsilag történik.

- 8 gyorsított meghívásos eljárás,
- 25 tárgyalásos közbeszerzési eljárás került lefolytatásra.

A cikk címével összhangban csak a *meghívásos és tárgyalásos közbeszerzési eljárások* elemzését végeztem el.

2. Ajánlattevők kiválasztását befolyásoló körülmények.

2.1. Meghívásos közbeszerzési eljárás.

A közbeszerzési törvény kimondja: az ajánlatkérő meghívásos eljárást kezdeményezhet abban az esetben, ha a közbeszerzés tárgyának jellege miatt csak korlátozott számú ajánlattevő alkalmas a teljesítésre vagy legalább öt ajánlattételre alkalmas minősített ajánlattevő van.

E tekintetben teljesen mindegy hogy gyorsított vagy normál meghívásos eljárás kerül lefolytatásra.

A meghívásos eljárást minden esetben a Közbeszerzési Értesítőben meg kell jelentetni, és meg kell nevezni az ajánlattételre felhívni kívánt cégeket.

Mindez azt jelenti, hogy mindenki jelentkezhet, aki úgy ítéli hogy alkalmas a szerződés teljesítésére.

Ugyanakkor az ajánlatot kérőnek meg van az a lehetősége, hogy limitálhatja azt a keretszámot, amelynek felső határáig küld ki ajánlati felhívást a jelentkezőknek, de ez minimum öt ajánlattevőt kell hogy magába foglaljon.

2.2. Tárgyalásos közbeszerzési eljárás.

A Kbt. szerint az ajánlatkérő tárgyalásos eljárást alkalmazhat, ha a:

- nyílt vagy a meghívásos eljárás eredménytelen volt változatlan ajánlati feltételek mellett,

- műszaki-technikai sajátosságok miatt csak meghatározott szállító képes teljesíteni,

- előre nem látható okból előállt rendkívüli sürgősség miatt a nyílt vagy a meghívásos eljárás előírt határidői nem lennének betarthatók,

- korábban beszerzett dolgok kicserélése, bővítése esetén más szállító terméke nem integrálható vagy nem illeszkedik a meglévő eszközökhöz,

- a beszerzés kedvező körülményei rövid ideig állnak fent.

Az ajánlattevőnek a tárgyalásos eljárásról hirdetményt kell közzétennie az első pontban rögzített feltétel esetén, így az részvételi felhívással indul.

A hirdetményben megjelölhető a tárgyalásra meghívni kívánt cégek köre, ugyanakkor ez nem zárja ki a lehetőségét annak, hogy az eljárásra mindazok jelentkezzenek, akik a műszaki követelményeknek megfelelnek.

Az előző két pontban rögzített körülmények a Kbt. által megszabott kereteket foglalják magukba.

A védelmi célú beszerzések egy részének specifikus jellemzője, hogy adott termék vagy szolgáltatás nyújtására csak korlátozott ajánlattevő alkalmas, így a piaci szereplők jól körbe határolhatók, függetlenül tulajdonon, szerkezetüktől vagy nemzeti hovatartozásuktól.

Ezzel a körrel a bevezetőben rögzített korlátok miatt nem kívánok a továbbiakban foglalkozni.

2.3. A beszerzéshez kapcsolódó megbízási javaslatok

A közbeszerzésre történő megbízásokban a HM, MH szervezetek mint Megbízók rögzítik beszerzési igényeiket, valamint a potenciális szállítókkal kapcsolatos főbb követelményeiket, mindenekelőtt azok műszaki technikai felkészültségét illetően.

Korábbi beszerzési tapasztalatok alapján rendelkeznek információkkal olyan cégekről a tárgyi beszerzés vonatkozásában, amelyekkel már előzőekben valamilyen okból - szállítás, ajánlat, cégismertető, bemutató stb. - kapcsolatba kerültek. Ennek megfelelően általában a megbízásokban megjelölnek különböző cégeket, amelyeket megszólításra javasolnak.

Mindez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a megjelölteken kívül más cégek is képesek ajánlattételre.

2.4. A beszerzés tárgyához kapcsolódó nélkülözhetetlen információk

A beszerzési megbízás kézhezvétele után a témafelelős a hivatal cégnyilvántartásában megvizsgálja, hogy az adott beszerzés tárgyhoz kapcsolódóan van-e hiteles adat az adott területen tevékenykedő cégekről. Amennyiben van, akkor rendszerezi azokat tevékenységi körükkel összhangban - úgy mint forgalmazó, gyártó vagy képviselő.

Továbbiakban információkat gyűjt a különböző országos kamarák cégnyilvántartásaiból. Ha talál a beszerzés tárgyához kapcsolódó, illetve kapcsolatba hozható cégeket, úgy az előzőekben ismertetettek szerint rendszerezi azokat.

A szakértői bizottság kijelölése után a szakbizottsági ülésen a témafelelős átfogó ismertetést ad a bizottság tagjainak, a megbízó által megnevezett, a hivatal cégnyilvántartásában fellelhető adatokról, valamint a más külső területekből kapott cégeket illetően. Ehhez kapcsolódóan amennyiben a bizottság tagjainak van más információja további cégekről, úgy azok is rögzítésre kerülnek az adott tevékenységi terület szerint.

Ha nem áll a szakértői bizottság rendelkezésére elégséges információ a kiválasztás szempontjainak vizsgálatához, akkor ebben az esetben a potenciálisan számba vehető cégek részére összeállításra kerül egy kérdőív, amely megválaszolására a cégeknek 48-96 óra áll rendelkezésre a beszerzésnél rendelkezésre álló időt figyelembe véve.

3. Ajánlattevők kiválasztása.

A közbeszerzés lefolytatására kijelölt szakbizottság a megbízásban megadottakkal összhangban meghatározza az eljárás lehetséges módját, amelyet döntően befolyásol a beszerzés tárgya, valamint a lefolytatásra rendelkezésre álló idő.

Elfogadott módszer az első szakbizottsági üléseken, hogy a bizottság elnöke a potenciálisan szóba jöhető cégek meghatározásával kapcsolatban ismerteti a kiválasztás főbb ismérveit, egyúttal azok fontossági sorrendjét:

- beszerzés tárgyához kapcsolódják az alaptevékenysége,
- hatósági engedélyekhez kötött tevékenységhez rendelkezzen érvényes engedéllyel,
- gazdálkodását tekintve pénzügyileg stabil cég legyen,
- működtessen dokumentált minőségbiztosítási rendszert és azt lehetőleg harmadik fél tanúsítsa,
- a beszerzés tárgyát illetően rendelkezzen referenciával,
- a teljesítéssel kapcsolatos pénzügyi és műszaki garanciák.

A szakbizottság tagjai az értékelési szempontokat megvitatják, amelyeket konszenzus megléténél jegyzőkönyveznek. Más javaslat felmerülése esetén a bizottság a javaslatról nyílt szavazással dönt. Majd ezt követően kerülnek rögzítésre a kiválasztási szempontok.

A kiválasztási szempontok rögzítése után a bizottság tagjai önállóan, fontossági sorrend alapján százalékosan súlyozzák az egyes szempontokat úgy, hogy a végösszeg 100 % legyen. Ennek további meghatározó szerepe a minden szempontra kiterjedő egyéni értékelés után lesz, csökkentve az esetleges szubjektív hatásait.

Amennyiben a rögzítettek elemzéséhez, vizsgálatához elegendő információ áll rendelkezésre, úgy a szakértői bizottság tagjai önállóan, szakterületeiket érintően elemzik azokat és a cégek információit értékelve összehasonlítanak minden céget minden céggel.

Így valamennyi kiválasztási szempont szerint minden cég meghatározott eredményt ér el, amely természetesen eltérő minden egyes bizottsági tagnál.

Az elvégzett összesítés és az előre meghatározott százalékos súlyozás szorzataként kapott eredmények összesítése után az összesített pontszám megad egy helyezési sorrendet, amely abszolút értékét tekintve növekvő számsorból áll, mivel a legtöbb helyen első helyet kapott cég fog a legkevesebb pontszámmal rendelkezni.

A kialakult sorrendnek megfelelően tesz a szakértői bizottság javaslatot az első 5-6-7 cég megszólítására, meghívására a vezérigazgató felé.

A vizsgált időszak gyakorlati tapasztalatai azt mutatták, hogy abban az esetben, amikor a szakértői bizottság kérdőív kiküldése mellett döntött, a számításba vehető ajánlattevők között már a válaszok visszaküldése is komoly kiválasztási funkcióval bírt.

Általános tapasztalat ugyanis, hogy a megszólított cégek egy jelentős része - egy példát említve 32 megszólítottból 8 - nem tudta határidőre visszaküldeni kitöltve a kérdőívet.

További 7 cég a kérdőíveken a feltett kérdéseket hiányosan, illetve nem kellő mélységben válaszolta meg.

Ezáltal a megszólított cégek majd 50 %-a tartalmi és formai elégtelenség miatt önmagát helyezte diszkvalifikált helyzetbe az értékelés szempontjai szerint.

Annak vizsgálatakor, hogy a cégek miért nem küldtek vissza semmilyen információt a kérdőívekkel kapcsolatban, megállapítást nyert, hogy a céginformációs rendszerünkben meglévő telephelyi címek, fax és telefonszámok - habár nem voltak idősebbek mint három hónap, - az adott időpontban már nem egyezett a cégek tényleges adataival, ezek változásáról viszont a cégek Hivatalunkat nem értesítették.

További értékes információval szolgált a kérdőívek tartalmi részének vizsgálata, ugyanis a hiányosságok rámutattak, hogy a cégek adminisztratív felkészültsége saját cégadataikat figyelembe véve nem napra-

kész, amely egyúttal arra is rávilágított, hogy szervezettségük nem a legideálisabb az adott tárgyú közbeszerzés teljesítésére.

3.1. A kiválasztás általános elvei

Az előzőekben ismertetett gyakorlati tapasztalatok rögzítése után nyilvánvaló, hogy - a közbeszerzés tárgyától függetlenül - a potenciális ajánlattevők közül történő ténylegesen ajánlattételre felhívni kívánt cégek kiválasztásakor nem lehet eltekinteni egy sor követelménytől, amely az ajánlatkérő biztonságát szolgálják.

E követelményeket leginkább kifejezi a tevékenység és jogosultság elve, valamint az alkalmazás és stabilitás elve, amelyeket az alábbiakban fogalmaztam meg.

3.1.1. Tevékenység és jogosultság elve

A tevékenység és jogosultság elve kifejezi hogy a kiválasztásra kerülő potenciális ajánlattevők, az alapító okirattal és cégbejegyzéssel összhangban jogosultak ajánlatot tenni az adott beszerzés tárgyában, illetve amennyiben a tevékenységük gyakorlása hatósági engedélyhez kötött, törvényileg, azzal rendelkeznek.⁴

Továbbá rögzíti, hogy a potenciális ajánlattevők nem esnek a Kbt. 46. §-ának hatálya alá, ezt hitelt érdemlően tanúsítani tudják.

-
- 4 46.§ (1) A közbeszerzési eljárásban nem lehet ajánlattevő, aki
- a) végelszámolás alatt áll, vagy az ellene indított csőd-, illetve felszámolási eljárás folyamatban van,
 - b) egy évnél régebben lejárt adó-, illeték- vagy társadalombiztosítási járulék, valamint elkülönített állami pénzalappal szemben fennálló fizetési kötelezettségének nem tett eleget, kivéve, ha az ajánlattevő hitelezője az adósság későbbi időpontban történő megfizetéséhez írásban hozzájárult,
 - c) üzletvitele körében - öt évnél nem régebben meghozott - jogerős bírósági ítéletben, illetőleg jogerős versenyfelügyeleti határozatban megállapított jogszabálysértést követett el,
 - d) korábbi - öt évnél nem régebben lefolytatott közbeszerzési eljárásban - ajánlattételekor hamis adatokat szolgáltatott, és ezért az eljárásból kizárták,
 - e) korábbi - öt évnél nem régebben lefolytatott - közbeszerzési eljárás alapján vállalt szerződéses kötelezettségének megszegését jogerős államigazgatási, illetve bírósági határozat megállapította.

3.1.2. Alkalmasság és stabilitás elve

A beszerzés tárgyának teljesítésével kapcsolatos képességet az ajánlattevők műszaki alkalmasságuk igazolásával kötelesek bizonyítani, amelyek az elmúlt évek kiemelkedő referenciáit, műszaki-technikai felszereltséget, szakemberek felkészültségét, és/vagy műszaki egységek részleg megnevezését jelenti. **Kiemelt jelentőséget tulajdonítunk bármely nemzeti rendszerben akkreditált minőség tanúsító intézmény által tanúsított Minőségügyi rendszereknek.**

Az ajánlattételre felkérni kívánt cégek kiválasztása során a beszerzés tárgyának teljesítésének biztosítása érdekében a potenciális ajánlattevőknek bizonyítaniuk kell a megalapozott pénzügyi-, gazdasági felkészültségüket, stabilitásukat, melyeknek pénzintézettől származó nyilatkozattal, mérleggel, valamint hatósági igazolásokkal tudnak eleget tenni. A fentieket rögzíti az alkalmasságra és stabilitásra vonatkozó követelmény.

Amennyiben a közbeszerzés lefolytatására kijelölt szakbizottság a meghívásos és tárgyalásos közbeszerzés előkészítése alatt konzekvensen ragaszkodik az általam megfogalmazottakhoz, akkor nagy valószínűséggel rögzíteni lehet, hogy az ajánlattételre felhívni kívánt cégek kiválasztásakor a szubjektivitás kizárható. Ez első és legfontosabb feltétele a közbeszerzések tiszta, törvényes, megtámadhatatlan lefolytatásának.

A megalapozott kiválasztások elengedhetetlen feltétele, hogy mind a Megbízó, mind a HM BH cégnyilvántartása naprakész adatokat tartalmazzon a cégek gazdasági műszaki képességét illetően. E kitétel elérhető a cégnyilvántartás karbantartásával, amely folyamatos kapcsolattartást feltételez az adott terület felelőse és a potenciális ajánlattevők között, valamint a korábban lefolytatott közbeszerzési eljárásokra érkezett ajánlatok rendszerezésével, ugyanis azok tartalmaznak minden olyan adatot a cégek értékelésével kapcsolatban, amelyek a kiválasztás során elemzésre, értékelésre kerülnek.

Felhasznált irodalom:

1. 1995. évi XL. törvény a közbeszerzésekről.
A törvényt az Országgyűlés 1995. május 9-i ülésén fogadta el, és 1995. november 1-én léptette hatályba.

2. Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal vezérigazgatójának
3/1997. 4/1997. számú parancsa.

3. *Dr. Bittner István alezredes*: Közbeszerzési Törvény alkalmazása a
HM BH kereskedelmi és minőségbiztosítási gyakorlatában. Katonai Lo-
gisztika 1996. 4. Szám.

BIZTONSÁGTECHNIKA - MUNKAVÉDELEM

TÁJÉKOZTATÓ A HONVÉDELMI ÁGAZAT 1997. ÉVI BIZTONSÁGTECHNIKAI ÉS MUNKAVÉDELMI HELYZETÉRŐL

A Honvédelmi Minisztérium Munkavédelmi és Munkaügyi Ellenőrzési Hivatal szerzői közössége

Ezen tájékoztató elemzi az egész Honvédelmi ágazatra kiterjedően szakterületenként a munkavédelem helyzetét az ellenőrzési tapasztalatok, a balesetek és a szolgálati megbetegedések, egészségkárosodások adatainak feldolgozása alapján, továbbá meghatározza az 1998. év kiemelt feladatait.

I.

A testi épség és egészség megóvására irányuló feladatok végrehajtása 1997. évben

A honvédelmi ágazat szervezeteinél a testi épség és egészség megóvása érdekében végzett munkavédelmi tevékenység az alábbi fő feladatok végrehajtásra irányult:

a.) Szabályozás terén:

- A honvédelmi miniszter 43/1997. számú határozatával a Magyar Honvédség Biztonságtechnikai Hivatalt megszüntette és (annak jogutódjaként) megalapította a **Honvédelmi Minisztérium Munkavédelmi és Munkaügyi Ellenőrzési Hivatalt**, 1997. szeptember 01-jei hatállyal.

- A Magyar Honvédség Logisztikai Főigazgatóság szervezetében megalakult a **Környezetvédelmi és Biztonságtechnikai Osztály**.

- A honvédelmi miniszter kiadta a 29/1997. (XII.21.) HM. rendeletét, a honvédelmi ágazat munkavédelmi felügyeleti rendjének szabályozására.

b.) Oktatás felkészítés terén:

- a szervezeteknél az előírt munkavédelmi oktatások megtartása,
- a munkavédelmi megbízottak felkészítése (egy napos összevont továbbképzés keretében), az 1997. évi feladatok végrehajtására,
- a felsőfokú munkavédelmi szakemberképzés megszervezése a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola keretében. Az első évfolyam a tanulmányi munkát megkezdte.

c.) Ellenőrzések terén:

- Az ellenőrzött szervezeteknél a biztonságtechnikai-munkavédelmi szemlék megtartása, a feltárt hiányosságok felszámolása, a vezetői (parancsnoki) intézkedések kiadása és a hiányosságok döntő részének felszámolása;
- A Hivatal állománya 8 katonai szervezetnél tartott átfogó biztonságtechnikai-munkavédelmi szakellenőrzést, egy alakulatnál céllenőrzést.

d.) Adatszolgáltatás, adatfeldolgozás terén:

- A honvédelmi ágazat szervezetei a balesetekre és a foglalkozási megbetegedésekre vonatkozó adatszolgáltatási kötelezettségüket - a jelentéseik alapján - teljesítették;
- A Hivatal folyamatosan ellenőrizte, elemezte, naprakészen feldolgozta a beérkezett Baleseti Jegyzőkönyveket. A hiányos, vagy helytelenül kitöltött Baleseti Jegyzőkönyvek adatait az érintett szervezetek pótolták, biztosították a pontos és szakszerű adatfeldolgozás feltételeit. Az iratkezelési (mikrofilmezésre előkészítés, központi irattározásra előkészítés és átadás, stb...) és adatszolgáltatási kötelezettségét a Hivatal teljesítette;
- A Hivatal negyedévenként a Katonai Logisztika című folyóiratban, önálló rovatként, a Honvédelmi ágazat egészét érintő aktuális biztonságtechnikai-munkavédelmi információkat és szakcikkeket tett közzé.

II.

Helyzetjelentés a szolgálati- és munkahelyek, berendezések és haditechnikai eszközök üzemeltetésbiztonsági állapotáról

Szolgálati és munkahelyek

A Honvédelmi Ágazat területén - a korábbi évekhez képest - viszonylag kevés új létesítmény került használatba vételre. A Hivatal szakemberei felkérésre 3 eljárásban résztvettek. Az átvételre kerülő létesítmények jelentős hiányosságokat nem tartalmaztak.

Az 1997-ben ellenőrzött katonai szervezeteknél új létesítmény nem került használatba vételre. A meglévő létesítmények állagmegóvása a lehetőségek szerint megtörtént. A katonai szervezeteknél a biztonságos üzemeltetés egyes követelményei általánosan nincsenek kielégítve (pl.: beázó tetők, átnedvesedett falak, csúszós lépcsők, hiányos burkolatú járófelületek).

A létesítmények villamos hálózatainak villamosság-biztonságtechnikai állapota:

Érintésvédelem

Az érintésvédelmi szabványossági felülvizsgálatok az elhelyezési létesítményeknél 50%-ban nem kerültek végrehajtásra. A kiképzéstechnikai létesítményeknél ezek a felülvizsgálatok rendszeresebbek, az ezekről készült minősítő iratokkal az üzemeltetők általában rendelkeznek. A felülvizsgálatok elmaradását a mérések elvégzésére jogosult állomány hiányára, illetve pénzhiányra vezetik vissza. A feladatokat több szervezetnél nem is tervezik.

Az érintésvédelem szerelői ellenőrzése, illetve ennek dokumentálása a katonai szervezet elhelyezési szolgálata tevékenységének színvonalától függően változik.

Villamos áram tűzgyújtó hatása elleni védelem

A korábbi évek negatív tapasztalatai alapján a helyzet továbbra is változatlan.

A villámhárítók felülvizsgálata alapvetően csak az "A" és "B" tűzveszélyességi osztályba sorolt létesítményeknél került végrehajtásra és okmányolásra. Több katonai szervezetnél az átszervezésekből adódó feladat (technológia) változásait nem követi a létesítmények új tűzveszélyességi osztályba sorolása. A villámvédelmi vizsgálatokat végző területi elhelyezési igazgatóságok nem rendelkeznek munkájuk tervezéséhez szükséges adatokkal.

A villamos hálózatok tűzvédelmi szabványossági felülvizsgálata a katonai szervezeteknél néhány kivétellel nem kerül tervezésre és végrehajtásra.

Emelőgépek

A gép- és harcjárművekre szerelt emelőgépeket az üzemeltető szervezetek ellenőrzik és javítják. Továbbra is megoldatlan az emelőgépek és emelőberendezések biztonságtechnikai felülvizsgálatának végrehajtása. Gyakran előfordul, hogy érvényes biztonságtechnikai minősítés nélkül gépeket üzemeltetnek.

Nyomástartó edények

A nyomástartó edények és nagynyomású tömlők felülvizsgálata, biztonsági helyzete katonai szervezetenként eltérő. A felülvizsgálatok, nyomáspróbák több helyen elmaradtak. A nagynyomású berendezések és műszereik ellenőrzését a Magyar Honvédségen kívüli szervezet végezte és végzi.

Tűzveszélyes és veszélyes folyadékok

A tűzveszélyes és veszélyes folyadékok felügyeletét 1994 -ben hatósági felügyelet alá vonták. Az elmaradt vizsgálatokból, a romló műszaki állapotból és az Üzemanyag Ellátó Központ által jelentett környezetszennyezésekből megállapítható, hogy az üzem-, kenő- és tüzelőanyag tárolók állaga leromlott, biztonságuk elmarad a követelményektől. A te-

lepített tartályok 97%-a több mint 15 éves, sok az 1940. évben telepített. Az elmaradt vizsgálatok és javítások következtében a biztonság csökkent. Az elhelyezési szolgálatok kezelésében lévő fűtőolajtároló tartályok helyzete még ennél is rosszabb.

Egyéni védőeszközök

Az egyéni védőeszköz ellátottság néhány katonai szervezet kivételével megfelelő, azonban gyakran mellőzik azok használatát. Elhasználtságuk különböző mértékű, pótlásuk a beszerzési nehézségek miatt hiányos. A katonai szervezetek nagy része nem rendelkezik az egyéni védőeszközök rendeletben előírt minőségtanúsító bizonyítványával.

Elsősegélynyújtás

Az elsősegélynyújtás tárgyi és személyi feltételei több helyen nem az előírásoknak megfelelően kerülnek biztosításra. Az elsősegélynyújtók képzése honvédelmi ágazati szinten nincs szabályozva, az elsősegélynyújtó helyek felszereltségénél nem érvényesül az adott szolgálati hely, munkahely veszélyességéből várható balesetfajták sérüléseinek eszközszerkezete.

A haditechnikai eszközök biztonsági berendezései

A közvetlenül ható, a közvetetten ható, jelző és reteszelő berendezések általában megfelelő működőképességűek, de gyakran a kezelő állomány nem ismeri ezeknek a berendezéseknek a működését, karbantartásának és ellenőrzésének szabályait. Általánossá vált az a szemlélet, amely a haditechnikai eszközök folyamatosan romló műszaki állapotával indokolja a béketevékenység balesetmentes végrehajtását szolgáló biztonságtechnikai berendezések üzemképtelenségét.

III.

A baleseti helyzet értékelése

A baleseti helyzet értékelése az 1997. évben bekövetkezett személyi sérüléssel járó legalább 1 napot meghaladó szolgálat-, illetve 3 nap munkaképtelenséget okozó balesetekről, az 1998. február 25-ig beérkezett Baleseti Jegyzőkönyvek és REJET jelentések adatai alapján készült.

A katonai szervezetek adatszolgáltatói, jelentési kötelezettségüknek eleget tettek. A szolgáltatott adatok valóságosak, csak néhány hiányosan és pontatlanul felterjesztett Baleseti Jegyzőkönyv utólagos pontosítására kellett intézkedni.

A számítógépes adatfeldolgozás naprakészen megtörtént, az így feldolgozott adatok képezik a baleseti helyzet értékelésének és az adatszolgáltatás alapját.

A Honvéd Vezérkar Védelmi Tervezési Főcsoportfőnökség, Szerzési Csoportfőnökség Adatbáziskezelő Alosztályától kapott adatok alapján a Honvédelmi ágazat létszámadatai 1997. évben a következők voltak:

Hivatásos állomány:	21761 fő	35,69%
Szerződéses állomány:	5218 fő	8,56%
Közalkalmazott állomány:	11829 fő	19,4%
Sorállomány:	22160 fő	36,35%
Összesen:	60968 fő	100%

Az 1996. év végi létszámadatokhoz képest (68071 fő) ez összességében 7103 fős, 12%-os csökkenést jelent. Ezen adatok alapján, az objektivitás miatt célszerű 1000 főre vetített értékeket is számításba venni.

A Magyar Honvédségnél 1997. évben **1115 jelentésköteles baleset történt**, melynek következtében **1130 személy sérült meg** (18,9 fő/1000 fő). A sérültek közül **10 fő meghalt, 3 fő csonkulásos, 8 fő súlyos életveszélyes 1109 fő pedig különböző súlyosságú balesetet szenvedett.**

A halálos balesetek következtében 2 fő hivatásos, és 8 fő sorkatonára vesztette életét, közülük **8 fő honvédelmi kötelezettség teljesítésével, illetve szolgálati kötelemekkel összefüggően, 2 fő pedig nem összefüggően.**

A súlyos csonkulásos balesetet szenvedett 2 fő sorkatonára és 1 fő közalkalmazott balesete **honvédelmi kötelezettség teljesítésével összefüggő baleset** illetve **munkabaleset** volt.

Az összes balesetből eredő **kiesett szolgálati-, illetve munkanapok száma: 22914 nap** (381,9 nap/1000 fő). Az egy sérültre jutó kiesett idő 20,3 nap, ami minimális csökkenést mutat a tavalyi évhez képest (20,4nap).

A különféle elszenvedett balesetek miatt kiesett szolgálati-, illetve munkanapok száma között lényeges eltérés tapasztalható, ami azt mutatja, hogy egyes balesetek fajtánként más-más kimenetellel végződnek, más súlyossági fokkal bírnak. Ezen eltérések bemutatását szolgálja a későbbiekben fajlagos súlyosságként említett fogalom, amely balesetfajtánként az egy sérülésre jutó kiesett napok számát jelenti.

A bekövetkezett balesetek előző évhez viszonyított adatait az *1. számú táblázat* tartalmazza.

Évek	Balesetek		Sérültek		Kiesett napok	
	száma	%-a	száma	%-a	száma	%-a
1996.	1648	100,0	1689	100,0	34679	100,0
1997.	1115	67,7	1130	66,9	22974	66,2

1. számú táblázat

A balesetek megoszlását állománycsoportok szerint a *2. számú táblázat* tartalmazza.

Állománykate- gória	Balesetek száma	Arány az össz.baleset- hez	Létszám- arány az össz.létszám- hoz	Baleset- arány/lét- számarány
Hivatásos	163	14,5%	35,69%	40,62%
Szerződéses	37	3,13%	8,56%	38,55%
Sorállomány (tartalékos, hallgató, nő- vendék is)	773	68,4%	36,35%	188,17%
Közalkalmazott	157	13,8%	19,4%	71,13%

2. számú táblázat

Ki kell emelni, hogy a sorállomány az össz létszám 36,35%-át teszi ki, a baleseteknek mégis 68,4%-át ez az állománycsoport szenved el.

Balesetből eredően, FÜV döntés alapján 83 fő sorkatonát szereltek le. A leszereltek közül 55 fő ideiglenesen, 28 fő pedig véglegesen vált alkalmatlanná katonai szolgálatra.

A több személy sérülését okozó baleset (tömeges baleset) két alkalommal történt: 1997. október 10-én a MH 5. Bocskai István Gépesített Lövészdzandárnál, ahol 5 fő tartalékos katona vesztette életét közlekedési baleset során, valamint 1997. május 09-én a MH. 64. Boconádi Szabó József Logisztikai Ezrednél, ahol 4 fő sorkatona személygépkocsival közúti közlekedés során szenvedett balesetet.

A balesetek során megsérült személyek állománycsoport és súlyosság szerinti megoszlását a 3. számú táblázat tartalmazza.

Sérülések súlyossága	Áll. kat.	Ht., szerz.	Sor, tart.	Hallg., növ.	Kiv. hka.	Össz:
Halálos	1996	-	6	1	-	7
	1997	2	8	-	-	10
Súlyos csontku- lásos	1996	2	3	-	-	5
	1997	-	2	-	1	3
Egyéb súlyos	1996	2	8	1	1	12
	1997	-	8	-	-	8
Könnyű	1996	226	1137	138	164	1665
	1997	198	711	44	156	1109
Összes	1996	230	1154	140	165	1689
	1997	200	729	44	157	1130
1996. év %-ban		87	63,2	31,4	95,2	66,9

3. sz. táblázat

Az előző évhez viszonyítva 43,13 %-kal csökkent a sérültek száma.

Baleseti eredetű halláskárosodást 8 fő sorállományú és 1 fő szerződéses katona szenvedett el (0,15 fő/1000 fő), ami az összes baleset 0,8%-a. Ez összességében 36%-kal, 1000 főre számítva pedig 32%-kal kevesebb mint 1996- ban. Mindannyian **honvédelmi kötelezettség teljesítésével összefüggésben**, különböző gépkarabély löfeladatok végrehajtása, illetve robbanószerkezet hatástalanítása közben sérültek. A halláskárosodások elsődleges oka, az egyéni zajvédő eszköz szakszerűtlen használata, illetve annak mellőzése, a használat megkövetelésének elmulasztása.

A baleseti eredetű halláskárosodások adatait a 4. számú táblázat tartalmazza.

Sérülések súlyossága	Áll. kat.	Ht., szorz.	Sor, tart.	Hallg., növ.	Ktv. hka.	Össz.
Halálos	1996	-	6	1	-	7
	1997	2	8	-	-	10
Súlyos csonkulásos	1996	2	3	-	-	5
	1997	-	2	-	1	3
Egyéb súlyos	1996	2	8	1	1	12
	1997	-	8	-	-	8
Könnyű	1996	226	1137	138	164	1665
	1997	198	711	44	156	1109
Összes	1996	230	1154	140	165	1689
	1997	200	729	44	157	1130
1996. év %-ban		87	63,2	31,4	95,2	66,9

3. sz. táblázat

Az előző évhez viszonyítva 43,13 %-kal csökkent a sérültek száma.

Baleseti eredetű halláskárosodást 8 fő sorállományú és 1 fő szerződéses katona szenvedett el (0,15 fő/1000 fő), ami az összes baleset 0,8%-a. Ez összességében 36%-kal, 1000 főre számítva pedig 32%-kal kevesebb mint 1996-ban. Mindannyian **honvédelmi kötelezettség teljesítésével összefüggésben**, különböző gépkarabély löfeladatok végrehajtása, illetve robbanószerkezet hatástalanítása közben sérültek. A halláskárosodások elsődleges oka, az egyéni zajvédő eszköz szakszerűtlen használata, illetve annak mellőzése, a használat megkövetelésének elmulasztása.

A baleseti eredetű halláskárosodások adatait a 4. számú táblázat tartalmazza.

Tevékenység	Sérülési adatok	Szolgálati feladatvégrehajtásával összefüggő		Szolgálati feladat végrehajtásával nem összefüggő		Összesen	
		fő	Kiesett napok	fő	Kiesett napok	fő	Kiesett napok
Gkr. lögyakorlat végrehajtás		7	123	-	-	7	123
Robbanószerkezet hatástalanítása		1	10	-	-	1	10
Egyéb		1	28			1	28
Összesen		9	161	-	-	9	161

4. sz. táblázat

Az 1997. évben történt balesetek %-os megoszlása:

- 92,7 %-a (1047 baleset) szolgálati feladatvégzéssel összefüggő,
- 2,9 %-a (33 baleset) úti,
- 4,4 %-a (50 baleset) szolgálat feladatvégzéssel nem összefüggő.

1.) Szolgálati feladat végrehajtással összefüggő balesetek

A szolgálati feladat végrehajtással összefüggő balesetek adatait az elmúlt 5 éves időszakra vonatkozóan, az 5. számú táblázat tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1993. év	1994. év	1995. év	1996. év	1997. év
1.	Ált. katonai kiképzés	183	257	190	144	112
2.	Szakkiképzés	174	171	139	68	41
3.	Szolgálati feladatvégzés	265	268	171	139	116
4.	Munkavégzés	861	704	611	432	368
5.	Közlekedés	118	238	116	71	41
6.	Sporttevékenység	375	458	433	223	108
7.	Egyéb	770	513	574	496	261
	Összes	2746	2609	2234	1573	1047

5. számú táblázat

a.) Általános katonai kiképzés balesetei:

Az alaki, az általános harcászati, általános lökiképzési, a műszaki, a vegyvédelmi, a testnevelési foglalkozásokon, továbbá a hivatásos állományúaknak a továbbképzéseken a tanrendben, kiképzési programokban előírt foglalkozásokon történt balesetei vannak ebbe a kategóriába sorolva. A tárgyévi és az előző évi összehasonlító adatokat a 6. számú táblázat tartalmazza.

	Sérültek száma				Kiesett napok				Egy főre jutó kiesett napok	%
	menyni- ség	%	1000 főre	%	menyni- ség	%	1000 főre	%		
1996	144	100	2,12	100	3230	100	47,5	100	22,43	100
1997	112	78	1,87	88	1746	54	29,1	61	15,58	69

6. sz. táblázat

Az általános katonai kiképzési balesetek megoszlását a 7. számú táblázat tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1993. év	1994. év	1995. év	1996. év	1997. év	megoszlás(%)
1.	Alaki kiképzés	8	7	8	18	22	20
2.	Ált. harcászati kiképzés	61	45	23	9	8	7
3.	Ált. lökiképzés	3	18	8	12	8	7
4.	Vegyvédelmi kiképzés	-	12	3	3	3	2,5
5.	Műszaki kiképzés	4	1	2	3	-	-
6.	Testnevelési kiképzés	99	117	125	90	68	61
7.	Egyéb	8	57	21	9	3	2,5
	Összes	183	257	190	144	112	100

7. sz. táblázat

Az általános katonai kiképzés baleseteinek nagy része, 61%-a **testnevelési kiképzés** közben következett be, s azon belül is a sorállomány kötelező sportfoglalkozása alatt. A leggyakoribb baleseti okok a fogások begyakorlásakor rossz mozdulat, talajfogás; a kellő óvatosság hiánya; a figyelmetlenségből eredő ütközések, rossz lépésekből adódó egyensúlyvesztés.

Az **alaki kiképzések** során bekövetkezett balesetek a kiképzés baleseteinek 20%-át teszik ki. Ez az egyetlen részterület, ahol növekedés történt (4 fő) az előző évhez képest. Az okoknál a figyelmetlenség, a rossz lépésekből eredő elbotlások dominálnak.

A **harcászat és a lökiképzés** balesetei az általános katonai kiképzés baleseteinek 7-7 %-át adják. Itt szintén a mozgás közbeni gödörbelépések, a harc gyakorlás közbeni ütközések, a figyelmetlenség szerepelnek kiváltó okként. A lökiképzésnél legtöbbször az egyéni védőeszközök (hallásvédő) mellőzése, nem rendeltetésszerű használata vezetett a sérülésekhez.

Vegyvédelmi kiképzés közbeni balesetek oka a kellő óvatosság hiánya.

Egyéb kiképzési baleset bekövetkezésében a személyi magatartási hibák játszottak szerepet.

b.) Szakkiképzési balesetek

Ebbe a kategóriába vannak sorolva a személyi állomány szakbeosztásra való felkészítése közben történt balesetei. Az összehasonlító adatokat a 8. számú táblázat tartalmazza.

	Sérültek száma				Kiesett napok				Egy főre jutó kiesett napok	%
	menyiség	%	1000 főre	%	menyiség	%	1000 főre	%		
1996	68	100	1,00	100	1557	100	22,9	100	22,9	100
1997	41	60	0,68	68	848	54	14,13	62	20,68	90

8. számú táblázat

A szakkiképzés közben bekövetkezett balesetek az összes baleset 4%-át teszik ki.

Az egy sérülte jutó kiesett napok számának csökkenése 10%, amely a fajlagos súlyosság csökkenését mutatja, de ezen sérülések még így is súlyosabbak az általános kiképzés közben történt balesetekénél.

A szakkiképzési balesetek tevékenységi körönkénti megoszlását a 9. számú táblázat tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1993. év	1994. év	1995. év	1996. év	1997. év	Megoszlás (%)
1.	Fegyvernemi kiképzés	70	88	76	13	9	22
2.	Szakági kiképzés	46	79	62	46	21	51
3.	Összfegyvernemi kiképzés	58	4	1	9	11	27
4.	Összes	174	171	139	68	41	100

9. sz. táblázat

A balesetek fele (51%) a szakági kiképzések keretében, s ezek döntő többsége a technikai eszközök alkalmazásával, kiszolgálásával kapcsolatban keletkezett. A sérülések a járműveken, járművekkel történő mozgás, leszállás közben történtek, a figyelmetlenség, az óvatosság hiánya miatt.

c.) Szolgálati feladatok ellátásával kapcsolatos balesetek

Ezen kategóriába vannak sorolva a katona állománynak beosztás illetve parancs szerint végzett tevékenysége közben elszenvedett balesetei. Az összehasonlító adatokat a 10. számú táblázat tartalmazza.

	Sérültek száma				Kiesett napok				Egy főre jutó kiesett napok	%
	menyiség	%	1000 főre	%	menyiség	%	1000 főre	%		
1996	139	100	2,04	100	2875	100	42,28	100	20,7	100
1997	116	83	1,93	95	2347	82	39,12	92	20,2	98

10. számú táblázat

A szolgálati feladatok ellátása során bekövetkezett sérülések az összes sérülés 10%-át adják. Ezen a területen a változás nem számottevő.

A szolgálati feladatok ellátásával kapcsolatos balesetek tevékenységi körönkénti megoszlását a 11. számú táblázat tartalmazza.

Fsz.	Tevékenység	1993. év	1994. év	1995. év	1996. év	1997. év	megoszlás (%)
1.	Őrzsévédelmi feladatok	96	78	54	79	47	40,5
2.	Hdm-i ügy-i és más szolg.	95	81	52	58	13	11
3.	HKSZ és egyéb gyakorlás	11	2	3	2	15	13
4.	Fegyverkarbantartás	3	3	1	-	1	1
5.	Egyéb katonai feladatvégzés	60	104	61	-	40	34,5
	Összes	265	268	171	139	116	100

11. sz. táblázat

A balesetek többsége mozgás közbeni, elcsúszásos baleset, ami figyelmetlenségre, a biztonsági előírások megsértésére vezethető vissza. A balesetek többsége az őrszobán és a felvezetési útvonalon történt. Sajnálatos tény, hogy szolgálatban következett be 3 fő halála is, ami az összes halálos baleset 30%-a, annak ellenére, hogy a szolgálati sérülések az összes balesetnek mindössze 10%-át teszik ki.

A **gyakorlatok** közben történt sérülések figyelmetlenség miatt következtek be. Ezen balesetekre jellemző a kiképzés járulékos munkavégzésével kapcsolatos sérülései (rakodás, sátorépítés, bontás, harcászati gyakorlatok előkészítése közbeni sérülések).

HKSZ és egyéb gyakorlás közben bekövetkezett balesetek oka a járőfelület csúszósága, egyenetlensége, és a meggondolatlan sietség, figyelmetlenség.

d.) Munkabalesetek

Ebbe a kategóriába vannak sorolva a katonák és a közalkalmazottak beosztásukban, munkakörükben végzett tevékenységei közben elszenvedett munkabalesetei. Az összehasonlító adatokat a 12. számú táblázat tartalmazza.

	Sérültek száma				Kiesett napok				Egy főre jutó kiesett napok	%
	menyiség	%	1000 főre	%	menyiség	%	1000 főre	%		
1996	432	100	6,35	100	7696	100	113,18	100	17,81	100
1997	368	85	6,13	97	5752	75	95,87	85	15,63	88

12. sz. táblázat

A munkabaleset következtében megsérültek száma az összes baleset számának 32%-át teszi ki, míg a kiesett szolgálati- és munkaképtelen napok száma az összes kiesett napok 25%-a. Ez azt mutatja, hogy a munkabalesetek fajlagos súlyossága a többi balesetekhez képest az átlagnál kisebb.

A munkabalesetek tevékenységi körönkénti megoszlását a 13. számú táblázat tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1993. év	1994. év	1995. év	1996. év	1997. év	megoszlás(%)
1.	Javítás, karbantartás	345	160	124	110	62	17
2.	Szállítás, tárolás	163	150	123	117	75	20
3.	Építő tevékenység	43	54	40	14	12	3
4.	Konyhai munka	182	155	141	89	45	12
5.	Takarítás	101	75	74	71	31	9
6.	Egyéb	27	110	109	31	143	39
	Összes	861	704	611	432	368	100

13. sz. táblázat

Javítás és karbantartás közben bekövetkezett összes balesetek száma 43,6 %-al csökkent. Az ezer főre vetített csökkenés 37 %-os (1,63 fő/1000 főről 1,03 fő/1000 főre). A sérülések döntő többsége a gépek és gépi berendezések, harcjárművek javítása közben, kellő óvatosság hiányából, figyelmetlenségből, valamint alkalmatlan vagy hibás szerszámok, eszközök használata miatt következett be. Előfordultak még javító aknába lépések, a szerszámok, alkatrészek lábra illetve kézre ejtési és elcsúszásos balesetek is.

Szállítás, tárolás, anyagmozgatás területén is csökkent a balesetek száma. a tavalyi évhez viszonyítva 36 %-al. Az 1000 főre vetített csökkenés 28 %-os (1,72 fő/1000 főről 1,25 fő/1000 főre). A sérülések nagyobb része a kézi anyagmozgatás, (rakodás, raktározás, stb.), kisebb része a szállítás közben történt. Leggyakoribb baleseti okok a kellő óvatosság hiánya, a figyelmetlenség, az egyensúlyvesztés.

Építőtevékenység közben bekövetkezett balesetek száma az előző évhez viszonyítva 14,3 %-kal csökkent. Az 1000 főre vetített csökkenés 0%, tehát stagnál (0,2%-on) A balesetek több mint fele szakipari munkák végzése közben történt. A legtöbb baleset elbotlás, elcsúszás, leesés, maró és forró anyagok szembe, illetve bőrre fröccsenése miatt következett be, aminek legfőbb oka az óvatlanság, a figyelmetlenség és a gondatlanság.

Konyhai munkavégzéssel összefüggésben a balesetek száma 49,4 %-al csökkent az előző évhez viszonyítva. Az 1000 főre vetített csökkenés 43% (1,3 fő/1000 főről 0,75 fő/1000 főre) Leggyakoribb baleseti okok a szúrás, a vágás, az elcsúszás, az égés, a forrázások, amelyek elszennvedésében leginkább közrejátszott a kellő óvatosság hiánya és a figyelmetlenség.

Takarítás közbeni balesetek száma 56,3 %-kal csökkent az előző évhez képest. Az 1000 főre vetített csökkenés 61 % (1,3 fő/1000 főről 0,51 fő/1000 főre). A sérülések legnagyobb része az elhelyezési körleten belül, a hálótermekben, a vizes helyiségekben, folyosón, valamint a külső körletben következett be. A balesetek leggyakoribb kiváltó okai a sietőség és a miatta bekövetkezett elcsúszások.

Egyéb munkatevékenységek (gyógyító, erdőgazdasági, kisegítő-gazdasági stb.) során történt balesetek száma nagy mértékben, 361%-kal

nőtt az elmúlt évhez képest. Az 1000 főre vetített növekedés 428 % (0,45 fő/1000 főről 2,38 fő/1000 főre). A balesetek legfőbb kiváltó okai az óvatosságot közlekedés mellőzése, az elbotlás, elesés.

e.) Szolgálati közlekedési balesetek

Ebbe a kategóriába vannak sorolva a laktanyai, közúti gépjármű közlekedés közben, közúti vagy vasúti utazás, utazási céllal járműre fel- és leszállás közben bekövetkezett balesetek. Az összehasonlító adatokat a 14. számú táblázat tartalmazza.

	Sérültek száma				Kiesett napok				Egy főre jutó kiesett napok	%
	mennyiség	%	1000 főre	%	mennyiség	%	1000 főre	%		
1996	71	100	1,04	100	2087	100	30,69	100	29,39	100
1997	41	58	0,68	65	5878	282	97,97	319	143,37	479

14. sz. táblázat

A szolgálati közlekedési balesetek hely szerinti megoszlását a 15. számú táblázat tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1993. év	1994. év	1995. év	1996. év	1997. év	megoszlás (%)
1.	Szolg. gímű. közlekedés	83	160	76	47	23	56
2.	Egyéb katonai jármű közl.	21	55	30	7	2	5
3.	Saját gépjárművel közl.	7	11	6	4	6	15
4.	Tömegközl. járművön közl.	7	12	4	13	10	24
?	Összes	118	238	116	71	41	100

15. számú táblázat

A baleseti okok között továbbra is a leggyakoribb a figyelmetlenség, az óvatosság hiánya, a leesés, lecsúszás, a járműre-, járműről történő szabálytalan le- és felszállás, a jármű feletti uralom elvesztése és az ittasság.

f.) Sportbalesetek

Ebbe a kategóriába tartoznak a sporttevékenységgel szorosan összefüggő tevékenységek, így a reggeli torna, tömegsport, különböző szintű bajnokságok, versenyek, az előírt és a szabadidős sporttevékenység. Az összehasonlító adatokat a 16. számú táblázat tartalmazza.

	Sérültek száma				Kiesett napok				Egy főre jutó kiesett napok	%
	mennyiség	%	1000 főre	%	mennyiség	%	1000 főre	%		
1996	223	100	3,28	100	4356	100	64,06	100	19,53	100
1997	108	48	1,8	55	2560	59	42,67	67	23,7	121

16. sz. táblázat

Az egy balesetre jutó kiesett napok száma 21 %-kal emelkedett, amely a sportbalesetek fajlagos súlyosságának növekedését jelzi. A balesetek jellemző okai a labdajátékoknál elszenvedett ficamok, az elugrások és a rossz talajfogások során elszenvedett törések és húzóadások, küzdősportoknál elszenvedett zúzódások és törések, illetve a hirtelen fordulásokból eredő ficamok és ínszalagszakadások.

A balesetek különböző tevékenységi körök szerinti megoszlását a 17. számú táblázat mutatja.

Fsz.	Tevékenységek	1993. év	1994. év	1995. év	1996. év	1997. év	Megosztás (%)
1.	Kötelező sportfoglalkozás	76	71	81	30	27	25
2.	Reggeli torna	86	46	24	36	21	19
3.	Szabadidősport	213	341	328	157	60	56
4.	Összes	375	458	433	223	108	100

17. sz. táblázat

g.) Egyéb balesetek

Ebbe a kategóriába tartoznak az előzőekben nem sorolható, főleg az öntevékenyen végzett, illetve a létfenntartó tevékenységekhez kapcsolódó balesetek. Ilyenek az étkezés, tisztálkodás, kulturális tevékenység, látogató fogadás stb. Szintén idesoroltak a pihenő időben bekövetkezett balesetek is.

Az egyéb balesetek száma: 261 fő (4,35 fő/1000 fő) ami az előző év hasonló időszakához viszonyítva összességében 47,4%-al, 1000 főre vetítve 41%-kal csökkent. A kiesett szolgálat- és munkaképtelen napok száma 3734 nap. Az egyéb balesetek főbb tevékenységi körönkénti csoportosítását a 18. számú táblázat tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1993. év	1994. év	1995. év	1996. év	1997. év	Megosztás (%)
1.	Gyalogos mozgás	428	232	306	258	125	48
2.	Étkezés, tisztálkodás	198	156	125	88	47	18
3.	Szabadidő eltöltése, játék	144	125	143	76	47	18
4.	Egyéb katonai feladatvégzés	-	-	-	74	42	16
	Összes	770	513	574	496	261	100

18. sz. táblázat

Az egyéb balesetek bekövetkezéseinek a leggyakoribb oka a kellő óvatosság hiánya, figyelmetlenség, az elcsúszás, botlás, szúrás, vágás.

2.) Úti balesetek

Ebbe a baleseti csoportba azok a balesetek vannak sorolva, amelyeket a sérült a szolgálati-, illetve munkahelyére menet, vagy onnan lakására, szállására menet közben szenvedett el. Az összehasonlító adatokat a 19. számú táblázat tartalmazza.

	Sérültek száma				Kiesett napok				Egy főre jutó kiesett napok	%
	mennyiség	%	1000 főre	%	mennyiség	%	1000 főre	%		
1996	47	100	0,69	100	1477	100	21,72	100	31,43	100
1997	33	70	0,55	80	1096	74	18,27	84	33,21	107

19. sz. táblázat

Az egy balesetre jutó kiesett napok száma 7%-kal növekedett, ami az úti balesetek fajlagos súlyosságának növekedését jelenti. Az úti balesetek során megsérült személyek állománycsoport és súlyosság szerinti megoszlását a 20. számú táblázat tartalmazza.

Sérülések súlyossága	Áll.kat. Év	Hl. Szerv	Sor. tart.	Hall. Növ.	Kív. Hka.	Össz.	1996.év %-ban
Halálos	1996.év	-	-	-	-	-	100
	1997.év	-	-	-	-	-	-
Súlyos csonkulásos	1996.év	-	-	-	-	-	100
	1997.év	-	-	-	-	-	-
Egyéb súlyos	1996.év	-	2	-	-	2	100
	1997.év	-	-	-	-	-	-
Könnyű	1996.év	9	14	4	18	45	100
	1997.év	5	6	-	22	33	73,3
Összes	1996.év	9	16	4	18	47	100
	1997.év	5	6	-	22	33	70,2

20. sz. táblázat

Az úti balesetek bekövetkezésének leggyakoribb okai az egyensúlyvesztés, a figyelmetlenség, gépjármű feletti uralom elvesztése, járműről, illetve járműre történő szabálytalan le- és felszállás.

A gyalogos közlekedésnél leggyakoribb ok a közlekedési szabályok megsértése, a kiépített utak mellőzése (útkörvidítés és időkímélés céljából), a járó felület állapotának figyelmen kívül hagyása.

3.) Szolgálati feladatvégzéssel nem összefüggő balesetek

Ebbe a csoportba soroltak azok a balesetek, amelyek a honvédség működési körén kívül eső elháríthatatlan okok, vagy kizárólag a sérült elháríthatatlan magatartása miatt, továbbá különböző sportegyesületekben folytatott sportolás alkalmával következtek be. Az összehasonlító adatokat a 21. számú táblázat tartalmazza.

	Sérültek száma				Kiesett napok				Egy főre jutó	%
	menyiség	%	1000 főre	%	menyiség	%	1000 főre	%	kiesett napok	
1996	69	100	1,01	100	1285	100	18,9	100	18,62	100
1997	50	72	0,83	82	1053	82	17,55	83	21,06	113

21. sz. táblázat

Az egy főre jutó kiesett napok száma 13%-kal növekedett, ami a balesettípus fajlagos súlyosságának növekedését jelzi.

A szolgálati feladatvégzéssel nem összefüggő balesetek során megsérült személyek állománycsoport és súlyosság szerinti megoszlását a 22. számú táblázat tartalmazza.

Sérülések súlyossága	Áll.kat. Év	Ht. Szerv	Sor, tart.	Hall. Növ.	Ktv. Hka.	Össz.
Halálos	1996.év	-	2	-	-	2
	1997.év	-	2	-	-	2
Súlyos csonkulás	1996.év	-	-	-	-	-
	1997.év	-	-	-	-	-
Egyéb súlyos	1996.év	-	5	-	-	5
	1997.év	-	-	-	-	-
Könnyű	1996.év	4	44	12	2	62
	1997.év	5	38	5	-	48
Összes	1996.év	4	51	12	2	69
	1997.év	5	40	5	-	50
1996.év %-ban		125	78,4	41,7	-	72,5

22. sz. táblázat

A balesetek közül a tiltó rendszabályok súlyos megszegése (kizárólag a sérült elháríthatatlan magatartása) miatt, ittasság, erőszakos cselekmény hatására bekövetkezett, valamint különböző sportegyesületekben folytatott szabadidős sporttevékenység során elszenvedett baleseteket minősítettek szolgálati feladatvégzéssel **nem összefüggőnek.**

Az erőszakos cselekményből származó balesetek száma 1997-ben 19 volt. Az előző évhez viszonyítva ez a szám növekedést mutat. A balesetek közül 2 esetben ittasság miatt, 15 esetben verekedés miatt, 1 esetben lőfegyver által és 1 esetben hivatásos állomány erőszakos cselekedete révén szenvedtek el személyek különböző sérüléseket.

4.) Lőbalesetek

A tárgyévben 4 fő sérült meg lőfegyverekkel kapcsolatos balesetekben, melyből 1 nem összefüggő minősítést kapott tiltó rendszabály súlyos megszegése miatt. Ez 33%-os csökkenés az előző évhez viszonyítva. Ezen belül a nem összefüggő minősítésű balesetek száma 50%-kal csökkent. Az adatok a fegyelmi helyzet szilárdulását, a fegyverismeret javulását jelzik.

5.) Munkaidőn kívüli balesetek

Ebbe a kategóriába tartoznak azok a balesetek, amelyek a munkaidő letelte után, 17 óra és 06 óra között következtek be. A balesetek időpont szerinti megoszlását a 23. számú táblázat tartalmazza.

Időpont	17	18	19	20	21	22	23	24	01	02	03	04	05
Balesetek száma	59	45	42	36	43	28	11	4	11	2	4	2	0

23. sz. táblázat

A munkaidőn túl elszenvedett balesetek száma 281 ez az összes balesetek 24,86%-a. A balesetek állománycsoportonkénti megoszlását a 24. számú táblázat tartalmazza.

Állomány csoport	Hivatásos	Szerződéses	Közalkalmazott	Sorállományú	Összes
Balesetek száma	18	1	9	253	281
Megoszlás (%)	6	0,3	3,2	90,5	100

24. sz. táblázat

A munkaidőn túl bekövetkezett balesetek döntő többségét a sorállomány szenvedti el. A 17 óra utáni balesetek többsége közlekedési baleset, a 18 órától 20 óráig terjedő időszakban a szabadidős tevékenység jellemző balesetei, illetve a létfenntartással (étkezés, tisztálkodás) kapcsolatos egyéb balesetek a jellemzőek. Az esti, 22 óra előtti időszakra a tisztálkodás és a takarodóra felkészülés közben elszenvedett egyéb balesetek a jellemzőek. A balesetek fő oka a felügyelet hiánya, a sorállomány életkori sajátosságaiból származó meg gondolatlan, fegyelmezetlen magatartása.

IV.

Szolgálati megbetegedések

1997-ben 34 bejelentett szolgálati megbetegedés került kivizsgálásra és minősítésre. A 34 megbetegedésből 20 bizonyult szolgálati kötelezettség teljesítésével összefüggőnek. Az előző évek adataihoz hasonlóan a bejelentett esetek zajexpozíció miatt következtek be. Az év első felében egy esetben szolgálati kötelezettség teljesítésével összefüggő látásromlást okozott a nagyfrekvenciás villamos tér (lokátor). A bejelentett szolgálati megbetegedések száma összességében 11%-kal, 1000 főre vetítve 2%-kal csökkent. A 33 zaj okozta halláskárosodásból 14 eset szolgálati kötelemekkel nem összefüggőnek minősült.

A zaj okozta halláskárosodásban megbetegedettek átlagéletkora 45 év, ez jelentős rosszabbodást mutat a 96 évi 51 évvel szemben.

A szolgálati megbetegedések számának alakulását az elmúlt 5 év időszakában a 25. számú táblázat mutatja.

Szolgálati megbetegedés	1993.	1994.	1995	1996.	1997.
Bejelentett halláskárosodás	24	20	37	38	33
Ebből összefüggő	9	5	15	22	19
Bejelentett látásromlás	-	-	-	-	1
Ebből összefüggő	-	-	-	-	1

25. sz. táblázat

V.

A sérültek érdekvédelme

A Honvédelmi Minisztérium Központi Pénzügyi és Számviteli Hivatal, Kártérítési Osztálya és a hadkiegészítő parancsnokságok 25 esetben, baleseti sérült személy egy esetben kereste meg a Hivatalt kártérítési ügyek elbírálása céljából.

A Hivatalhoz felterjesztett Baleseti Jegyzőkönyvek, valamint a helyszíni ellenőrzések alapján megállapítható, hogy a katonai szervezetek 21%-ánál működik munkavédelmi érdekképviselet. A szervezetek többségénél még nem élnek a munkavédelmi törvény által biztosított, munkavédelmi érdekképviselet létrehozásának jogával.

Kettő esetben a korábbi években balesetet szenvedett személyek is fordultak a Hivatalhoz baleseti, illetve kártérítési ügyeik rendezése érdekében. A Hivatal intézkedésére a sérültek katonai szervezetei mindkét esetben kivizsgálták a baleseteket, és ezáltal a sérültek kártérítési ügyei törvényesen elintéződtek.

VI.

Összegzések, következtetések

A Magyar Honvédségnél az 1997. évben a biztonságtechnikai-munkavédelmi tevékenység szervezeten került végrehajtásra. Az ágazati feladatok irányításában a honvédelmi miniszter szervezeti változásokat rendelt el, meghatározta az új szervezetek fő feladatait. A Hivatal személyi állománnyal való feltöltésének, valamint a főigazgató kinevezésének elhúzódása nagy mértékben befolyásolta a feladatok végrehajtását. Az ágazat munkavédelmi feladatainak szabályozása még nem teljes, részletessége nem éri el a 80-as évek végére jellemző, kívánt szintet.

A katonai szervezeteknél a biztonságtechnikai-munkavédelmi képzés, felkészítés helyzete évek óta romlik, csökken a felkészített munkavédelmi szakemberek száma. A Magyar Honvédségen belül munkavédelmi szaktevékenységet állománytábla szerinti beosztásban, illetve megbízottként végeznek. A megbízottak közel 60%-a semmilyen mun-

kavédelmi szakképzettséggel nem rendelkezik. A szakképzett személyek az átszervezések során más beosztásba, illetve nyugállományba kerültek.

A balesetek számának csökkenő tendenciája tovább folytatódott. Az előző évhez viszonyítva összességében 32,3%-kal, 1000 főre vetítve pedig 24%-kal csökkent a balesetek száma. A fegyelmi helyzet javulására utal, hogy az erőszakos cselekményekből eredő balesetek száma, a fegyverbalesetek száma és a szolgálati tevékenységgel nem összefüggő balesetek száma jelentősen csökkent a létszamarányok figyelembevételével. Kisebbségi mértékben csökkent a csonkulásos és a súlyos sérülések száma, nagyobb mértékben a könnyű sérüléseké.

A balesetek 68,4%-át sorkatonák szenvedték el, főleg szabadidejük eltöltése és sporttevékenység közben.

Összességében 11%-kal, 1000 főre vetítve viszont csak 2%-kal csökkent a bejelentett és kivizsgált foglalkozási eredetű megbetegedések száma. Ezen belül a halláskárosodások száma továbbra is magas, ennek okai az egyéni zajvédő eszközök használatának mellőzése, illetve azok nem rendeltetésszerű használata.

A hatósági felügyelet alá tartozó gépek, berendezések kötelező vizsgálatainak végrehajtásában továbbra is jelentős elmaradás tapasztalható. Az elmaradás fő oka a pénzügyi fedezet hiánya.

Nincs előrelépés a bekövetkezett balesetek kivizsgálásánál és a jelentési kötelezettség határidejének betartásában. *A Hivatalhoz felterjesztett Baleseti Jegyzőkönyvek kitöltése esetenként hiányos és pontatlan, 10%-uk utólagos pontosításra illetve kiegészítésre szorult, mely a katonai szervezetek utólag leadott kiegészítő feljegyzései alapján, illetve telefonon történt megbeszélés után került végrehajtásra.* Baleseti Jegyzőkönyvet visszaküldeni 23 esetben kellett, legtöbbször az Egészségügyi Szolgálat megállapításainak illetve aláírásának hiánya miatt, azok pótlása érdekében.

Összegezve:

A honvédelmi ágazaton belül a szervezett és folyamatos biztonságtechnikai -munkavédelmi tevékenység személyi és tárgyi feltételei szükségszerűen megfelelőek, az előző évhez viszonyítva kis mértékben javult a helyzet, ez megnyilvánult a balesetek számának csökkenésében, a fegyelmi helyzet javulásában.

A honvédelmi ágazat biztonságtechnikai-munkavédelmi helyzetét

megfelelőre

értékeljük.

VII.

Kiemelt feladatok 1998. évre

- 1.) Kidolgozni a munkavédelmi törvény honvédelmi ágazatra vonatkozó végrehajtási utasítását.
- 2.) Működtetni a munkavédelmi információs rendszert, elérni a jegyzőkönyvek határidőn belüli felterjesztését.
- 3.) Folytatni a munkavédelmi szakképzettséggel nem rendelkező biztonságtechnikai tisztek és megbízottak beiskolázását, felkészítését.
- 4.) Folyamatosan végezni a kijelölt szervezetek átfogó munkavédelmi ellenőrzését.
- 5.) Elérni a bevonuló állomány előzetes hallásvizsgálatának végrehajtását, az esetlegesen meglévő halláskárosodások rögzítését, legalább a zajártalmas beosztásra tervezetteknél.
- 6.) Halláskárosodások megelőzése, a munkahelyi zajszint csökkentése, a zajártalmas beosztásban dolgozó állomány szűrése.

7.) Javítani a személyi állomány munkavédelmi felkészültségét, fokozottabb figyelmet fordítani a szabályok, előírások betartására, betartatására.

8.) Jobb munkaszervezés, az alkalmazott technikai eszközök állapotának javítása.

9.) A nem szervezetszerű elsősegélynyújtó rendszer erősítése, az elsősegélynyújtók oktatásának szabályozása.

10.) Folyamatos együttműködés a polgári szervekkel, a MH szakszolgálatával a munkavédelmi-biztonságtechnikai feladatok végrehajtásában.

11.) Nemzetközi kapcsolatok kiépítése, a NATO tapasztalatainak átvétele és hazai viszonyokra történő adaptálása.

NINCS JAVULÁS A ZAJÁRTALOM MEGELŐZÉSÉBEN

Soós Tamás¹

A honvédelmi ágazat munkakörülményeiből adódó foglalkozási hatások sokfélék és különböző intenzitásúak. Elsősorban ki kell emelni a zajhatásokat. Az ember a munkakörnyezet hatásaihoz bizonyos mértékig minden káros következmény nélkül képes alkalmazkodni. Azonban ha munkával kapcsolatos hatás a megengedhető expozíciós értéknél, koncentrációnál nagyobb, foglalkozási ártalmat, betegséget okozhat.

A hadsereg fegyverzetének és egyéb felszerelésének növekvő technikai színvonala magával hozta a fokozott zaj és vibráció expozíciót. Ma már szinte valamennyi fegyvernem személyi állományát veszélyeztetik ezek a hatások. A kézi és a tüzérségi lőfegyverek, a mozgó harci technika zajszintje gyakran túl lépi a megengedett értéket (lásd. 1. sz. ábra).

Fegyverzet és harcitechnika zajszintje

Zajforrás		Hangnyomásszint / dB /	Frekvenciajellemző
Harckocsi T-55	belül	100-110	teljes spektrum
	kívül	95-115	teljes spektrum
Kézi lőfegyver	lövész	96-118	nagy frekvenciájú
	irányító	92-110	impulzus zaj
Tüzérség	csőves	120- felett	teljes spektrum
	rakéta	120- felett	nagy frekvencia
Páncéelhárító- rakéta	lövész	120- felett	teljes spektrum
	irányító	120- felett	teljes spektrum
Repülőgép	MIG-21, 4m-re	110-120	nagy frekvencia
	AN-2 szállítóter	95-110	nagy frekvencia
Helikopter MI-8	szállítóter	110-115	nagy frekvencia
	vezetőfülke	105-115	nagy frekvencia
	kívül 100m-ig	100-115	nagy frekvencia

1. sz. ábra

1 Soós Tamás őrnagy, MH Munkavédelmi és Munkaügyi Ellenőrzési Hivatal (MMEH) Felügyeleti osztályvezető-helyettes

A zaj pszichés terhelő hatást fejt ki, amely zavaró és egészségkárosító, erősen függ az egyéni érzékenységtől és a zaj forrásához fűződő kapcsolatától is.

Az impulzus zaj (pl. lőfegyver) váratlan, rendszertelen zajok hirtelen felfutó hangnyomás növekedésének vagy kifejezett tiszta hangot tartalmazó, keskenysávú zajok általában zavaróbbak, fárasztóbbak, jobban igénybe veszik az idegrendszert. Általában a zaj pszichés terhelő hatásáról akkor beszélünk, ha a zaj szinte meghaladja a 30-40 dBA értéket. ("A" szűrővel mérve)

A zaj hatása a vegetatív idegrendszer által irányított élettani funkciók egy részében lépnek fel, ha a zaj szintje meghaladja a 60-70 dBA értéket. Ilyen vegetatív zavarok vérnyomás emelkedést, nyál és gyomorvedv elválasztást, csökkenést, pupillatágulást, stb. okozhatnak.

Ha a hallásküszöb emelkedése ideiglenes, a zajexpozíció megszűnését követően, rövidebb-hosszabb idő elteltével az eredeti hallásérzékenység visszaáll. Amennyiben a zajexpozíció továbbra is fennáll a zajban dolgozónál (katonánál) a Corti szervben kialakuló sérülés következtében maradandó halláskárosodás jön létre. Mivel az így kialakuló károsodás nem gyógyítható, a megelőzésben nagy szerepe van az egyéni hallásvédő eszközöknek és a hallásvédelem szabályainak betartásának. A zajártalom nem szüntethető meg teljesen és a zajártalom következtében kialakult halláskárosodás nem gyógyítható, ezért minden erőt a megelőzésre kell összpontosítani. Statisztikai adatokkal bizonyított tény, hogy a zajos környezetben szolgálatot teljesítő katonák nagyobb gyakorisággal szenvednek balesetet, az egyébként hasonló körülmények között, de csendesebb akusztikai környezetben szolgálatot teljesítő társaiknál, ami szintén a zaj jellegzetes hatásának tulajdonítható.

A zajártalom ilyen oldalról való megvilágítása nyilvánvalóvá teszi, hogy ez veszteséget okoz a hadseregnek. Ugyanis a fizikai és szellemi munka képességének csökkenése, a katonák és polgári alkalmazottak munkából való ideiglenes vagy végleges kiesése, szolgálattal összefüggő betegségek, idő előtti nyugdíjazások anyagiakban is kifejezhető veszteséget okoznak. Többek közt ezért is sokkal intenzívebben kell foglalkozni a zajártalom csökkentésével és megszüntetésével. Csak így érhető el az adott körülmények mellett a legjobb eredmény.

1997 évben 34 hivatásos katona kérte halláskárosodása és szolgálati körülményei összefüggésének vizsgálatát. 20 fő megbetegedése (halláskárosodása) minősült szolgálati kötetmekkel összefüggőnek. Az előző évhez viszonyítva 11 %-al csökkent a hallássérültek száma, (4 fővel) de figyelembe véve a hadsereg létszámának csökkenését az 1994. évi hallássérültek számához viszonyítva az elmúlt években emelkedő tendencia mutatható ki (2.sz. ábra). Vagyis egyértelműen megállapítható, statisztikailag kimutatható, hogy az elmúlt években nincs javulás a zajártalom megelőzése területén.

Halláskárosodások megoszlása	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Bejelentett	28	24	20	37	38	34
Szolgálati kötetmekkel összefüggő	13	9	5	15	22	20

2. sz. ábra

A halláskárosodások elsődleges oka az egyéni zajvédő eszközök használatának elmulasztása, vagy nem rendeltetésszerű használata. Ismételten hangsúlyozni kell, hogy a maximális védelem elérése céljából rendkívül fontos, hogy a katonákat kioktassák a zajártalom jellegéről, a védekezés lehetőségeiről.

Sok évi tapasztalat, hogy a hadseregben utasításszerűen kötelezik a katonákat az egyéni zajvédő eszközök használatára, de felvilágosító, tájékoztató kiképzéseket nem kapnak. Így a katona csak "szükséges rossznak" tartja az egyéni zajvédő eszközt, ezért mindig talál olyan félrevezető módot, amivel az utasítás teljesítésének látszatát kelti. Használhat pl. túl kisméretű füldugót, vagy kisebb méretű vattát, mely kényelmesebb ugyan, csak éppen a zajszűrő képessége lényegesen rosszabb a szükségesnél. De találkoztam olyan esettel is, amikor a katona éleslövészetben a fültokot félre nyomta arra hivatkozva, hogy a vezényszavakat nem hallja. Ami megfelel a valóságnak, mert a hallásvédő eszközök viselése 20-30

dB halláscsökkentő hatást eredményez, amely különösen szélben, esőben még fokozódik.

Ezért keresni kell a megfelelő technikai megoldást, amely biztosítja a megbízható kommunikációt, ugyanakkor megfelelő védelmet nyújt a lövések zajának károsító hatásai ellen (pl. kiegészítő beszédközlő eszköz alkalmazása).

A megfelelő oktatás, felvilágosító munka mellett a felelősség megéléte elengedhetetlen ahhoz, hogy a katona végre is hajtsa azt, amire tanították.

A munkavédelemmel nem hivatásszerűen foglalkozó személyek részére említem meg az egyéni védőeszköz fogalmát és az MH-ban leggyakrabban alkalmazott típusokat.

Egyéni védőeszköz (vagy személyi védőeszköz) a katona (munkavállaló) által használt vagy viselt eszköz, amely megakadályozza vagy csökkenti a veszélyes és/vagy ártalmas kiképzési tényezők hatását és a védelem csak a használóra, viselőre terjed ki. Az egyéni zajvédő eszköznek egyetlen feladata van: megvédeni a használójukat a halláskárosodástól.

Annak a szakembernek, aki felelős a katonák egyéni zajvédő eszközökkel való ellátásáért, jól kell ismernie ezen eszközök különféle típusait, hogy tájékoztatást tudjon adni a katonáknak általánosságban és a konkrét kérdésekre is, és főleg ellenvetésekre válaszolni tudjon. A legjobb egyéni zajvédő eszköz az, amely megfelelő csillapítási értékkel rendelkezik és amelyet célszerűen használnak. A jó védelem a megfelelő illesztéstől, a felfekvéstől, a takarástól függ. Egy keskeny hézag is leronthatja az eszköz hatékonyságát.

Az egyéni zajvédő eszközök választéka igen gazdag, de az anyagbeszerzőket figyelmeztetni kell a választás ne okvetlenül a legjobb csillapítású zajvédő eszköz megvásárlását jelentse, mondván minél jobb a zajcsillapítás, annál jobb az eszköz. Nagyobb zajszinteknél az eszköz akusztikus védő hatása nem áll arányban a viselés által okozott kényelmetlenséggel. Kisebb zajszinteknél a szükségtelenül nagy zajcsillapítású eszköz közlési nehézséget okoz, amelynek végül is az lesz az eredménye, hogy az általa okozott kényelmetlenségek miatt nem fogják használni.

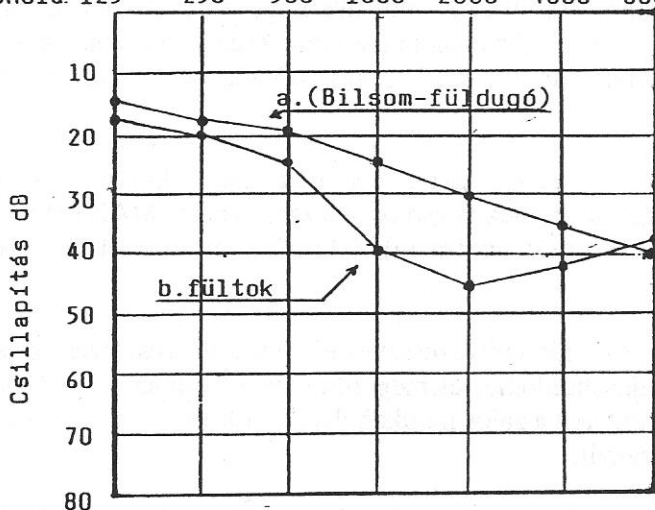
Az alapelv mindig az legyen, hogy az adott zajszint által meghatározott, megfelelő csillapítási értékű és kényelmű egyéni hallásvédő eszközt kell használni.

Legelterjedtebb hallásvédő eszközök típusai az MH-ban a hallójáratban helyezhető hallásvédő eszközök és a hallásvédő fültokok.

A hallójáratba helyezhető eszközök - a vatták és a fül dugók - általában ezek olcsók, de csak egyszer használhatók. Ezek anyagai meglehetősen lágyak, így nem sértik a hallójárat belső felületét.

Az egyéni zajvédő vatták és fül dugók közül legismertebbek a svéd **Bilsom** készítményei, amelyeknek különösen a nagyobb frekvenciák tartományában van jelentős zajcsillapításuk (3/a. sz. ábra).

Frekvencia: 125 250 500 1000 2000 4000 8000Hz

3. sz. ábra

A zajvédő fültokok két búrából állnak, amelyek a fülkagylót teljesen körülzárják és a peremükön elhelyezett felfekvő párnával a fej oldalához simulnak. A két tokot rugalmas pánt, a kengyel tartja össze, ami a toknak a fejméretéhez való beállítását is lehetővé teszi.

A fültokok a vizsgált frekvenciatartományban általában hatékonyabban, mint a füldugók (3/b. sz. ábra). Viszont sokan nehezen viselik el meleg, párás környezetben, ha a felfekvő párna nem szellőzik át és így a fül befülled a fültok alatt. Ezért is fontos a helyes típus kiválasztás. Az azonos formájú, de nagyobb térfogatú fültok kisfrekvenciás csillapítása lényegesen jobb.

Halláskárosodások megelőzésének legfontosabb eszközei a normák megállapítása, a műszaki védelem, a helyes munkaszervezés, az egyéni védelem, a munkaköri alkalmasság orvosi vizsgálata, az oktató munka és az ellenőrző tevékenység.

Mint azt már említettem, a foglalkozási betegségek megjelenési ideje és súlyossága nagymértékben függ az expozíció intenzitásától és tartalmától. Ebből viszont az következik, hogy minden fizikai és biológiai tényezőnek van egy olyan minimális mennyisége, amely még hosszú éveken keresztül tartó napi 8 órás behatási idő után sem okoz egészségkárosodást.

Műszaki védelmen értjük azoknak a mérnöki tevékenységeknek az összességét, amelynek végső célja a zaj normák (MAK értékek = maximális munkatér koncentráció) biztosítása az emberek egészsége védelmében.

Helyes munkaszervezéssel törekedni kell a veszélyes, egészségre ártalmas, zajos munkahelyek megszüntetésére. Ott ahol ez nem lehetséges, csökkenteni kell a zajos munkahelyen eltöltött időt, esetleg a heti munkaórák számát.

A szolgálattal összefüggő halláskárosodások megelőzésében fontos láncszem az oktató-nevelő munka. Bevonulás alkalmával a katonákat (munkavállalókat) balesetelhárítási és munkavédelmi oktatásban kell részesíteni, amelyet meghatározott időközökben meg kell ismételni és ki kell egészíteni az időközben megváltozott munkafolyamatokkal (harckiképzéssel) kapcsolatos munkavédelmi ismeretekkel. Nélkülözhetetlen a

folyamatos ráhatás, a foglalkozási ártalom ismereteinek széleskörű terjesztése, a helyes magatartásra való nevelés. A munkavédelem eszközei, tárgyi feltételei csak akkor fejtik ki a kívánt mértékben kedvező hatásvat, ha a dolgozók, jelen esetben katonák egyetértésével és tevőleges közreműködésével párosulnak. (Sajnos, ez nem minden esetben párosul.) A helyes szemlélet abban nyilvánul meg, hogy a munkavédelmet nem valamilyen öncélú tevékenységként fogják fel, amelyet a különféle kilátásba helyezett szankciók elkerülése végett szükséges ellátni, hanem a tervezés, a termelésirányítás és minden fajta munkatevékenység szervezés és elválaszthatatlan részeként jelen kell lennie. Ezért véleményem szerint minden módon javítani kell a munkavédelmi nevelőtevékenység hatásosságát, szemléletformáló erejét.

Tapasztalatok bizonyítják, hogy a felsorolt megelőző intézkedések kizárólag akkor hatásosak, ha azok végrehajtását időközönként ellenőrzik. A balesetelhárítási óvrendszabályok, intézkedési tervek (PMU) végrehajtásának ellenőrzésén meghatározott időközönként végzett munkavédelmi szemlén vegyenek részt a szervezet vezetőjén kívül a munkavédelmi megbízottak és a csapatorvos is.

Javaslatok a hallásvédelem területén fennálló hiányosságok megszüntetésére

A Magyar honvédség munkaegészségügyi alapellátását a csapatorvosok, illetve a központi egészségügyi intézetek végzik. Feladatuk sokrétű, a közvetlen gyógyító munkán kívül jól kell ismerniük a hadsereg foglalkozási betegségeit, hogy megfelelő intézkedéseket hozhassanak a megelőzés feltételeinek megteremtésére. A katonák előzetes és időszakos alkalmassági vizsgálata alapján ismerniük kell azok egészségi állapotát. Munkaképesség csökkenésben javaslattevő joguk van, amit a parancsnokok kötelesek mérlegelni. A foglalkozási ártalmak és betegségek felderítésében a munkavédelmi felelősökkel együtt kell dolgozniuk a fennálló hiányosságok megszüntetésében.

Gyakorlati tapasztalatom, hogy a munkahelyi halláskárosodások megelőzése területén sok a szabálytalanság a katonák és parancsnokok részéről. A munkavédelmi oktatások a kiképzés keretén belül vannak végrehajtva, a hivatalos és sorállomány a foglalkozási ártalmakat és a védelmi eljárásokat ismerik, de a gyakorlati megvalósítást kényelmi okokra hivatkozva nem tartják, illetve tartatják be. Például a zajos munkahelye-

ken, ahol kötelező a hallásvédő eszköz alkalmazása, annak ellenére, hogy az egyéni védőeszközök rendelkezésre állnak, nem használják a fültugót, fültokot, de ugyanez elmondható a védőszemüvegek használatáról is. Az éleslövészetek végrehajtása előtt a katonáállomány elméleti lökiképzési oktatásban részesül, ahol az oktató a hallásvédelemre mindig kitér, különös tekintettel a géppisztoly lögyakorlatnál keletkező 100-110 dB-es impulzus zajszintre, és annak egészségkárosító hatására.

Mindezeket figyelmen kívül hagyva a lögyakorlatot végrehajtók között akadnak olyan személyek, akik megpróbálják kijátszani a lögyakorlat vezetőt és a hallásvédő fültokot leveszik. Pályafutásom alatt találkoztam olyan esettel is, amikor a sorállományú katona halláskárosodással vonult be, majd lövészet után jelentkezett orvosi vizsgálatra, arra hivatkozva, hogy a lögyakorlaton szerzett halláskárosodást és kártérítési igénye van.

Halláskárosodás mint foglalkozási betegség megelőzésére, illetve hiányosságok megszüntetésére javaslom a közvetlen munkahelyi vezetőkkel (alegység parancsnokokkal) szembeni magasabb követelmény támasztást, szankciók bevezetését, mivel a Munkavédelmi törvény rendelkezése szerint is a munkáltató felel a munkahelyi biztonságért. A bevonuló sorállomány orvosi ellenőrzésénél pedig célszerű lenne a műszeres hallásvizsgálat bevezetése és a vizsgálati eredményről készülő jegyzőkönyvet (audiogramot) a személyi anyagában tárolni, így elkerülhető az utólagos jogtalan kártérítési igények bizonyítása.

A foglalkozási ártalmak következtében megbetegedett emberek között kimagaslóan legnagyobb a halláskárosultak aránya, annak ellenére, hogy számos rendelet és szabvány foglalkozik a zaj elleni védelem kérdéseivel. A keletkezett zaj, mely függ az üzemeltetési viszonyoktól, így a kedvezőtlen térkialakítástól, zajnyelő fal és burkolatoktól, a gépkiszolgáló elhelyezkedésétől, ezeket a zajmisszióra ható tényezőket általában nem veszik figyelembe. Például egy előre megtervezett géptáviró-teremben, ahová később több elektromechanikus géptáviró-berendezést telepítenek 85 dB zajszintek is előfordulhatnak.

Így a 24 órás szolgálati rendszerben dolgozó híradó katonáknál hosszabb idő után halláskárosodás keletkezhet, ez elkerülhető lenne ha a csapatoknál az egészségügyi szolgálat rendelkezne zajszintmérő műszerrel. Ezért célszerű lenne a zajos munkahelyeknél az időszakos munkavédelmi szemléken zajszint ellenőrzést is végrehajtani, ezzel jelentő-

sen csökkenthetők a vegetatív idegrendszeri zavarok és halláskárosodások kialakulásai.

Az időszakos szűrővizsgálatokon javaslom a műszeres hallásvizsgálat végrehajtását. Audiometriás hallás-állapot vizsgálatának rendszeresítése a csapatoknál többszörösen megtérülne a megelőzés során, kevesebb lenne a keresőképtelenség, vagy munkaképesség-csökkenés után kifizetésre kerülő járadék illetve kártérítés.

A köztudatban a zaj a civilizációs fejlődés kísérő jelensége, amely ellen nem lehet és nem is érdemes védekezni. Ennek ellenkezőjére szeretném a figyelmet ráirányítani illetve, hogy minden zajos műszaki feladatot meg lehet oldani úgy, hogy az abban résztvevők ne szenvedjenek károsodást.

Az alkalmazott hadi technológiák fejlődése az utóbbi évtizedekben a zajártalmak igen széles körű elterjedéséhez vezetett, így a bejelentett foglalkozási ártalmak között gyakoriság tekintetében vezető helyet tölt be.

A műszakilag optimális védelem kialakításához nélkülözhetetlen a kellő akusztikai szemlélet kialakítása a munkavédelemmel hivatás-szerűen foglalkozó szakembereknél és mind azoknál, akik alapismeretek birtokában munkahelyükön zajártalmak csökkentésére ésszerű módszereket keresnek.

Ennek a szemléletnek a kialakításához kívánok segítséget nyújtani, ismertetve a gyakorlatban használható módszereket és eszközöket, amelyek segítségével a zajártalom kiküszöbölhető.

Szem előtt tartva azt, hogy nincs olyan fül, amely hozzászokna a zajhoz, de az egyéni zajvédő eszközökhöz mindenki hozzá szokhat.

INFORMÁCIÓ

ÉLMÉNYBESZÁMOLÓ EGY AMERIKAI VÉDELMI MENEDEZSMENT TANFOLYAMRÓL

*Jancsek Tibor*¹

A Honvédelmi Minisztérium pályázati rendszere keretében 1997. szeptember 20. és december 06. közötti időszakban Nemzetközi Védelmi Menedzsment Tanfolyamon (International Defense Management Course) vettem részt az Amerikai Egyesült Államok Védelmi Minisztériumának posztgraduális képzési rendszere keretében.

A tanfolyam a Montereyben (Kalifornia) lévő Haditengerészeti Továbbképző Iskola (Naval Postgraduate School) Védelmi Erőforrás Menedzsment Intézete (Defense Resources Management Institute) szervezésében került lebonyolításra.

A tanfolyam 11 hetes időtartama alatt a 48 országból érkezett 53 hallgató részére egy rendkívül jól megszervezett és szisztematikusan felépített ismeretanyag került átadásra. A részvételhez egységesen minimálisan 80 pontos ECL nyelvi, valamint döntéselőkészítői munkaköri követelményt szabtak meg. Mindezek ellenére a nyelvtudás és a katonai szakképesítés, valamint a rendfokozatok tekintetében egy meglehetősen heterogén összetételű hallgatóság került össze.

Mindezt - a még különböző haderőnemek által is - megosztott csoportot egy rendkívül jól szervezett és heti váltásban végrehajtott, folyamatos csere próbált meg egységesebbé tenni, amelyet a vitacsoportok 5-6 fős rotációjával oldottak meg. Ez a megoldás hatékonyan elősegítette a csoport tagjainak kölcsönös megismerését és a vélemények, technikák kicserélését.

1 Jancsek Tibor mk.őrnagy, MH KSZF-ség kiemelt gazdálkodási főtiszt (ov.h.)

A viszonylag rövid időre szabott idő ellenére relatíve nagy mennyiségű új ismeretet adtak át vagy legalábbis az egyes korábban alkalmazott költségvetési és gazdasági döntéselőkészítési folyamatokat, technikákat más megvilágításba helyezték. A tanfolyam alapját az egész csoport részére tartott előadások képezték, amelyeket azonnal követett a leadott elméleti anyag gyakorlati példákkal történő részletes megvitatása (10-11 fős vitacsoportokban), hagyományos matematikai vagy számítógéppel támogatott megoldása.

A tanfolyam tematikájában az alábbi főbb területek szerepeltek:

- védelmi erőforrás menedzsment szervezeti keretei (USA), rendszerei és feladatai;
- modell koncepciók és modell építés, védelem számára hozzáférhető források, rendszer elemzés, gazdaságosság és hatékonyság;
- döntéselőkészítés, döntés határértéken, bizonytalan környezetben;
- nemzetközi kereskedelem és pénzügyi folyamatok;
- költség koncepciók, elemzés, becslés;
- adatok meghatározása, gyűjtése és felhasználása;
- hatékonyság és költség-hatékonyság elemzés.

A tanfolyam keretében érintőlegesen az alábbi témák is szóba kerültek:

Logisztika-, humán erőforrás- és pénzügyi menedzsment egyes kérdései.

A képzés fő célját a PPBS (Planning, Programing and Budgeting System) részleleminek és működésének megismertetése képezte. A rendszer hazánkban gyakorlatilag a "program-költségvetés tervezési rendszer" néven vált ismertté és alkalmazása a normák éves működési kiadásoktól független fejlesztési "project"-ek tervezését, megvalósítását és finanszírozását teszi lehetővé. A tervezés középtávra, 4-5 évre tekint előre és minden - költségvetési évet - megelőző évben kerül pontosításra, illetve áttervezésre olyan formában, hogy a végrehajtandó módosítások - amelyek ott is többnyire negatív előjelűek - nem befolyásolják az éves működési kiadásokat, hanem az egyes fejlesztési programok egymáshoz viszonyí-

tott helyzete változik. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy vagy az egyik program kezdete egy későbbi időpontba helyeződik át vagy egy másik befejeződése, az elvont pénzzel arányosan elhúzódik.

Azonban a már említett okok miatt az amerikai hadsereg nem kényszerül olyan lépések megtételére, hogy a fejlesztésekre szánt előirányzatokat feléli, illetve a működőképesség megőrzésére fordítja, mint ahogy ez minálunk egy igen jól bevett szokássá fajult, holott jól átgondolt programok finanszírozásával bizony jelentős, évek óta folyamatosan növekvő kiadásoktól kíméltük volna meg az MH-t. Eleendő legyen itt a szinte már teljesen lepusztult szállító gépjármű park és a hasonlóan lehangoló állapotban lévő anyagmozgató- és rakodógépek jelenlegi helyzetét megemlíteni, mivel a fenti eszközök közvetlen vagy közvetett hiánya miatt több tíz, de megkockáztatom, hogy több százmillió forintot voltunk kénytelenek megfizetni a polgári szolgáltatóknak a napi életfeltételek és képzési feladatok végrehajthatóságának biztosítása érdekében úgy, hogy saját rendszerünk mindezek mellett él, csak vagy nincs üzemanyag, javítási lehetőség vagy nincs megfelelően képzett vezető, illetve ezek kombinációja.

A szakmai sovinizmus vádjainak és a "*minden ágazatnak egyformán rossz említését*" megelőzendő, annyit szeretnék csak megjegyezni, hogy ezen szemlélet alapján néhány évtized eltelte hozna csak megoldást és a NATO elvek, szabványok és szervezetek jobb megismerése is egyre jobban kihangsúlyozza a mozgás, szállítás és rakodás kiemelt szerepét.

A fentieket hazánkban is nagyban támogatná az ún. **Védelmi Erőforrás Tervezési Rendszer** kialakítása, amely ideális esetben egy komolyan kidolgozott normarendszeren alapulna, jól működő számítástechnikai információs rendszer segítésével és csak olyan kerülhetne végrehajtásra, amelyre valóban biztosított lenne a fedezet. Ez az ismert okok miatt meglehetősen utópisztikusan hat a költségvetéssel és gazdálkodással foglalkozó kollégák részére, de az ebben az irányban megkezdett lépéseknél a jelen helyzetben meglévőknél lényegesen magasabb szintű távlati célokot kell kitűzni.

Ezért is volt fontos a tanfolyamon azon elemzési és értékelési eljárások megismerése, amelyek látszólag független technikák, de begyakorlásuk után a tanfolyam utolsó fázisában egy komplett, éves költségvetés kidolgozása, majd áttervezése volt a feladat. A tervezési feladat megol-

dásában rendkívül nagy segítséget nyújtott az Excel programok alkalmazása.

A tanfolyam oktatási anyagai és jegyzetei a közeljövőben kerülnek kézbesítésre és ezek feldolgozására, az alkalmazott technikák tanulmányozására, valamint a hasznosítható tapasztalatok publikációjára ezt követően kerülhet majd sor. *Természetesen egy, a mostaninál jóval részletesebb, konkrét szakterületeket elemző, közlekedési vonatkozású írás elkészítésére az ezt követő számokban szeretnék sort keríteni.*

VÁLTOZÁSOK, ÚJ FELADATOK A NÉMET HADSEREG LOGISZTIKAI SZOLGÁLATÁNÁL¹

Lits Gábor²

Az **"Új hadsereg számára új feladatok"** haderő szervezet keretében jelentős változások, csökkentések, átszervezések, de a szinte folyamatosan változó nemzetközi katona-politikai helyzetnek, erőviszonyoknak megfelelően új feladatok is jelentkeznek a német logisztikai erőknél. Jelen rövid áttekintés a logisztikai szolgálat **"üzemanyag és felszerelés ellátó osztály"** feladatrendszerében bekövetkezett jelentősebb változásokkal foglalkozik. (1. ábra)

A fegyverkezés új feladatrendszerének át- ill. újraszervezése keretében átrendeződött az **"üzemanyag és felszerelést"** biztosító osztály feladatköre is. Eddig az osztályhoz tartozó önálló ABV és tűzvédelmi alosztályt - a Münsteri Védelemgazdasági Intézet ABV védelem, védelemtechnológiai szakembereinek az osztály munkájába történő bevonásával egyidejűleg - megszüntették.

Az osztály keretében megmaradt azonban az ABV-védelem tervezése, valamint az ABV és tűzvédelem integrációs feladatköre is. Az üzemanyag eszközei és felszerelése feletti illetékesség, valamint a tűzoltó gépkocsik igénybevételének tervezése a logisztikai szolgálat egy másik osztályához került át. Az üzem- és kenőanyag beszerzése továbbra is az osztály kezelésében maradt. A pót- és tartalék alkatrészek valamennyi fegyvernem és szakcsapat számára történő gyorsított beszerzésére újonnan létrehozták az üzemanyag és felszerelést biztosító osztály III. alosztályát, különböző fegyvernemek és szakterületek képviselőiből. A különböző fegyverzet, felszerelés és egyéb hadtáp anyagok sokféleségének biztosítása és a katonák alapvető ellátásának, felszerelésének jó szinten tör-

1 Szerkesztett fordítás a "Soldat und Technik" c. folyóirat 1997 decemberi számában megjelent német logisztikai szolgálattal foglalkozó szakmai cikk alapján.

2 Dr. Lits Gábor nyá. alezredes

ténő ellátása továbbra is az osztály, ezen belül a II. alosztály feladatát képezi.

A német békefenntartó erők ellátása, felszerelése, az erők alkalmazásának, bevetésének előkészítése és ennek anyagi biztosítása az osztály legjobb speciális szakembereinek feladata.

A békefenntartó erők alkalmazása a világ különböző pontjain, különböző feladatokra történő bevetése jelentősen hatnak a ruházatra, a személyi felszerelésre, az élelem és ivóvíz ellátásra, az elszállásolásra, ennek kapcsán a biztosítandó elhelyezési anyagokra és a katonák egyéni és egészségügyi biztosítására, ellátására.

Mindezen a **békefenntartó erőkkel kapcsolatos feladatok** és ezek megfelelő, jó szinten történő **biztosítása** új feladatrendszerként az **"üzemanyag és felszerelést biztosító osztály"** illetékességi és **feladatkörébe tartozik**. Jelen írás ennek az új feladatrendszernek **négy**, kiemelten fontos elemét kívánja röviden bemutatni.

Modulrendszerű, összerakható elemes tábor (2. ábra)

Az osztály feladatkörébe tartozik a német békefenntartó erők számára, a mindenkori működési területen az elhelyezés jó szinten történő biztosítása. Ezt a feladatot az **"elemes-tábor"** kiemelt feladat keretében oldják meg, illetve hajtják végre. Az elemes-tábor a német gyorsreagálású erőkből alkalmazott, békefenntartó erőknek a mindenkori alkalmazása térségben való elhelyezésére és ellátására szolgál, a mindenkori adott földrajzi, klimatikus és infrastrukturális viszonyoknak megfelelően.

A tábor modulszerkezetű alapelemekből és un. **üzemi elemekből** áll. Ezek a modulok különböző rendeltetésű építő elemekből tevődnek össze, amelyek igen gyorsan telepíthetők és lebonthatók.

A tervet három ütemben tervezik végrehajtani. A csapatpróbákat követően az első ütemben 1990-ben kezdődött meg a sorozatgyártás, amelyet elsőként 4200 személy számára, a második ütemben előreláthatóan 2004-ig 7200 fő számára fejlesztenek fel. A sorozatgyártás teljes mennyisége összesen 16500 fő számára fogja biztosítani a tábori elhelye-

zést és ellátást - ez mintegy hadosztálynak megfelelő erő - és a harmadik gyártási ütemben 2005-2011-ig tervezik végrehajtani.

Ivóvíz ellátás

A tábor ivóvíz ellátását a zsiliprendszerű, levegőben elhelyezett vízfeldolgozó berendezés (vízmű) biztosítja, amely a felszíni vizeket megfelelő (jó) minőségű ivóvízzé dolgozza fel. A berendezés a felszíni vizekből (ABV anyagokkal fertőzöttekből is) sós-édes elegyes (un. Brack) vizekből, valamint tengervízből napi 80 m³, a német előírásainak megfelelő ivóvizet képes előállítani. Ennek a berendezésnek már néhány prototípusát megépítették és ezek 1998.-elejétől már kísérleti próbaüzemben működnek.

HEP-90³

Az ABV csapatok és a békefenntartó erők sugármentesítési feladatra tervezték a HEP-90 elnevezésű, sugármentesítő, fertőtlenítő és méregtelenítő komplexumot. Fő feladata, sugárszennyeződés esetén a teljes alkalmazhatóság gyors visszaállítása. Ennek a feladatnak végrehajtására egy olyan típusú sugármentesítő komplexum tervezésére, kialakítására, elkészítésére volt szükség, amely könnyen mozgatható, szállítható, felépítése modulrendszerű, magasfokon automatizált és önálló üzemmódban működik.

A terv négy önálló üzemű, mentesítő elemből áll, a "*ruházat és felszerelés*", a "*személyek*", nagyméretű "*technikai eszközök*" azaz harckocsik és páncélozott szállító harcjárművek és "*különleges berendezések*", mint pl. elektromos optikai eszközök, valamint gépjárművek belső tereinek (vezetőfülke, stb.) mentesítésére.

3 HEP = Haupt Entstrahlung Entseuchungs Entgiftungs Platz = Fő sugármentesítő-fertőtlenítő-méregtelenítő helyiség (komplexum)

Az első két elemét a "*felszerelés és ruházat sugármentesítő*" és a "*személyi mentesítő*" egységet már elkészítették és jelenleg műszaki-technikai üzempróba alatt áll, illetve sorozatgyártásra készítik elő. Rendszeresítésre történő engedélyezése (az EFG⁴ megadása) 1998. II. negyedévében várható. A harmadik "*harci-technikai eszközöket mentesítő*" egység elkészítése 1998. végére várható, ezt követően azonnal megkezdődik a műszaki-technikai próbaüzeme és a csapatpróbája. Ennek az eszköznek az engedélyezése 1999. negyedik negyedére várható. A negyedik "*különleges technikai berendezéseket mentesítő egység*" elkészítése Franciaországgal közös fejlesztés keretében kerül végrehajtásra.

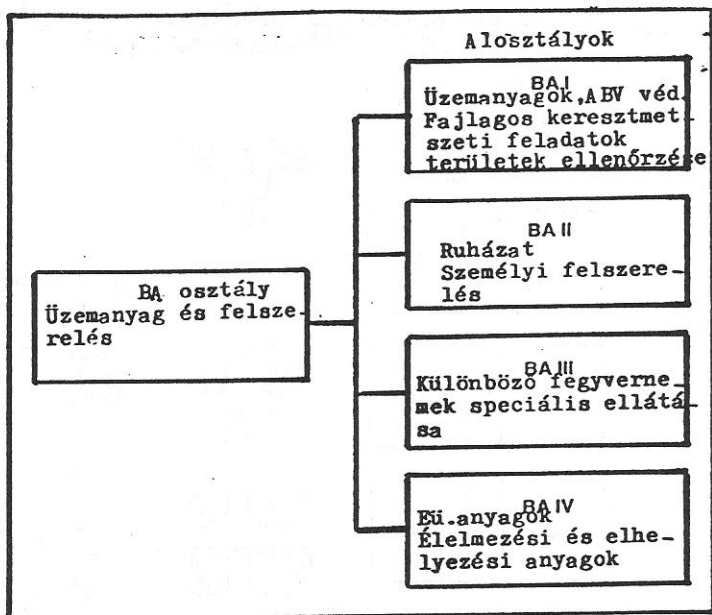
A HEP-90 sugármentesítő berendezés (komplexum) teljes első egységének üzembevétele és működése 2000-tól várható.

Modulrendszerű tábori kórház (3. ábra)

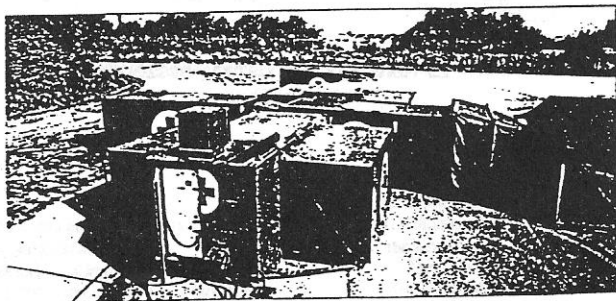
Ahhoz, hogy az első orvosi és további ellátást tábori körülmények között is biztosítani lehessen, egy konténer felszerelésű "*modulrendszerű tábori kórház*" áll fejlesztés alatt az egészségügyi szolgálat számára a békefenntartó erők egészségügyi biztosítása érdekében. A **konténer felszerelésű, műtővel ellátott, főköztözhely és tábori kórház** egy jó teljesítményű **mentőállomással** és további fontos elemekkel kerül kiegészítésre azért, hogy kórházként a hagyományos és speciális ellátást is biztosíthassa. Nincsenek fix-, helyhez kötött építményei és berendezései, nagy hatótávolságú, különleges szállító járműveken települ, könnyedén áthelyezhető (mobil) és képes az áthelyezést követően a harcképességét (működőképességét) gyorsan helyreállítani. **Egyik legfontosabb eleme egy olyan újonnan kifejlesztett konténer, amelynek alapterülete a két térelémének oldalra történő kihúzásával, háromszorosára növelhető.** A konténerek csatlakoztatása a különböző egységek hermetikus összekapcsolása révén történik, zsilip- és bejárati konténerek közbeiktatásával. Az egészségügy által a kórtermekre meghatározott, ún. kórtermi levegőt, légszűrő és tisztító berendezések biztosítják és ezáltal szinte egy állandó kórház műtőtermi feltételeit hozzák létre.

4 EFG = Einführungsgenehmigung = rendszeresítésre történő engedélyezés

A teljes modulrendszerű, konténeres tábori kórház csapatpróbája, valamennyi elem műszaki, technikai ellenőrzésével, jelen időszakban folyamatban van. A kórház első üzembehelyezése várhatóan 1998-ban fog megtörténni.

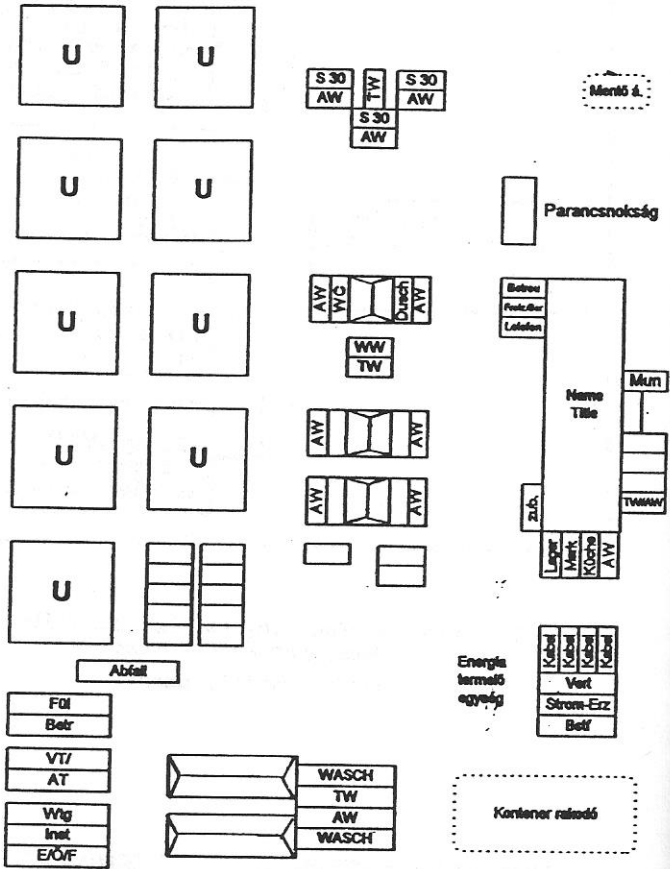

1./ Ábra. A német logisztikai szolgálat
üzemanyag és felszerelés
ellátó osztály szervezete

3./ Ábra. Modulrendszerű tábori
kórház elemei

A német békefenntartó erők számára tervezett konténer-tábor főbb elemei és elhelyezési vázlatja (változat)

2/ Ábra. Modulrendszerű, összerakható elemes tábor

JELMAGYARÁZAT

S 30	= EÖ.konténer 30 fő elh.	Mark	= kátrin
WW	= vízmelegítő berend.	VT/AT	= fogyó és csere alkatrész raktár
Wasch	= mosókonténer	U	= szállás körletek (elh.körletek)
TW	= ivóvíztároló	FÜ/Btrb	= üzemi konténerek
AW	= szennyvíztároló	Wig/Inst	= javító konténer, műhely
Abfall	= szeméttároló	EÖF	= elhasznált olaj és kenőzsír tároló
Waffen	= fegyverraktár	Vert	= áramosztó
Mun	= lőszerraktár	Strom-Erzeug	= áramtermelő egység
Dusche	= fürdő, zuhanyzó	Küche	= konyha
		Betreu/Freiz.Ger	= szabadidő, játék, konditerem

KORSZERŰ CSOMAGOLÁS, KORSZERŰ HADSEREG SZÁMÁRA¹

Lits Gábor²

"Új hadsereg számára új feladatok" haderőszerkezet keretében jelentős fejlesztések történnek és részben már történtek a német logisztikai csapatoknál is. A tüzércsapatok nagyteljesítményű fegyverekkel, fegyverrendszerekkel történt ellátásának folytatásaként a tüzérségi löszerek előkészítése, tárolása és szállítása is új dimenzióba lépett. Nevezetesen arról van szó, hogy az utánpótlást szállító csapatokat ezen belül is a löszertároló és szállító erőket felszerelik harmadikgenerációs váltakozó rakodó rendszerű löszertároló és szállító, (ún.: WLS MULTI³) berendezésekkel.

Az eddig alkalmazott tároló és szállító berendezésekkel, különféle **ládákkal** (falapok nyolc lövedék számára, két acélpánttal rögzítve, vagy falapok rakodó rekesszel, húsz éles löszertárolására, két acélpánttal rögzítve) **egy teherautót csak az oldalfalakig lehetett megrakni**. Löszerszállítás eddig egy vegyes szállító oszlopban csak részelemként, kiegészítő, szállítást biztosító intézkedésekkel vált lehetővé.

A WLS MULTIK-k használatával lehetővé válik a rakodó felületek **optimális kihasználása**, és **nem lehetséges a túlsúly képzés sem**. Ezen berendezések használata **lehetőséget biztosít** a tüzérségi löszerek **nagy távolságra történő megbízható szállítására**, ami a megbízhatóság mellett **jelentős idő és anyagmegtakarítást is eredményez**.

Ezen követelmények és szempontok alapján kezdődött meg 1994-ben egy **új rendszerű élestöltet és lövedék tároló és szállító berendezés** fejlesztése. Az első berendezések 1996. elejéig elkészültek és még ebben az évben alapos műszaki-technikai ellenőrzést követően komplex logisz-

1 Forrás: Soldat und Technik, német katonai szaklap 1997. júniusi száma

2 Dr. Lits Gábor nyá. alezredes (fordító)

3 WLS MULTI = Wechselladasytem Munition Lager und Transportierung = Váltakozó rakodó rendszerrel történő éles löszertárolása és szállítása.

tikai és harcászati csapatpróbáknak vetették alá. A csapatpróbák messzemenően alátámasztották a műszaki-technikai vizsgálat pozitív eredményeit. A fejlesztés 1996. végén a gyártás engedélyezésével lezárult. Sorozatgyártása 1997-ben megkezdődött.

A széleskörű és igen alapos logisztikai és harcászati csapatpróbák közé tartozott, egyebek között:

- a LOWA⁴ - tulajdonság optimalizálásához berobbantási kísérletek végrehajtása, Meppen, Baumholder, Grafenwöhr és Unterlüss-i gyakorlótereken,
- mechanikus (rázás, lökés, esés, stb.) próbasorozat Meppenben,
- menetpróba WLS MULTI-val és importált (szövetségeseknél is rendszeresített) szállítóeszközökkel Trier, Idar, Oberstein és Bremen-ben,
- téli körülmények közötti ellenőrzés és próba MULTI-val Oberjettenbergben,
- hőségpróba WLS MULTI-val és az importált szállító járművekkel az arizónai Yuma-ban (USA),
- kompatibilitás vizsgálat az amerikai hadseregben használt PLS típusú tároló és szállító berendezésekkel és az M 109-es önjáró tarack lövedékeivel az arizónai Yumában,
- kamion, vasúti és tengeri rakodási és szállítási gyakorlat,
- a német katonai légierő szállító gépeivel történő rakodási, szállítási vizsgálat és gyakorlat.

Ezt követően egy példaszerűen gyors együttműködés keretében az ipar előkészítette a tüzérségi lőszer csomagolására és szállítására szol-

4 LOWA = Low Vulnerability Ammunition = Alacsony sebezhetőségű lőszer

gáló berendezés (WLS MULTI) egy változatát és felkészült a sorozatgyártásra, amelyet 1997-ben végre is hajtottak.

A WLS MULTI főbb elemei és részei

Az egység a 155 mm-es élestöltet számára egy tároló és szállító részből, a 155 mm-es lövedék számára két tároló és szállító részből áll.

A 155 mm-es tüzérségi élestöltetet tároló és szállító rekeszállvány alkalmas 25 db élestöltet modul-rendszerű tárolására, vagy 30 db élestöltet más rendszerű (nem modul) tárolására.

Főbb elemi és jellemzői:

- négy irányú oldallapokkal ellátott, 1.000 x 1.200 mm-es alumínium keretállvány (2828 szabvány szerint), az oldallapok le- illetve felhajtható szilánk és repeszvédő lapokkal vannak ellátva,
- háromsorosan egymásra helyezhető,
- szorító-befogó szerkezet az élestölteteket tartó, tároló tok számára,
- teljes mértékben kompatibilis, valamennyi rendszerben lévő és kísérlet, próba alatt álló szállító járműre,
- kompatibilis a NATO szövetségesek valamennyi szállító járművére.

155 mm-es tüzérségi lövedéket tároló és szállító rekeszállvány alkalmas 15 db éleslövedék befogására.

Főbb elemei és jellemzői:

- négyirányú oldallapokkal ellátott 600 x 1000 mm-es alumínium keretállvány (2828 szabvány szerint) az oldallapok le- illetve felhajtható szilánk és repeszvédő lapokkal vannak ellátva,
- feszítő- szorító szerkezettel ellátott befogókeretek a lövedékek rögzítésére,

- védő fedőberendezés a gyújtók számára és azon elhelyezve és rögzítve az élestöltetek gyújtóit tartalmazó láda,
- háromsorosan egymásra helyezhető,
- teljes mértékben kompatibilis valamennyi rendszerben lévő és kísérlet, próba alatt álló szállító járműre,
- kompatibilis a NATO szövetségesek valamennyi szállító járművére.

Tüzérségi lőszeres ilyen rendszerű és módszerű csomagolásával a logisztika első alkalommal került olyan helyzetbe, hogy élesztett tüzérségi lőszer nagy távolságokon keresztül, közvetlenül a lőszerraktárból, a tüzelőállásig biztonságosan képes szállítani, részeit vagy az egészet lemálházni (leköltözés nélkül rakodóbakra helyezni) és részeit tovább szállítani.

A modul rendszerű (MTLS⁵) éleslőszer tároló és szállítási rendszer további igen fontos előnye a LOVA sajátosságának javítása a hatékony repeszvédelemmel.

Mindezen tulajdonságok jelentősen fokozzák az importált lőszeresek szállítás közbeni védelmét és hatásosan védenek különböző berobbanási lehetőségek ellen is.

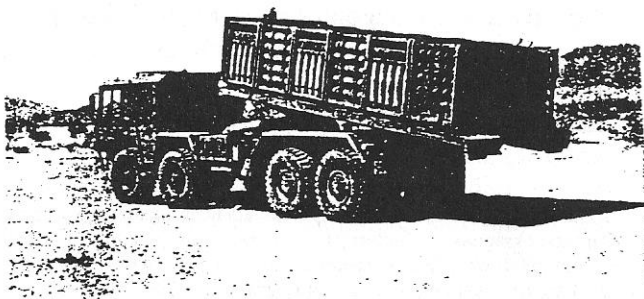
Elsőként a még csapatpróba alatt álló DM 702 típusú tüzérségi 155 mm-es kereső gyújtófejes lőszereseket fogják komplettírozva (8 éleslővedéket, 8 váltakozó modulrendszerű élestöltettel) a 155 mm-es tüzérségi lőszerraktárakba átszállítani, átrakni és tárolni.

5 MTLS = Modelaren Traibladung System = Modulrendszerű élestöltet tárolási és szállítási rendszer

Összefoglalás

A tüzérségi löszerek újrendszerű csomagolásával, a szállítási idő jelentős lerövidülésével növekedett a tüzérségi löszerek szállíthatósága, felhasználhatósága, miután a köztes átrakási idő - a tüzérségi löszerek új rendszerű csomagolásával és az éleslöszerek váltakozó rakodórendszerű tárolásával és szállításával jelentősen lecsökkent. Egy további igen nagy nyereség az ily módon történő rakodással és málházással nyert szállítási biztonság, valamint a gépjárművezetők magasfokú védelme a csomagolásnál alkalmazott repesz elleni védelmi berendezésekkel.

A WLS MULTI jó eredményei lehetővé teszik más löszersajták biztonságos csomagolását és málházását is, amely oldás nélküli rögzítéssel teszi lehetővé a löszer le- és felmálházását. A 155 mm-es élestöltet újrendszerű tárolási és szállítási tapasztalataihoz egy csekély hozzáadással más típusú löszerek is alkalmassá tehetők, a lehető legbiztonságosabb és leggyorsabb tárolásra és szállításra.

155 mm-es tüzérségi löszer MULTI váltakozó rakodórendszerű málházása gépjárműre

A POLGÁRMESTERI HIVATAL

Jeffery M. James¹

A németországi Wiesbadenben állomásozó 3. Hadtest Logisztikai (Ellátó) Parancsnokság (COSCOM) Különleges Feladatú Zászlóalja (STB) 1995. telén, az életben csak egyszer adódó lehetőséget kapott arra, hogy egy valódi váratlan esemény, a "Joint Endeavor" Hadművelet során próbálja ki a feladat-orientált tevékenységeit és doktrínális kiképzését. December 5-én kellett kitelepülnünk Magyarországra, Kaposvárra, hogy felállítsunk és fenntartsunk egy *közbülső összevonási bázist* (ISB).

Mint logisztikai tiszthelyettesnek, az én feladatomban volt a váratlan eseményekben végrehajtott tevékenységek irányítása és az élet fenntartásához szükséges cikkek beszerzésére irányuló szerződéskötések vezetése. Ez volt azonban az első alkalom, amikor egy akkora létszámú közösség kiszolgálásának a biztosítását kaptam feladatul, mint a felállítandó *közbülső összevonási bázis* (ISB). Azonnal felmerült bennem néhány kérdés.

Először: egy, mindössze négyfőnyi részleggel hogyan tudnám kialakítani a szerződő felektől igényelendő támogatás ellenőrző-irányító rendszabályait? **Másodsorban,** de még nagyobb súllyal az, hogy hogyan tudnám kielégíteni mindenki igényét, egy olyan környezetben, ahol gyakorlatilag nem létezik ellátó struktúra? Alig voltam tisztában azzal, hogy ezeknek a kérdéseknek a megoldása, a doktrínális kiképzésemet messze meghaladóan, egy teljesen ismeretlen polgári és befogadó nemzeti támogatási struktúrába fog belevinni.

1 Jeffery M. James őrmester, a németországi Wiesbadenben állomásozó 3. Hadtest Logisztikai (Ellátó) Parancsnokságnak, V. Hadtest (Hátsó) Parancsnokság, a váratlan események kezelésére és az élet fenntartásához szükséges cikkek biztosítására irányuló szerződéskötésekre szakosodott, logisztikai tiszthelyettese. A 3. Hadtest Logisztikai (Ellátó) Parancsnoksággal települt Kaposvárra, ahol a befogadó nemzeti támogatást koordinálta, továbbá ő felelt a két magyar objektum amerikai ellenőrzés alá történő átadásáért. James őrmester elvégezte a Harci életmentő, a Kézifegyver javító-karbantartó és a Szerződéskötő tiszti képviselő szaktanfolyamokat. A cikk az "ARMY LOGISTICIAN" amerikai folyóirat 1997. november-decemberi számában jelent meg.

Fordította: Veperdi András alezredes, HVK LFCSF-ség, TKCSF-ség állományából.

A kezdeti lépések

A *Speciális Feladatú Zászlóalj* (STB) logisztikai tiszthelyettesének doktrínális feladata, hogy parancs szerint kitelepüljön és biztosítsa, a *hadtest logisztikai (ellátó) parancsnokság* (COSCOM) és a hadtest törzs, összességében 800 főt kitevő elemei részére az élet fenntartásához szükséges javakat. A "Joint Endeavor" Hadművelet során, az életfeltételeknek a közbülső összevonási bázison (ISB) tartós jelleggel tartózkodó, "fenntartóként" ismeretes, 3000 katona részére történő biztosítása volt a feladatunk. Ez azt jelentette, hogy a "Kaposvár Észak és Dél" néven ismertté vált, önálló *közbülső összevonási bázis* (ISB) közösségek számára, mint szerződés kötő, ingatlan ügynökségi és mindent átfogó létesítményi adminisztrátorokként kell működnünk. Ennek a feladatnak, ily kevés belső erőforrással való gördülékeny működtetése nagy kihívást jelentett.

Kitelepülés Magyarországra

A *Speciális Feladatú Zászlóalj* (STB), amennyire csak lehetett, előre felkészült a feladatra. Mindamellett, szinte azonnal kitelepültünk Kaposvárra, mint a 21. Hadszíntéri Katonai Körzet (Előretolt) Parancsnokság, *Speciális Feladatú Zászlóalja* (STB). Amint megérkeztünk, a magyar Honvédelmi Minisztériummal megkezdtuk a kaposvári Hunyadi János laktanya használatára irányuló tárgyalásainkat. A jövőbeni közösségünk területén ebben az időben, egy kb. 1000 fős, magyar katonai logisztikai dandár helyezkedett el. A tárgyalásokhoz kapcsolódóan így elkezdtuk a már rendelkezésünkre álló elhelyezési körletek leghatékonyabb hasznosítását.

Az első célunk annak a megállapítás volt, hogy mely kiutalt elhelyezési körletek biztosítanak a *közbülső összevonási bázis* (ISB) tartós és átvonuló igénybevevői részére az elhelyezést és ellenőrzést. Mivel az amerikai csapatok létszáma meghaladta a rendelkezésre álló elhelyezési körletek kapacitását, csupán az orosz Scud rakéta óvóhelyek biztosítottak védett elhelyezést az ISB-t átvonulási szállásként alkalmazó, Horvátország és Bosznia felé úton lévő csapatok számára. A célunk az volt, hogy két héten belül, "Tier 2" szabványú életkörülményeket alakítsunk ki minden érkező katona, még a Scud óvóhelyeken elhelyezendők, részére is. (A "Tier 2" a boszniai hadműveletben résztvevő csapatok három komfort fokozata közül az egyik. A "Tier 1" azt jelenti, hogy az egységek beérkeznek,

felállítják a saját sátraikat, továbbá egy mozgó- konyha utánfutót, korlátozott teljesítményű áramfejlesztőt, szükségzuhanyozókat és tábori latrinákat, valamint más alapvető berendezéseket. A "Tier 2"-es létesítmények esetében, az alapvető tábori berendezésekhez egy szerződéses beszállító olyan kiegészítő szolgáltatásokat biztosít, mint a sátrak deszkapadlózata és oldalfalai, világítás, fűtés, WC-ék és zuhanyozók, víz és áram előállítás és elosztás, konyhai és étkezdei létesítmények. A "Tier 3" ezeknek az elhelyezési körülményeknek a további javítását jelenti.) Nagy mennyiségű alapvető csőszerelési és elektromos vezeték fejlesztési munkára volt szükség. Ezekből néhány, olyan technikai szakértelmet és akkora mennyiségű anyagi erőforrást igényelt, amelyek csak a polgári logisztikai hivataloknál voltak elérhetők. Hogyan tudtuk megszervezni a "Tier 2"-es kiszolgálás koordinálását? Hogyan tudtuk meghatározni azt, hogy a **közbülső összevonási bázis** (ISB) katonáinak szükségletei közül melyeket elégítheti ki a helyi (katonai) közösség?

A kis zászlóalj törzsünket alig egy éjszaka alatt, egy miniatűr kiszolgáló zászlóaljjá alakítottuk át. A főnökünket, a **Speciális Feladatú Zászlóalj** (STB) parancsnokát, megválasztottuk az újonnan létrehozott **"Kaposvár Észak és Dél"** közösségünk **"polgármesterévé"** és a zászlóalj törzséből egy városi tanácsot szerveztünk. A területen lévő sok polgári, amerikai katonai és befogadó nemzeti támogató hivatallal fennálló rendszeres és kölcsönös munkakapcsolat céljára kialakítottunk egy **"városházát"**, melyet **"polgármesteri hivatalnak"** neveztünk el.

Az életkörülmények biztosítása

Amikor a **"fenntartók"** megérkeztek, készen álltak a **"Tier 2-es"** feltételek, de nem voltunk felkészülve a katonák igényeinek és panaszainak a kezelésére. A feladatunk nagy mértékű kiterjesztésére és változtatására volt szükség, amint nap mint nap, szembekerültünk az életkörülményeknek, a megszokott 14 különálló egység létszámánál háromszor nagyobb katonalétszám részére történő biztosításából adódó kihívással. Mindehhez hozzájött még a megfelelő élet és munkakörülményeknek egy, az amerikai csapatok által megszokott szintű életkörülményeket nélkülöző, elszigetelt magyar katonai létesítményben történő létrehozásának óriási feladata is.

Gyorsan megértettük, hogy a közösségünk azonnali szükségleteire való reagálás céljából, az életkörülmények biztosítására szükség van egy koordinációs központra. Mint ilyen, a *polgármesteri hivatal* hamarosan a "Kaposvár Észak és Dél" létfenntartási szívévé és lelkévé vált. Információkat biztosított a közösségben rendelkezésre álló szolgáltatásokkal kapcsolatban és a megfelelő kiszolgáló tevékenységekhez irányította át a forgalmat.

A "fenntartók" megérkezése után hamarosan, a polgármesteri hivatal a nagyobb felújításokra és új létesítmények építésére kezdett koncentrálni. A nyers elgondolásokat, az egyes épületek elektromos rézvezeték rendszerének felújításával, valamint a "tisztálkodási egység"-ként ismert külső WC-ék és fürdők felépítésével, illetve a "seehut"-nak nevezett és a *Szárazföldi Haderő és Légierő Kantine Szolgálat* (AAFES) által étkeztetési célokra használt, ideiglenes szerkezetű építmények felállításával kapcsolatban, részletes tervekkel alakították át. Más tervezetek, az utcák világítási rendszerének, egy szerződéses mosoda létesítményeinek a kiépítését, egy AAFES száraztisztító szolgáltatás, egy konténertároló tér, parkoló területek, a hangulat, a szociális helyzet és a pihenés biztosítását elősegítő eszközök sátrainak, egy kiképzési-oktatási központ, egy fodrászüzlet, egy röplabdapálya, egy atlétikai pálya, stb. kialakítását és létrehozását foglalták magukban. Ezeknek, a létesítményekre vonatkozó tervezeteknek a célja az volt, hogy az egy éves kiküldetésen lévő katonák számára biztosítsák a hangulat és a szociális helyzet szempontjából, az amerikai szárazföldi haderőnél megszokott, szükséges, alapvető szolgáltatásokat.

A támogató-kiszolgáló hivatalok és ügynökségek

A modern harctéren, polgári és más kormányzati hivatalok és szervezetek biztosítanak sok, az élet fenntartásához fontos feltételt. Ez azt jelenti, hogy egy modern szárazföldi haderő zászlóalj törzs logisztikusainak nagyon szoros koordinációt és munkakapcsolatot kell kialakítaniuk ezekkel a hivatalokkal. A támogatásnak ezen a szintjén egy sereg új szabály, szabályozó és rövidítés vált mindennapossá, mint például: az USACE (*az USA Szárazföldi Haderőnem Műszaki Csapat*), a DCMC-I (*a Védelmi Szerződés-kötéseket Irányító Parancsnokság - Nemzetközi szintű*), a "Red Horse" és a "Prime Beef" (az összhaderőnem katonai biztosító rendszer, a *Force Provider* részét képező Légierő műszaki századok), a COR

(a szerződéskötő tiszt képviselője), a QAR (a minőség biztosító képviselő) és az ACO (az adminisztratív szerződéskötő tiszt). Napjaink modern szárazföldi haderő felvonultatásánál megszokottá vált a *logisztikai polgári megerősítő program* (LOGCAP) is. A mozgékonyága és a rendelkezésére álló nagy mennyiségű erőforrás miatt, a LOGCAP gondoskodik az építési és szolgáltatási támogatás bizonyos részéről, illetve némely esetekben a teljes egészéről.

Bármely más katonai tevékenységhez hasonlóan, a sikeres tevékenység kulcsa a felelőségek kijelölése és meghatározása, illetve a jó és világos utánpótlási vonalak kialakítása. A "**Kaposvár Észak és Dél**" tekintetében a polgármesteri hivatal biztosította ezeket a felbecsülhetetlen értékű szolgáltatásokat.

A logisztikai polgári megerősítő program (LOGCAP)

A LOGCAP számos szolgáltatást biztosít a szárazföldi haderő számára. Ebbe a segítségnyújtásba tartozik a mosatási és élelmezési szolgáltatás, a körletek tisztántartása, a hulladék elhelyezés és kezelés, a vegyi WC szolgáltatás, a csőszerelési javítások, valamint a létesítmények karbantartása. Mivel a LOGCAP egy többletköltséget jelentő kormányzati szerződés, a végrehajtott munkálatoknak a LOGCAP "*tevékenységi területén*" belül kell maradniuk. A szolgáltatásokra irányuló egyéni és az egység igényeknek egy közvetítő szervet keresztül, és nem pedig közvetlenül, kell eljutniuk a szerződéses teljesítő félhez. A "**Kaposvár Észak és Dél**" tekintetében a *polgármesteri hivatal* jelentette a létesítményben tartózkodó összes egység számára, az egységek jogosulatlan igényléseit megelőző biztonsági mechanizmusként működő, közvetítő szervet.

A LOGCAP-ot, a LOGCAP szerződéseket irányító két, különböző kormányzati hivatal jelentette csatornán érhattük el. Az első, az összes szolgáltatással kapcsolatos kérdést ellenőrző DCMC-I volt. A másodikat, az összes nagyobb és kisebb építési tervet figyelemmel kísérő USA-CE jelentette. Ez a két szervezet adott hangot az összes szükségletünknek. Az igényeinket ezek képviselői közvetítették a LOGCAP felé. Az USACE és a DCMC-I biztosította azt, hogy az igényeink belül maradjanak a LOGCAP tevékenységi területén, továbbá azt, hogy a pénzeszközöket ne használhassuk fel illegálisan.

A kisebb javítások-karbantartások igénylése

A **polgármesteri hivatalnak** az építési munkálatok megtervezése és felügyelete mellett ki kellett alakítania és működtetni a közösség tagjai részére egy, a kisebb javítások és szolgáltatások biztosítására szolgáló rendszert. Mivel a tevékenységünk a szerződéseken alapuló létfenntartást biztosító javaktól függött, e tekintetben egy nagy kihívással kerültünk szembe. Hiányzott az a visszacsatolási lehetőség, amelyen a kiszolgált csapatok jelezheték volna a szerződéses szolgáltatásokkal kapcsolatos véleményeiket, továbbá egy javítási-karbantartási szolgáltatásokat igénylő rendszer. Nagyon hamar rájöttünk arra, hogy nem célunk az, hogy a "**Kaposvár Észak és Dél**" objektumok minden vezetési szintje közvetlen kapcsolatban álljon a szerződéses biztosítást végző felekkel. Létre kellett hoznunk egy elemet, amelynek, az igényeknek a szerződéses teljesítő felek felé történő továbbítása, valamint annak felügyelete lenne, hogy a korlátozott erőforrásokat az átfogó feladat célkitűzéseire használják fel.

*A polgármesteri hivatal kialakított egy **szolgálati rendet** és egy **munkaigénylő részleget**, amelynek felelőssége a létesítmények javítására és karbantartására vonatkozó összes igény átvételére, valamint a kisebb építési munkálatokra vonatkozó igények továbbítására terjedt ki. Létrehoztunk egy adatnaplót és egy számlázó rendszert a szolgáltatási és munka megrendelésekkel kapcsolatban. Lényegében egy kis **Közmunka Minisztériumot** állítottunk fel. Ezeknek a rendszereknek a bevezetése jobba tette a "**Kaposvár Észak és Dél**" objektumok átfogó létesítmény fenntartási helyzetét. A rendszerek olyan jól működtek, hogy a DCMC-I átvette azokat a hadműveleti területen való alkalmazás céljából.*

Az a tény, hogy a LOGCAP által biztosított szerződések irányításáért a DCMC-I és az USACE viseli az elsődleges felelősséget, nem mentesíti a katonai személyi állományt azon feladattól, hogy határozzák meg a hiányosságokat, továbbá, hogy mennyiségi jelentéseket adjanak a teljesítésről, illetve a nemteljesítésről. Ez különösen igaz az olyan szolgáltatási-típusú funkciókra, mint a hulladék elszállítás, a mosatás, az élelmezési szolgáltatás, a szállítás és a karbantartási munka. *A polgármesteri hivatal* részére, a biztosított teljesítés minőségének meghatározására, az aktuális igénybevevők útján mutatkozott a leghatékonyabb módszer. Ha a teljesítő fél nem tartotta be a szerződésben vállalt kötelezettségeket, a *polgármesteri hivatal* biztosan értesült arról a *városházi értekezleten*.

A városházi értekezlet

A városházi értekezlet jelentette a fórumot a kiszolgált egységek és a kiszolgáló hivatalok közötti információgyűjtés és terjesztés számára. A cseppfolyós halmazállapotú körülményeink közepette, ahol rutinszerűen hullámozott a számos szolgáltatási cikknek a változatossága és hozzáférhetősége, *a városházi értekezlet* biztosította a közösség számára a jövő tervezeteivel, valamint a szolgáltatási időpontokkal és eljárási módszerekkel kapcsolatos változtatások naprakész adatbázisát. Az értekezlet lehetőséget adott a közösség részére, hogy hangot adjon azon véleményének, hogy *a polgármesteri hivatal* által kötött szerződések által biztosított szolgáltatások közül melyeket részesítik előnyben, továbbá hogy jelentéseket kapjon a biztosított szolgáltatások minőségével kapcsolatban.

Például, ha a városházi találkozón résztvevő egység képviselők szerint meg kellett változtatni az autóbusz menetrendet, *a polgármesteri hivatal*, a közösség többsége kívánságának kielégítése céljából felülvizsgálta az indulási és érkezési időpontokat. Hosszú távon az értekezletek hatékony kommunikációs eszköznek bizonyultak, amelyek csökkentették a rutinjellegű érdeklődések és panaszok számát, továbbá szabadabbá tették a szakállományt a közösség átfogó szükségleteire való összpontosításra.

Az önszegélyezés

A felvonulás előrehaladtával vékonyodott a "Tier 3"-as feltételek (az olyan kényelmi cikkek, mint a faliszekrények és ebédlőasztalok) pénzügyi alapja és *a polgármesteri hivatal* sok nem létfontosságú munkamegrendelést visszautasított. Ebből adódóan létrehoztunk egy rendszert, egy *önszegélyző készletet*, melynek a segítségével, a bázison tartózkodó egységek kisebb javításokat eszközölhettek az elhelyezési körülményekben és apróbb asztalos-ács munkákat végezhettek. *Az önszegélyző készlet* rendelkezésre állásával, lecsökkenthettük a kisebb munkálatok kezdeményezéséhez, jóváhagyásához és végrehajtásához szükséges időt. Amikor egy kevésbé létfontosságú igény merült fel, azt gyorsan teljesíteni lehetett a közösség katonáinak ügyességével és munkájával. A munkálatok azonnali végrehajtásának az egységek számára lehetővé tétele által megtakarított idő, *a polgármesteri hivatal* hatékonyságát növelte, valamint

csökkentette a szerződéskötések és a műszaki csapatok felé irányuló papírfolyamot. A "Joint Endeavor" Hadművelet során, a Magyarországon, Kaposváron elhelyezett katonák és polgári személyek kiszolgálásához és fenntartásához szükséges feladatok száma és sokfélesége messze meghaladta a várakozásainkat. Csakis *a polgármesteri hivatal* felállítása tette lehetővé, hogy a négy-fős logisztikai részlegünk képes volt kielégíteni a "Kaposvár Észak és Dél" objektumok 3000 főjének kifogyhatatlan igényeit.

SZAKTÖRTÉNET

VISSZATEKINTÉS

KÉT ÉVTIZED A GYÓGYÍTÁS SZOLGÁLATÁBAN

Sárközi Sándor¹

Bevezető

A Magyar Honvédség balatonfüredi - régebbi nevén 5. számú Szanatórium - napjainkban Kardiológiai Rehabilitációs Intézet 1997. szeptemberében érkezett el fennállásának huszadik évfordulójához. Az évforduló alkalmas arra, hogy visszatekintést tegyünk a kezdeti időszakra, az alapítás körülményeire, nehézségeire, a változásokra és a fejlődésre.

A Honvédelmi Minisztérium vezetése részéről az 1970-es években érelődött meg az a gondolat, hogy a honvédségen belül szükséges a szív- és érrendszeri betegek gyógyítása. Szükséges, mert a hadseregben jelentősen megnövekedett a szívinfarktust kapott betegek száma. Megelőzésre, utókezelésre és önálló rehabilitációra keresték a legjobbnak látszó megoldást.

A hadtáp és egészségügyi főnökség kezdeményező javaslatára alapították meg Balatonfüreden a szanatóriumot. A balatoni környezet és az Állami Szívkórház közelsége igen kedvező lehetőséget biztosított a szanatórium létrehozására. Nagyszerű, kiváló kezdeményező építészek, kivitelezők, beruházók és beosztásokba kerülő orvosok, ápolók, szakterületen dolgozók szívügyüknek tekintették a szanatórium megépítését.

Nagy és nehéz feladat állt a tervezők, vezetők előtt és a minisztérium szakágai, csoportfőnökségei előtt a feladat, anyagi, tárgyi feltételnek biztosításában. Szükség volt az összehangolt tervezésre, a jó együttműködésre.

1 Sárközi Sándor nyá. ezredes

A szép és nagyszerű elgondolást, mely a honvédség tisztjei, tiszthelyettesei, polgári alkalmazottjai egészség védelme és biztosítása érdekében történt megértették és támogatták. Érdemes ezért áttekinteni mind azt a tevékenységet melyet végeztek az elmúlt húsz év alatt. Tanulságos lehet és a példákából a hasznos tapasztalatokat fel lehet használni napjainkban és a következő években az egészségügy szolgálatában.

Alapítás és az első évek

A Honvédelmi Minisztérium vezetését 1976-77 évben a hadseregben gyakrabban előforduló keringési- és érrendszeri betegségek arra indították, hogy az egészségügyi ellátástól független megoldást keressenek. Olyan rendszerben gondolkodtak, amely a betegek utókezelésére önálló rehabilitációra alkalmas. A fejlesztési, építési elgondolás arra irányult, hogy jól felszerelt szakmailag kiemelkedő **szanatóriumot** létesítsen.

Az egészségügyi állapottól függő intenzív ellátás régebben nem volt, melyet a normál, a krónikus és rehabilitációval egyben szándékoztak megvalósítani. Ehhez szükségesnek tartották a honvédelmi egészségügyi tagozat kiépítését. A honvédség tiszti, tiszthelyettesi és polgári dolgozók állományában megnövekedett a szív- és érrendszeri betegek száma, és az **Állami Kórház** terhelése megnövekedett a lakosság részéről. A **Honvédelmi Minisztérium ezért megállapodást kötött az Egészségügyi Minisztériummal közös beruházásra.** Megállapodás történt, hogy a balatonfüredi Állami Kórház folyamatban lévő fejlesztéséhez kapcsolódva két épületrészt - költségeit átvállalva - a hadsereg részére biztosítanak, átadnak.

A két minisztérium között történt megállapodást követően alapították 1977 évi szeptembver 1. határidővel a **Magyar Néphadsereg 5. Szanatóriumát**, a Magyar Néphadsereg Vezérkari Főnök Szervezési Csoportfőnökség 0025/110/1977. számú szervezési intézkedése alapján. A balatonfüredi Állami Kórházzal közös területen két főépületben száz betegágygal való működését írták elő. Rendeltetését elsősorban a szív-érrendszeri és szívműtéten átesett beteg utókezelése, egészségügyi rehabilitációja, valamint a veszélyeztetettek preventív kezelésében határozták meg.

A Honvédelmi Minisztérium részéről az előkészítésben résztvevett és azokat irányította: *Dr. Vámos László orvos vezérőrnagy* Egészségügyi Szolgálatfőnök és helyettese *Dr. Sugár Béla orvos ezredes*, valamint *Dr. Varga István orvos ezredes* osztályvezető, gyógyítóhelyettes.

Az alapítás és a kezdet a szervezet elindításánál sok gondot jelentett és igen sok munkával járt. A terv megismerését követően sorba kellett venni a feladatokat és a lehetőségeket. A Honvédelmi Minisztérium részéről parancsban kinevezték a vezető személyeket. A szanatórium első parancsnokának *Dr. Gyökössy József orvos alezredest* 1977. októberében nevezték ki. A parancsnok általános helyettesének *Dr. Galambos Aladár orvos alezredest*, gazdasági igazgatójának *Patócs Lászlót* osztották be. A megalakulást követően *Dr. Fekete Katalin* és *Dr. Gulyás József* kerültek osztályvezető főorvosi beosztásokba.

Az első feladatok közé tartozott a helyszínen való tájékozódás, melyet a Honvédelmi Minisztérium a megállapodásban foglaltak szerint kijelölt a szanatórium céljára. Az Állami Kórház építkezése már előre haladott állapotban volt és a terveket, a költségvetést szükségesnek látszott tanulmányozni, valamint a szükséges módosításokat elvégezni. Számátlan szakmai, katonai elgondolást kellett a főtervezővel *Pázmándi Margittal* és a Magyar Néphadsereg Beruházási és Fenntartási Főnökséggel egyeztetni. A beruházó Művelődési Beruházó Vállalatnál *GergelyKárolylyal* és a Veszprémi Állami Építő Vállalattal az építést kiviteleztetni.

A munka szervezésében anyagi, pénzügyi vonatkozásában rendkívül sok gond és munka folyt. Szükségesnek mutatkozott a szanatórium részére a nálló főzőkonyha kialakítása, a betegek és a személyzeti étterem, gyógyszerár, kezelőhelyiségek, raktárak, irodák létesítésének biztosítása.

A beruházás úgy készült, hogy az épületek építőipari és épületgépészeti berendezéseinek költségeit a Beruházási Fenntartási Főnökség fedezte.

A szanatórium üzemeltetéséhez szükséges valamennyi anyagot - orvosi műszerek, bútorzat, szállítójárművek, konyhai, irodatechnikai gépek, hírközlő berendezéseket és számos más anyagot a Honvédelmi Minisztérium szakszolgálati főnökségeitől kellett igényelni. Egyes cikkeket

vállalati úton szükségesnek mutatkozott legyártatni, másokat beszerezni és a helyszínre szállíttatni.

Az építkezés során először az úgynevezett "Hotel" szárny műszaki átadása történt 1978. márciusában. Július hónapban átadták a parancsnoki épületet a nővérszállóval és hat összkomfortos szolgálati lakással.

A szanatórium építkezésénél a nehézséget az jelentette, hogy a tervező csak az épületet tervezte meg a belső berendezés figyelembevétel nélkül. A Honvédelmi Minisztérium irányítását végzőinek a szanatórium vezetőivel együtt kellett a belső berendezéseket megtervezni, kidolgozni és a szükséges bútorokat a Beruházási Fenntartási Főnökségtől igényelni.

A legjelentősebb problémák voltak az építkezésnél:

1.) A Motel épületrészben a tervező által kivitelezendő tálaló konyha helyett önálló főzésre alkalmas konyha, beteg és személyzeti étkezdé kialakítása. Szükségesnek mutatkozott az átszervezés és a műszaki berendezések biztosítása.

2.) Az irodák, gyógyszerár, raktárak kialakítása a tervtől eltérően szükségessé vált a honvédségi előírásoknak megfelelően.

3.) Nem történt meg megfelelően a pénztár és pénzügyi helyiségek kialakítása. A szabályoknak megfelelően át kellett alakítani és létrehozni.

4.) Az elkészült nyitott folyosó zárttá történő átalakítása a D épületben a szolgálati lakások előtt.

5.) Szükségesnek mutatkozott a beépített szekrények, folyosófeliratok, szobák számozásának kivitelezése.

A szervezők figyelmét nem kerülte el a kulturális anyagok, alkotások, könyvek és a könyvtár berendezéséhez szükséges anyagok igénylése. Az egyes alkotások beszerzése céljából később pályázatot írtak ki.

A szanatórium kinevezett vezetői az első időben korábbi lakhelyükről utaztak rendszeresen naponta és hetenként a szanatóriumba. A pa-

rancsnok és egy-két munkatársa Kecskemétről, az irányítást végzők Budapestről és mások különböző helyőrségekből érkeztek. Folyamatosan foglalkoztak a beosztásba került személyi állomány felkészítésével. Számos értekezleten, egyeztető tárgyaláson vettek részt.

Az 1978. év nyarán megkezdtek az orvosok, egészségügyi dolgozók, a szakszolgálati beosztásokba kerülők folyamatos felvételét és munkaköreik meghatározását. A szolgálati ágak vezetői között elsőként kerültek a szanatórium állományába:

Elhelyezési szolgálatvezetőnek *Dr. Hartmann Józsefné*, Pénzügyi szolgálatvezetőnek *Nagy Sándor*, Ruházati szolgálatvezetőnek *Hamza Imréné*, Technikusnak *Schalkammer László*. Ezenkívül számos más beosztásba kerültek dolgozók felvételre. A szolgálati ágak vezetői folyamatosan kiegészítették létszámukat a munkavégzéshez szükséges dolgozókkal. A berendezési tárgyak érkezésével és az építkezés előrehaladásával egyidejűleg biztosították a berendezést, a szükséges technikai eszközök beépítésének menetét és üzemeltetését. Szükség volt az anyagok folyamatos átvételére és azok megbízható raktározására.

Az alapítók és a beosztásukba érkezők élelmezését az Építők Üdülőjéből látták el kezdetben és onnan hozták át az ebédet.

A szanatórium közel másfél éves megfeszített építő munka és beruházási, szervezési feladatok elvégzése nyomán kezdett fogadóképessé lenni. Az elkészült helyiségek, a kezelők, a betegszobák, orvosi irodák, kiszolgáló helyiségek berendezése után a betegek fogadására készen álltak. Ahhoz, hogy mindez rendben legyen szükség volt a személyzet felkészítésére. Ennek érdekében előadásokat tartottak a vezetők, főorvosok a gyógykezelés, ápolás, ellátás jó színvonalon történő elvégzésére. Ebben a tekintetben már előzőleg az Állami Kórházban végzett felkészültsége és gyakorlata folytán jelentős tevékenységet végzett *Dr. Fekete Katalin* főorvos.

Kezdetben 1979. áprilisától kisebb létszámú beteget, mintegy **8-10-15 főt** fogadtak. A Honvédelmi Minisztériumban közben meghatározták a szanatórium átadásának időpontját 1979. április 3-ára.

Az ünnepélyes megnyitóra **65 főt** hívtak meg. A Honvédelmi Minisztérium részéről megjelent *Stadler János vezérőrnagy* hadtápfőnök, *Dr.*

Vámos László orvos vezérőrnagy egészségügyi csoportfőnök, Dr. Varga István orvos ezredes osztályvezető, gyógyítóhelyettes. Az építést tervező, beruházó és kivitelező vállalatok vezetői vagy helyettesei, az építőmunkások képviselői, vezetői, a szanatórium parancsnoksága és személyi állománya. Résztvettek meghívottként a katonai kórházak parancsnokai, a városi egészségügyi intézetek - köztük az Állami Kórház - és a városi állami szervezetek vezetői, képviselői.

A gyógyító munka megkezdése

A szanatórium két osztályból állt és indult. Az I. osztály szív- érrendszerei betegségek gyógykezelését kezdte meg Dr. Fekete Katalin orvos őrnagy vezetésével. A szanatórium alakulásával egyidőben vették át az Állami Kórházból a honvédség Hivatásos állományába.

A II. osztály vezetője Dr. Gulyás József orvos őrnagy általános rehabilitációs osztályt vezetett. Kecskemétről a repülő kórház belgyógyászatáról érkezett az új beosztásába.

A gyógyító munka megkezdésekor még nem állt rendelkezésre a szükséges orvosi állomány. Általában minden évben tartalékos kiképzésben résztvevő orvosok vezényletével dolgoztak. Egy-egy állás volt csak rendszeresen betöltve és 1980-tól volt már egy-egy beosztott orvos is osztályonként.

Az első időben elkészítették a betegellátók munkaköri leírását, a napi és az ügyeletes orvos szolgálati kötelmeit magába foglaló feladatokat. Megkülönböztették a szív betegosztályt és a rehabilitációs osztályt, valamint a kisegítő egészségügyi részleget.

A feladatok és kötelességek összhangjának megteremtésén fáradoztak és igyekeztek kialakítani a három műszakban történő munkabeosztás megteremtését. Szükségszerűen létrehozták a kiegészítő beteg ellátó részlegeket. Ezek sorába tartoztak az EKG, labor és a röntgen ellátás teendőinek megszervezése és beindítása.

A fizioterápiánál bevezették a gyógytornát a kialakított tornateremben. Gyógytornász kezdetben az Állami Kórházból jött át és végezte a

feladatokat. Ezek közé tartozott a légzőgyakorlat, szívműtét utáni egyéni és csoportos tornagyakorlatok, folyamatos terhelések elvégzése.

A fizioterápiához tartozott a különböző szénsavas fürdőkezelés és egyes esetekben az úszás előírása és végzése.

Az elektroterápiához sorolták a rövidhullámot, az ultrahangot és különböző diadynamik rendszerben történő kezeléseket, vizsgálatokat.

A szanatórium megelőző, gyógyító ellátást folyamatosan biztosította a Magyar Honvédség hivatásos és tényleges katona állományának.

A betegek jelentős része a hivatásos tisztek, tiszthelyettesek közül került kezelésre.

Biztosította a honvédségi köztisztviselők, közalkalmazottak részére is az ellátást. Kiterjedt az ellátás a hivatásos, továbbszolgáló, köztisztviselő (korábban kinevezett polgári alkalmazottakra), közalkalmazotti állománynak a hozzátartozóira, családtagjaira.

A hivatásos és honvédségi közalkalmazotti állományból szolgálati (öregségi, rokkantsági) nyugállományba helyezett személyek és hozzátartozóik részére, a rokkantsági nyugállomány időtartama alatt és idején.

Az ellátás ezeken kívül lehetőséget biztosít minden magyar és külföldi állampolgár részére, akinek erre és ilyenre az előljáró engedélyt adott.

A gyógyítóeljárás magába foglalja mindazokat az eljárásokat, gyógyító eszközöket és műszereket, lehetőségeket, amelyekkel a szanatórium, vagy az intézet rendelkezik.

A gyógyítóeljárás tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a hivatásos katonák jelentős része negyvenév felett nap mint nap veszélyeztetik az egészségüket. Az életmódban a fizikai aktivitás csökkenése, a táplálkozásban túlzottan zsíros ételek fogyasztása, sok és rendszeres dohányzás, a gyakran ideg feszültséget okozó szolgálati feladatok valamennyi rizikótényező. Számosan nem veszik kellő időben figyelembe a vérnyomás-változásokat, azok ingadozásait. Az egészségügyi vizsgálatok alkalmával

megállapított magas vérzsír szintjükre kellőképpen nem fordítanak gondot, melyek rendszerint érlelmeszesedéshez vezetnek. Igen sok esetben a szívinfarktus előzménye a szívkoszorúerekben előforduló érlelmeszesedés. A felmérések szerint a túlfeszített munka, a túlzottan erős megterhelés és erős igénybevétel is előidézheti, előkészítheti az infarktust. Az egészségkárosító szokásokon kívül az intézetben keresik a lelkitényezők által előforduló okokat.

Az intézetben kutadják az okait annak is, hogy a katonatisztek átlagéletkora miért marad alatta az országos átlagnak. Keresik az okait és a magyarázatot is arra.

A kiegészítő betegellátó részlegeknél igen jelentős feladatokat végeztek a főnövérek vezetésével a nővérek. A főnövérek az Állami Szív-kórházból kerültek a szanatóriumi beosztásaikba. *Pongrácz Karola* főnővér a beindulástól és betanítástól kezdődően dolgozott a II. osztályon. *Zóny Gyuláné* főnővér valamivel később 1982-től szintén az Állami Kórházból került beosztásba az I. osztályra.

Az I. osztályvezető főorvosa kezdettől - 1995 év végéig - *Dr. Fekete Katalin* orvos alezredes.

Belgyógyász és kardiológus szakorvosok az osztályon:

Dr. Molnár Zsuzsa orvos,
Dr. Németh Lajos orvos százados,
Dr. Szabó István orvos,
Dr. Struba Anna orvos százados,
Dr. Berkes Mária orvos százados,
Dr. Kohut László adjunktus.

Az osztályon folyamatosan dolgoztak gyakorló tartalékos orvosok váltásokkal.

A II. osztály osztályvezető főorvosa az alakuláskor *Dr. Gulyás József* orvos őrnagy volt.

Beosztásba került szakorvosok a megalakulást követően:

Dr. Lehoczky Pál orvos őrnagy,

Dr. Héczey Veronika adjunktus,

Dr. Hajdú Lajos orvos őrnagy,

1983. szeptember 1-től Dr. Kéthelyi Judit o.őrnagy,

Sulyok Gabriella orvos őrnagy.

Az osztályvezető főorvosok kivételével az orvosok az osztályok között változtak. Időközben áthelyezések is történtek szolgálati érdekből és személyi kérések alapján.

Az intézetnek saját röntgen részlegvezető adjunktusaként dolgozott *Dr. Hajdúné Szakács Ágnes.*

A tudományos munkába az intézet orvosai rendszeresen publikálnak, résztvesznek. Tanulmányokat készítenek, előadásokat tartanak konferenciákon az infarktus témaköréből.

A nyugállományba kerülő tisztek, tiszthelyettesek életmód változása is előidézője számos esetben a szívinfarktusnak. Sokan nincsenek felkészülve arra, és a bizonytalanság, feleslegesség érzése, tudata rossz közérzetet eredményez. Mindezek felismerése folytán igyekeznek egészségmegőrző tevékenységre a figyelmet felhívni.

A beutalt szívbetegekkel megismertetik és a beszélgetések alkalmával elmondják, tanítják, hogyan kell okosan a betegséggel együtt élni. Az eredményesebb gyógyító tevékenység mellett tanítják a beteget arra, hogyan kerülhetik el az infarktust.

Az elmúlt években jelentős korszerűsítési elgondolást is megvalósítottak. A betegfelvételtől kiindulva a zárójelentésig bezárólag minden adminisztrációs tevékenységet számítógéppel végeznek. Sikertelenül megvásárolniuk egy amerikai gyártmányú rendkívül gazdaságos ultrahangos szívvizsgáló készüléket. Elmondták, hogy hasonlóból alig néhány darab van mindössze az országban.

Két évtized alatt igen sokat fejlődött az intézetben folyó megelőző és gyógyító tevékenység. Elsősorban az alapítástól kiinduló összehason-

lításból a dolgozók hosszú évek alatt megfordult betegek látják és érzékelik.

A kialakult, begyakorolt, magasszintű képzettséggel rendelkező orvosok, ápolók jó körülmények között felkészülten fogadják az intézetbe utalt beteget, és mindent megtesznek gyógyulásukért.

A balatonfüredi Honvéd Szanatórium az elnevezése és jellege megváltozott 1995. év végén. Magyar Honvédség Balatonfüredi Kardiológiai Rehabilitációs Intézet.

50 kardiológiai rehabilitációs ágy és 30 ágyas krónikus rheuma osztály működik. 1997 január 1-től kardiológiai járóbeteg szakrendelés működik munkanapokon.

Változások, fejlesztések

A szanatórium építésében változásokat követelt meg az élet és gyógyító munka tapasztalatai. Az épület belső kialakításában egyes orvosi és kiszolgáló helyiségek részlegeinél saját eszközökkel igyekeztek a szükséges kiegészítéseket, átalakításokat elvégezni.

Az épült hotel része a tervező elgondolása szerint árkádos kivitelben készült, de a gyakorlat azt bizonyította, hogy a balatoni széljárás miatt az első emeleti betegszobákat nehezen lehetett télen megfelelő hőmérsékleten tartani.

A gazdasági igazgató *Patócs László* kezdeményezte az árkádok beépítését. Soronkívül tervet készítettek és beruházási keretet biztosítottak 1985-ben, melyet a honvédelmi miniszter **Oláh István** jóváhagyott és 1986-ban már a kivitelezés megtörtént.

A parancsnoki épületben lévő orvosi helyiségek, fizikó, tornaterem a hotel szárny földszintjén kerültek elhelyezésre. Ezzel bővült az orvosi terapia és a hotel épületben egyhelyre került az összes beteget ellátó részleg.

A hotel szárny a beruházás folytán esztétikusabbá vált és a belső udvarra Józsa Bálint szobrát szökőkúttal megépítve helyezték el.

Az építkezés, fejlesztés 1982-85 között a Beruházási Főnökséggel közösen történt. Irányításával és a szanatórium közreműködésével megépült egy 4 és 6 lakásos I. emeletes épület parkkal együtt, melybe 1985-ben orvosok és gazdasági dolgozók költöztek be.

A folyamatos betegellátás során szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján az intézet gyógyító tevékenységének jobbátétele érdekében - a földszinti helyiségek, az I. emeleti betegszobák jobb fűtésének elérése érdekében szükségessé vált a kezelőhelyek bővítése, korszerűsítése.

Az 1985-86-os években ennek megfelelően korszerű, esztétikus helyiségek jöttek létre a betegek részére. Ezek sorába tartozott a jól berendezett társalgó, olvasószoba, filmvetítő helyiség. Az építéssel egyidejűleg videoláncot is sikerült kialakítani. A betegszobákat ebben az időben televízió készülékekkel látták el, melyeken keresztül egészségügyi felvilágosító előadásokat lehetett továbbítani, részükre meghatározott időben leadni.

A televízió helyi adásaiban megjelölt időben szórakoztató filmeket is vetítettek. A bővítés alkalmával sikerült korszerűbb fizioterapiát, elektroterapiát, balneoterapiát is kialakítani. A változtatásokkal sikerült a betegek minőségi ellátását tovább javítani, a gyorsabb és kedvezőbb gyógyulás érdekében.

A katonai rendet, fegyelmet, ügyeleti szolgálatot a fennálló szabályok szerint igyekeztek betartani.

A változások, fejlesztések során a szolgálati ágak is lényegesen kedvezőbb helyzetbe kerültek. A vezetőik 20 év alatt sok tapasztalatot szereztek a munkavégzésük közben. A dolgozók között is számosan kezdettől fogva együtt dolgoznak változatlanul a szolgálati ágak vezetőivel.

Az elhelyezési szolgálat a területi elhelyezési igazgatóság segítségével, támogatásával a műszaki átadástól kezdve ellenőrizte és óvta az épületek valamint a berendezések állagát.

Az ételmezési szolgálat kezdettől fogva nagyon jelentős feladatokat oldott meg. Az étkezés alapfokáról indultak el, amikor még különböző üdülőkből látták el ebéddel a dolgozókat a konyha elkészüléséig. Később a fejlesztés során a konyha kibővült és korszerűbbé vált. A személyzet is

bővült, a vendéglátóiparból vették át a szakszemélyzetet. A bővítéssel együtt bevezették a diétás ellátást és alkalmaztak diétás szakembereket. A rendezvényeken, ünnepségeken és külföldi delegációk fogadásán sikeresen biztosították az ellátást *Szekér Ernőné* és munkatársai.

A pénzügyi szolgálat a két évtized alatt folyamatosan és zavartalanul végezte ellátási munkáját. Az értékek megőrzésére és a pénzügyi biztosításra és rendszabályok betartására nagy figyelmet fordítottak. A pénzügyi és ügyvitel, számvitel is korszerűsödött. Az ellenőrzéseket a követelmények szerint végrehajtotta. A pénzügyi és számviteli szolgálati ág vezetésében 1995 nyarán változás történt, azóta a vezető *Szuchyné Székely Mária*.

A ruházati szolgálat védőruha, védőeszköz és fektető ruházati anyag ellátását a Balatonkenesei honvéd üdülő támogatásával folyamatosan és jól ellátta. A ruházat tisztaságára és időben történő ellátásra nagy gondot fordított. A ruházati raktár kialakítását (és a hozzátartozó irodagépek, kiképzési anyagok, számítógépek, híradóeszközök üzemeltetését) jól biztosította, *Somogyi Kálmánné* vezetésével. A szállítási szolgálatvezető feladatit megalakulástól *Hamza Imre* látta el. Gondoskodott a rendszeresített és meglévő gépjárműtechnika üzemeltetéséről és javításáról.

A munkahely változások során az intézetben az elmúlt két évtizedben 225 fős változás történt, mely évekre vetítve kedvező. A munkaviszony tekintetében az összeszokottság és a munkakapcsolat jó.

A változások sorába tartozik nem utolsó sorban az, hogy a nyugállományba, nyugdíjba vonultak helyett új beosztásokba, munkakörökbe számosan kerültek. Az intézet parancsnoka *Dr. Gyökössi József orvos ezredes*, nyugállományba történő helyezését követően *Dr. Kéthelyi Judit osztályvezető főorvos ezredes* nevezték ki igazgatónak 1992. december 1-én.

Az igazgató katonai helyettesi beosztásba 1997. május 1-vel *Beneda László mérnök őrnagyot* nevezték ki.

Időközben 1996-ban új telefonközpontot létesített az intézet saját anyagi erőforrásból.

A szanatórium területe továbbra is az állam tulajdonában maradt és kezelője a Balatonfüred-i Állami Kórház. Az épületek a honvédség, pontosabban a Honvédelmi Minisztérium tulajdonát képezte.

Energiaellátás szempontjából az intézet 1995 februárig az Állami Kórházhoz tartozott. Attól kezdve teljesen külön vált távfűtés, villamosenergia, hideg-melegvíz területén. A továbbiakban a Honvédelmi Minisztérium Fenntartási Főigazgatóság intézeti források igénybevételeivel ideiglenes, konténeres gázkazánház került kiépítésre.

A végrehajtott beruházás igazolta a hozzáfűzött reményeket, mivel az üzemeltetési költségek a megelőző költségek 1/10 részére csökkentek.

Az intézetben közvéleménykutatást végeztek 1996-ban. A kutatás értékelése során megállapítást nyertek a következő adatok:

100 kiadott felmérési lapra érkezett 63 válasz, melyeknek a megoszlása:

Jó értékelésű 55 fő 79 %

Megfelelő 1 fő 1,4 %

Nem megfelelő értékelésű 1 fő 1,4 %

Tartózkodott értékeléstől 7 fő 17,9 %

A közvélemény kutatás vagy vizsgálat egy kezdeményezés, mely azt is megmutatja, hogy vannak akik nem nyilvánítanak véleményt, melyet lehet pozitívnak is tekinteni.

A szanatórium és napjainkban az intézet tevékenységéről több alkalommal írtak újságírók, különösképpen a honvédség lapjában. Emlékképeket idézték és közölték élményeiket, tapasztalataikat a gyógyításról, munkájukról.

Szanatóriumi emlékképek címen a néphadsereg 1984. április 28. számában *Koncsek Lajos nyá. alezredes* írta a következőket:

"Élményeink tehát meggyőztek arról, hogy a szanatórium jó hírének valóban a szakmai hozzáértés, a türelmes ápolás az alapja. Éreztük ezt akkor, amikor a meglehetősen fiatal nővéri kollektíva nagy szakmai felkészültségről tett tanubizonyságot. Amikor gyógyszert vagy injekciót adtak,

vérnyomást mértek mindig volt egy-egy kedves vigaszmosolyuk. Ugyanezt mondhatom el a tornákat vezető és a fizioterapiás nővérekről, egyáltalán a szanatórium valamennyi fiatal szakemberéről."

A vélemények azt igazolják, hogy a szanatórium létrejötte óta sikeres és eredményes tevékenységet végzett és végez napjainkban. Az intézmény áldásos, gyógyító, megelőző, felvilágosító munkája nyomán sok százan, ezren gyógyultan térhettek vissza otthonaikba. Az orvosok szakasszisztensek, nővérek, tartalékos kiképzésen lévő fiatal orvosok és más területen dolgozók mind valamennyien igaz emberi cselekedeteket végeztek. Ezekért mondanak köszönetet, írnak visszaemlékezéseket, verset, prózákat, hogy azokkal kifejezzék érzéseiket, gondolataikat.

A megkezdett úton, jó irányban és egyre felkészültebben, biztosabban haladt előre a szanatórium és vált intézetté 1995-ben. Az intézet két évtized tapasztalatainak felhasználásával - a némelykor fenálló bizonytalansági helyzet ellenére is - kiváló szolgálatot tesz a Magyar Honvédség gyógyító ellátásban. A honvédség vezetői közül a szanatóriumban nyert kezelést *Oláh István volt honvédelmi miniszter, Pacsek József altábornagy* vezérkari főnök, *Martics Pál, Kálazi József vezérőrnagyok* és sokan mások, írók, művészek, színészek is.

Az intézet vezető személyi állománya a két évtized alatt jó összhangba került, melyhez kapcsolódtak a hosszú időn keresztül ott dolgozók is.

Számosan kiemelkedő munkát végeztek éveken keresztül és elismerésben jutalomban, kitüntetésben is részesültek. Munkájukra a jövőben is lehet számítani a betegeknek, és mindazoknak akik megelőzésre, vagy utókezelésre szorulnak.

Emlékek az Intézetben a következők:

Dr. Orzovenszky Károly orvos őrnagy emlékét emlékoszlop hirdeti a szanatórium bejáratánál. Az 1948-49-es szabadságharcban résztvett orvos őrnagy *Görgei Artúr* hadtestében szolgált. A szabadságharc után fogásra ítélték és Balatonfüreden fürdőorvosként dolgozott az Állami Kórházban.

A szépen faragott mészkőből állított oszlopon fehér márványtáblán a következő szöveg olvasható:

"Orzovenszky Károly (1815-1876) a magyar szabadságharc honvéd törzsorvosa, majd 1853-tól Füred fürdőorvosa. Emlékeire állította a MN 5. Szanatórium közössége, 1982 szeptember 29-én"

Az intézet és az Állami Szívkórház közötti átjárófolyosón elhelyezték *a magyar katonák fegyvernemi védőszentjeinek festményeit a következők szerint:*

- a lovasság védőszentje: Szent György
- a páncélosok védőszentje: Szent Krisztof
- a gyalogság védőszentje: Szent László
- a műszakiak védőszentje: Szent Gellért
- a tüzérek védőszentje: Szent Borbála
- a repülősök védőszentje: Loretói Madonna
- minden katona védőszentje: Kapisztrán János

A szanatórium könyvtára 1978 decemberétől 1500 kötettel indult és kezdte meg tevékenységét. A berendezést és a válogatást nagy szakértelemmel *Körmendi Sándorné* könyvtáros végezte. A könyvtár a következő években és az elmúlt két évtized alatt jelentős növekedést ért el. A könyv állománya napjainkban közel 8000 kötetre emelkedett.

A könyvtárosi teendők ellátásában később *Körmendi Sándornét Nagy Istvánné* követte. A könyvtár látogatottsága a betegek és a dolgozók részéről igen jelentős. Számosan több alkalommal cserélnek könyvet a gyógykezelésük ideje alatt és szabadidejükben igen sokan olvasnak. A könyveken kívül olvassák a könyvtár olvasóhelyiségében a naponta, hetenként megjelenő lapokat is.

A kulturális és propaganda tevékenység szervezését és munkáját 1983-tól *Somogyi Józsefné* látja el. A könyvtári és kulturális munka 1991-től összevonásra került az intézetben melyet nagy körültekintéssel végez.

A Magyar Honvédség Kardiológiai Rehabilitációs Intézete az elmúlt húszév folyamán teljesítette a gyógyítás szolgálatában feladatát. Az intézet tervei, programjai a köszönő és elismerő levelek, írások igazolják azt az önzetlen hivatástudattal végzett munkát, melyet a szívbetegek érdekében végeztek.

Az intézetben elért eredményekre lehet a továbbiakban építeni és a két évtized alatti gyógyítómunkát magas szinten tovább folytatni.

TÁJÉKOZTATÓ

KATONAI GAZDASÁGI BŰNCSELEKMÉNYEK ALAKULÁSA AZ ÖSSZBŰNÖZÉS TÜKRÉBEN

*Kobolka István*¹

I.

Tanulmányom elkészítésének fő célja az volt, hogy felhívjam a figyelmet a katonák által elkövetett bűncselekményekre (főleg a köztörvényes bűncselekményekre), és azok mögött meghúzódó társadalmi problémákra valamint ennek várható irányaira.

Az adatgyűjtés során azonban arra a következtetésre jutottam, hogy ezt egy rövid tanulmányban csak felvázolni lehet. Ezért használtam az I-rész megjelölést.

A probléma sokszínűségére egy-két példával szeretnék utalni:

1.) A különféle adatszolgáltatók (ORFK, Katonai Ügyészség, HM) más-más módszerekkel dolgozzák fel a rendelkezésre álló adatokat.

2.) Az ORFK Kriminálisztikai Azonosító Szolgálat nem foglalkozik azzal, hogy a nyomozás milyen ítélettel zárul. A Katonai Ügyészség csak a hozzájuk került ügyekkel foglalkozik, amely korántsem fedi a valós helyzetet.

3.) Jelen tanulmány inkább azokra a köztörvényes bűncselekményekre korlátozódik, amely véleményem szerint a legnagyobb veszélyt rejti magában a honvédségre nézve.

1 Kobolka István alezredes, MH KBH tudományos tanács titkára

A fiatalkorú bűnözés

A fiatalkorú bűnözés vizsgálata hosszú időre nyúlik vissza. Ma is központi kérdésként kezelik annak alakulását, okainak vizsgálatát.

A fiatalkorú bűnözés az össz-bűnözés része. A **bűnözés** kriminalisztikai fogalom, amely egy adott helyen és időben elkövetett bűncselekmények, illetve azok elkövetőinek összességét foglalja magában. Ezzel tulajdonképpen egy alapstruktúrát határoztunk meg. Ezt a továbbiakban különböző csoportosítási ismérvek alapján lehet vizsgálni. Ilyen csoportosítás lehet pld.: *szociológiai, büntetőjogi elem*.

A **fiatalkori bűnözés** fogalma alatt "*az ifjúkori bűnözés egy adott helyen és időben a 25 évesnél fiatalabb elkövetőket és az általuk megvalósított bűncselekményeket magában foglaló társadalmi tömegjelenség*" (Dr. Dános Valér meghatározása).

A fiatalkorúak bűnözésének struktúrájában a vagyon elleni bűncselekmények dominálnak. Számunkra lényeges tényező, hogy bevonulás előtt az újonc volt-e valamilyen bűnöző csoport tagja, mivel ez a későbbi tevékenységére kihathat. A fiatalkori csoportos bűnözésnek jelenleg sokféle "*irányzata*" van, (Öltözködési divatirányzatokat követő, de gyakran antiszociális viselkedést tanúsítható csoportosulástól, egészen a bűnözésre szervezkedő csoportig). Erősen fokozódik a szervezettségük az utóbbi években. A korábbi szervezett bűnöző csoportok tagjai sokszor ebből a fiatalkorú bűnöző bandákból kerül ki.

A katonai bűncselekményeknek jellegzetessége, hogy tettese csak katona lehet (felbujtója bűnsegéd, lehet polgári személy is). A katonai bűncselekmények elbírálására több szerv is rendelkezik hatáskörrel. Mielőtt azonban a katonai bűncselekményekre kitérek, meg kell ismerni az általános bűnügyi helyzetet, annak társadalmi hátterét, mivel a katonai bűncselekmények az össz-bűnözés kis részét képezik csak.

Az alábbi helyzetből azonban következtetni lehet a katonai bűnügyi helyzetre is.

Bűn és félelem

Korinek László a JPTE kriminológiai professzora - Félelem a bűnözéstől című könyvében található az alábbi kérdés: "Van-e olyan hely a lakástól számított egy km- es sugarú körben, amit sötétedés után ha egyedül van, feltétlenül elkerülne?". Erre a megkérdézettek 36,3 %-a igennel felelt.

Korinek szerint a félelem természetes emberi érzés ha konkrét veszély fenyeget minket, akkor felmérjük a veszély nagyságát és a saját védekező képességünket. Egyszerre félünk a veszélytől és a védekező akciónk kockázatától. Cselekedetünket erősen befolyásolja, hogy melyiktől félünk kevésbé.

Tíz évvel ezelőtt a lakosság 72 %-a védte a lakását a normál záron kívül még valami mással is (kutyával, biztonsági zárral, riasztóval, stb.). Ma viszont a lakosság 99 %- a.

Meg kell említeni egy lényeges tényezőt a fentiekkel kapcsolatban. Ez pedig a szorongás. A szorongás természetes, nem logikus válasz a bűnözés növekedésére. Egy Baranya megyei felmérés szerint leginkább a falun élő idős nők félnek a bűnözőktől, de valójában az áldozatok fiatal városi férfiak voltak. Elmondható ennek kapcsán, hogy nem azok tartanak a bűnözéstől akik leginkább áldozattá válhatnak, hanem azok, akik legkevésbé.

Véleményem szerint attól nem csökken a bűnözés, hogy több rendőr lesz az utcán (legfeljebb ott nem fosztanak ki senkit, ahol a rendőr áll). Egy-egy nagyobb rendőri akció (pld.: egy robbanás sorozat után) inkább a lakosság megnyugtására szolgál.

Korinek véleménye szerint - amelyet én is osztok - a bűnözéstől való szorongás elsősorban nem a bűnözés növekedéséből fakad, hanem az általános megélhetési gondokból, a munkahely elvesztésének félelméből, stb. Az emberek az egzisztenciális félelmeket részben úgy élik át, hogy szoronganak a bűnözéstől. Sokszor üzleti érdekből növelik a szorongást (pl.: amikor vagyonvédelmi társaságok azt ajánlják az iskoláknak, hogy majd ők az intézmények környezetéből távol tartják a drogárusokat). Hol van az a kábítószer kereskedő aki az iskola környékén lopakod-

va ingyen osztogatja a kábítószert?! A társaság tudja, hogy ez nem igaz, de reklámként mégis jó, hiszen építhet a szorongásra.

A bűnözés alakulása

Magyarországon a bűnözés 1965 és 1980 közötti alakulása a totális állami berendezkedésnek megfelelően a kiegyenlítettség, vagyis a kis változások rendszere volt a jellemző. Az össz-bűnözés alakulását lényegében változatlan szint jellemezte (évente 120 000 bűncselekmény vált ismertté).

Drasztikus változás a 80-as években következett be. Az ismertté vált bűncselekmények száma elérte a fél milliót. Azonban a gyors növekedéssel szemben nem tartott lépést a bűnüldözés eredményessége.

1992-93-ban csekély csökkenés következett be, míg 1994-96-ban stabilizálódást mutattak a statisztikai adatok.

Irk Ferenc címzetes egyetemi tanár az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet (OKKRI) igazgatója szerint a jelenség nem magyar specialitás. Azonos tendenciák mentek végbe valamennyi volt szocialista országban. Az OKKRI adatai szerint az 1970 óta eltelt több mint negyed században az ismertté vált bűncselekmények száma megnégyszereződött. Ezen belül a rendszerváltás előtti utolsó évekhez, 1988-hoz képest 1991-ig megkétszereződött. *Az ismertté vált bűncselekmények számának növekedésétől lényegesen elmaradt az ismertté vált bűnelkövetők számának emelkedése.* Ebből arra lehet következtetni, hogy egyre több az olyan bűncselekmény, amelynek tettesét nem sikerült felderíteni.

A **vagyon elleni** bűncselekmények 1988-ban az összes bűncselekmény kétharmadát képezte. 1995-ben már több mint háromnegyedére nőtt az arány.

Az összes ismertté vált bűncselekmények egytizede a közrend ellen irányult. Ez a két bűncselekmény kategória fedi le az összes ismertté vált bűncselekmény 90 %-át.

Egyre nagyobb teret nyer a szervezett bűnözés és a feketegazdaság. (Az ország gazdaságán belül 30 %-ra becsülik az arányát.) Növekszik a gazdasági bűnözés.

A fiatal korosztályok részvétele a bűnözésben egyre növekszik. 1980-ban a bűnelkövetők 34 %, 1988-ban 31,4 %, 1995-ben 40,6 % volt a fiatalkorú és fiatal felnőtt.

A bűncselekmények majdnem egynegyedét a fővárosban követték el. Az elkövetőknek viszont csak 1/6-a lakott Budapesten!! Jelentős az "utazó bűnözés".

Mindezek ellenére a fővárosban az ismertté vált bűncselekmények abszolút száma enyhén csökkenő tendenciát mutatott. Vidéken viszont emelkedés észlelhető. A legrosszabb a helyzet Baranyában és Csongrád megyében van. Igen jelentős a látens bűnözés. Bűncselekmény fajtánként eltérő nagyságrendű. (A gazdaság elleni bűncselekményeknél kiemelkedő, (pl.: 1996-ban 5409 gazdasági ügy vált ismertté, 6,8 %-kal több mint 1995-ben. Az okozott kár 35 milliárd Ft.) A bűncselekmények döntő többségét férfiak követték el, magas ezen belül a 15-25 éves korosztály aránya. Főleg egyedülállóak, a nagyvárosban élők gyakran lakást változtató személyek.

Az OKKRI igazgatójának kutatása szerint *"a bűnelkövetésben aktív fiatalok nem kapcsolódnak az iskolarendszerhez, nincsenek határozott képzési és foglalkoztatási vágyaik, és rosszul teljesítenek az iskolában. Családi kapcsolataik kiegyensúlyozatlanok, igen gyakori, hogy bűnelkövetőkkel vannak szoros kapcsolatban, jellemző rájuk, hogy nem hisznek a jogkövető magatartás fontosságában"*.

Társadalmi problémák és devianciák

A KSH adatai szerint a 90-es években a lakosság jövedelemviszonyai romlottak. A nyugati demokráciákban a nyolcvanas évektől kezdve egyre több szó esik egy új típusú városi szegénységről.

A városi szegénység persze mást jelent Latin-Amerikában és mást jelent Kelet-Európában.

1992-ben a népesség 10 %-a tartozott azoknak a hátrányos jövedelmi helyzetűekhez, akik az átlagjövedelem 50 %-a alatti jövedelemmel rendelkeztek. Ezek aránya 1995-ben 12,4 %, 1996-ban pedig 14 % (Andorka, Spéder 1997.41.). A modern szegénység jelenségét mutatja a kö-

zéprétegek lecsúsztása, a középső jövedelmi kategóriákba tartozók számának csökkenése. 1992-ben a középső jövedelmi csoportba a népesség 43,9 %-a tartozott, 1995-ben ez az arány már csak 36,4 % (Spéder 1996. 20.).

A modern szegénység egyik fő oka a munkanélküliség. (Az MH felmérése szerint a megkérdezett sorkatonák 1/5-e azaz 21 %-a bevonulás előtt nem rendelkezett munkahellyel és további 16 % azt válaszolta, hogy volt már munkahelye, de a közvetlen bevonulás előtt nem volt).

A szegénység nem városi jelenség. A magyar háztartás panel szerint a népesség egy főre jutó jövedelem szerint számított alsó 20 %-a községekben, a kisebb városokban 19,4 %-ban, a megyeszékhelyeken 19,2 %-ban, Budapesten 5,3 %-ban jelenik meg.

Egyes felmérések szerint a lemaradott térségek szegényebb csoportjai a centrumok felé áramlanak. A képzetlen, testi erejét áruba bocsátó százezres vidéki tömeg az ország észak-keleti és keleti régióiból tevődik ki főleg. Az utcalakók - akiknek számát becslések alapján 20 és 50 ezer közé teszik - közöttük sok a munkanélküli, a volt állami gondozott és a pszichiátriai beteg, illetve a börtönviselt.

A rendszerváltozással együtt járt a népesség mobilizálódása, az országhatárok közötti mozgás, a menekültek, a bevándorlók számának a gyarapodása. 1994-ben 138 ezer külföldi élt tartózkodási engedéllyel Magyarországon, közülük 50 ezren Budapesten. 1995-ben 18 ezer munkavállalói engedélyt adtak ki a külföldieknek.

A szociológiai kutatások szerint a városok, nagyvárosok fizikai értelemben eltérő övezeteinek eltérő a társadalmi összetétele is. (A szakképzetlenebb társadalmi rétegek az alacsonyabb színvonalú részeket lakják).

A következő évezredben új etnikai kisebbségek magyarországi kialakulásával is számolni lehet, az arab, a mohamedán valláshoz, kultúrához tartozó országokból történő folyamatos bevándorlás révén. (Tóth 1997. 183).

A hivatalos adatok szerint 1988 és 1994 között Kínából 1332 fő (?) érkezett Magyarországra. Ez a szám a valóságban jóval több, becslések szerint 40 ezer fő, egyharmaduk évente cserélődik. Polonyi Péter szerint

a kínaiak abszolút többsége Bp- en helyezkedik el. Ha állampolgárságot kapnak akkor gyerekeik már a MH-nél fognak szolgálni. A Magyarországra érkezett kínaiak több mint 25 kínai tartományból érkeztek. Többségük Kína északi, északkeleti, a kivándorlás hagyományával nem rendelkező részéből származik. Többségük iskolai végzettsége magasabb a kínai átlagnál. (60 kínai étteremből 50 a fővárosban van.) *Forrás: Interjú Polgár Péter kínaszakértővel - Szirmai Viktória '97.*

Budapest belvárosában egyszerre többirányú folyamat indult el. A szlömösödés és a citysedés egy időben zajlik. Elegáns üzleti negyedek és "gettók" alakulnak ki a területén (különböző társadalmi rétegek egyre markánsabb elkülönülése). Egyelőre a középosztály kiáramlik és a belvárosban maradók főleg a kisnyugdíjasok és az etnikai kisebbséghez tartozók. Ezt *Szirmai Viktória* a MTA Társadalmi Konfliktus Kutató Központ tudományos főmunkatársa egy tanulmányában fel is dolgozta.

Budapesten élni kétszer olyan veszélyes, mint vidéken lakni. A vagyoni elleni bűncselekmények mellett jelentős a drogkereskedelem, a fegyveres rablás, a bűnözők beharcai. Ebből a szempontból Bp. V. kerületében a legrosszabb a helyzet.

A belvárosban tízezer lakosra 2395 bűncselekmény jut. Józsefvárosban 1845, az I. kerületben 1285, Terézvárosban 1135 bűncselekmény jut tízezer lakosra.

Mint már korábban említettem, az elkövetők java része nem budapesti lakos. Inkább Borsodból, Szabolcsból és Komárom-Esztergom megyéből jönnek a fővárosba.

A szervezett bűnözésről általában

A rendszerváltást és a határok megnyitását, valamint a Szovjetunió felbomlását és a Jugoszláv polgárháborút követően erőteljesen megindult a hazánkban eddig ismeretlen szervezett bűnözőcsoportok meglepedése, bázisaik kialakítása.

Korábban az ember-, kábítószer- és fegyvercsempészésben ismertté vált török és koszovói albán szervezett bűnözőcsoportok mellett megjelentek és tevékenyvé váltak az orosz, csecsen, ukrán, kínai, vietnámi és koreai, valamint

olasz bűnözőcsoportok. Mellettük ugyanakkor megerősödött a magyar szervezett bűnözés is.

Az újonnan megjelent szervezett bűnözőcsoportok számára hazánk ugródeszkává vált Nyugat-Európa és az Egyesült Államok irányába. A vízumkényszer megszűntével kívánatos lett a magyar állampolgárság, a magyar útlevel és a magyar bűnöző mint társtettes.

A privatizáció kiszélesedésével megjelentek a bűnöző vállalkozások és befektetések. A nálunk korábban ismeretlen pénzügyi manipulációk és bűncselekmények (pl.: pénzmosás, bankkártya hamisítás) széles skálája jelent meg, amelyre sem az ország, sem a rendőrség nem volt felkészülve. Orosz szervezett bűnözőcsoportok főhadiszállást építettek ki Budapesten, komoly ingatlanokkal rendelkeznek és jelentős érdekeltségek-re tettek szert a banki és az ipari szférában.

A tradicionálisan a szervezett bűnözéshez sorolt bűncselekmény fajták - embercsempészés, fegyvercsempészés, kábítószer-csempészés, pénzmosás - tekintetében *hazánk a korábbi tisztán tranzitország pozíciójából célországgá lépett elő.*

Illegális fegyverkereskedelem

A szervezett bűnözőcsoportok illegális fegyverkereskedelmi útvo-nalai korábban többnyire elkerülték hazánkat. Főleg a Jugoszláv polgárháború alatt és azt követően viszont nemcsak tranzitországgá, hanem célországgá is lettünk. Kialakult a belső fegyverpiac, melynek fő vásárlói a magyar- és a hazánkban tevékenykedő külföldi bűnözőcsoportok, melyek az illegális belső piac felosztásáért folytatott harcban elengedhetetlennek ítélték a felfegyverkezést. Ezek közül legveszélyesebbek a volt Szovjetunió tagországaiból hazánkba érkezett bűnözők, akik saját hazájukban az olasz maffiánál is veszélyesebbnek, kegyetlenebbnek ítélt környezetből hozták magukkal annak hagyományait.

A hazánkban és hazánkon keresztül folytatott illegális fegyverkereskedelem forrásai többnyire a volt Szovjet és a volt Jugoszláv utódállamok. (1994 márciusában Sármelléken felrobbantott IL-76-os repülőgép ügye kapcsán katonai járműveket, önjáró rádiólokátorokat és egyéb katonai eszközöket találtak).

A nemzetközi együttműködésben legfontosabbnak tartott jelenség - bizonyos terrorista csoportok és szervezetek fegyverrel történő ellátása - is részben hazánkon keresztül zajlik. A legutóbbi jelentős lefoglalások legalábbis erre utalnak. *Sajnálatos módon időről időre felmerül egyes környező országokbeli titkosszolgálatok ügynökeinek szerepe és részvétele is az illegális fegyverkereskedelemben.*

Rajtuk keresztül megrendelhető - akár egy tételben is - a modern hadviselés automata fegyvereitől a polgári repülőgépek lelövésére is alkalmas vállról indítható rakétákon keresztül az ipari és harci robbanóanyagokig bezárólag minden fajtájú fegyver.

A belső fegyverpiacon jelen vannak a magyar bűnözők által bűncselekményekből szerzett pénzen alapított, legalisan bejegyzett, fegyver kiskereskedelemmel foglalkozó vállalkozások, amelyek a törvényi szabályozás hézagai között ügyesen lavírozva látszólag hatástalanított, valójában éles lőfegyverekkel látják el a budapesti alvilágot. Ugyanezen csoportok tartják ellenőrzésük alatt a biztonságtechnikai és magánnyomozó vállalkozások, valamint a lövészklubok és profi kondicionáló szalonok jó részét, melyek szintén a "legális" lőfegyverhez jutás eszközei és forrásai.

Emberkereskedelem, embercsempészség

Az elmúlt évekhez hasonlóan hazánk ma is jelentős tranzitországa a Nyugat-Európába irányuló emberkereskedelemnek és embercsempészségnek. Ebben a tekintetben elsősorban a török, afgán és a távol-keleti államok gazdasági menekültjei jönnek számításba, de megjelentek közel-keleti és az afrikai országok állampolgárai is.

Jelentős számban érkeznek hazánkba a fent említett szomszédos Románián és a legutóbbi időben Ukrajnán keresztül zöldhatáron át. Egyre jelentősebb a hamis útlevéllel érkezők száma is, különösen a távol-keleti és afrikai országok állampolgárai is.

A tradicionális török embercsempészség tovább folytatódik. Hazánkban az elmúlt években megtelepedett embercsempészek mára magyar állampolgárságot nyertek és kiterjesztették tevékenységüket a szervezett bűnözés más területeire is. Nem ritka a nemzetközi összefogás az egyes csoportok között. Török embercsempészek előszeretettel csem-

pésznek Fülöp-szigeteki menekülteket hazánkon keresztül Svájcba és Németországba.

Hazánk számára a legveszélyesebb ebből a szempontból a kínai és a vietnámi gazdasági menekülthullám. A már-már komoly feketepiaccaal és egyidejűleg egyre liberálisabb idegenrendészeti törvényekkel rendelkező Magyarország jelentős vonzerőt képvisel számukra. Évente milliós nagyságrendben utaznak keresztül hazánkon. Jelentős részük már célállomásnak tartja hazánkat. Jellegzetes összetartásuk és igénytelenségük miatt nehezen állapítható meg valódi létszámuk.

A hivatalos becslésekkel ellentétben mintegy negyvenezer illegálisan érkezett kínai és vietnámi gazdasági menekült él csak Budapesten és környékén. Jelenleg a török és ukrán csoportok mellett ők uralják a cigaretta és szeszesital feketepiacát. Az adó és vámfizetés nélkül behozott árukon hatalmas haszonra tesznek szert, amelyet főleg ingatlanokba fektetnek be. Szinte minden esetben legális fedővállalkozást is létrehoznak a legálisan letelepedett rokoni kapcsolatokra alapozva.

A Nyugat-Európai (főleg Holland) tapasztalatot ismerve, az ilyen mérvű távol-keleti bevándorlás mögött midig szervezett bűnözés húzódik meg, amelynek jelenléte a kínai negyedek vagy városok kialakulásáig általában nem észlelhető. Azt követően is egyéb bűncselekményeiket főleg egymás sérelmére követik el, azokról a rendőrség többnyire nem is értesül. Bűnöző szervezeteik nem bomlaszthatók, eltérő kultúrájuk miatt a szokásos rendőri eszközök hatástalanok, a beférkőzés szinte lehetetlen.

A távol-keleti szervezett bűnözés bázisai a családi alapon szervezett és fenntartott éttermek hálózata. Egy étterem nem ritkán 8-10 szervezett bűnözőt is leplez. Általánosan elfogadott és elismert számukra a védelmi zsarolás, amely ellen hagyományaik miatt nem tiltakoznak és nem fordulnak a rendőrséghez sem. A leszámolás jellegű gyilkosságok mögött mindig a szervezett bűnözés gazdasági érdekei és a nem fizetők megfélemlítése húzódik meg, amelyeknél ritkán használnak löfegyvert.

Az embercsempészs mellett nem hanyagolható el az emberkereskedelem mindenféle válfajának megjelenése, a prostitúciós céllal történő hagyományos leánykereskedelemtől, a pornográf és pedofil célú gyermekkereskedelmen keresztül egészen az újszülött- és szervkereskedelemig. Az elmúlt években mindegyikre volt már példa.

A környező országok közül Ukrajna, Románia és Horvátország már ma is vezető szerepet játszik a bűncselekményekben. *Jogi szabályozásunk ezirányú fejletlensége miatt ezen bűncselekmények elterjedése, Magyarország szerepének növekedése a csatlakozást követően felerősödött. Ezen bűncselekmények nyomozásában a magyar rendőrség tapasztalatlan és a nemzetközi együttműködés sem kiforrott.*

Kábítószer fogyasztás, kereskedelem és gyártás

A fentebb említett változások legmarkánsabban észlelhető hatása a hazai kábítószer fogyasztás kiszélesedése és a belső kábítószerpiac kialakulása volt. A nyolcvanas évek végétől folyamatosan alakult ki a belső fogyasztás, amelynek szerkezete és tendenciái 1995-re állandósultak.

Egyre növekvő kereslet tapasztalható a klasszikus kábítószer iránt. A crack kivételével valamennyi kábítószer fajta jelen van magyar fogyasztói piacon. *A hétvégi diszkókban rendszeresen amfetamin származékot fogyasztók becsült száma jelenleg százezer körül van, növekvő tendenciát mutat.* A kereslet növekedése és az elérhető haszon komoly vonzerőt jelent a szervezett bűnözés számára.

Az ország valamennyi területén megjelentek az úgynevezett techno diszkók, melyek az amfetamin fogyasztás elsődleges helyei. E diszkók nagy része bűnözők által alapított, illetve azok befolyása alatt álló cégek kezében van, az itt dolgozó személyzet közvetlenül érdekelt a kábítószer eladásokban. Az elmúlt időszak lőfegyverrel elkövetett gyilkosságai mögött nem ritkán a piac felosztásáért, a terjesztőhelyek átvételéért és megtartásáért folytatott harc húzódott meg.

A heroin a tranzitcsempészetből már ismert "*Balkáni-útvonalon*" kerül Magyarországra. Ez az egyetlen szer, amelynek hazai kereskedelme külföldi állampolgárok kezében van. A piac nagy részét az albán etnikumú szervezetek uralják, főleg Koszovóból származó jugoszláv, vagy macedón állampolgárok, valamint több Nigériából és Tanzániából származó bűnözőcsoport. Valamennyien török nagykereskedőktől szerzik be a heroint, részben Törökországban, részben már Magyarország területén. A "*Balkán útvonal-nak*" ma már csak egy ága vezet keresztül hazánkon az Ukrán határok átjárhatósága miatt. Új jellegzetesség a megszakított szállítás, amikor az útvonal mentén fekvő országokban a nagykereskedők

heroin lerakatot létesítenek, amelyekből kisebb tételekben továbbítják az árut eltérő útvonalakon és járműveken Nyugat-Európába (1996-ban a hatóságok 319 kg heroint foglaltak le).

A kokain becsempészése szintén célirányosan a belső kokain felvevő piac igényeinek megfelelően történik. Magyar állampolgárok az USA-ban, illetve Nyugat-Európában szerzik be a szert, amely éjszakai szórakozó helyek vagyonos törzsközönsége számára kerül eladásra a magyar nagyvárosokban, de gyakran felbukkan házi rendezvényeken is. Általánosan használt szerré vált szervezett bűnözői körökben.

A kokain kereskedők és fogyasztók között változatlanul meghatározó szerepet játszanak azok a magyar bűnözők, akik korábbi vagyon elleni bűncselekményeikből és jelenlegi törvényellenes tevékenységükből származó tőkéjük egy részét a kokain üzletbe fektetik be.

Az illegális piacon megjelenő marihuána nagy része hazai ültetvények terméséből származik. Az elkövetők ritkábban alkalmazzák a szabadtéri termesztést, leggyakrabban fóliasátrak alá rejtik a növényeket. A magas hatóanyag-tartalmú növények magjainak fő beszerzési helye Hollandia, ahol szervezett bűnözők komoly fajtakísérleteket folytatnak a hatóanyag-tartalom növelésére.

Az amfetamin por ("speed") és az Extasy tabletták egy részét egyéni vagy csoportos drogturizmus útján szerzik be a fogyasztók és a kiskereskedők. Mellettük megjelentek azok a magyar kemény bűnözői csoportok, amelyek szervezett csempész akciókat hajtanak végre ezen anyagoknak Hollandiából, illetve Németországból Magyarországra juttatására, továbbá terjesztő hálózatokat alakítottak ki a gyorsan növekvő felvevő piac folyamatos ellátására. *Holland bűnözőcsoportok több kísérletet tettek a szer hazánkban történő gyártására, illetve tablettázásra főleg a meglévő joghézagokat kihasználva legális vegyi üzemekben.*

Tranzitcsempészás

Bár tovább csökken a "Balkán-útvonal" hazánkba érkező és itt lefoglalt heroin mennyisége, ez csak részben magyarázható egyes új, hazánkat elkerülő tranzit útvonalak megjelenésével - pl. Bulgária - Macedónia -

Albánia - Olaszország irány - annál inkább az útvonalat uraló török és albán etnikumú bűnszervezetek új szállítási módszereivel.

A teherforgalomban elrejtett nagyobb tömegű heroin szállítmányok mellett egyre nagyobb mértékben használják ki a csoportos és egyéni turistaforgalomban rejlő lehetőségeket, ennek köszönhetően növekszik a turistabuszokkal, illetve személygépkocsikkal történő csempészet.

Egyre kedveltebb az úgynevezett "szakaszos szállítások" módszere, amikor Bulgária, Románia, Magyarország, Szlovákia és Csehország területén kialakított heroin raktárak között megszakításokkal mozog a kábítószer és a szállításokkal ezen országok állampolgárait bízzák meg.

A Dél-Amerikából Nyugat-Európába irányuló tranzitcsempészet jelentős állomosaivá vált a *Ferihegyi Nemzetközi Repülőtér*. A Magyarországon tevékenykedő dél-amerikai, olasz és nigériai szervezők magyar kábítószer futárok (többnyire fiatal nőket) utaztatnak Brazíliába, ahonnan egy-két hetes "nyaralás" után egy-öt kilogramm kokaint csempésztetnek ki légi úton, majd Budapestről szintén repülőgéppel, vagy közúton egy másik magyar csempész szállítja Nyugat-Európába az árut.

1995-ben az Alkaloida Rt-nél 200 kg efredin tűnt el. (A cég éves szükségletének kétharmada.) Ebből bármilyen amfetamin származék előállítható (pl.: Extasy, Speed, Ice utcai drogok).

A magyar diszkókba egy-egy jobb hétvégén 100-150 ezer Extasy tabletta fogy el. Az eltűnt 200 kg efredin az utcán kábítószerként 80 millió Ft-ot ér. Ennek ellenére Magyarországon nem folyik illegális amfetamin gyártás. A terjesztő hálózat azonban magyar.

Az ENSZ adatai szerint 48-50 millió rendszeres kábítószer fogyasztó él a világon. A magyar eseti parlamenti bizottság véleménye szerint hazánkban 35-55 ezer drogfüggésben élő és 70-120 ezer alkalmi fogyasztó él.

Nem lehet tudni, hogy évente hányan hálnak meg kábítószer túladagolás vagy drogkereskedelemmel összefüggésben.

A hatóságok szerint a magyar fogyasztók évente több mint 40 milliárd Ft-t költenek kábítószerre. Ezen belül egy-egy hétvégén 20 és 100 millió Ft

közötti összegért vásárolnak Extasy tablettát a tizenéves fiatalok. (Azaz, éves szinten csaknem három milliárdért).

A dealerek Németországban 5-7 DM-ért vásárolják a tablettákat és itthon 10-15 DM-ért adják tovább. Egy jó viszonteladó fél és egymillió Ft-ot is kereshet hetente, ha 2-3 futárral dolgoztat.

Rohamos növekedésnek indult az ún. "beszerzési bűnözés". A heroin grammja 5000 Ft. Egy erős heroinistának naponta szükséges is van rá. Azaz havonta 150 ezer Ft-t kell elköltenie erre. Ezért sokan kénytelenek saját adagjuk biztosítása érdekében kábítószerrel árusítani, vagy bűncselekményeket elkövetni.

A különböző kábítószerrel kiváltott lelki-fizikai változásokat, hallucinációkat és érzékcsalódásokat nemcsak a drogot még soha nem próbált laikus (pl.: katonai objektumánál szolgálatot teljesítő kapu ügyeletes, vagy ÜTI), hanem a szakember, sőt sokszor a kábítószer-élvező sem ismeri tökéletesen. Elvileg mindenfajta szer előidézhet valamilyen intenzitású és mélységű képzelődést (a drogosok "hálónak" hívják).

Érdekes példát mondott el *Dóczy Eszter* a Baranya-megyei drogambulancia munkatársa. A fiatalok által oly kedvelt szintetikus drogot hetekig rendszeresen szedte egy fiatalember. A szervezete egyre inkább tiltakozott e szer ellen. "Égy reggel az utcán sétálva megpillantotta maga előtt a járdán a saját agyát, mocskosan, piszkosan. Megfogta, letörölgette, visszatette a fejébe".

A kábítószerrel kiváltott képzelődéseket legtöbbször az "hozzá elő", amitől félünk, amit elrejtünk. (Nyüzsgöhetnek patkányok, folyhat a vér, stb.). *Gondoljunk bele, hogy milyen veszélyeket rejt magában, ha ez egy katonánál történik, akinél esetleg fegyver, lőszer is van!?*

Megjelent egy újfajta drog is. Ez az ún. "rágódrog". Qat-nak (khat-nak) hívják és úgy néz ki mint a borsmenta. Frissen rágyva felélénkít, csilapítja az éhséget és euforizál. (Észak-Afrikában a khat-rágás már évszázadok óta ismert).

A frankfurti repülőtéren 3-ról 40 tonnára növekedett a khat-levéli import az elmúlt öt évben.

Ennél a bűncselekmény fajtánál szeretnék - röviden - kitérni egy másik bűncselekmény fajtára, ez pedig a *pénzmosás*.

A legújabb ENSZ jelentés szerint (*The Economist* 97.07.26.) szerint csak az illegális drogkereskedelemből származó összes forgalom már elérte az évi 400 milliárd dollárt. Adjuk még ehhez hozzá a pénzügyi csalásokból, a prostitúcióból és más bűncselekményekből származó jövedelmeket. (Néhányan ezt GCP-nek hívják, azaz "*gross eriminal prodict*"). Így ez az összeg közel 500 milliárd dollár. Ez az összeg már akkora, hogy pénzügyi rendszereket is veszélyeztethet. A pénzmosás elleni küzdelem igen nagy erőfeszítéseket igényel. (Pl.: az Amerikai Pénzügyminisztérium részét képező Pénzügyi Bűncselekményeket Felderítő Hálózat (FINCEN) 23 millió dolláros költségvetéssel és 50 elemzővel fésüli át a kereskedelmi és kormány adatbázisait a pénzmosások tevékenysége után kutatva. Ebből a fajta "*üzletágból*" női ki magát a számítógépes pénzmosás is. Ennek az elhárítására - véleményem szerint - jó ha a HM is felkészíti a saját szakembereit minél hamarabb. Ugyanis a pénzmosók ha valamit nagyon nem szeretnek az a készpénz. A pénz elektronikus átutalása gyorsabb és könnyebb. Jelenleg ezek a rendszerek még fejlesztés alatt állnak, de felkészülni nem árt.

Mindenképpen meg szeretném említeni azt a sokat vitatott kategóriát, amely ugyan nem mutatható ki a bűnügyi statisztikákban, a KÜGY (Katonai Ügyészség) ítéleteiben, de mindenképpen érinti valamilyen formában a társadalmunkat, és azon belül a katonákat. Ez pedig a "*fekete gazdaság*".

Hogy milyen negatív következményei lehetnek? Az egyik társadalmi problémát segítheti elő. Az egyenlőtlen közteherviselést. A rejtett gazdaság által be nem fizetett adók és járulékok hiányának pótlására a "megfogható" bérből és fizetésből élőknek emelik az adó és járulékkerheit. Pedig lehet, hogy legtöbbjük jövedelme alacsonyabb mint a rejtett gazdaságokban dolgozóké. Egyre nő a vagyoni differenciálódás. Mivel ezt egyre többen érzékelik és igazságtalannak érzik, növekedni fog az adó elkerülők száma. A másik fél oldaláról nézve azonban ez jövedelem-szerző lehetőségnek számít.

Visszakanyarodva fő témánkhoz, a bűncselekményekhez, elmondhatjuk, hogy a fekete gazdaság működésének **két alapvető feltétele van: a kereslet és a kínálat**. A mi szempontunkból a kínálati rész érdekes. Azt is árufedezeti oldaláról vizsgálva, mert nem mindegy, hogy egy nagyobb

volumenű beszerzésnél a külföldről behozott áru csempészárú-e, okmányai rendben vannak-e, az ÁFA költségeit ki és hogyan tudja "lenyelni", lopott-e az áru, illegálisan előállított árut illegálisan forgalmaznak-e.

Az engedély nélkül forgalmazható áruk fekete-kereskedelmével kapcsolatban általában az árualap megszerzésével, illetve a bevétel eltitkolásával megvalósított bűncselekmények egész sora állapítható meg.

Büntetőjogi értékelés szempontjából a következő osztályozás lehetséges:

1.) Tiltott tevékenységi körök, amelyek elkövetése minden esetben büntetendő:

- Embercsempészet (BTK 218.)
- Nemzetközi jogi kötelezettség megszegése (BTK 261/A)
- Tiltott szerencsejáték szervezése (BTK 268). Az is büntetendő, aki ehhez helyiséget biztosít.
- Visszaélés kábítószerrel (BTK 282)
- Bennfentes értékpapír kereskedelem (BTK 299/a) Ha e bennfentes értékpapír ügylet, bennfentes információ felhasználásával haszonszerzés végett történik.
- Pénzmosás (BTK 303)
- Pénzhamisítás (BTK 304)
- Bélyeghamisítás (BTK 307)
- Váltóhamisítás (BTK 313/a)
- Bankkártya-hamisítás (BTK 313/b)
- Bankkártyával visszaélés (BTK 313/c)
- Orgazdaság (BTK 326).

2.) Engedélyhez kötött tevékenységi körök, amelyeknek az engedély nélküli, az engedélyt meghaladó, illetve az engedély feltételeitől eltérő gyakorlása büntetendő:

- Visszaélés lőfegyverrel vagy lőszerrel (BTK 263/a)
- Fegyvercsempészet (BTK 263/b)
- Visszaélés sugárzó anyaggal (BTK 264). Az ilyen anyaggal való fenyegetés is ide sorolható.

- Visszaélés méregettel (BTK 265). Mások ilyen irányú veszélyeztetésének kizárására tett intézkedés elmulasztása is. (pl.: Eü. szolgálat)
- Engedély nélküli külkereskedelmi tevékenység (BTK 298)
- Jogosulatlan pénzintézeti tevékenység (BTK 298/d)
- Devizagazdálkodás megsértése (BTK 309)
- Visszaélés jövedékkel (BTK 311)
- Szerzői és szomszédos jogok megsértése (BTK 329/a).

3.)*Engedély nélkül folytatható tevékenységi körök, amelyek akkor tartoznak a fekete- gazdaság fogalmkörébe, ha az elért bevételt, vagy a foglalkoztatott munkaerőt eltitkolják és ezzel kivonják az adó ill. TB járulék fizetési kötelezettség alól.*

A fentieket főleg azon hivatásosok figyelmébe ajánlom, akik a másodállásban dolgoznak. Mindenképpen tartsák be az előírásokat és nézzék meg, hogy kihez, milyen vállalkozásokba mennek el dolgozni.

A büntetőeljárások elsősorban a végrehajtó kör tagjai ellen indulnak, ők azonban semmilyen információt nem tudnak szolgáltatni a bűncselekmények szervezőire. Lebukásuk esetén a bűnözés felső szintje veszni hagyja őket, és azokat akik pedig információval rendelkeznek életveszélyesen megfenyegetik.

(*Forrás: Dr. Lux Gyula: VOP a szervezett bűnözés ellen.*)

Mint a tanulmány elején jeleztem, a "katona társadalom" az össz társadalom egy része. A fentiekben vázolt társadalmi helyzet kihat a katonákra is. Így az eddig leírtakat a megfelelő súlyozással a saját helyzetükre is át lehet ültetni, mivel a társadalmi viszonyoktól nem függetlenítheti magát teljesen semmilyen szervezet, bármennyire is eltérőek a viszonyai. *A ZMNE szociológiai tanszéke kutatási beszámolójából kitűnik, hogy a katona-fiatalok helyzetét erőteljesen befolyásolja a munkanélküliség. Sokuk számára (a megkérdezettek 31 %-a) úgy érzi, hogy családjá számára megélhetési nehézségeket jelent, hogy ő a sorkatonai szolgálatát tölti. A válaszadók 63 %-a dolgozott a bevonulás előtt. Az alapfokú iskolai végzettségűeket találjuk a legnagyobb arányban azok között akiknek korábban már volt munkahelye, azonban munkanélküliek voltak a bevonulás előtt.*

A deviáns katonák helyzete

A szakirodalom alapvetően az öngyilkosságot, a bűnözést, az alkoholizmust, a kábítószer fogyasztást és a mentális lehetőségeket sorolja a deviáns magatartásokhoz.

A katonai szervezet - mint már többször utaltam rá - működése során a társadalmi viszonyokba beágyazottan, azoktól meghatározottan képes feladatit teljesíteni. Ezért érzékelní kell azokat a tényezőket - jelen esetben az említett társadalmi, bűnügyi helyzetet és bűncselekmény fajtákat - amely a bevonuló sorkötelesek társadalmi, szociológiai jellemzői.

A katonák által elkövetett bűncselekmények gyakorisága nem éri el a hasonló korú férfi lakosságét. A jogerősen elítéltek kétharmada nem katonai bűncselekményeket követett el.

A már említett társadalmi mértékben növekvő bűnözés azt jelenti a honvédség számára, hogy potenciálisan nagyobb eséllyel vonulnak be azok a fiatalok, akik már korábban büntetve voltak.

A ZMNE szociológiai tanszék kutatásában megkérdezett katonák közül minden tizedik sorkatona büntetve volt. A városokban lakóknál valamivel magasabb volt a büntetett előéletűek száma.

Lényeges a családi háttér is. (Neveltetés körülményei, szülők iskolai végzettsége, stb.). A büntetett fiatalok 72,5 %-a nevelkedett teljes családban. A többi csonka családban, rokonoknál, stb.

Magyarországon ma 750 ezer és 1 millió közé becsülik az alkoholisták számát. Többen a feszültséget, a szorongást oldják fel ilyen módon.

Számolni kell azokkal a katona fiatalokkal, akiknek kialakult ivási szokásaik vannak. Jelentős az alkalmi italozók tábora is. A megkérdezettek 31,2 %-a mondta magát absztinensnek, míg alkoholistának 4,3 % vallotta magát. A korábbi évek méréséhez viszonyítva emelkedő tendenciát mutat a túlzott alkoholt fogyasztók aránya. A "nagyivók" inkább városokból és községekből származnak (82 %).

Drogfogyasztó katonák

A drogfogyasztás megjelent a hadseregben is. (A korábban említett "disco" drogok - amfetaminok - egy részét valószínűleg az eltávozáson lévő katonák fogyasztják).

A kábítószer fogyasztó sorkatonák jellemzően közép- és felsőfokú végzettségűek. Rendszeres fogyasztó minden tizenegyedik. Az alkalmazott kábítószerek közül jellemzőek a könnyebb szerek. 77,8 % szintetikus szereket, marihuánát és hasist használ.

Az esetek földrajzi elhelyezkedésében 93-ig Bp. és környéke volt a legdominánsabb. Jelenleg viszont hazánk teljes területén előfordulnak ezek a problémák.

Az MH Közegészségügyi és Katonaorvosi Kutató Intézet laboratóriumi vizsgálatokat végzett. Öt laktányában (mintegy 400 fő) végzett laboratóriumi adatok azt mutatják, hogy a hétvégi eltávozásról visszaérkező katonák 30-50 %-ának vizeletében kimutatható volt valamilyen kábítószer.

Legtöbb esetben amfetamin származékok nyomaira, illetve marihuánára bukkantak. A legveszélyesebb adat azonban az volt, hogy a laboratóriumi adatok túlnyomó többsége nem esett egybe a kérdőívek adataival, azaz többségében azoknak volt pozitív a mintája, akik a kérdőív szerint soha nem fogyasztottak kábítószer.

Figyelemre méltó, hogy a kikérdezett sorkatonák közel:

- 10 %-a került összetűzésbe a törvénnyel;
- Több mint negyedük nem teljes családban nevelkedett;
- 15 %-uk kipróbált már valamilyen kábítószer;
- 19 %-uk rendszeresen, illetve ha csak teheti, alkoholt fogyaszt.

Legnagyobb arányban a Borsod, Békés, Nógrád, Komárom megyéből bevonultak között találjuk őket. A családi háttérrel tekintve jellemzően alacsony iskolai végzettségű, italozó életvitelű családokból kerülnek ki.

Megfigyelhetőek voltak bizonyos deviáns viselkedésformák együtt járásai:

Így a büntettség és alkoholfogyasztás, a büntettség és kábítószer-fogyasztás, a kábítószer és alkoholfogyasztás között. Kimutatható volt, hogy a túlzott alkoholfogyasztók, a büntetettek körében az átlagnál magasabb a mentális zavarokkal küszködők aránya.

A katonai szolgálathoz való viszonyukra jellemző, hogy nem érdeklik őket az elvégzendő feladatok, számukra a szolgálat teljesítése terhet jelent. A deviáns fiatalok körében kevesen értékelik fontosnak saját katonai szolgálataikat a honvédelem szempontjából, döntő többségük szerint nem fontos. Körükben kevesebben kaptak munkájukért elismerést, viszont 2-4-szer többen fenyítést. Többségük szerint inkább hivatásos hadseregbe, de legalább több hivatásos és szerződéses katonából álló seregbe lenne szükség.

A fent közölt adatok, tények magukért beszélnek. Azonban a várható tendenciák közül néhányat kiemelnek:

1.) Anyagi haszonszerzés céljából növekedhet a katonai objektumokba való behatolások száma. (Ide értem a lopott, vagy hamis kulccsal való betörést is).

2.) Információszerzés a következő lehetséges cél, ill. veszélyforrás. Bizalmas iratok (katonai, üzleti, politikai, stb.), tervek, beszerzési koncepciók, stb. megszerzése vagy rögzítése.

3.) Károkozás bosszúból.

4.) Terrorcselekmények, rombolás, túszejtés. (Politikai, de főleg gazdasági követelések miatt).

5.) Élet elleni bűncselekmények stagnálása, esetleg enyhe emelkedése. A statisztikák az ismertté vált bűncselekmények és az elkövetők számáról adnak tájékoztatást. Az élet elleni bűncselekmények esetében az figyelhető meg, hogy a fiatalok elkövetők jóval kegyetlenebbek felnőtt társaiknál.

A megelőzés lehetőségei

Egyes kutatók szerint a makro, ill. mikrokörnyezeti hatásokat kellene megváltoztatni a kriminalitás ellen. Nagy hangsúlyt kell fektetni a korai társadalmi szintű megelőzésre. Hazai viszonylatban elmondhatjuk, hogy a normális működés ellen ható erők visszaszorításában messze nem érjük el az elvárható optimális mértéket.

A megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyok mellett sokan még most is felülről várják a megoldást. Az állampolgári aktivitás növelésére fel kell hívni a figyelmet. Támogatni kell a társadalmi önszerveződéseket, de abban közös felelősséget kell vállalni az államnak is.

Önmagában egyetlen program sem alkalmas megelőzni pld. a fiatalok erőszakos bűnözését. A kiváltó okok sokrétűek, ezért a programoknak is sokrétűnek kell lenni. Ezen programok egyik jelentős színtere az iskola lenne. Sajnos az iskolák, a tanári állomány is súlyos gondokkal küzdenek. Jelenleg a különböző átgondolatlan - gyors - döntések következtében a pedagógus-társadalom nemhogy nevelő, értékközvetítő szerepének nem lesz képes eleget tenni, de még az elsajátítandó tudásanyag átadásánál is gondban lesznek. (Forrás: Dr. Domokos A.)

Lényeges még a baráti kör és a lakókörnyezet. (Megfelelő közösségi programok szervezése. A levezetetlen energiákat szocializált módon leadhatják.) A bűnmegelőzés részletei (kutatások) azonban egy külön tanulmányt is indokoltá tennének.

Felhasznált irodalom:

1.) *Von Dijk*: A bűnözés szintjének értelmezése. (Válogatás a 11. Nemzetközi Kriminológiai Kongresszus előadásaiból Bp. 93.08.22-27. Magyar Kriminológiai társaság.

2.) *Dr. Domokos Endre*: A társadalmi bűnmegelőzés eszközei. BSZ 97/2. sz.

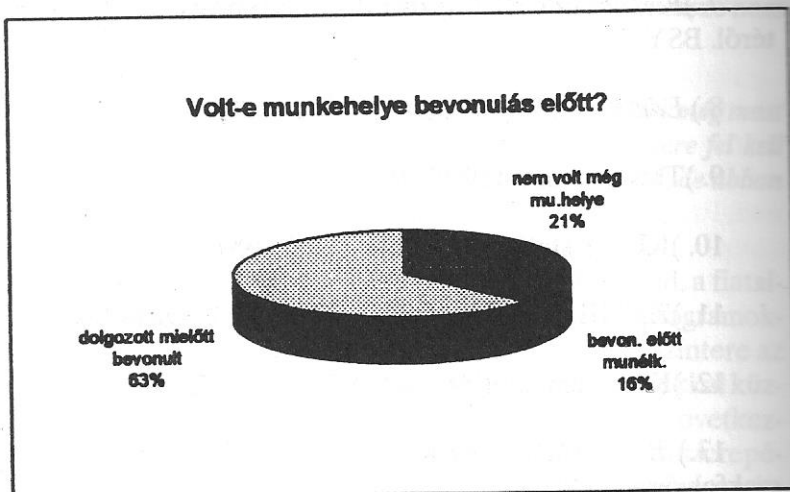
3.) *Dr. Szűcs László*: A bűnmegelőzés intézményrendszeréről. BSZ.

4.) *Gödöny József*: A bűnmegelőzés rendszere és feladatai. IM tud. és tájékoztató főosztály kiadványa 5-12 old.

- 5.) *Dr. Kertész Imre*: Szociológiai módszerek a bűnözés megismerésében. (ENSZ felmérés) BSZ 97/4. sz.
- 6.) Kriminológiai és Kriminálisztikai évkönyv 1993.
- 7.) *Forgács László*: Tájékoztató a közrend és a közbiztonság helyzetéről. BSY 97/5. sz.
- 8.) *Edit Kohn*: Ide a Khat-tal. Stern 97.06.05.
- 9.) The Economist 97.07.26.
- 10.) KÜGY statisztikai tájékoztatója 1996.
- 11.) ZMNE szociológiai tanszék kutatási beszámolója 1996.
- 12.) Közvélemény 1996. (ZMNE szoc. tanszék).
- 13.) *Berta Attila*: Visszaszerezni az emberek bizalmát. Biztonság szakfolyóirat 97/2. sz.
- 14.) A bevonuló fiatalok alkalmazkodása a honvédségi viszonyokhoz. Kobilka I. SZCSP kiadvány 1993. (131).
- 15.) *Kobilka I.*: A szervezett bűnözés a főváros környezetében 1995.
- 16.) *Phd. Szirmai Viktória*: Városi társadalmi problémák. MTA Társadalmi Konfliktus Kutató Központ.
- 17.) *Werner L.*: Szervezett bűnözés a legális üzletek leple alatt. Die Welt 1983. 12. sz. RTF nyers fordítás.
- 18.) *Dános Valér*: Az ifjúkori bűnözés és a szervezett bűnözés kapcsolata. RTF 1986.
- 19.) ORFK Kriminálisztikai Azonosító Szolg. Statisztikai adatok.

“Volt-e munkahelye a bevonulás előtt?”

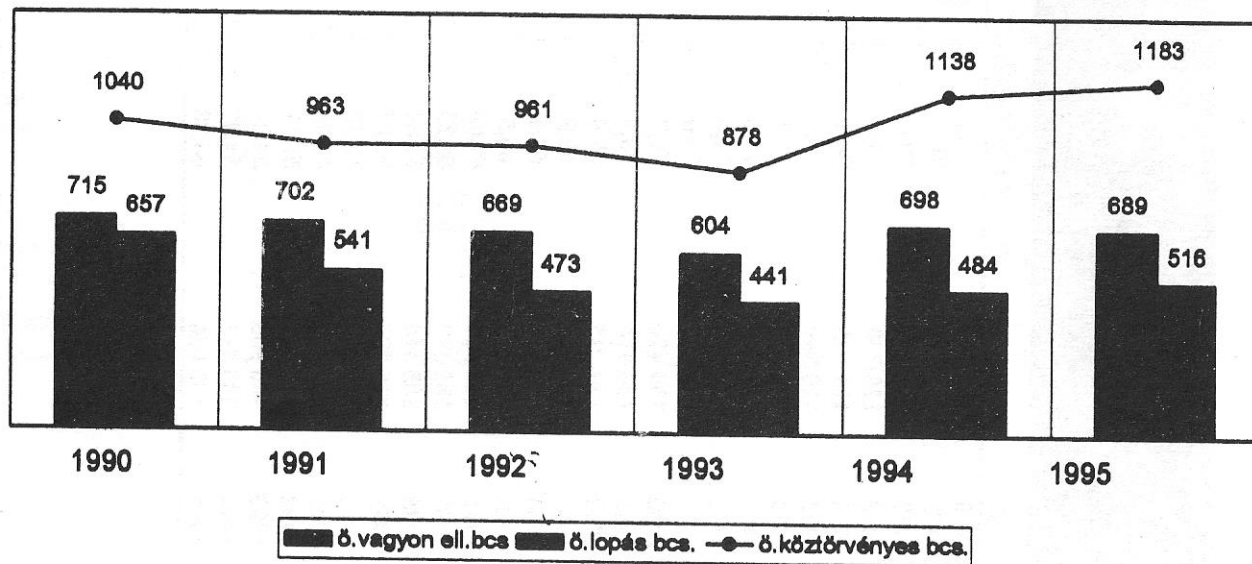
A válaszok megoszlása az alábbi képet mutatja:

A sorkatonák alkoholfogyasztási szokásai

alkoholfogyasztás	a megkérdezettek %-ában
nam iszik	31,2
1-2 alkalommal már volt ittas	48,3
volt, amikor rendszeresen ivott	14,8
szüksége van a rendszeres ivásra	4,3
nem választott	1,4
összesen	100

Összes köztörvényes bűncselekmények
 (Katona elkövetők bűncselekményei. 1990 - 1995. évek adatai.)

**BŰNCSELEKMÉNYEK
SZÁMA ÉS A NYOMOZÁSOK
EREDMÉNYESSÉGE,
SZÁZALÉKBAN**

ÉV	SZÁMA	EREDMÉNYESSÉGE
1970	122 289	79,2
1971	123 147	78,2
1972	116 373	77,4
1973	119 290	78,1
1974	111 825	76,2
1975	120 889	74,7
1976	129 424	76,2
1977	123 623	75,3
1978	126 907	74,0
1979	125 264	73,0
1980	130 470	70,7
1981	134 914	70,5
1982	139 795	69,4
1983	151 505	68,9
1984	157 036	67,6
1985	165 816	66,5
1986	182 867	67,06
1987	188 397	66,23
1988	185 344	62,84
1989	225 393	55,06
1990	341 061	46,90
1991	440 370	40,76
1992	447 222	51,11
1993	400 935	54,24
1994	389 451	54,87
1995	502 036	60,28

VÁM-ÉS PÉNZÜGYORSÉGI KÁBITÓSZER-FELDERÍTÉSEK 1992. JANUÁR 1-JETŐL NAPJAINKIG

	1992		1993		1994		1995		1996		1997	
	Eset	Súly (kg)	Eset	Súly (kg)	Eset	Súly (kg)	Eset	Súly (kg)	Eset	Súly (kg)	Eset	Súly (kg)
Heroin	10	74,065	17	422,994	17	724,907	16	491,125	14	316,77	10	91,614
Kokain	6	8,041	3	2,418	6	24,984	8	18,48	5	4,88	4	8,052
Kokalevél	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,055
Marihuána	4	0,88	9	3,307	2	0,501	3	0,023	15	0,089	13	2022,762
Hasis	1	0,031	1	261,76	3	13,914	-	-	12	815,389	2	0,173
Khat	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kodein	-	-	1	0,257	-	-	-	-	-	-	-	-
Ópium	-	-	1	1,006	-	-	-	-	-	-	-	-
Amfetamin	-	-	-	-	-	-	3	1,005	4	1813 db	-	-
Extasy tabletta	-	-	-	-	-	-	2	1001 db	-	-	-	-
LSD-bélyeg	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1013 db	-	-
Összesen:	23	86,017	32	691,742	28	764,306	32	530,633	62	1137,128	30	2122,656

TARTALOMJEGYZÉK

KATONAI LOGISZTIKA ELMÉLET

<i>Lovász Zoltán</i>	Félúton az anyagi-technikai biztosítás és a logisztika között	3
<i>Csabai György</i>	Felvetések a jövő hadviseléséről (Előrejelzések alapján)	17

LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS

<i>Gáspár Tibor</i>	A haditechnikai eszközök technikai kiszolgálási rendszere, korszerűsítésének lehetőségei II. rész	29
<i>Vágner Béla</i>	Alegységparancsnokok, alegységszolgálatvezetők feladatai az anyaggazdálkodás és az anyagi fegyelem megszilárdításában	58
<i>Bakos László</i>	Az MH személyi állománya élelmezési ellátásának helyzete, várható alakulása	78
<i>Frigyer László</i>	Az MH üzemanyag szolgálatának hétköznapijai	82
<i>Horváth Sándor</i>	Indikátorok fejlesztése a Magyar Honvédségben	90
<i>Adamecz János</i>	Veszélyes áruk szállításának (különösen ADR) előírásai és rendje	97

KATONAI MINŐSÉGÜGY

<i>Mikula László</i>	Minőség a NATO szemszögéből, Kanadai kormányzati minőségbiztosítás	123
----------------------	--	-----

<i>Füredi László</i>	A tanúsítás jövője (ISO 9000, ISO 14000 és BS 8800 - ISO 20000 szabványsorozatok tükrében)	137
<i>Bittner István</i>	Szállítójelöltek kiválasztásának általános elvei a HM Beszerzési Hivatal gyakorlatában	146

BIZTONSÁGTECHNIKA - MUNKAVÉDELEM

<i>Soós Tamás</i>	Tájékoztató a honvédelmi ágazat 1997. évi biztonságtechnikai és munkavédelmi helyzetéről	157
<i>Soós Tamás</i>	Nincs javulás a zajártalom megelőzésében	185

INFORMÁCIÓ

<i>Jancsek Tibor</i>	Élménybeszámoló egy amerikai védelmi menedzsment tanfolyamról	194
<i>Lits Gábor</i>	Változások, új feladatok a Német Hadserg logisztikai szolgálatánál	198
<i>Lits Gábor</i>	Korszerű csomagolás, korszerű hadsereg részére	205
<i>Jeffery M. James</i>	A Polgármesteri Hivatal	210

SZAKTÖRTÉNET

<i>Sárközi Sándor</i>	Két évtized a gyógyítás szolgálatában	218
-----------------------	---------------------------------------	-----

TÁJÉKOZTATÓ

<i>Kobolka István</i>	Katonai bűncselekmények alakulása az összбүнözés tükrében	234
-----------------------	---	-----

Szerkesztőség: 1395. BP., Lehel u. 41.
BP. Pf. 423. (Felelős szerkesztő)
Telefon: HM: 56-88, 64-85
Szedés: MH Logisztikai Főigazgatóság
Kiadja: MH 1. Logisztikai Támogató Dandár